

ΙΣΤΟΡΙΑ

3639

ΙΣΤΟΡΙΑ

3639

Δ. Παναγιώτης

ΙΣΤΟΡΙΑ

3639

Σύνοψις Γενικής
Ίστορίας.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Φ. 3639

Εἰς τὴν συναρμολόγησιν τῆς ἱστορίας ταύτης ὠδη-
γήθημεν ἐκ τῶν περὶ τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας ἐν
τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις διατάξεων τοῦ περὶ αὐτῶν
ὀργανικοῦ διατάγματος, διακελευουσῶν ἵνα εἰς μὲν
τὴν Β'. τάξιν αὐτῶν διδάσκηται ἡ παλαιὰ ἱστορία καὶ
ἡ τῆς Ἑλλάδος ἰδίως, εἰς δὲ τὴν Γ'. ἱστορία τῆς Ῥώ-
μης καὶ τὰ πρῶτιστα τῆς μεσαίας καὶ νεωτέρας ἱστο-
ρίας. Εἴχομεν ἔτι ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ τοῦ Ὑπουργείου
τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐκδοθέντα προγράμματα,
ἐν οἷς ὀρίζεται εἰς μὲν τὴν Β'. τάξιν νὰ διδάσκηται
ἱστορία ἀρχαία (τὰ μὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀναφερόμενα
ἐκτενέστερον, τὰ δὲ λοιπὰ αὐτῆς μέρη συντομώτατα),
εἰς δὲ τὴν Γ' τάξιν ἱστορία μέση καὶ νεωτέρα (τὰ ἀξιο-
λογώτερα τῶν γεγονότων ἐν συντομίᾳ). Κατὰ ταῦτα
λοιπὸν προετάξαμεν τὴν τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἱστορίαν
συντόμως, εἴτα ἐθέσαμεν τὴν τῆς Ἑλλάδος ἐκτενέ-
στερον, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥώμης ἐπι-
τόμως καὶ τὰ κυριώτατα ἐκ τῆς μέσης καὶ νέας ἱστο-
ρίας, ἀκολουθήσαντες εἰς ταῦτα τὸ σύστημα τοῦ Γερ-
μανοῦ Βρέδου, τελειοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ μετα-
φραστοῦ Καρόλου Σταφφόρδου καὶ τοῦ ἐκδόντος τὸ Δ'
τὴν ἀγγλικὴν μετάφρασιν Πέρση Σιννέτου. Ὡφελή-

θημεν δὲ πολὺ καὶ ἐκ τῆς γενικῆς ιστορίας τοῦ Ἀγγλου Μασουνδέρου καὶ τινων ἄλλων εἰς γαλλικὴν καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσαν γεγραμμένων καὶ ἐν χρήσει εἰς τὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς σχολεῖα οὖσων. Ἡ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ιστορία ἐλήφθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ἐν Γαλλίᾳ βραβευθείσης ιστορίας τοῦ K. Duruy, πρώην ἐκεῖ Ὑπουργοῦ τῆς παιδείας. Ἐξετείναμεν δὲ τὴν ἐλληνικὴν ιστορίαν μέχρι τοῦ 1820. Τὰ τῆς ἱερᾶς ιστορίας παρελείφθησαν, διότι αὕτη διδάσκεται χωριστὰ, κατὰ τὸ μνημονευθὲν διὰ ταγμα, καὶ δι' ἰδιαίτερου βιβλίου. Ἡ προκειμένη λοιπὸν βιβλος περιέχει μόνον ὅ,τι κατὰ τὸν νόμον ἀπαιτεῖται καὶ εἶναι δυνατόν νὰ διδαχθῇ ἐντὸς τοῦ ὁρισμένου εἰς διδασκαλίαν τῆς ιστορίας χρόνου ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς σχολείοις.

Ἔστι δὲ ἀπηλλαγμένη καὶ αὕτη ἡ ἔκδοσις, ὥς γνησία, τῶν ἐλλείψεων καὶ τῶν σφαλμάτων ἅτινα φέρουσιν αἱ διὰ κλεψιτυπίας κατασκευασμέναι νόθαι ἐκδόσεις.

ΠΖ.

ΣΥΝΟΨΙΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

§ 1. Ὅρισμός τῆς ἱστορίας. Διαίρεσις τῆς γενικῆς ἱστορίας.

Ἱστορία ὀνομάζεται ἡ βιογραφία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἢ ἡ ἐνός τινος ἔθνους, ἢ μιᾶς τινος κοινότητος, ἢ καὶ ἐνὸς μόνου σπουδαίου ἀνθρώπου. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίστασιν λέγεται Ἱστορία γενικὴ, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν εἰδική, κατὰ δὲ τὴν τρίτην μερικὴ, κατὰ τὴν τετάρτην ἰδίως βιογραφία ἢ βίος.

Ἡ γενικὴ ἱστορία ἐκθέτει μόνον τὰς σπουδαιοτάτας τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων· ἐκεῖνας δηλαδή ὅσαι ἐπενήργησαν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν καὶ ἐπροξένησαν μέγα τι καλὸν ἢ κακόν.

Ἡ γενικὴ ἱστορία διαιρεῖται εἰς ἀρχαίαν, μέσην καὶ νέαν.

Καὶ ἡ μὲν ἀρχαία, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, φθάνει μέχρι τοῦ 476 μ. Χ. ἔτους· ἡ δὲ μέση ἀπὸ τοῦ 476 μ. Χ. ἔτους μέχρι τοῦ 1500· ἡ δὲ νέα ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Εἰς τὴν μελέτην δὲ τῆς ἱστορίας ἀναπόφευκτα βοηθήματα εἶναι ἡ χρονολογία καὶ ἡ γεωγραφία, διότι διὰ μὲν τῆς χρονολογίας προσδιορίζεται ὁ καιρὸς κατὰ τὸν ὁποῖον ἔγειναν τὰ ἱστορούμενα, διὰ δὲ τῆς γεωγραφίας ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἔγειναν· διὰ τοῦτο καὶ ἡ γεωγραφία καὶ ἡ χρονολογία λέγονται οἱ δύο ὀφθαλμοὶ τῆς ἱστορίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

§ 2. Ἀρχαία ἱστορία.

Ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τοῦ κόσμου ὀλίγιστα εἶναι εἰς ἡμᾶς γνωστὰ, καὶ ταῦτα δὲ οὐχὶ τόσον ἀκριβῶς καὶ σαφῶς.

Παρεκτός τῆς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ἱστορίας τῆς κοσμογονίας καὶ τῆς τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἥτοι τῶν Ἑβραίων καὶ ἄλλων σχετικῶν πρὸς ταύτην σπουδαίων ἐν αὐτῇ μνημονευομένων γεγονότων, τὰ ὅποια εἶναι ἀναντιρρήτα, ὡς θεοπνεύστως γεγραμμένα, καὶ τὰ ὅποια διδάσκονται ἰδίως ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἱστορίᾳ, πᾶσα ἐν ἄλλοις ἀρχαίοις βιβλίοις διήγησις περὶ τῶν πρὸ τοῦ 2000 π. Χ. ἔτους γεγονότων, ἂν μὴ ᾖ ὅλως μυθώδης, εἶναι ὅμως τόσον περιπεπλεγμένη μὲ μύθους, ὥστε δύσκολος ἢ μᾶλλον ἀκατόρθωτος εἶναι ἢ εἰς αὐτὴν ἀνεύρεσις τῆς ἀληθείας.

Τὰ περιφημώτατα τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν τῆς μὲν Ἀσίας εἶναι οἱ Ἰνδοί, οἱ Σῖναι, οἱ Φίνικες, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι· τῆς δὲ Ἀφρικῆς οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι καὶ τῆς Εὐρώπης οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι.

§ 3. Σῖναι (Κινέζοι). Ἰνδοί.

Τὸ τῶν Σινῶν ἔθνος, κατοικοῦν εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Ἀσίας, ἦτο πολυαριθμώτατον καὶ διέμενεν ἀπομονωμένον καὶ ἄσχετον μὲ τὰ ἄλλα ἀρχαῖα ἔθνη. Οἱ Σῖναι ἔχουσι παραδόσεις τινάς. Ἀναφέρουσι Φουχίν τινα

ὡς Βασιλέα των κατὰ τὸ 3000 ἔτος π. Χ., καὶ ἄλλον, Ὑάω λεγόμενον, βασιλεύσαντα κατὰ τὸ 2350 π. Χ. Οἱ Σῖναι θεωροῦσι καὶ τοὺς δύο αὐτοὺς ὡς θεμελιωτὰς τοῦ πολιτισμοῦ των καὶ νομοθέτας. Μέγιστος δὲ καὶ περφημότετος ἀνὴρ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἀναφέρεται ὁ Κομφούκιος σοφὸς ἀκμάσας περὶ τὸ 500 ἔτος π. Χ.· οὗτος ἐτακτοποιήσε καὶ τοὺς πολιτικούς νόμους καὶ τὴν θρησκείαν τῶν Σινῶν.

Λέγεται ὅτι κατ' ἀρχαιοτέρους χρόνους ἐγνώριζον οἱ Σῖναι τὴν ναυτικὴν πυξίδα, τὴν πυρίτιδα, ὀλίγην ἀστρονομίαν καὶ εἶδος τυπογραφίας· ἄλλοι θέλουσιν ὅτι ἡ τυπογραφία ἐφευρέθη παρ' αὐτῶν περὶ τὸ 390 π. Χ. ἔτος.

Τὸ ἔθνος τοῦτο ἐπειδὴ, ὡς εἶπαμεν, ἐφυλάττετο αὐστηρῶς ἀπὸ πάσης ἐπιμιξίας μὲ ἄλλα ἔθνη, ἔμεινε στάσιμον καὶ δὲν ἔλαβε τὰς βελτιώσεις οὔτε τοῦ ἀρχαίου οὔτε τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ τῶν ἄλλων ἔθνων. Οἱ μεγάλοι ἄρχοντες αὐτοῦ λέγονται Μανδαρίνοι, καὶ διὰ τούτων διοικεῖ τὸ κράτος ὁ τῶν Σινῶν αὐτοκράτωρ.

Ἡ Ἰνδία, ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀσίᾳ κειμένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἰνδοῦ καὶ Γάγγου, κατὰ τοὺς παλαιότετους χρόνους κατωκεῖτο ὑπὸ ἔθνος πολὺ ὑπερβαίνοντος τὰ σύγχρονα αὐτοῦ ἄλλα ἔθνη κατὰ τὸν πολιτισμόν· ἀλλὰ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς μόνον μέρη τινὰ σκοτεινὰ καὶ δυσεξήγητα.

Ἡ πρόοδος τῶν Ἰνδῶν ἐκωλύετο ἐκ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν εἰς 4 τάξεις (βίους), ἐξ ὧν ἐπικρατεστέρα ἦτο ἡ καὶ νῦν ἐπισωζομένη ἱερατικὴ τάξις, τουτέστιν οἱ Βραχμᾶνες. Ἐκάστη δὲ τάξις ἦτο περὶωρισμένη εἰς ἴδια ἐπαγγέλματα καὶ ἔργα τὰ ὅποια ἄλλη τάξις δὲν ἠδύνατο νὰ μετέλθῃ.

Γλῶσσα τῶν Ἰνδῶν ἦτο ἡ Σανσκριτικὴ λεγομένη, νεκρὰ τῶρα οὖσα ὡς ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ πρὸς τὰς ὁποίας ἔχει πολλὴν σχέσιν· ὅθεν καὶ πολλὰί ρίζαι ἑλληνικῶν λέξεων εὐρίσκονται εἰς τὴν Σανσκριτικὴν. Σῶζονται δὲ εἰς αὐτὴν ἱερὰ καὶ ἠθικὰ βιβλία.

Οἱ Ἴνδοι φαίνεται ὅτι ἔζων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς σπήλαια· διὸ εὐρίσκονται ἐκεῖ ὄρη πλήρη σπηλαίων χειροποιήτων, τῶν ὁποίων τινὰ μὲν ἦσαν ναοὶ ἢ τάφοι τὰ πλεῖστα δὲ κατοικίαι.

§ 4. Αἰγύπτιοι.

Ἡ Αἴγυπτος, κειμένη εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς Ἀφρικῆς, ὑπόκειται κατὰ πᾶν θέρος εἰς περιοδικὴν πλημμύραν τοῦ διαρρέοντος αὐτὴν καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἐκβάλλοντος ποταμοῦ Νείλου. Τὰ πλημμυροῦντα ὕδατα, ἅφ' οὗ ἀπορρόφηθῶσι καὶ ἐξατμισθῶσιν, ἀφίνουσιν ὕλην παχεῖαν λεγομένην ἰλὸν, ἣτις καθιστᾷ τὴν πεδιάδα παχυτάτην καὶ κατὰ πολλὰ διὰ τοῦτο εὐφορον· ἰδίως δὲ εἶναι τοιοῦτο τὸ μέρος τὸ λεγόμενον Δέλτα. Ἡ οὕτως ἐκ τοῦ σχήματός της ὀνομασθεῖσα χώρα τῆς Αἰγύπτου δὲν ὑπῆρχε κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἀπετελέσθη δὲ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐκ τῆς καταφερομένης ὑπὸ τοῦ Νείλου καὶ ἀποτιθεμένης ἄμμου καὶ ἰλῶς.

Παρεκτὸς ἄλλων προϊόντων, ἐν ἀφρονίᾳ ἐνταῦθα παραγομένων, ἐγίνετο καὶ τὸ φυτὸν βύβλος, τοῦ ὁποίου ὁ φλοιὸς, λεγόμενος πάπυρος, παρασκευαζόμενος ἐχρησίμευε τὸ πάλαι εἰς τὸ νᾶ γράφωσιν ἐπ' αὐτοῦ, μὴ ὑπάρχοντος τότε χαρτίου, ὡς τὸ παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει.

Ἡ Αἴγυπτος δὲν ἔχει δάση καὶ διὰ τοῦτο τὰ ξύλα εἶναι σπάνια, ἔχει δὲ πολλὰ λατομεῖα ἐν τοῖς ἀνατολικῇς αὐτῆς μεθορίαις. Ἐκ τούτων τῶν λατομεῖων οἱ Αἰγύπτιοι κατεσκεύασαν τοὺς λεγομένους ὀβελίσκους καὶ ὠκοδόμησαν παμμεγέθεις πυραμίδας, τὸν περίφημον λαβύρινθον κτλ. Καὶ οἱ μὲν ὀβελίσκοι, οἱ πλεῖστοι μονόλιθοι ὄντες, εἶναι μέγιστα στήλαι, ἔχουσαι ὀξεῖαν κορυφὴν καὶ ὕψος 50 μέχρις 180 ποδῶν. Αἱ δὲ πυραμίδες εἶναι ὑπερμεγέθεις οἰκοδομαί, ἔχουσαι βάσιν τετράγωνον, στενεύονται δὲ καθ' ὅσον ὑψοῦνται καὶ ἔχουσιν ὕψος ἀπὸ 200-800 ποδῶν.

Ἐντὸς αὐτῶν ὑπάρχουσι διάδρομοι καὶ δωμάτια, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον ὡς τάφοι τῶν νεκρῶν.

Τὸ σῶμα τῶν ἀποθνησκόντων ἐβαλσαμώνοντο (ἐταριχεύοντο) καὶ, ἀλειφόμενα διὰ ῥητινώδους τινὸς μίγματος διαφανοῦς, ἐτίθεντο εἰς τάφους. Τὰ τοιαῦτα σῶματα λέγονται μούμμαι, ἐξ ὧν σώζονται ἀκόμη πολλά.

Οἱ Αἰγύπτιοι διηροῦντο εἰς τέσσαρας τάξεις (βίους). Πρώτη τάξις ἦτο ἡ τῶν ἱερέων, οἱ βασιλεῖς ἦσαν ἐξ αὐτῆς, ἡ κατετάττοντο εἰς αὐτήν, ἅμα ἐβασίλευον· δευτέρα ἦτο ἡ τῶν μαχητῶν· τρίτη καὶ τετάρτη ἦτο ἡ τῶν γεωργῶν, τῶν ἐμπόρων, τῶν τεχνητῶν, τῶν ποιμένων κτλ.

Ἡ τῶν ἱερέων μόνη ἐγνώριζε τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἦτο κάτοχος γνώσεων ἐπιστημονικῶν, τὰς ὁποίας ὁμως δὲν μετέδιδεν εἰς τὰς ἄλλας τάξεις. Εἰς πᾶσαν δὲ τάξιν οἱ υἱοὶ διεδέχοντο τοὺς ἐαυτῶν πατέρας εἰς τὸ ἐπάγγελμά των. Ἡ μᾶλλον δὲ περιφρονημένη τάξις ἦτο ἡ τῶν ποιμένων.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάτρευον ὡς θεοὺς ζῶα, οἷον τὸ πτηνὸν Ἴβιν, τὸν Κροκόδειλον, τὸν Ἄπιν (οὗτος ἦτο βοῦς πεποικιλμένος μὲ στίγματα), τὸν Αἴλουρον· καὶ τὰ ζῶα ταῦτα ἐταρίχευον μετὰ θάνατον μετ' Ἰσης ἐπιμελείας ὡς καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων σῶματα. Κατεδικάζετο δὲ εἰς θάνατον, ὅστις ἤθελε φονεύσει κανὲν τῶν τοιούτων ζώων.

Περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τῶν Αἰγυπτίων ὀλίγα γνωρίζομεν, διότι καὶ οὗτοι, ὡς καὶ οἱ Σῖναι (Κινέζοι), οὐδεμίαν εἶχον ἐπιμιξίαν πρὸς ἄλλα ἔθνη μέχρι τοῦ 700 ἔτους π. Χ.

Τὰ περὶ τῆς παροικίας τῶν Ἑβραίων ἐν Αἰγύπτῳ ἀπὸ τοῦ 1825 ἄχρι τοῦ 1610 π. Χ. ἱστοροῦνται ἐν τῇ ἱερᾷ ἱστορίᾳ.

Τῶν Αἰγυπτίων πρῶτος βασιλεὺς ἦτο ὁ Μῆν ἡ Μήνης, ἡ Μηνᾶς, 2188 π. Χ.

Τὰ ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ βασιλείως των Ψαμμητίχου, 674 π. Χ. εἶναι πάντα σκοτεινὰ καὶ ἀβέβαια. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐν τῷ μεταξύ ξένη ποιμενικὴ φυλὴ, Ὑκσῶς κα-

λούμενοι, ἐπελθόντες ἐκυρίευσαν μέρη τινὰ τῆς Αἰγύπτου· ἀλλ' ἐξεβλήθησαν ἔπειτα μετὰ πολλῶν ἐτῶν ἀγῶνας ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων βασιλέων.

Ἐκ τῶν πρὸ τοῦ Ψαμμητίχου βασιλέων τῆς Αἰγύπτου περίφημος ἦτο ὁ Σέσωστρις, ὅστις ὑποτάξας τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Λιβύαν, διήρесе τὴν χώραν εἰς 36 νομούς, καὶ ἔκαμε μεγάλα ἔργα. Μετὰ τὸν Σέσωστριν ἐβασίλευσαν διάφοροι ἄλλοι βασιλεῖς, μετὰ τοὺς ὁποίους ἐπῆλθον Αἰθίοπες καὶ ἐδιώχθησαν εἰς τὴν ἄνω Αἴγυπτον. Μετὰ τούτους δὲ ἐχωρίσθη ἡ Αἴγυπτος εἰς δώδεκα βασιλεία, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχεν ἴδιον βασιλέα.

Ψαμμήτιχος, εἰς ἓκ τῶν δώδεκα βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, βοηθείᾳ Ἰώνων καὶ Καρῶν μισθωτῶν, κατέβαλε τοὺς ἄλλους ἑνδεκα βασιλεῖς καὶ κατέστη μονάρχης ἀπάσης τῆς Αἰγύπτου· οὗτος δὲ πρῶτος ἔδωκεν ἄδειαν εἰς τοὺς Ἑλλήνας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ κράτος του, νὰ παρεπιδημῶσιν ἐν αὐτῷ καὶ νὰ ἐμπορεύωνται.

Τὸν Ψαμμήτιχον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νεκῶς, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ σκάψῃ διώρυγα καὶ νὰ ἐνώσῃ δι' αὐτῆς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν μὲ τὸν Νεῖλον ποταμόν· ἀλλ' ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀπέτυχεν. Αὐτὸς οὗτος προσέταξε καὶ τοὺς ἐμπείρους εἰς τὰ ναυτικὰ τότε Φοίνικας καὶ περιέπλευσαν τὴν Ἀφρικὴν.

Μετὰ τὸν Νεκῶ (594 π. Χ.) ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς του Ψάμμης καὶ μετὰ τοῦτον ὁ υἱὸς του Ἀπρίης. Τὸν τελευταῖον τοῦτον τὸν ἐμίσησεν ὁ λαὸς του καὶ διότι ἠγάπα τοὺς ξένους καὶ διὰ τοὺς ἀτυχεῖς πρὸς τε τὸν Ναβουχοδονόσορα βασιλέα τῆς Βαβυλῶνος καὶ κατὰ τῆς Κυρήνης πολέμους του· ὅθεν τὸν ἐξεθρόνισαν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἀνηγόρευσαν βασιλέα ἓνα τῶν στρατηγῶν του, τὸν Ἀμασιν (563 π. Χ.), ὅστις ἐφόνευσε κατόπιν τὸν Ἀπρίην.

Ὁ Ἀμασις οὗτος περιεποιήθη πολὺ τοὺς Ἑλλήνας, ἐτακτοποίησε τὴν ἀθλίαν τότε κατάστασιν τῆς Αἰγύπτου· συνεκρότησε ναυτικὴν δύναμιν, δι' ἧς ἐκυρίευσεν τὴν νῆσον Κύπρον· συνέδεσε σχέσεις μετὰ τοῦ τυράννου τῆς Σάμου

Πολυκράτους, καὶ δῶρα ἔπεμψεν εἰς πόλλας Ἑλληνίδας πόλεις· ἐβασίλευσε δὲ 44 ἔτη. Ἐπὶ δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ψαμμηνίτου ἡ Αἴγυπτος ὑπετάχθη ὑπὸ τοῦ Καμβύσου βασιλέως τῶν Περσῶν, ὅστις κατέστησε πλέον αὐτὴν ἐπαρχίαν Περσικὴν, ὃ δὲ Ψαμμηνίτης ἡχμαλωτίσθη (525 π. Χ.). Ἐκτοτε ἡ Αἴγυπτος ἦτο ὑπὸ τοὺς Πέρσας, μέχρις οὗ ὑπετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου μετὰ τοῦ ὅλου Περσικοῦ κράτους (331 π. Χ.).

§ 5. Φοίνικες.

Οἱ Φοίνικες ἐφάνησαν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν στενὴν παραλίαν χώραν τῆς Συρίας, ἐπὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τοῦλάχιστον 27 ἢ 28 ἑκατονταετηρίδας π. Χ. Ἦλθον ἀπὸ τῶν παραλίων τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ κατήγοντο ἀπὸ τοῦ Σῆμ. υἱοῦ τοῦ Νῶε.

Οἱ Φοίνικες ἦσαν ὁ ἀρχαιότατος ἐμπορικὸς λαὸς, ἐξ ὧν ἡ ἱστορία μνημονεύει. Ἡ χώρα αὐτῶν ἦτο ἀμμώδης καὶ ἄγονος, διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν ναυτιλίαν, εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας.

Πρωτεύουσα πόλις αὐτῶν ἦτο ἡ Σιδῶν· ἡ δὲ Τύρος ἦτο ἀποικία αὐτῆς, κατασταθεῖσα μὲ τὸν καιρὸν ἰσχυρότερα τῆς μητροπόλεως.

Οἱ Φοίνικες ἐξέτειναν τοὺς πλοῦς των διὰ τοῦ Ἑλληνισπόντου εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον, καὶ πρὸς δυσμὰς ἐσχέτισθησαν μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ συνέστησαν ἀποικίας εἰς πόλλα μέρη. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀσίας ὑπὸ Ἑλλήνων, οἵτινες προώδευον εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ἡ εἰς Ἀφρικὴν περίφημος Καρχηδὼν ἦτο ἀποικία τῶν Φοινίκων. Κυριεύσαντες δὲ οὗτοι πᾶσαν τὴν ἀπέναντι αὐτῆς παραλίαν τῆς Σικελίας, ἐξέπλευσαν ἐκ ταύτης εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπου εὗρον ἄφθονον ἄργυρον. Μετὰ ταῦτα διαβάντες τὸν πορθμὸν τῶν Γαδεΐρων ἦλθον εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου εὗρον κασσίτερον· τέλος δὲ προχωρήσαντες εἰς τὰς βορείους τῆς Γερμανίας παραλίας ἐπέτυχον ἤλεκτρον,

ὅστις τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦτο σπάνιος καὶ τοῦ χρυσοῦ διὰ τοῦτο τιμιώτερος· ἐφύλαττον δὲ μυστικούς τοὺς πλοῦς των τούτους, ἵν' ἀποφύγωσιν ἀντιζήλους· μέχρι δὲ τοῦ 601 ἔτους π. Χ. ἦσαν οὗτοι τὸ μόνον ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἔκαμνε μακρυνὰς θαλασσοπορίας.

Καὶ δὲν ἐξέτειναν διὰ θαλάσσης μόνον τὰς ἐμπορικὰς αὐτῶν ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ καὶ διὰ ξηρᾶς αἱ ἐμπορικαὶ αὐτῶν συνοδίαὶ ἐπραγματεύοντο πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς· ἐξ Ἀραβίας ἐφέροντο κιννάμωμον, ἀρώματα, ἐλεφαντόδοντες καὶ χρυσός, τὰ ὁποῖα οἱ Ἀράβες ἡγόραζον ἐκ τῶν ἐμπορίων ἄλλων ἐθνῶν. Καὶ ἡ μεταφορὰ ἀπλῶς ἐμπορευμάτων ἐκ μιᾶς εἰς ἄλλην πόλιν ἦτο ἐκ τῶν ἐμπορικῶν ἔργων τῶν Φοινίκων· εἶχον δὲ καὶ ἐμπορεῖα (σταθμούς παραλίους) ἐκτεταμένα ἐν Τύρῳ, Σιδῶνι καὶ ἄλλαις πόλεσι.

Τὸ κυριώτατον τῶν τεχνουργημάτων αὐτῶν ἦτο ἡ ὕαλος καὶ ἡ πορφύρα, τὰ ὁποῖα τυχαίως ἀνεῦρον. Οὗτοι δὲ λέγονται καὶ ἐπινοηταὶ τῶν γραμμάτων, τὰ ὁποῖα καὶ οἱ Ἕλληνες παρ' αὐτῶν ἔμαθον· ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν σταθμῶν καὶ τῶν μέτρων τῆς νομισματικῆς καὶ τῆς ἀριθμητικῆς.

Ἡ συσώρευσις ἐν Φοινίκῃ τοῦ ἐκ τῆς ἐμπορίας πολλοῦ πλούτου ἐπέσυρε κατ' αὐτῆς τοὺς ἰσχυροὺς γείτονάς της· ὅθεν κατὰ πρῶτον ὁ Σαλμανασσάρ (717 π. Χ.) ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας ὑπέταξεν αὐτὴν πλὴν τῆς Τύρου. Κατόπιν τούτου εἰσέβαλεν εἰς τὴν Φοινίκην ὁ ἰσχυρὸς κατακτητὴς Ναβουχοδονόσορ βασιλεὺς τῆς Βαβυλώνης. Καὶ ἡ μὲν Σιδὼν ἔπεσεν, ὑποδουλωθεῖσα τῷ 600 π. Χ. παρ' αὐτοῦ, ὑποτάξαντος ὅλην τὴν Φοινίκην· ἡ δὲ Τύρος, μετὰ δεκατριῶν ἐτῶν πολιορκίαν κυριευθεῖσα, εὐρέθη κενή, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἅπαντες σχεδὸν κατέφυγον εἰς πλησιόχωρον νῆσον, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγκατεστάθησαν πάλιν, οἰκοδομήσαντες ὀχυρὰν πόλιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν πάλιν Τύρον, ἥτις κατέστη ἐπίσης μὲ τὴν Παλαιὰν Τύρον (Παλαιτύρον) περίφημος. Ἀλλὰ καὶ αὕτη τὸ 333 π. Χ. ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, μετὰ πεισματώδη ἐπτάμηνον πολιορκίαν παραδοθεῖσα. Ἡ πόλις αὕτη κατε-

στράφη παρ' αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς ὅσοι δὲν ἐσφάγγησαν κατεστάθησαν αἰχμάλωτοι καὶ δοῦλοι.

Οἱ Φοίνικες ἦσαν εἰδωολάτραι, συνειθίζοντες καὶ ἀνθρώπινους θυσίας. Πρωτεύοντες θεοὶ αὐτῶν ἦσαν ὁ Βάαλ, ἡ Ἀστάρτη καὶ ἄλλος τις ὁμοιος μὲ τὸν Ἡρακλεῖ τῶν Ἑλλήνων, ὁ λεγόμενος Μελικέρτης.

§ 6. Βαβυλώνιοι.

Ἡ Βαβυλωνία, κειμένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Τίγριδος καὶ Εὐφράτου, κατῳκίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ ἀπογόνων Σῆμ, υἱοῦ τοῦ Νῶε, οἵτινες ἔκτισαν καὶ τὴν πρωτεύουσαν Βαβυλῶνα.

Πρῶτος αὐτῆς μονάρχης λέγεται ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ὁ Νεβρώδ, ἐλθὼν μετὰ πολλοῦ στρατοῦ ἐξ Ἀραβίας καὶ ὑποτάξας τοὺς εἰρηνικοὺς κατοίκους τῆς εὐφορωτάτης ταύτης χώρας. Ἡ Βαβυλωνία κατὰ τὸ 2060 π. Χ. καὶ ἐπέκεινα καθυπέταξε πολλὰς πέριξ αὐτῆς καὶ ἀλλαχοῦ χώρας· ἀλλὰ τέλος ὑπετάγη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Νίνου, καὶ ἔκτοτε ἀπετέλει μέρος τῆς μεγάλης τοῦ ἔθνους τούτου ἐπικρατείας.

§ 7. Ἀσσύριοι.

Ἡ Ἀσσυρία ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τῆς Βαβυλωνίας πέραν τοῦ Τίγριδος ποταμοῦ. Οἱ πρῶτοι αὐτῆς κάτοικοι ἦσαν καλοὶ πολεμισταὶ καὶ ἐξουσίασαν πολλοὺς πέριξ τόπους, συγχωνεύσαντες αὐτοὺς εἰς ἓν κράτος ὑπὸ κοινὸν ὄνομα Ἀσσυρία.

Νίνος, ὁ θεμελιωτὴς τοῦ κράτους τούτου, ἔκτισε τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ Νινευὶ πρὸ τοῦ 1900 ἔτους, ὡς λέγουσι, π. Χ. ἢ περὶ τὸ 2000 π. Χ. Ἄλλοι θέλουσι θεμελιωτὴν τοῦ κράτους τούτου τὸν Ἀσσοῦρ, υἱὸν τοῦ Σῆμ, καταλαβόντα τὰ πέραν τοῦ Τίγριδος μέρη. Διάδοχον δὲ τούτου λέγουσι τὸν Νῖνον.

Ὁ Νίνος ἀποθανὼν ἀφῆκεν υἱὸν ὀνόματι Νινύαν καὶ γυναῖκα τὴν περίφημον Σεμίραμιν, ἥτις ἐνδυθεῖσα ἀνδρικά φορέματα, διώκει τὸ βασιλεῖον ἀντὶ τοῦ Νινύου. Διεκόσμησε δὲ αὕτη τὴν Βαβυλῶνα διὰ λαμπρῶν κτιρίων καὶ ἔκαμεν, ὥς τινες νομίζουσι, τοὺς εἰς τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ κόσμου καταλεγομένους κρεμαστοὺς κήπους· ἐπιδιώρωσε δὲ καὶ ἐκόσμησε καὶ ἄλλας τοῦ βασιλείου τῆς πόλεις, καὶ ἐξέτεινε τὸ κράτος τῆς διὰ κατακτήσεων εἰς τὴν Ἀφρικὴν, καὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ Νινύας, φονεύσας τὴν μητέρα του ταύτην, παρεδόθη ὅλως εἰς ἡδυπαθῆ βίον, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐπὶ γενεὰς τριάκοντα μέχρι τοῦ τελευταίου αὐτοῦ Σαρδαναπάλου, τοῦ χειρίστου πάντων, ὅστις κατήντησε νὰ φορέσῃ καὶ γυναίκεϊα ἐνδύματα ἐκ θηλυπρεπείας· τρεῖς δὲ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ, μὴ ἀνεχόμενοι νὰ ζῶσιν ὑπὸ τοιοῦτον ἄθλιον μονάρχην, ἔβαλον πῦρ εἰς τὰ ἀνάκτορά του καὶ κατέκαυσαν αὐτὸν (875 π. Χ.).

Σαλμανασσάρ, ὁ τῆς νέας Ἀσσυρίας βασιλεὺς, ἦτο ὁ καταλύσας τὸ βασιλεῖον τοῦ Ἰσραὴλ, ὡς διαλαμβάνεται ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἱστορίᾳ. Ἀλλ' ἰσχυρότατον πάντων τῶν βασιλείων κατέστη ἐπὶ Ναβουχοδονόσορος (600 π. Χ.) τὸ τῆς Βαβυλῶνος. Ὁ βασιλεὺς αὐτῆς οὗτος καθυπέταξε τὴν Αἴγυπτον, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ οὕτω συνέστησε τὸ Βαβυλωνικὸν κράτος, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Νείλου ποταμοῦ μέχρι πέραν τοῦ Τίγριδος.

Κατὰ τὸ 555 π. Χ. καὶ τοῦτο τὸ βασιλεῖον καὶ τὰ ἄλλα δύο (Βαβυλῶνος καὶ Μηδίας) συνεχωνεύθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ Μηδοπερσικῇ ἐπικρατείᾳ ὑπὸ Κύρου τοῦ μεγάλου.

Σημ. Οἱ Βαβυλώνιοι ἐλάτρευον τοὺς ἀστέρας καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην. Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ὀνομάσθησαν Χαλδαῖοι καὶ Μάγοι. Ἐκ τούτων λέγεται, ὅτι ἦσαν οἱ Μάγοι, οἱ ἐλθόντες εἰς προσκύνησιν τοῦ Χριστοῦ εἰς Βηθλέεμ τῆς Ἰουδαίας.

§ 8. Πέρσαι. Μῆδοι καὶ Λυδοί.

Περσίς ἢ Περσική ὠνομάζετο πάλαι μικρὰ χώρα παρὰ τὸν Περσικὸν κόλπον, ἣτις ἔγεινεν ἡ ἀρχὴ τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὁ τόπος ἐξ οὗ οἱ στρατοὶ ἐξώρμησαν εἰς κατὰκτησιν τῶν πέριξ καὶ τῶν ἀπωτέρω χωρῶν, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ὠνομάσθησαν ἐν γένει, ὡς οἱ νικηταὶ αὐτῶν, Πέρσαι. Πρωτεύουσαι πόλεις τοῦ βασιλείου τῶν Περσῶν ἦσαν ἡ Περσέπολις, τὰ Ἐκβάτανα καὶ τὰ Σοῦσα, καὶ ἱερὰ πόλις διὰ τὴν ἀρχαιότητα αἱ Πασαργάδαι.

Πρὸς βορρᾶν δὲ τῆς Περσίας ἦτο ἡ Μηδία, μέρος πρότερον ἀποτελοῦσα τῆς μοναρχίας τῶν Ἀσσυρίων, ὥστερον δὲ διοικουμένη ὑπὸ ἰδίων βασιλέων, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτος λέγεται ὁ Δηϊόκης, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς Φραόρτης, βασιλεύσας, ὑπέταξεν εἰς τοὺς Μήδους τοὺς Πέρσας.

Υἱὸς τούτου ἦτο ὁ Κυαξάρης, πατὴρ τοῦ Ἀστυάγου, πάππου τοῦ Κύρου. Ὁ Κύρος, πολεμήσας τὸν πάππον τοῦ Ἀστυάγου, καὶ τὴν πατρίδα του Περσίαν ἡλευθέρωσεν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῶν Μήδων καὶ αὐτὸν ἐκθρονίσας τὸ 558 π. Χ. ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν. Ἐκτοτε ἤρχισεν ὁ Κύρος νὰ ἐπεκτείνει τὸ κράτος του, καθυποτάσσων καὶ ἄλλας χώρας.

Ἡ Λυδία ἦτο βασιλεῖον πλησιόχωρον τοῦ κράτους τοῦ Κύρου, εἰς δὲ τῶν βασιλέων αὐτῆς, ὁ Κροῖσος (560 π. Χ.), ἦτο πλουσιώτατος καὶ ἐθεώρει ἑαυτὸν πάντων ἀνθρώπων εὐδαιμονέστατον· ἀλλ' ὁ σοφὸς Ἀθηναῖος Σόλων, πρὸς τὸν ὁποῖον, εὐρεθέντα τυχαίως εἰς τὴν αὐλήν του, περιηγήσεως χάριν, ἐκαυχῆθη διὰ τὴν εὐδαιμονίαν του, εἶπεν εἰς αὐτὸν «Οὐδεὶς μακάριος πρὸ τοῦ θανάτου.» Πολεμήσας ὁ Κύρος τὸν βασιλέα τοῦτον, ἐνίκησε καὶ ἡξμάλωτισεν αὐτόν· προσέταξε δὲ νὰ τὸν καύσωσι ζῶντα ἐπὶ πυρᾶς· ἀλλὰ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἐτέθη πῦρ εἰς τὴν πυρὰν, ἐφώνησεν ὁ Κροῖσος, «Σόλων, Σόλων.» Ὁ Κύρος, μαθὼν τὴν αἰτίαν τῆς προσφωνήσεως ταύτης, καὶ

συλλογισθεὶς ὅτι αἱ ἀνθρώπιναί τυχαι τυχαίνει νὰ μεταβάλλωνται ὅπως καὶ ἡ τοῦ Κροίσου, ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς τοῦτον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸν εἶχε πλησίον τοῦ ὡς φίλον καὶ σύμβουλον.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Λυδίας ἀπέστειλεν ὁ Κῦρος τὸν στρατηγὸν τοῦ Ἀρπαγον κατὰ τῶν ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς μικρᾶς Ἀσίας Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεζήτουν ἀνεξαρτησίαν· αὐτὸς δὲ ἐστράτευσε πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐκυρίευσεν τὴν ἰσχυρὰν καὶ ὑπερήφανον Βαβυλῶνα· ἔδωκε δὲ ἄδειαν εἰς τοὺς ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐκεῖ Ἰουδαίους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ νὰ οἰκοδομήσωσι τὸν καταστραφέντα ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος ναὸν τοῦ Θεοῦ.

Πολεμῶν ὁ Κῦρος ὕστερον τοὺς Μασσαγέτας, Σκυθικὴν φυλὴν (530 π. Χ.), ἐφονεύθη· διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ υἱὸς τοῦ Καμβύσης, ὅστις ἐκυρίευσεν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐξέτεινε οὕτω τὸ κράτος του. Ἄλλ' ἐνῶ ἦτο εἰς Αἴγυπτον, ἐν Περσίᾳ ἔγεινε κατ' αὐτοῦ ἐπανάστασις ὑπὸ τοῦ μεγιστᾶνος Σμέρδιος ἐνεργηθεῖσα. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Καμβύσης ἵππευεν ἵνα ἐλθὼν καταβάλλῃ τὴν ἐπανάστασιν, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου του καὶ ἐθανατώθη.

Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξελέχθη βασιλεὺς τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας εἰς τῶν ἐπτὰ συμβούλων του, Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπους (521 π. Χ.), ὅστις ἀνεδείχθη μέγας. Αὐτὸς διήρесе τὸ βασίλειόν του εἰς 20 σατραπείας (νομοὺς) καὶ ἡύξησεν αὐτὸ ἐξουσιάσας τὴν Θράκην καὶ τὰς πέραν τοῦ Ἰνδοῦ χώρας. Ὅθεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ τὸ Περσικὸν κράτος ἐξετάθη ἀπὸ τοῦ Δουνάθους μέχρι τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τοῦ Ἰνδοῦ. Οὗτος δὲ εἶναι ὁ καὶ τοὺς Ἑλλήνας πολεμήσας καὶ ἡττηθεὶς ἐν Μαραθῶνι.

§ 9. Καρχηδόνιοι.

Ἡ περιφημοτάτη τῶν ἀποικιῶν τῆς Τύρου ἦτο ἡ Καρχηδὼν, θεμελιωθεῖσα κατ' ἄγνωστον ἀληθῶς καιρὸν εἰς

τὸ μέρος τῆς Ἀφρικῆς, ὅπερ προεκτείνεται κατ' ἔμπροσθεν τῆς Σικελίας.

Κατὰ τὰς μυθώδεις διηγήσεις ἡ Καρχηδὼν ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς Διδουῆ ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως τῆς Τύρου Πυγμαλίωνος κατὰ τὸ 880 ἔτος π. Χ. Ἡ Καρχηδὼν κατεξουσίασε πολλοὺς τῶν πέριξ τόπων καὶ κατέστησεν ἀποικίας, ἀπέκτησε δὲ δύναμιν τόσην, ὥστε ἔγεινε καὶ αὐτῆς τῆς Ῥώμης ἀντίπαλος, καὶ τρεῖς δεινοὺς πολέμους με αὐτὴν ἔκαμε. Περὶ τούτου γίνεται λόγος ἐν § 46, 47 καὶ 48.

§ 10. Ἑλληγες.

Ὄνομα, ἑκτασις καὶ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.

Ἑλλὰς ὠνομάσθη τὸ πρῶτον, κατὰ τοὺς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μύθους, ἀπὸ Ἑλληνος υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, μικρά τις χώρα ἐν τῇ Φθίᾳ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἰδίως κώμη ἐν αὐτῇ. Τὸ ὄνομα τοῦτο μετεδόθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν, ἥτις καὶ τῶρα ὀνομάζεται οὕτω. Πολλὰκις δὲ Ἑλλὰς ὠνομάζοντο καὶ αἱ εἰς διάφορα ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, τῆς δυτικῆς Ἀσίας καὶ τῆς ἀρκτικῆς Ἀφρικῆς ἀποικίαι τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ὡς μέρη τρόπον τινὰ αὐτῆς οὔσαι.

Πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος λέγεται ὅτι ἦσαν κυρίως οἱ Πελασγοί, φυλὴ, ἥτις σήμερον μὲν δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχη, τότε δὲ πιθανῶς ἐκατοίκησεν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν.

Τῶν Πελασγῶν τούτων λέγονται ὅτι εἶναι οἰκοδομαὶ τευχῶν ἐκ μεγίστων καὶ ἀπελεκήτων λίθων (ἀργῶν), ἐνίοτε δὲ καὶ ξεστῶν, συνεχομένων διὰ τοῦ ἰδίου βάρους. Τοιαῦτα εἶναι τὰ τῆς Τίρυνθος τεῖχη καὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Λέγονται δὲ ταῦτα κοινῶς κυκλώπεια διότι ἐμυθολογεῖτο ὅτι γίγαντες, Κύκλωπες λεγόμενοι, τὰ ἔκτισαν.

Λέγεται προσέτι ὅτι οἱ Πελασγοί ἔκτισαν τὰς πόλεις Τίρυνθα, Μυκῆνας, Ἄργος, Σικυῶνα, Ὀρχομενὸν καὶ ἄλλας.

Κατ' ἀρχαίας διηγήσεις, ξένοι ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Φοινίκης εἰσήγαγον εἰς τὴν Ἑλλάδα καλὰς καὶ ὠφελίμους τέχνας, οἷον ὁ Κέκροψ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ Κάδμος εἰς τὰς Θήβας καὶ ὁ Δαναὸς εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλους τόπους. Ὁ Κάδμος μάλιστα θεωρεῖται ὡς εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ γράμματα. Καὶ ταῦτα μὲν εὐλόγως ἀμφιβάλλονται, εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι συνετέλεσαν τὰ τότε πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας· οὕτω τὰ ἀρχαιότατα ἐλληνικὰ γράμματα ἔχουσι τὸ σχῆμα τῶν φοινικῶν, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων μετρικὸν σύστημα ἦτο σχεδὸν παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν Φοινικῶν καὶ τῶν Βαβυλωνίων. Ἄλλ' ὁ κυρίως πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ διαμόρφωσις τῆς γλώσσης των φέρουσι σημεῖα ὅτι ἀνεπτύχθησαν ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι καὶ παρ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων.

§ 11. Ἡρωϊκοὶ χρόνοι (1660—1200 π. Χ.).

Κέκροψ, Κάδμος, Δαναὸς, Πέλοψ, Προμηθεὺς
καὶ Δευκαλίων.

Ἀπὸ τοῦ 1600 μέχρι τοῦ 1200 π. Χ. ἀναφέρονται τὰ κατορθώματα καὶ ἀνδραγαθήματα διαφόρων Ἑλλήνων ἡρώων χωριστά· κοινὰ δὲ πολλῶν Ἑλλήνων ἐπιχειρήσεις μνημονεύονται ἡ ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, οἱ δύο θηβαῖοι πόλεμοι καὶ ὁ τρωϊκός.

Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς Κέκροψ ἐπλάσθη μεταγενέστερον ὅτι ἦτο τάχα σοφός τις Αἰγύπτιος, ὅστις, διωκόμενος ἐκ τῆς πατρίδος του Σάιδος ἕνεκεν ἐμφυλίου πολέμου, ἦλθε μετὰ τῶν ὀπαδῶν του εἰς τὴν Ἀττικὴν. Τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἀπολιτεύτους ὄντας εἰσέτι καὶ εἰς τὰ δάτη δικαιτωμένους συνώκισεν εἰς 12 πόλεις ἢ κώμας, τοὺς ἐδίδαξε διάφορα χρήσιμα εἰς τὸν βίον πράγματα καὶ συνέστησε τὸ περίφημον διὰ τὸ σέβας του πρὸς τὴν δικαιοσύνην δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ὁ ἐκ Φοινίκης Κάδμος μυθεύεται ὅτι περιελθὼν πολλοὺς τόπους ἵνα εὕρῃ τὴν ἀδελφὴν του Εὐρώπην, ἣτις ἔχε χαθῆ, ὠδηγήθη ὑπὸ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν καὶ ἔκτισε τὴν ἀκρόπολιν Καδμείαν ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας.

Ὁ Δαναὸς, υἱὸς, ὡς λέγεται, Βήλου βασιλέως τῆς Λιγυρίας, φοβηθεὶς τοὺς στασιάζοντας 50 υἱοὺς τοῦ ἀδελφοῦ του Αἰγύπτου, ἔφυγε, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατεστάθη εἰς Ἄργος.

Ὁ Πέλοψ μυθεύεται ὅτι ἦλθεν ἐκ Φρυγίας εἰς τὴν Ἥλιαν, καὶ νικήσας τὸν βασιλέα Οἰνόμαον διὰ τέχνης καὶ δόλου εἰς ἀρματοδρομίαν, ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα του Ἴπποδάμειαν καὶ τὴν βασιλείαν. Ἀπὸ τοῦ Πέλοπος τούτου ὠνομάσθη ἡ Πελοπόννησος, ἣτις Ἀπία πρότερον ἐλέγετο.

Οἱ Ἕλληνες θεώρουν ὡς γενάρχην αὐτῶν τὸν Προμηθεῆα, υἱὸν τοῦ Ἰαπετοῦ ἢ τοῦ Οὐρανοῦ. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος παρὰ τὴν θελήσιν τοῦ θεοῦ Διὸς ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὴν χρῆσιν τοῦ πυρὸς καὶ ἄλλας ὠφελίμους γνώσεις, ὁ Ζεὺς ἀγανακτήσας προσέταξε τὸν Ἥφαιστον καὶ τὸν ἔδесе ἐν ἀλύσει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Καυκάσου, ὅπου ἐκεῖνος κατέτρωγεν ἀδιακόπως τὸ ἥπαρ αὐτοῦ, μέχρις οὗ ξιλεωθείς ὁ Ζεὺς τὸν ἀπέλυσε, κατ' ἄλλους ὅμως ὁ Ἥραλῆς τὸν ἡλευθέρωσεν.

Ὅτε ὁ Ζεὺς ἐπήνεγκε κατακλυσμὸν εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ὁ υἱὸς τοῦ Προμηθεῶς Δευκαλίων, βασιλεὺς τότε ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ ἡ γυνὴ του Πύρρα, ἐσώθησαν εἰς πλοῖον κατασκευασθὲν παρ' αὐτοῦ, κατὰ συμβουλήν τοῦ πατρὸς του Προμηθεῶς. Ἀφ' οὗ δὲ ἔπαυσεν ὁ κατακλυσμὸς, ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Διὸς, ἔρριψαν λίθους ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς των, ἐξ ὧν οἱ κτείνοντες ὑπὸ τῆς Πύρρας ῥιφθέντες μετεβλήθησαν εἰς γυναῖκας, οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος εἰς ἀνδρας.

Ὁ Δευκαλίων ἐγέννησεν υἱοὺς τὸν Ἀμφικτύονα καὶ τὸν Ἑλληνα. Ὁ Ἕλλην ἐγέννησε τρεῖς υἱοὺς, τὸν Δῶρον καὶ τὸν Αἰόλον, γενάρχας τῶν Δωριέων καὶ τῶν Αἰολέων,

καὶ τὸν Ποῦθον, πατέρα τοῦ Ἴωνος καὶ τοῦ Ἀχαιοῦ, γενναρχῶν τῶν δύο ἄλλων ἐλληνικῶν φυλῶν, δηλαδὴ τῶν Ἴωνων καὶ τῶν Ἀχαιῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ ἀναφέρουσιν ἀνδραγαθίας ἡρώων, διὰ τῶν ὁποίων ἀπέκτησαν δόξαν καὶ ἀθάνατον ὄνομα. Πᾶσα δὲ πόλις καὶ κώμη τῆς Ἑλλάδος, ὅσον ἄσπημος καὶ ἂν ᾗτο, εἶχε τὰς ἡρωϊκὰς τῆς παραδόσεις, διὰ τὰς ὁποίας ἐκαυχᾶτο.

Τὰ κυριώτατα τῶν μυθολογημάτων τούτων καὶ τῶν ιστορημάτων τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς εἶναι τὰ ἐξῆς.

Ἡρακλῆς (1262 — 1210 π. Χ.).

Ὁ Ἡρακλῆς λέγεται υἱὸς τοῦ θεοῦ Διὸς καὶ τῆς θνητῆς Ἀλκμήνης, θυγατρὸς τοῦ Ἡλεκτρίονος. Οὗτος διῆλθε τὴν παιδικὴν ἡλικίαν γυμναζόμενος εἰς σκληρότατα γυμνάσια ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαιρῶνος. Ἐνταῦθα ἐφάνησαν εἰς αὐτὸν ἡ Ἀφροδίτη καὶ ἡ Ἀθηνᾶ (ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετή). προσεπάθησαν δὲ νὰ τὸν οἰκαιοποιηθῇ ἐκάστη. Ὁ Ἡρακλῆς ὁμως ἐπροτίμησε τὴν Ἀθηνᾶν καὶ ἤρχισε παρευθὺς τοὺς ἐνδόξους ἀθλοὺς τοῦ διὰ τῆς ὑπερανθρώπου ἰσχύος του. Οὕτως ἠλευθέρωσε τὰς πεδιάδας τῶν Θεσπιῶν ἀπὸ τινος ὑπερμεγέθους λέοντος, καταφθείροντος αὐτάς, καὶ ἀπήλλαξε τὰς Θήβας ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Ὀρχομενίων· κλείσας δὲ τὰς ἐξόδους τῆς Κωπαίδος λίμνης, μετέβαλε τὴν πεδιάδα τοῦ Ὀρχομενοῦ εἰς ἐκτεταμένον ἔλος. Ὁ Ζεὺς ὕστερον παρέδωκε τὸν Ἡρακλῆν εἰς τὰς παραδόξους θελήσεις τοῦ Εὐρυσθέως, βασιλέως τοῦ Ἀργεοῦ καὶ τῶν Μυκηνῶν, πρὸς ἐκτέλεσιν ὄρκου παρὰ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ γενομένου.

Ὁ Ἡρακλῆς, κατὰ προσταγὴν τοῦ Εὐρυσθέως, ἐφόνευσε τὸν ἐν Νεμέᾳ λέοντα, τὴν πολυκέφαλον Λερναίαν Ὕδραν, τῆς ὁποίας ὅτε ἐκόπτετο ἡ μία κεφαλὴ, ἀνεφύοντο εὐθὺς ἄλλαι δύο ἀντὶ τῆς κοπείσης. Ἐφόνευσε τὸν Ἐρμάνθιον κάπρον καὶ τὰ ὑπερμεγέθη καὶ ἀνθρωποφάγα ὄρνεα τῆς Στυμφαλίδος λίμνης τῆς Ἀρκαδίας. Καταβαλὼν τὸν ἄγριον ταῦρον τῆς Κρήτης, ἔφερεν αὐτὸν εἰς Ἑλλά-

δα. Συνέλαβε μετὰ ὁλοκλήρου ἔτους καταδιώξιν τὴν χαλκόπουν καὶ χρυσόκερον ἔλαφον τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος. Ἐκαθήρισε τὰ βουστάσια τοῦ Αὐγείου, στρέψας εἰς αὐτὰ τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ Ἀλφειοῦ. Ἦρπασε τὰς τέσσαρας ἀνθρωποφάγους καὶ πυρίπνοας ἵππους τοῦ Διομήδους βασιλέως τῶν Θρακῶν, καὶ αὐτὸν μὲν ἐφόνευσεν ὁ ἴδιος, τὰς δὲ ἵππους τοῦ ἀπέλυσεν εἰς τὸ ὄρος Ὀλυμπον, ὅπου κατεσπαράχθησαν ὑπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων. Ἦρπασε τὰ φυλαττόμενα ὑπὸ ἀθανάτου δράκοντος χρυσᾶ μῆλα ἐκ τοῦ ἐν Ἀφρικῇ κήπου τῶν Ἑσπερίδων. Ἐφόνευσεν ἐν Ἰσπανίᾳ τὸν Γηρυόνην, ὅστις ἦτο τέρας ἔχον τρεῖς κεφαλὰς ἢ τρία σώματα ἠνωμένα. Κατέβη εἰς τὸν ἄδην καὶ, δέσας μὲ ἀλύσεις τὸν θυρωρὸν αὐτοῦ τρικέφαλον ἢ κατ' ἄλλους πεντηκοντακέφαλον κύνα Κέρβερον, ἀπηλευθέρωσε τὸν Ἀθηναῖον Θησεῖα, κρατούμενον ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῦ ἄδου Πλούτωνος.

Οὗτοι ἦσαν οἱ δώδεκα ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλ' ἐξέτελεσε καὶ πολλοὺς ἄλλους κατὰ τὰς μακρὰς αὐτοῦ ὁδοιπορίας, διερχόμενος διὰ τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Τὰ ἄλλα ταῦτα κατορθώματα αὐτοῦ ὠνομάσθησαν *πάρεργα*.

Θησεύς.

Θησεύς, φίλος τοῦ Ἡρακλέους, υἱὸς τοῦ Αἰγέως ἢ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Αἰθρας, ἐγεννήθη ἐν Τροιζῆνι. Ὁ Αἰγεύς, ἀναχωρῶν ἐκ Τροιζῆνος, ἔθεσε τὸ ξίφος καὶ τὰ ὑποδήματά του ὑπὸ μέγιστον λίθον καὶ παρήγγειλεν εἰς τὴν Αἰθραν, ἂν τὸ τεχθησόμενον εἶναι ἄρρεν, νὰ σηκώσῃ ὅταν δυνηθῇ τὸν λίθον, νὰ λάβῃ τὴν παρακαταθήκην καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας. Κατὰ τὸ 18 τῆς ἡλικίας του ἔτος ὁ Θησεύς ἐσήκωσε τὸν λίθον, καὶ λαβὼν τὰ ὑπ' αὐτὸν ἦλθε διὰ ξηρᾶς εἰς τὰς Ἀθήνας, φονεύσας τοὺς καθ' ὁδὸν ἀγρίους ληστάς. Ἀναγνωρισθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ πατρός του κατέβαλε τοὺς ἐπιβουλεύοντας αὐτὸν Παλλαντίδας, υἱοὺς τοῦ ἀδελφοῦ του Αἰγέως Πάλλαντος, συνέλαβε δὲ ζῶντα καὶ τὸν Μαραθῶνιον ταῦρον, ὅστις κατέφθειρε τὸν τόπον.

Αἱ Ἀθηναί, κατὰ συνθήκην μὲ τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα, ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ στέλλωσι κατ' ἔτος, ἢ κατ' ἄλλους κατὰ ἑννέα ἔτη, εἰς Κρήτην φόρον ἑπτὰ παρθένους καὶ ἑπτὰ νέους εἰς βορὰν τοῦ εἰς τὸν ἐκεῖ λαβύρινθον κεκλεισμένου τέρατος Μινωταύρου. Ὁ φιλόπατρις Θησεὺς ἐκουσίως συγκατηριθμήθη μετ' αὐτῶν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του τοῦ φόρου τούτου. Ὅταν δὲ ἦλθεν ὁ Θησεὺς εἰς Κρήτην, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐκεῖ βασιλέως Ἀριάδνη τὸν ἠγάπησεν· ὅθεν, ἵνα τὸν σώσῃ, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νῆμα (μίτον), τὸ ὁποῖον ἐξετύλισεν ἐν ᾧ εἰσῆρχετο εἰς τὸν λαβύρινθον, διότι χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὔρῃ τὴν ἔξοδον. Φονεύσας δὲ ἐκεῖ τὸν Μινωταυρον, ἐξῆλθεν ἀσφαλῶς, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ μίτου. Ἀναχωρήσας δὲ ἐκ Κρήτης μετὰ τῆς Ἀριάδνης, ἐγκατέλειπεν αὐτὴν ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ, ἣ, ὅπως ἄλλοι λέγουσι, τὴν ἐπῆρεν ἐκεῖ ὁ θεὸς Διόνυσος. Ἐν τῇ μεγάλῃ δὲ αὐτοῦ χαρᾷ διὰ τὴν νίκην, ἐλησμόνησεν ὁ Θησεὺς ν' ἀφαιρέσῃ τὰ μέλανα ἱστία, ἅτινα εἶχε τὸ πλοῖον κατὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχώρησίν του εἰς σημεῖον πένθους, καὶ νὰ βάλῃ λευκὰ εἰς σημεῖον τῆς σωτηρίας του, κατὰ τὴν συμφωνίαν μετὰ τοῦ πατρός του· ὁ δὲ πατήρ του Αἰγεύς, ἰδὼν τὸ πένθημον τοῦτο σημεῖον, καὶ νομίσας ὅτι δὲν ἐσώθη ὁ υἱός του, ἐκρήμνισεν ἑαυτὸν εἰς τὸ πέλαγος, τὸ διὰ τοῦτο ὀνομασθὲν Αἰγαῖον.

Ὁ Θησεὺς ἐκληρονόμησε τὴν βασιλείαν, τὰς δώδεκα δὲ πόλεις τῆς Ἀττικῆς τὰς ἤνωσε διοικητικῶς εἰς μίαν· ἐπολέμησε δὲ καὶ τὰς Ἀμαζόνας παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Θερμῶδοντος ποταμοῦ.

Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας μετὰ δύο ἐτῶν ἀπουσίαν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν ἕνεκα διαβολῶν· ἐκδιωχθεὶς δὲ, κατέφυγεν εἰς τὴν νῆσον Σκυρον, ὅπου ὁ βασιλεὺς τῆς νήσου Λυκομήδης τὸν ἐδολοφόνησε, κατακρήμνισας αὐτὸν ἐκ τινος ὑψηλοῦ ὄρους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν τὸν Θησεά ὡς ἡμίθεον καὶ ἐτέλουν εἰς τιμὴν του ἑαυτὴν, τὰ Θήσια.

Οιδίπους.

Λαῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν καὶ ἀπόγονος τοῦ Κάδμου μαθὼν ἐκ χρησμοῦ ὅτι ὁ υἱὸς του θὰ τὸν θανατώσῃ, ἐξέθεσεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαिरῶνος ἅμα γεννηθέντα. Ποιμένες δὲ εὐρόντες τὸ βρέφος μετεκόμισαν αὐτὸ εἰς Κόρινθον, ὅπου ὁ βασιλεὺς Πόλυβος, ἄκκληρος ὢν, τὸ υἱοθέτησε καὶ τὸ ἀνέθρεψεν. Ὁ Οἰδίπους ἡλικιωθεὶς ἔμαθεν ὅτι δὲν ἦτο πατήρ του ὁ Πόλυβος· ὅθεν ἀπῆλθεν εἰς Δελφοὺς νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τῶν γονέων του. Συναντηθεὶς δὲ ἐπὶ τῶν ὁρέων τῆς Βοιωτίας μετὰ ἀγνώστου γέροντος (οὗτος ἦτο ὁ πατήρ του Λαῖος), ἦλθεν εἰς χεῖρας πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἐφόνευσεν, ὕστερον δὲ ἦλθεν εἰς Θῆβας.

Τέρας, ἔχον κεφαλὴν μὲν καὶ στῆθος κόρης, σῶμα δὲ λέοντος, καὶ πτέρυγας ἀετοῦ, ἡ Σφιγξ, εὐρίσκετο πρὸ τῶν πυλῶν τῶν Θηβῶν καὶ ἐπρότεινε εἰς τοὺς διαβάτας τὸ ἐξῆς αἰνίγμα· «Ποῖον ζῶον εἶναι τὸ πρῶτ' τετράπουν, τὸ μεσημέριον δίπουν καὶ τὸ ἐσπέρας τρίπουν;» ἐφόνευε δὲ τοὺς μὴ δυναμένους νὰ τὸ λύσωσιν. Ὁ Κρέων, ἀδελφὸς τῆς βασιλίσσης τῶν Θηβῶν Ἰοκάστης χήρας τοῦ Λαίου, εἶχεν ὑποσχέσθαι νὰ δώσῃ εἰς γάμον τὴν ἀδελφὴν του ταύτην καὶ τὸν θρόνον τῶν Θηβῶν εἰς τὸν μέλλοντα νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν πόλιν ἐκ τοῦ τρομεροῦ τούτου τέρατος, ἐξηγῶν τὸ αἰνίγμα. Ὁ Οἰδίπους ἐλθὼν ἔλυσε τὸ αἰνίγμα, εἰπὼν ὅτι τὸ τοιοῦτο ζῶον εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Τὸ τέρας ἡττηθὲν οὕτως, ἐκρηνίσθη ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν βράχων καὶ ἐφο-νεύθη. Ὁ ἐν ἀγνοίᾳ φονεὺς τοῦ πατρός του Οἰδίπους νυμφευθεὶς οὕτω τὴν Ἰοκάστην, ἔγεινε βασιλεὺς τῶν Θηβῶν, ἀνὴρ τῆς μητρός του καὶ ἀδελφὸς ὁμομήτριος τῶν τέκνων του χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ.

Διὰ τὰ ἀνοσιουργήματα ταῦτα ἐπῆλθε λοιμὸς εἰς τὰς Θῆβας. Ὁ Οἰδίπους ἐρωτήσας τὸ μαντεῖον ἀνεῦρε μετ' ἐκπλήξεως ὅτι οἱ Θηβαῖοι τιμωροῦνται οὕτως ἕνεκα τῶν εἰρημένων ἐγκλημάτων αὐτοῦ, ἅτινα μετὰ ἐρευναν τότε πρῶτον ἐγνώρισε. Καὶ ἡ μὲν Ἰοκάστη, μὴ θελήσασα νὰ

ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν φρικώδη ἀνακάλυψιν τούτων, ἀπηγχονίσθη, ὁ δὲ υἱὸς καὶ ἀνὴρ τῆς ἐν ταύτῃ Οἰδίπου ἐξορίζας τοὺς ὀφθαλμούς του ἐτυφλώθη. Φυγὼν δὲ ἐκ Θηβῶν καὶ ὁδηγούμενος ὑπὸ τῆς προσφυλοῦς του θυγατρὸς Ἀντιγόνης, μετὰ πολυχρόνιον εἰς διαφόρους τόπους περιπλάνησιν, ἐφθασε, πανταχόθεν ἐκδιωκόμενος, ἐπὶ τέλους μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας εἰς τὸν Κολωνὸν παρὰ τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἦτο δάσος καὶ ἱερὸν τῶν Εὐμενίδων (Ἑρινύων). ἐκεῖ δὲ ἐδέχθη εὐμενῶς ὁ Θησεὺς τὸν γέροντα Οἰδίπουν, ὅστις καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀπεβίωσεν.

**Πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας (1214 π. Χ.)
καὶ τῶν ἐπιγόνων (1192 π. Χ.).**

Οἱ τοῦ Οἰδίποδος δίδυμοι υἱοί, Ἑτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης, διεφιλονείκουν περὶ τοῦ θρόνου τῶν Θηβῶν. Ὁ δεύτερος καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του κατέφυγε πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ Ἄργους Ἀδραστον. Οὗτος δὲ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν γυναῖκα μίαν τῶν θυγατέρων του καὶ ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Θηβῶν μετὰ στρατοῦ, διοικουμένου παρ' αὐτοῦ τοῦ Πολυνείκου καὶ πέντε ἄλλων ἐνδόξων ἡγεμόνων. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐτελείωσεν ὀλεθρίως, διότι οἱ μὲν δύο ἀδελφοὶ μονομαχήσαντες μηχανοδῶς, ἐφόνευσαν ἀλλήλους, οἱ δὲ ἄλλοι ἡγεμόνες ἐφονεύθησαν ἀθλίως ἐκτὸς τοῦ Ἀδράστου σωθέντος.

Μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Ἑτεοκλέους καὶ τοῦ Πολυνείκου ἐγγεῖνε βασιλεὺς τῶν Θηβῶν ὁ Κρέων, ὅστις ἀπηγόρευσε τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ Πολυνείκου· ἀλλ' ἡ εὐσεβὴς ἀδελφὴ τούτου Ἀντιγόνη ἐτόλμησε νὰ παραβῇ τὴν βάρβαρον ταύτην προσταγὴν τοῦ θεοῦ τῆς διὸ ὁ τύραννος οὗτος προσέταξε καὶ τὴν ἔθαψαν ζῶσαν.

Μετὰ δέκα ἔτη οἱ υἱοὶ τῶν ἑπτὰ ἡγεμόνων, οἱ λεγόμενοι ἐπίγονοι, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Θηβῶν, τὰς ἐκυρίευσαν μετὰ αἱματώδεις μάχας καὶ κατέστησαν βασιλεῖα τὸν υἱὸν τοῦ Πολυνείκου Θέρσανδρον.

Ὁ Μίνως καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ἄνδρες
τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων.

Ὁ Μίνως, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης, ὑπῆρξε βασιλεὺς καὶ νομοθέτης τῆς Κρήτης. Ἦτο δὲ οὗτος τόσον δίκαιος, ὥστε μετὰ τὸν θάνατόν του μυθολογεῖται ὅτι κατέστη, ὑπὸ τῶν θεῶν πρῶτος τῶν τριῶν κριτῶν τοῦ ἄδου. Οὗτος λέγουσιν ὅτι κατεσκεύασε τὸν περίφημον λαβύρινθον τῆς Κρήτης, ὅπου κατέκλεισε τὸ τέρας Μινώταυρον. Ἐξουσίασε δὲ πολλὰς τῶν Κυκλάδων νήσων, καὶ ἔγεινε θαλασσοκράτωρ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐφόβοντο ἐν Ἀθήναις τὸν υἱόν του Ἀνδρόγεων, ἐπολέμησεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ὑπεχρέωσε νὰ στέλλωσιν ὡς φόρον εἰς Κρήτην κατὰ ἐννέα ἔτη, ἥ, ὡς ἄλλοι λέγουσι, κατ' ἔτος, ἑπτὰ νέους καὶ ἑπτὰ κόρας, εἰς τροφήν τοῦ Μινωταύρου. Ἀπὸ τοῦ αἰσχροῦ τούτου φόρου ἠλευθέρωσε τὰς Ἀθήνας ὁ Θεσεύς. (ἴδε σελ. 22).

Ἄλλους ἐπίσημους ἄνδρας τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων εὐρίσκουμεν ἐν Μυκῆναις τοὺς Πελοπίδας Ἀτρέα καὶ Θυέστην· ἐν Σπάρτῃ τὸν Τυρδάρειον· ἐκ τῆς γυναικὸς τούτου Λήδας ἐγέννησεν ὁ Ζεὺς τοὺς Διοσκούρους Κάστορα καὶ Πωλυδεύκην· (αὕτη ἦτο ἡ μήτηρ καὶ τῆς Ἑλένης καὶ Κλυταιμνήστρας)· ἐν Αἰγίνῃ τὸν δικαιοτάτον τῶν θνητῶν Αἰάκον, ὅστις μετὰ θάνατον ἔγεινε κριτὴς τοῦ ἄδου· τοὺς υἱούς του Ταλαμῶνα καὶ Πηλέα, καὶ τὰ ἐνδοξότερα τῶν γονέων αὐτῶν τέκνα, Αἴαντα καὶ Ἀχιλλέα· ἐν Κορίνθῳ τὸν πονηρὸν Σίσυφον καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ τὸν Κένταυρον Χείρωνά, ἱατρὸν καὶ σοφὸν διδάσκαλον πολλῶν ἡρώων.

Ἑκστρατεία τῶν Ἀργοναυτῶν (1226 π. Χ.).

Ἐφημίζετο, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Κολχίδος Αἰήτης εἶχεν ἄπειρα πλοῦτη, ὑπὸ το μύθευμα ὅτι κατεῖχε χρυσοῦν τι δέρας (δέρμα) κριοῦ, ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἄρη, ὑπὸ δράκοντος δὲ ἀκοιμήτου καὶ δύο πυριπνόνων ταύρων φυ-

λασσόμενον, καὶ ὅτι τοῦτο ἦτο ἀφιέρωμα τοῦ Φρίξου, σωθέντος ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ κριοῦ.

Ὁ Ἰάσων, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἰωλκοῦ Αἰσονος, διετάχθη ὑπὸ τοῦ Φιλάρχου, θεοῦ καὶ κηδεμόνος τοῦ Πελίου, νὰ ἀνακτήσῃ τὸ πολύτιμον δέρας· ὅθεν ἐναυπήγησε πλοῖον καθ' ὁδηγίαν τῆς Ἀθηνᾶς τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Ἀργώ· ἐπέβησαν δὲ εἰς αὐτὸ πεντήκοντα ἥρωες ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς Ἑλλάδος, οἷον ὁ Θησεύς, ὁ Πειρίθους, οἱ δύο ἀδελφοὶ Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, ὁ Μελέαγρος, ὁ Πηλεὺς, ὁ ποιητῆς Ὀρφεύς, ὅστις διὰ τῶν ᾠσμάτων του ἐξημέρωνε τὰ πάθη καὶ τὰ μύθη, καὶ ὁ ἰατρὸς Ἀσκληπιὸς, υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις πᾶσαν νόσον καὶ πᾶν πάθος ἰάτρευσε διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν βοτάνων του, καὶ ἄλλοι.

Μετὰ πολλὰ συμβεβηκότα, ὁ Ἰάσων ἔφθασεν εἰς Κολχίδα, ἐκεῖ δὲ ἡγαπήθη ὑπὸ τῆς Μηδείας θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Αἰήτου, ἥτις ἦτο μάγισσα· διὰ τῶν συμβουλῶν δὲ ταύτης ὁ Ἰάσων φονεύσας τὰ φυλάττοντα τὸ χρυσοῦν δέρας θηρία, ἤρπασε τὸν θησαυρόν. Ἡ Μῆδεια τότε τὸν ἡκολούθησεν εἰς τὸ πλοῖον· ἵνα δὲ ἀποφύγῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ πατρὸς τῆς Αἰήτου, κατακόψασα τὸν ἀδελφόν της Ἀψυρτον, τὸν ὁποῖον εἶχε συμπαραλάβει, κατεσκόρπισε τὰς σάρκας του καὶ τὰ ὀστέα του εἰς τὴν ὁδόν· ὁ δὲ Αἰήτης συναθροίζων τὰ μέλη τοῦ παιδὸς του, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν προφθάσῃ. Ἀλλ' ὁ Ἰάσων ἐπὶ τέλους τὴν ἐγκατέλιπεν· αὕτη δὲ ἔσφαξε τὰ τέκνα τῆς, καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅπου ἔλαβεν ἄνδρα τὸν Αἰγέα βασιλέα τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἔφυγε ἄφ' οὗ ἐφάνη ἐπιβουλευθεῖσα τὴν ζωὴν τοῦ Θησεῖος ἐλθόντος ἐκ Τροιζήνης.

Τρωϊκὸς πόλεμος (1195—1184 π. Χ.).

Ἀξιωμακτόνους συμβεβηκὸς τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος, μὲ μύθους δὲ καὶ τοῦτο περιπεπλεγμένον, εἶναι καὶ ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος.

Πάρις ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου, βασιλέως τῆς Τροίας, ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἤρπασε τὴν ὠραίαν Ἑλένην γυ-

ναῖκα τοῦ Μενελάου, βασιλέως τῆς Λακεδαιμόνος, φιλοξενηθεῖς ὑπ' αὐτοῦ. Ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς, ἀγανακτήσασα διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην, συνέδραμε τὸν Μενέλαον, ἀποφασίσαντα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Τροίας.

Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ἦτο ὁ Ἀγαμέμνων βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀδελφὸς τοῦ Μενελάου. Οἱ ἐπιστημότεροι τῶν ἄλλων στρατηγῶν ἦσαν ὁ Μενέλαος, ὁ πάντων ἀνδρειότατος Ἀχιλλεὺς, ὁ Διομήδης, οἱ δύο Αἴαντες, ὁ περίφημος διὰ τὴν φρόνησίν του Νέστωρ καὶ ὁ πανοῦργος Ὀδυσσεὺς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης. Ἦσαν δὲ οἱ ἐκστρατεύσαντες Ἕλληνες ἕως 100,000. Ὁ ἀνδρειότατος τῶν Τρώων ἦτο ὁ Ἐκτωρ, υἱὸς τοῦ βασιλέως Πριάμου.

Μετὰ δεκαετὴ πολιορκίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν Τρώων καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀλληλομαχοῦντες ἐθανατώθησαν, ἀρχηγοὶ τινες τῶν Ἑλλήνων, κρυβέντες ἐν τὸς μεγάλου ξυλίνου ἵππου, τοῦ δουρείου λεγομένου, προσέταξαν νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα οἱ στρατιῶταί των. Τὸν δούρειον αὐτὸν ἵππον ἔφεραν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Τροίας οἱ Τρῶες, νομίσαντες ὅτι ἔφυγον οἱ Ἕλληνες καὶ ἀφῆκαν αὐτὸν ἀφιέρωμα. Τὴν ἐπομένην δὲ νύκτα οἱ μέσα εἰς αὐτὸν κλεισμένοι ἀρχηγοὶ ἐξελθόντες ἤνοιξαν τὰς πύλας εἰς τοὺς ἐπανελθόντας συμπολεμιστάς των, καὶ οὕτως ἡ Τροία κυριευθεῖσα κατεστράφη, καὶ ὁ μὲν Πρίαμος ἐσφάγη, ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἐκάβῃ καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ ἀπῆχθησαν εἰς αἰχμαλωσίαν. Ὁ Αἰνείας υἱὸς τοῦ Ἀγχίσου, καὶ ὁ Ἀντήνωρ μόνον ἐξέφυγον τὴν αἰχμαλωσίαν.

Ἡ ἐπιστροφὴ (νόστος) τῶν ἡγεμόνων τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς Τροίας ἀποτελεῖ ἄλλην σειρὰν μυθευμάτων καὶ διηγημάτων, κατὰ τὰ ὅποια οἱ νικηταὶ ἄπειρα ὑπέστησαν δεινά. Οὕτως ὁ Ὀδυσσεὺς περιεπλανήθη δέκα ἔτη εἰς τὴν θάλασσαν πρὶν ἢ ἐπανελθῇ εἰς τὴν νῆσόν του Ἰθάκην, ὁ Μενέλαος ὑπέφερεν ἐν διαστήματι ἐννέα ἔτων ἐκ τῶν τρικυμιῶν, ὁ Ἀγαμέμνων, ἐπανελθὼν εἰς Ἄργος, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Κλυταιμνήστρας καὶ τοῦ Αἰγίσθου, καὶ ἄλλοι ἄλλα ἔπαθον.

§ 12. Θρησκεία καὶ ὁμοσπονδία ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων.

θεοὶ, ἡμίθεοι, ἥρωες,

Οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευσαν ὡς Θεοὺς τὰ διάφορα ἔμφυχα καὶ ἄφυχα πράγματα καὶ τὰς ιδιότητας αὐτῶν· ὅθεν ὁ ἄνεμος, ὁ αἰθὴρ, τὸ πῦρ, ὁ ἥλιος, ὁ ὠκεανὸς, οἱ ποταμοί, κτλ. κτλ. ἐθεωροῦντο ὡς θεοί.

Οἱ θεοὶ οὗτοι ὑπετίθεντο ὅτι εἶχον ὅλας τὰς καλὰς ιδιότητας εἰς ἀνώτατον βαθμὸν, ἐπίσης δὲ καὶ ὅλα τὰ ἐλαττώματα, τὰ πάθη καὶ τὰς ἀθλιότητας τῶν θνητῶν.

Οἱ πλεῖστοι τῶν θεῶν εἶχον ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὁ καθείς πόλιν ἰδίαν καὶ λαὸν π. χ. ἡ Ἀθηνᾶ τὰς Ἀθήνας, ἡ Δήμητρα τὴν Ἐλευσίνα, ἡ Ἥρα τὸ Ἄργος, ὁ Ἀπόλλων τοὺς Δελφοὺς, ὁ Διόνυσος τὰς Θήβας, ἡ Ἀφροδίτη τὴν νῆσον Κύπρον, κτλ.

Αἱ μᾶλλον τῶν ἄλλων λατρευόμεναι θεότητες ἦσαν οἱ θεοὶ, οἵτινες, κατὰ τοὺς μύθους κατώκουν τὸν Ὀλυμπον, ὁ Ζεὺς, ἡ Ἥρα, ἡτις ἦτο γυνή του καὶ ἀδελφή του, ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἄρτεμις, ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ἥφαιστος, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἑρως, ὁ Ἄρης, ἡ Ἑστία, ἡ Μοῖρα, ἡ Τύχη, ἡ Νέμεσις, ἡ Ἄτη, ἡ Δίκη, ἡ Θέμις. Θεαὶ ἦσαν καὶ αἱ ἐννέα Μοῦσαι, αἱ τρεῖς Χάριτες, αἱ Ὠραι, αἱ Ὑάδες, αἱ Πλειάδες, ἡ Ἴρις, ἡ Σελήνη, ὁ Ἥλιος, ἡ Ἥως, οἱ Ἄνεμοι κλπ.

Ὑπῆρχον πρὸς τούτοις καὶ ἕτεροι θεοὶ πλὴν τῶν ἀνωτέρω, οἱ θεοὶ τῆς θαλάσσης ὀνομαζόμενοι, ὁ Ποσειδῶν, ἡ γυνή του Ἀμφιτρίτη, ὁ Τρίτων, οἱ θεοὶ τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ἄδου, ἡ Γῆ, ὁ Πλούτων, ἡ γυνή του Περσεφόνη, αἱ Ἐριννύες κλπ.

Ὑπῆρχον ἔτι καὶ οἱ λεγόμενοι ἡμίθεοι καὶ ἥρωες, ὄντες τέκνα θεῶν, ἢ θεαινῶν ἐκ γάμου μὲ θνητοὺς, οἷον ὁ Σίσυφος, ὁ Βελλεροφόντης, ὁ Ἴναχος, ὁ Δαναὸς, ἡ Δανάη, ὁ Τάνταλος, ὁ Κάδμος, ὁ Οἰδίπους κλπ. ὁ Ἥρα-

κλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Κέκροψ, ὁ Ἰάσων, ὁ Περσεύς, κατασταθέντες περιβόητοι διὰ τὰ κατορθώματά των.

Τὰ Ἠλύσια πεδία καὶ ὁ Ἄδης.

Ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες ὅτι ὁ Ἑρμῆς φέρων τοὺς νεκροὺς τοὺς παρέδιδεν εἰς τὸν Χάρωνα. Οὗτος δὲ τοὺς ἔθετεν εἰς τὸ πλοῖόν του καὶ τοὺς μετέφερε διὰ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ ἢ τῆς Ἀχερουσίας λίμνης εἰς τὸν ἄδην. Ἐκεῖ δὲ ἐφέροντο ἐνώπιον τῶν κριτῶν τοῦ ἄδου Μίνωος, Αἰακοῦ καὶ Ῥαδαμάνθυος καὶ ἐκρίνοντο, καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἐπορεύοντο εἰς τὰ Ἠλύσια πεδία, ἥτοι τὰς νήσους τῶν Μακάρων, τόπους τερπνοὺς· οἱ δὲ κακοὶ εἰς τὰ Τάρταρα, τὸν τόπον τοῦ κλαυθμῶνος καὶ τὸν Πυριφλεγέθοντα ποταμὸν, ὅπου ἐβασανίζοντο μυριοτρόπως. Αἱ Ἑρινύες, τῶν ὁποίων ἡ κόμη συνέκειτο ἐξ ὄψεων καὶ αἱ ὁποῖαι εἶχον τὴν μὲν μίαν χεῖρα ὠπλισμένην μὲ μάστιγα ἐξ ὄψεων, τὴν δ' ἑτέραν μὲ δᾶδα, ἐτρόμαζον τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς ἐβασάνιζον. Αἱ ψυχαὶ τῶν μὴ ἀξιωθέντων ταφῆς περιεπλανῶντο ἑκατὸν ἔτη εἰς τὸ Ἑρεβος, σκοτεινὴν καὶ ψυχρὰν κατοικίαν. Τρικέφαλος δὲ κύων, ὁ Κέρβερος, ἐμπόδιζε τοὺς θέλοντας νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τοῦ ἄδου.

Λατρεία, Οἰωνοὶ, Μαντεῖα.

Ἐπειδὴ ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες ὅτι οἱ θεοὶ ἀνεμιγνύοντο πάντοτε εἰς τὰς κοσμικὰς ὑποθέσεις, ἐζήτουν νὰ τοὺς ἐξιλεώωσι πρὸς ἑαυτοὺς διὰ παρακλήσεων, σπονδῶν καὶ θυσιῶν διαφόρων ζώων, τῶν ὁποίων ἓν μέρος ἐκαίετο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἐτρώγετο ὑπὸ τῶν προσφερόντων τὴν θυσίαν.

Ἐπίστευον ἔτι ὅτι οἱ θεοὶ ἐφάνέρωναν τὰς θελήσεις των καὶ τὰ μέλλοντα διὰ σημείων καὶ δι' ὀνείρων. Τοὺς διαφόρους δὲ οἰωνοὺς ἐξήγουν οἱ μάντις καὶ οἱ οἰωνοσκόποι. Πολλάκις ἀπεκρίνοντο οἱ θεοὶ εἰς ἐρωτήσεις ἀνθρώπων περὶ ἀδήλων πραγμάτων καὶ διὰ μαντείων, τὰ περιφημότερα τῶν ὁποίων ἦσαν τὸ τῶν Δελφῶν ἐν Φωκίδι,

τῆς Δωδώνης ἐν Ἠπείρῳ καὶ τῆς Ὀάσεως ἐν Ἀφρικῇ, Διὸς τοῦ Ἀμμωνος ὀνομαζόμενον.

Ἐν Δελφοῖς γυνή τις ἱέρεια, Πυθία ὀνομαζομένη, ἐφέρετο ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐπὶ τι χάσμα γῆς, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξήρχοντο ἀναθυμιάσεις. Ἐκεῖ δὲ καθιζομένη ἐπὶ τρίποδος ἐνεπνέετο ὑπὸ τῆς λεγομένης μαντικῆς ἀναθυμιάσεως, καὶ παραφρονοῦσα, ἐπρόφερε λόγους ἀσυναρτήτους καὶ συγκεχυμένους. Οἱ δὲ ἱερεῖς μεταποιοῦντες κατὰ τὴν ἰδέαν τῶν εἰς στίχους δυσεξηγήτους τοὺς λόγους τούτους ἐδίδον εἰς τοὺς ἐρωτῶντας.

Ἀμφικτυονίαι, ἀγῶνες.

Ἐκάστη πόλις ἑλληνικὴ ἦτο ἐλευθέρα ἀπὸ τῆς ἄλλης, ἀλλ' ὅμως συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλας διὰ τῆς ἐκ τῶν αὐτῶν προγόνων καταγωγῆς καὶ τῆς ταυτότητος τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας, τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων καὶ τοῦ χαρακτῆρος· ὅλαι δὲ ἐπεθύμουν νὰ διατηρῶσι τὴν ἐθνικὴν τῶν συνένωσιν. Ἐκ τούτου προέκυψαν αἱ θρησκευτικαὶ ἐκεῖναι συνελεύσεις, αἱ ὀνομαζόμεναι ἀμφικτυονίαι, ἐξ ὧν ἢ μᾶλλον γνωστὴ, τὸ κατ' ἐξοχὴν λεγόμενον ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, συνεκροτεῖτο ἐκ δώδεκα λαῶν, πεμπόντων ἀπεσταλμένους ἢ ἀντιπροσώπους τὸ μὲν ἕαρ εἰς Δελφούς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς Ἀνθήλην τῶν Θερμοπυλῶν. Ἐκεῖ ἐτέλουν οὗτοι ἐορτὰς θρησκευτικὰς, καὶ ἐνίοτε ἐψήφιζον καὶ ἀμοιβὰς ἐθνικὰς εἰς τοὺς εὐεργετήσαντας τὴν κοινὴν πατρίδα, ἢ κατηρῶντο τοὺς προδότας αὐτῆς καὶ τοὺς παρέδιδον εἰς τὴν κοινὴν ἐκδίκησιν.

Τὸ αἶσθημα δὲ τῆς κοινῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἀδελφότητος τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν συνετέλεσε προσέτι εἰς σύστασιν δημοσίων ἀγόνων, εἰς τοὺς ὁποίους συνέρρεον πανταχόθεν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ ἀγωνισταὶ καὶ θεαταί.

Οἱ περιφημότεροι τῶν ἀγώνων τούτων ἦσαν οἱ τέσσαρες μεγάλοι λεγόμενοι· δηλ. οἱ Ἰσθμικοί, τελούμενοι ἐν Κορίνθῳ πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος· οἱ Νέμεοι ἐν Ἀργολίδι πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους· οἱ Πυθικοὶ ἐν Δελφοῖς,

πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, νικητοῦ τοῦ Πύθωνος δράκοντος, καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἐν Ἡλίδι, πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε μεγαλοπρεπὴς ναὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, πεδιάδα τῆς Ἡλίδος. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν, ἐκ τούτου προῆλθον αἱ Ὀλυμπιάδες, ἥτοι περίοδος τετραετῆς, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες μετεχειρίζοντο εἰς τὴν χρονολογίαν των, καὶ ἣτις ἤρχισεν ἐν ἔτει 776 π. Χ.

Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν μῆνα ἐν ᾧ ἐτελοῦντο τὰ Ὀλύμπια διέκοπτον τοὺς πολέμους, διὰ βαρέος δὲ προστίμου ἐτιμωρεῖτο ὁ λαὸς ὁ τολμῶν νὰ παραβῇ τὴν διακοπὴν, ἥτις ἐλέγετο ἐκεχειρία.

Οἱ εἰρημένοι ἀγῶνες συνίσταντο εἰς ἀσκήσεις παντὸς εἶδους, οἷον πεζοδρομίαν, ἵπποδρομίαν, πῆδημα, πάλην, πυγμαχίαν, καὶ παγκράτιον. Καί τοι ἡ ἀμοιβὴ ἦτο μόνον στέφανος ἐκ δάφνης ἢ ἀγριελαίας (κοτίνου), ἦτο ὁμως αὕτη σημείον ἐνδοξον νίκης διὰ τὸν νικητὴν, διὰ τὴν οἰκογένειάν του καὶ διὰ τὴν ἰδιαίτεράν πατρίδα του. Αἱ πόλεις ἀπένεμον μεγάλας τιμὰς εἰς ἀθλητὴν νικηφόρον· ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ, ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ τὸν ἀγῶνα μάχῃ, ἐπεφυλάττετο εἰς τὸν Ὀλυμπιονίκην ἡ ἐπικινδυνωτέρα θέσις, δηλαδὴ ἡ τιμὴ τοῦ νὰ καταφρονήσῃ καὶ τὸν μέγιστον κίνδυνον ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Δίαιτα κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους.

Ἡ κοινωνία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἦτο ἀπλοϊκὴ. Οἱ βασιλεῖς καὶ εὐγενεῖς δὲν ἐθεώρουν ὡς ἐξευτελισμὸν τῆς ἀξίας των νὰ μανθάνωσι καὶ ἀσκῶσι βαναύσους τέχνας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεὺς λέγεται ὅτι κατεσκεύαζεν ὁ ἴδιος τὴν σχεδίαν του καὶ ὅτι ἐκαυχᾶτο διὰ τὴν δεξιότητά του εἰς τὸ ὀργώνειν τὴν γῆν καὶ θερίζειν. Οἱ ἡγεμόνες καὶ στρατηγοὶ παρεσκεύαζον τὰ φαγητά των. Καὶ βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται ἔτρωγον ἐκ τῆς αὐτῆς τροφῆς, ἥτις ἦτο ἀπλουστάτη. Τὰ συνήθη προσφάγια αὐτῶν ἦσαν κρέατα ὁπτὰ αἰγῶν, προβάτων καὶ

βοῶν. Ἐτρωγον δὲ τυρὸν καὶ κρομμύδια καὶ καρπούς· τὸν οἶνον ἔπινον μεμιγμένον μὲ ὕδωρ, καὶ δὲν ἦσαν ἐν γένει ἄσωτοι.

Αἱ γυναῖκες καὶ θυγατέρες τῶν ἡγεμόνων ἐξετέλουν διάφορα οἰκιακὰ ἔργα· ὕφαινον, ἐκλωθον, ἐκέντων καὶ ἐβοήθουν τὰς δούλας εἰς τὸ πλύσιμον τῶν ἐνδυμάτων καὶ στρωμάτων εἰς τὸν ποταμόν.

Οἱ Ἕλληνες καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρό-
νους δὲν ἦσαν ἄμοιροι πολιτισμοῦ· κατῴκουν κοινωνικῶς
εἰς πόλεις ὠχυρομένας μὲ τείχη καὶ ἐχούσας πλατείας, ἀνά-
κτορα, ἀγοράς καὶ ναοὺς. Τὸ ἐμπόριον ὁμῶς δὲν ἐτιμᾶτο
πολὺ, καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγον ἐκαλλιεργεῖτο, καὶ δὲν φαίνε-
ται νὰ ἦσαν τότε νομίσματα. Ἀμφιβάλλεται ἔτι ἂν ἦτο
γνωστὸν τότε τὸ γράφειν, εἰ καὶ ὑπῆρχον ποιηταὶ ἄδον-
τες τοὺς ἄθλους καὶ τὰς τύχας ἐν γένει τῶν ἡρώων.

Ὁ περιφημώτατος τούτων τῶν ποιητῶν ἦτο ὁ Ὅμη-
ρος, ὅστις ἔψαλε διάφορα γεγονότα τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου
καὶ τὰ παθήματα τοῦ Ὀδυσσεως, ἐπανερχομένου ἐκ τῆς
Τροίας εἰς τὸ βασιλεῖόν του.

§ 13. Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν.

Κόδρος, Ἀποικίαι.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου καὶ ἐξῆς ἐπὶ ὀ-
γδοήκοντα ἔτη συνέβησαν μεγάλαι ταραχαὶ ἐν Ἑλλάδι,
καὶ πολλοὶ λαοὶ μετηνάστευσαν ἀπὸ τοὺς τόπους τῶν εἰς
ἄλλα μέρη.

Ἡ περιφημότερα μετανάστευσις τῶν χρόνων τούτων
ἦτο ἡ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπιδρομὴ τῆς ὀρεινῆς φυλῆς
τῶν Δωριέων, κατοικούσης μέχρι τότε περὶ τὴν Δωρίδα.
Ἐπειδὴ οἱ ἀρχηγοὶ τούτων ἐνομίζοντο ἀπόγονοι τοῦ Ἡ-
ρακλέους, ὅστις εἶχε διωχθῆ ἐκ τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυ-
κηνῶν, ἀπήτουν μέρος τῆς Πελοποννήσου ὡς κληρονο-
μίαν τῶν. Διαβάντες δὲ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, κατέ-
κτησαν τὴν Μεσσηνίαν, τὴν Λακωνικὴν καὶ τὴν Ἀργο-

λίδας. Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ὀνομάζεται Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ ἔγινε περὶ τὸ 1104 ἔτος π. Χ.

Μέρος τοῦ νικηθέντος λαοῦ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς ἄλλους τόπους· ὅθεν πολλοὶ ἦλθον εἰς τὴν Ἀττικὴν· ἄλλ' οἱ Δωριεῖς καὶ ἐκεῖ τοὺς κατεδίωξαν. Ὅτε δὲ οἱ δύο στρατοὶ ὁ τῶν Δωριέων καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων εὐρέθησαν ἀντιπαρατεταγμένοι εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἔμαθον ὅτι ὁ χρησιμὸς ὑπέσχετο τὴν νίκην εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἂν μὴ ἐφονεύετο ὁ Κόδρος βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων· ἄλλ' οὗτος χάριν σωτηρίας τῆς πατρίδος του ἐνεδύθη φορέματα γεωργοῦ, καὶ λαβὼν δρέπανον εἰς τὴν χεῖρα καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ Δωρικὸν στρατόπεδον ἐκτύπησεν ἐπίτηδες στρατιώτην τινα, ὑπὸ τοῦ ὁποίου εὐθὺς ἐφονεύθη. Οἱ Δωριεῖς πληροφορηθέντες ὅτι ὁ φονευθεὶς ἦτο ὁ Κόδρος, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ μικρὰ καὶ ἄγονος χώρα τῆς Ἀττικῆς δὲν ἠδύνατο νὰ θρέψῃ ὅλους τοὺς φυγόντας ἐκ τῆς Πελοποννήσου Ἴωνας, οὗτοι μετέβησαν πέραν τοῦ Αἰγαίου πελάγους εἰς τὴν παραλίαν τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐκεῖ ἔκτισαν πολὺς πόλεις. Αὗται δὲ εἶναι αἱ λεγόμεναι Ἰωνικαὶ ἀποικίαι (1044 π. Χ.). Πρὸ τούτων εἶχον ἔλθει ἐκεῖ Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς, καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἐγκατεστάθησαν πρὸς βορρᾶν, οἱ δὲ δεῦτεροι πρὸς μεσημβρίαν τῶν Ἰώνων. Ἐκτισαν δὲ περιφήμους καὶ ὀνομαστὰς πόλεις ἀποικιακὰς, τὴν Ἐφεσον, Σμύρνην, Φώκαιαν, Μίλητον καὶ ἄλλας. Ἐκ τῶν πόλεων δὲ τούτων ἔγιναν ἄλλαι πάλιν ἀποικίαι.

Αἱ ἀποικίαι κατέστησαν μὲ τὸν καιρὸν τόσον λαμπραὶ καὶ ἰσχυραὶ, ὅσον ἦσαν καὶ αἱ μητροπόλεις τῶν· οὕτω δὲ ὁ ἐλληνικὸς λαὸς κατέστη τότε πρῶτος λαὸς τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀκόμη καὶ σήμερον θαυμάζονται.

§ 14. Σπάρτη καὶ Λυκοῦργος.

Οἱ εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ τὴν Ἀργολίδα ἐγκατασταθέντες Δωριεῖς εἶχον διώξει κατὰ μέγα μέρος ἐκείθεν τοὺς

κατοίκους· οἱ δὲ καταλαβόντες τὴν Λακωνικὴν εἶχον ἀφῆσαι τοὺς αὐτόχθονας νὰ ζῶσιν εἰς τὸν τόπον των, ὡς ὑπήκοοί των. Τινὲς μὲν τούτων τῶν λακωνικῶν φυλῶν, θελήσασαι ν' ἀποτινάξωσι τὸν ζυγόν, ἡττήθησαν καὶ καθυπεδουλώθησαν, καὶ οὗτοι εἶναι οἱ κληθέντες Εἰλωτες. Ὄθεν τότε τρία εἶδη κατοίκων ὑπῆρχον εἰς τὴν Λακωνικὴν —οἱ Δωριεῖς ἢ οἱ κύριοι, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἢ οἱ ὑπήκοοι (περίοικοι λεγόμενοι) καὶ οἱ Εἰλωτες ἢ οἱ δοῦλοι. Οἱ Δωριεῖς συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λακωνικῆς Σπάρτην, ὅθεν προῆλθε τὸ ὄνομα αὐτῶν *Σπαρτιάται*. Εἶχον δὲ δύο συγχρόνως βασιλεῖς, καταγομένους ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἡρακλέους. Φοβούμενοι δὲ τὸ μέσος τῶν ὑπηκόων των καὶ τῶν δούλων ἦσαν πάντοτε ὠπλισμένοι ὡς στράτευμα ἐπὶ ἐχθρικοῦ τόπου ἐστρατοπεδευμένον. Νομοθέτης τῶν Σπαρτιατῶν ἔγεινεν ὁ Λυκοῦργος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Εὐνόμου, γεννηθεὶς κατὰ τὸν ἔννατον π. Χ. αἰῶνα.

Ὅτε ἡ Σπάρτη κατεσπαράσσετο ὑπὸ διχονοιῶν, ὁ πατήρ τοῦ Λυκούργου, θέλων νὰ χωρίσῃ τοὺς διαπληκτιζομένους, μαχαιρωθεὶς ἀπέθανεν· ὁ δὲ πρωτότοκος ἀδελφός του Πολυδέκτης ἐτελεύτησεν ὡσαύτως πρόωρα, καὶ ὁ Λυκούργος διετέλει ὢν βασιλεὺς, ἐν ᾧ δὲν ἤξευρεν ὅτι ὁ Πολυδέκτης εἶχεν ἐγκαταλίπει ἔγκυον τὴν γυναῖκά του. Ἡ βασίλισσα ἐγκυμονοῦσα ἐπρότεινεν εἰς τὸν Λυκούργον νὰ θανατώσῃ τὸ παιδίον, ἂν ὑπέσχετο νὰ τὴν νυμφευθῇ. Οὗτος δὲ χάριν τῆς σωτηρίας τούτου ἐξηπάτησεν αὐτὴν δι' ὑπόσχέσεως ψευδοῦς, ὅτι στέργει· ἀλλ' ὅταν ἐγεννήθῃ τὸ παιδίον, τὸ ἐπῆρε καὶ τὸ ἀνηγόρευσε βασιλέα, ὠνόμασε δὲ αὐτὸ Χαρίλαον, ὡς συγγενῆς δὲ γένετο κηδεμῶν του. Οἱ πρῶτοντες ἐκ φθόνου πρὸς τὸν Λυκούργον διὰ τὴν φρονίμην διοίκησίν του κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ νέου βασιλέως, τὸν ἠνάγκασαν νὰ φύγῃ. Περιηγηθεὶς δὲ πολὺν καιρὸν, ἐσπούδασε τὰ ἔθιμα καὶ τοὺς νόμους πολλῶν ξέων ἐθνῶν. Μετὰ δέκα ὀκτῶ δὲ ἐτῶν ἀπουσίαν, ἐπιστρέψας εἰς Σπάρτην μὲ χρησμὸν ὑπὲρ αὐτοῦ

παρὰ τοῦ δελφικοῦ Ἀπόλλωνος, ἐθνικοῦ θεοῦ τῶν Δωριέων, τοῖς ἔθεσεν ἄνευ ἀντιστάσεως νόμους, οἵτινες ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τὰ ἀνέκαθεν ἡθῆ τοῦ δωρικοῦ φύλου.

Νόμοι τοῦ Λυκούργου,

Ὁ Λυκούργος διετήρησε τὴν διανομὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας μεταξὺ τῶν δύο οἰκῶν.

Οἱ βασιλεῖς τῶν Σπαρτιατῶν εἶχον πολὺ ὀλίγην δύναμιν. Ὁφείλον νὰ ἐπαγρυπνῶσι μόνον περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, εἶχον δὲ θρησκευτικὰ τινα καθήκοντα καὶ τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων. Ὅλη ἡ ἐξουσία ἦτο εἰς χεῖρας τῆς γερουσίας, ἥτις ἦτο συνέδριον ἐξ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ γερόντων, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη γεγονότων· συνεδρίαζον δὲ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ δύο βασιλεῖς. Γενικὴ συνέλευσις τῶν πολιτῶν, ἀλία λεγομένη, συνερχομένη καθ' ἕκαστον μῆνα περὶ τὴν νέαν σελήνην, ἐψήφισε τὰ ὑπὸ τῆς γερουσίας προτεινόμενα ψηφίσματα.

Ὁ Λυκούργος ἤθελε νὰ καταστήσῃ ἐντελεστάτην ἰσότητα μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν. Ὅπως δὲ κατορθώσῃ τοῦτο, διεμοίρασεν ὅλας τὰς γαίας των εἰς τόσους κλήρους ὅσοι ἦσαν καὶ οἱ πολῖται, δηλ. 9000, καὶ ἀπηγόρευσε τὴν διανομὴν ἢ πώλησιν αὐτῶν τῶν κλήρων, διότι ἤθελε κάθε Σπαρτιάτης νὰ ἔχῃ τὸ ἰδικόν του καὶ νὰ μὴ ὑπάρχωσιν οὔτε πένητες οὔτε πλούσιοι.

Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀπηγόρευσε τὴν πολυτέλειαν. τὰς τέχνας, τὰ πολλὰ γράμματα, τὸ ἐμπόριον, τὸ χρυσοῦν καὶ τὸ ἀργυροῦν νόμισμα, συγχωρήσας μόνον βαρὺ τοιοῦτο σιδηροῦν. Συνέτησε τὰ συσσίτια (κοινὰς τραπέζας), ὅπου ἐπεκράτει πάντοτε μεγάλη λιτότης, καὶ τῶν ὁποίων δὲν ἦτο συγκεχωρημένον εἰς οὐδένα, οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς, νὰ μὴ μετέχωσιν.

Ὁ Λυκούργος ὑπέβαλε τοὺς πολίτας ὅλους εἰς συνεχεῖς ἀσκήσεις, διότι ἤθελε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς στρατιώτας ἀνδρείους καὶ εἰς τοῦτο ἐπέτυχε τῷ ὄντι.

Οἱ ἔφοροι, πέντε τὸν ἀριθμὸν, ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενοι, κατέστησαν βαθμηδὸν οἱ ἀληθεῖς κύριοι εἰς τὴν Σπάρτην, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς τοὺς ἐσέβοντο καὶ τοὺς ἐφοβοῦντο διότι εἶχον πολλὴν δύναμιν εἰς τὴν πολιτείαν. Ἐπετήρουν τὴν διαγωγὴν ὅλων τῶν ἀρχῶν, εἶχον δὲ καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἠδύναντο νὰ δικάζωσι καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς.

Ἄνατροφή ἄρρένων.

Οἱ ἄρρένες ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτείας. Ὁ γεννηθεὶς δύσμορφος καὶ μὴ τέλειος ἐθανατώνετο, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἐγίνετο καλὸς στρατιώτης. Ἀνετρέφοντο δὲ οἱ παῖδες διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν μὲ σκληραγωγίαν· ἐπεριπάτουν ἀνυπόδητοι καὶ ἐφόρουν τὸ αὐτὸ φόρεμα θέρος καὶ χειμῶνα. Ὡς στῶμα μετεχειρίζοντο καλὰ μὲν κοπτόμενα ὑπ' αὐτῶν τούτων ἐκ τοῦ ποταμοῦ τῆς Σπάρτης Εὐρώτα· τροφὴν δὲ ἐλάμβανον ὀλίγην, ἵνα ἀναγκάζονται νὰ κλέπτωσι μετὰ ἐπιτηδειότητος ὅ,τι ἠδύνατο νὰ προκαλῇ τὴν ὀρεξίν των· ὅστις ὅμως ἐφωρᾶτο κλέπτων, ἐτιμωρεῖτο, οὐχὶ ὡς ἔνοχος, ἀλλ' ὡς ἀνεπιτήδειος, καὶ τοῦτο ἵνα γυμνάζωνται ν' ἀνιχνεύωσιν ἐν καιρῷ πολέμου τὸν ἐχθρὸν διὰ τῶν δόλων, τοὺς ὁποίους ἐξετέλουν εἰς τὴν μικρὰν των ἡλικίαν, εἰς εὗρεσιν τῆς τροφῆς των. Μετὰ τὴν ἄκραν φιλοπατρίαν καὶ τὴν καταφρόνησιν τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου, ἐδιδάσκοντο πρὸ πάντων νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας· τοῦτο δὲ ἦτο ἀναγκαιότατον εἰς πόλιν, ὅπου σχεδὸν ὅλοι οἱ ἄρχοντες ἦσαν γέροντες, καὶ ὅπου οἱ νόμοι, οἵτινες δὲν ἦσαν γραπτοὶ, ἀπηγγέλλοντο ἐκ στόματος τῶν πρεσβυτέρων.

Κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των οἱ ἄρρένες ἐγίνοντο παραδεκτοὶ εἰς τὸ στράτευμα καὶ ἐξετέλουν ὑπηρεσίαν στρατιωτικὴν εἴτε ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Λακωνικῆς, εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς. Κατὰ τὸ τριακοστὸν ἐνυμφεύοντο καὶ ἀπελάμβανον τὰ πολιτικὰ δίκαια· ὁ δὲ μὴ νυμφευόμενος

μενος κατεφρονεῖτο. Κατὰ τὸ ἐξηκοστὸν τὸ στρατιωτικόν των στάδιον ἔληγεν· ἐνησχολοῦντο δὲ ἕκτοτε περὶ τὴν διαχείρησιν τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν τῆς πολιτείας.

Καὶ τῶν γυναικῶν ἡ ἀνατροφή ἦτο ἐπ' ἴσης σκληρά. Δὲν εἶχον αὐταὶ παντελῶς ἀδυναμίας μητρικάς. Ὅθεν παραδίδουσά ποτέ τις τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱὸν τῆς ἐκστρατεύοντα τῷ εἶπεν· « ἡ τὰν ἡ ἐπὶ τὰν », δηλαδὴ ἡ ταύτην τὴν ἀσπίδα διαφύλαττε γενναίως μαχόμενος καὶ φονεύων τοὺς ἐχθροὺς, εἰδὲ μὴ, φονευμένον νὰ σὲ μετακομίσωσιν ἐπάνω εἰς αὐτήν. Ἐν γένει οἱ Σπαρτιᾶται προετίμων τὸν ἐνδοξον θάνατον παρὰ τὴν ἄτιμον ζωὴν.

Ἡ τῶν τεχνῶν περιφρόνησις. Εἰλωτες.

Θάνατος Λυκούργου.

Ἐκτὸς τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἀσκήσεων, δι' ὧν κατηρτίζετο ὁ Σπαρτιάτης, μόνας ἐνασχολήσεις του εἶχε τὸ κυνήγιον καὶ τὴν συνομιλίαν εἰς δημοσίους τόπους, ὅπου συνείθιζον νὰ ὁμιλῶσιν ὀλίγα καὶ φρόνιμα λόγια, καὶ τοῦτο ὠνομάζετο *λακωνισμός*.

Οὕτως ὁ Λυκούργος ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ὅπως ἡ θέσις των ἀπῆται νὰ ἦναι, δηλαδὴ λαὸν στρατιωτικόν. Εἰς τὰς τέχνας δὲ κατεγίνοντο οἱ περίοικοι Λακεδαιμόνιοι. Αἱ δὲ κοιναὶ ἐργασίαι ἀφέθησαν εἰς τοὺς Εἰλωτας, δούλους τοῦ κράτους, οἵτινες ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν διὰ τοὺς δεσπότας των· ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπολέμουν πλησίον αὐτῶν, ἀλλ' ἐφρόντιζον οἱ Σπαρτιᾶται νὰ δολοφονῶσιν ἐνίοτε αὐτοὺς διὰ τῆς λεγομένης *κρυπτείας*, φοβούμενοι τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν ἀνδρείαν των.

Διηγοῦνται ὅτι, ἀφ' οὗ εἶδε παραδεδεγμένους τοὺς νόμους τοῦ ὁ Λυκούργος, ἐξώρκισε τοὺς βασιλεῖς, τοὺς γερουσιαστάς καὶ ὅλους τοὺς πολίτας νὰ μὴ μεταβάλωσι μηδὲν ἐξ αὐτῶν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του. Διὰ νὰ μὴ ἀπαλλάξῃ δὲ τοὺς συμπολίτας του ἐκ τοῦ ὅρκου των, ἀσιτήσας ἀπέθανεν εἰς τὰ ξένα.

§ 15. Οἱ Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι (743—723).

Πρῶτος.

Οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Μεσσήνιοι ἦσαν τῆς αὐτῆς φυλῆς, δηλαδή Δωριεῖς· ἀλλὰ βίαιαι συγκρούσεις μεταξύ των τοὺς ἀποκατέστησαν ἐχθροὺς ἀδιαλλάκτους. Κατὰ τὸ 742 π. Χ. οἱ Σπαρτιᾶται ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν τῶν Μεσσηνίων Ἀμφειαν, καὶ ἤρχισεν ἐκ τούτου πόλεμος μεταξύ των.

Οἱ Μεσσήνιοι, μὴ ὄντες συνειθισμένοι εἰς αὐστηρὰν πειθαρχίαν, ὡς οἱ Σπαρτιᾶται, δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτούς· ὅθεν κατηναγκάσθησαν μετ' ὀλίγον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς πόλεις των καὶ νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὸ φρούριον Ἰθώμην. Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὸ ὁποῖον ἠρώτησαν, πῶς νὰ σωθῶσιν, ἀπεκρίθη· «Νὰ ἐκλέξωσι διὰ κλήρου κόρην ἄχραντον, ἐκ τοῦ αἵματος τῶν Αἰπυτιδῶν, ἐν ἀποτυχίᾳ δὲ ἠδύναντο νὰ πάρωσιν ἄλλην κόρην ἐξ ἄλλης οἰκογενείας, διδούσης αὐτὴν ἐκουσίως εἰς σφαγὴν, καὶ νὰ θυσιάσωσιν αὐτὴν εἰς τοὺς καταχθονίους δαίμονας». Ἐπειδὴ δὲ ὁ κλῆρος ἔπεσεν εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Λυκίσκου, ὁ πατὴρ τῆς, διὰ νὰ τὴν σώσῃ, κατέφυγε μετ' αὐτῆς εἰς Σπάρτην. Τότε ὁ ἐκ τοῦ γένους τῶν Αἰπυτιδῶν Ἀριστόδημος, ἄνθρωπος ἰσχυρὸς καὶ πολεμιστὴς ἑνδοξος, προσφέρει ἐκουσίως τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θυγατέρα. Πειπυσμένος δὲ ὁ λαὸς, ὅτι ἡ φοβερὰ αὕτη θυσία ἐξεπλήρωσε τὸν χρησμὸν, ἐτράπη εἰς τελετὰς καὶ ἑορτάς· οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, πιστεύσαντες εἰς τὸ γενόμενον, ἔπαυσαν ἐπὶ τινὰ ἔτη ἀπὸ τοῦ νὰ πολεμῶσι τοὺς Μεσσηνίους.

Ὅτε δὲ ὁ πόλεμος ἀνενεώθη, ὁ βασιλεὺς τῶν Μεσσηνίων Εὐφάης ἐθανατώθη, καὶ ὁ Ἀριστόδημος ἐξελέχθη βασιλεὺς ἀντ' αὐτοῦ. Ἐπὶ ἑξ ἔτη ἀκόμη ἐξηκολούθησεν οὗτος γενναίως τὴν ἀντίστασιν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους βλέπων ματαιουμένας τὰς ἐλπίδας του καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι

ἀνωφελῶς ἐθυσίασε τὴν θυγατέρα του, ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ τρομακτικῶν ὀνείρων παρακινούμενος, ἠτύοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς.

Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (665—666).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστοδήμου ἡ Ἰθώμη ἔπεσεν, εἰς δὲ τοὺς Μεσσηνίους ἐπετράπη ὑπὸ τῶν νικητῶν τῶν Σπαρτιατῶν νὰ μένωσιν εἰς τὸν τόπον τῶν, ἐπὶ συνθήκῃ νὰ πέμπωσιν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας τὸ ἥμισυ τοῦ θερισμοῦ τῶν, εἰς δὲ τὰς κηδεῖας τῶν βασιλέων καὶ μεγιστάνων νὰ ἔρχωνται εἰς τὴν Σπάρτην ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες μελανοφοροῦντες καὶ κλαίοντες διὰ τὸν θάνατον τῶν δυναστῶν αὐτῶν.

Μία ὁλόκληρος γενεὰ εἶχεν ἤδη ζήσει οὕτω μὲ λύπην καὶ καταισχύνῃ δουλείας, ὅτε ἐφάνη νέος ἦρως, ὁ Ἀριστομένης, ὅστις, διεγείρας ὅλον τὸν λαόν, προσέβαλε τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἀνέκτησε τὴν Μεσσήνην. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀνεχώρησε μόνος, καὶ διαπεράσας τὰ ὄρη καὶ εἰσελθὼν τὴν νύκτα εἰς τὴν Σπάρτην, ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἐκεῖ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοίκου ἀσπίδα μὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν· «Ὁ Ἀριστομένης τῇ Ἀθηνᾷ ἐκ τῶν λαφύρων τῶν Λακεδαιμονίων.»

Ἡ Σπάρτη ἔντρομος ἠρώτησε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Τοῦτο δὲ ἀπεκρίθη ὅτι αὕτη ὤφειλε νὰ ζητήσῃ ἀρχηγὸν παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Αἱ Ἀθῆναι δὲν ἠθέλον μὲν νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Σπάρτης, δὲν ἐτόλμων ὅμως καὶ ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ μαντείου· ὅθεν ἔπεμψαν εἰς τὴν Λακεδαίμονα τὸν Τυρταῖον, χωλὸν γραμματοδιδάσκαλον, ὅστις ὅμως ἦτο ποιητῆς ἄριστος. Ἐλθὼν οὗτος εἰς Σπάρτην κατώρθωσε νὰ καθησυχάσῃ διὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ τὰς ἐσωτερικὰς διχονοίας τῶν Σπαρτιατῶν καὶ νὰ ἐμψυχώσῃ ὅλων αὐτῶν τὰς καρδίας. Ἡ παιδεία λοιπὸν εἶναι χρήσιμος καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐν ὥρᾳ πολέμου.

Ἀνδρία τοῦ Ἀριστομένου.

Κατὰ τὴν πεδιάδα Στενυκλήρου ὁ Ἀριστομένης διὰ τῆς ἀνδρίας του ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους νικηθεὶς διὰ προδοσίας τοῦ συμμάχου του βασιλέως τῶν Ἀρκάδων, ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ εἰς τὸ ὄρος τῆς Εἵρας, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπισεν ἑνδεκα ἔτη, καὶ πολλὰκις ὑπερίσχυσεν ἐξερχόμενος καὶ ἐφορμῶν καὶ μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Λακωνικῆς.

Δι' ἐφόδου δὲ γενομένης νύκτα ἐν καιρῷ βροχῆς καὶ τρικυμίας ἐκυρίευσαν οἱ Σπαρτιάται τέλος τὴν Εἵραν, ἀφῆκαν δὲ τοὺς Μεσσηνίους ἐκ συμπαθείας ἀνενοχλήτους ν' ἀναχωρήσωσι μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδῶν των (668).

Οἱ πλεῖστοι τούτων ἔφυγον τότε εἰς ἄλλας Ἑλληνικὰς χώρας, οἱ δὲ ἀπομείναντες ἐγένοντο ὑπήκοοι τῶν Σπαρτιατῶν. Τινὲς διαβάντες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν υἱῶν τοῦ Ἀριστομένου εἰς Ἰταλίαν ἔκτισαν τὴν μέχρι τῆς σήμερον ὁμώνυμον αὐτῶν πόλιν Μεσσήνην (Ἴδε § 30). Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀριστομένης μετέβη εἰς Ῥόδον καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε.

§ 16. Αἱ Ἀθῆναι ἀπὸ τοῦ Κόδρου μέχρι τοῦ Πεισιστράτου.

Ἄρχοντες (1048). Νομοθεσία. Κυλώνειον ἄγος.

Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἡ κυρίως μητρόπολις τοῦ Ἰωνικοῦ φύλου, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκαυχῶντο ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες, ἐπειδὴ οὐδεμία ἄλλη φυλὴ ἀνεμίχθη μετ' αὐτῶν, οὐδὲ τοὺς ἐδίωξε κανεὶς ἐκ τῆς χώρας των, διότι ἦτο λεπτόγεως καὶ ἄγονος καὶ οὐδεὶς διὰ τοῦτο τὴν ἐζήλειεν. Τὸ πολίτευμα δὲ τῶν Ἀθηνῶν ἄχρι τοῦ θανάτου τοῦ Κόδρου ἦτο μοναρχικόν, ὁ λαὸς δὲ διηρεῖτο εἰς τάξεις.

Ἀφ' οὗ ὁ Κόδρος αὐτοπροαιρέτως ἐθυσίασθη ὑπὲρ τοῦ λαοῦ του, οἱ Ἀθηναῖοι ἐκήρυξαν ὅτι οὐδεὶς εἶναι ἄξιος μετ' αὐτὸν νὰ βασιλεύσῃ καὶ οὕτω κατήργησαν τὴν βα-

σιλείαν (1044). Ἀντὶ δὲ ἐνὸς βασιλέως κληρονομικοῦ ἀνεδεικνύετο πλέον ἐν Ἀθήναις εἰς ἄρχων ὑπεύθυνος καὶ ἰσόβιος. Πρῶτος δὲ τοιοῦτος ἄρχων μετὰ τὸν Κόδρον ἔγεινεν ὁ υἱὸς τοῦ Μέδων. Μετὰ δὲ τοῦτον ἔλαβον διαδοχικῶς τὴν ἀρχὴν ἑνδεκα ἄλλοι ἀπὸ τοῦ Κόδρου καταγόμενοι, τῶν ὁποίων τελευταῖος ἦτο ὁ Ἀλκμαίων. Ἀπὸ δὲ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν (752 π. Χ.) ἡ διάρκεια τῆς ἀρχοντείας περιωρίσθη εἰς δέκα ἔτη, καὶ ἀπὸ τοῦ 663 π. Χ. εἰς ἓν μόνον ἔτος, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔτους ἀντὶ ἐνὸς ἐξελέγοντο ἑννέα ἄρχοντες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρῶτος ἐλέγετο ἐπώνυμος, διότι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐγράφετο εἰς τὰς δημοσίους πράξεις κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἀρχοντείας του· ὁ δὲ δεύτερος ἐλέγετο βασιλεὺς, καὶ εἶχε τὴν ἐπιστασίαν τῶν ἱερῶν· ὁ τρίτος ἐλέγετο πολέμαρχος, καὶ κύριον ἔργον εἶχε τὰ πολεμικά· οἱ ἑξ ἄλλοι ἐλέγοντο θεσμοθέται, εἶχον δὲ καθήκοντα νομολογικά.

Ἡ πολυμελὲς αὕτη κυβέρνησις δὲν ἡδυνήθη νὰ προλάβῃ ἢ νὰ περιστείλῃ τὰς ταραχάς, διότι οἱ λεγόμενοι εὐπατρίδαι (εὐγενεῖς) ἔχοντες τὴν ἐξουσίαν, κατεδυνάστευον τὸν λαόν· ὅθεν προσεκλήθη τὸ 624 π. Χ. ὡς νομοθέτης ὁ Δράκων· ἀλλὰ συνέταξε νόμους τοσοῦτον αὐστηροὺς, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν (624) διὰ τοῦτο καὶ μεταγενεστέρως ἐλέγχθη ὑπὸ τινων, ὅτι τοὺς ἔγραψε μὲ αἷμα καὶ ὄχι μὲ μελάνην· ὅθεν ἐξηκολούθουν αἱ ἀταξίαι. Τότε φιλόδοξός τις, ὁ Κῦλων, ἐδοκίμασε νὰ λάβῃ τὴν ἐξουσίαν ὡς τύραννος (612) καταλαβὼν τὴν Ἀκρόπολιν, ἀλλ' ἐπολιορκήθη ὑφ' ὅλου τοῦ λαοῦ· κατῴρθησεν ὁμως νὰ δραπετεύσῃ, οἱ δὲ ὅπαδοί του ἐκάθησαν ἱκέται παρὰ τὸν βωμὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἀλλ' ὁ ἄρχων Μεγακλῆς δι' ἀπάτης, εἰπὼν ὅτι οὐδένα τάχα ἔχουσι φόβον, τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ καὶ οὕτως ὁ λαὸς τοὺς ἐθανάτωσε, καὶ τινὰς καταφυγόντας εἰς ἄλλο ἱερὸν, τὸ τῶν Εὐμενίδων, τοὺς κατέσφαζαν ἐκεῖ σχεδὸν ὅλους.

Λοιμὸς, συμβὰς μετ' ὀλίγον, ἐφάνη ὡς ἐκδίκησις τῶν θεῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἱερὸν εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι ἐκδιδάσει

καὶ μολύνει. Ἀνθρωπος δέ τις σεβάσμιος, ὁ σοφὸς Ἐπιμενίδης, προσκληθεὶς ἐκ Κρήτης, ἐτέλεσε θυσίας καὶ ἐκάθαρσε τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ μιάσματος αὐτοῦ, ὅπερ ὠνομάσθη Κυλώνειον ἄγος. Ὅτε δὲ ἀνεχώρει εἰς Κρήτην, συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀκούσωσι τὰς συμβουλὰς τοῦ συμπολίτου αὐτῶν Σόλωνος.

Ὁ Σόλων καὶ οἱ Νόμοι του.

Ὁ Σόλων, καταγόμενος ἐκ τοῦ Κόδρου, ὠφέλησε πολὺ τὴν πατρίδα του. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφ' οὗ πολλάκις ἠττήθησαν προσπαθοῦντες ν' ἀνακλήσωσι τὴν Σαλαμῖνα παρὰ τῶν Μεγαρέων, εἶχον ψηφίσει ποινὴν θανάτου κατὰ παντός, ὅστις ἤθελε εἰς τὸ ἐξῆς προτείνει νὰ προσβάλωσιν ἐκ νέου τὴν νῆσον ταύτην. Ὁ Σόλων ὁμῶς ὑποκριθεὶς τὸν παράφρονα, ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ μεγαλοφώνως ἀπήγγειλε στίχους τινὰς ἐνθουσιαστικὰς ὑπὲρ ἀνακτήσεως τῆς Σαλαμῖνος. Ὁ λαὸς, ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τούτων καὶ ἀψηφήσας τὸν νόμον, ἔδραμεν εἰς τὰ ὄπλα, διώρισεν ἀρχηγὸν τὸν ποιητὴν καὶ ἀνέκτησε τὴν Σαλαμῖνα. Τῷ δὲ 594 ἔτει ἐνεπιστεύθησαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν σύνταξιν νέων νόμων. Πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν ἠλάττωσε διὰ τῶν νόμων τοὺς τόκους, διέταξεν ὥστε τὰ κτήματα τοῦ ὀφειλέτου καὶ οὐχὶ τὸ ἄτομόν του νὰ ἐνυποθηκεύωνται διὰ τὸ χρέος του· ἐπομένως ἠλευθέρωσεν ἅπαντας ἐκείνους, οἵτινες εἶχον κατασταθῇ δοῦλοι ἐνεκα χρέους. Ἐτροποποίησε τὴν διατίμησιν τῶν νομισμάτων κατὰ τὸ συμφέρον καὶ τῶν ὀφειλετῶν καὶ τῶν δανειστών. Ἐπειτα δὲ, χωρὶς νὰ καταργήσῃ τὴν εἰς 4 φυλὰς διαίρεσιν, διήρесе τὸν λαὸν εἰς τέσσαρας τάξεις, κατὰ τὴν περιουσίαν ἐκάστου, εἰς πενταχοσιαμεδίμνους, ἱππεῖς, ζευγίτας καὶ θῆτας. Οἱ θῆτες, ἔχοντες ὀλίγην περιουσίαν ἢ οὐδόλως, ἦσαν ἐξηρημένοι φόρων, ἀλλὰ καὶ ἀπεκλείοντο τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων καὶ μόνον εἶχον εἰσοδὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου μετὰ τῶν τριῶν ἄλλων τάξεων, ἔχουσῶν πάντα τὰ δημόσια ὑπουργήματα, πλὴν τοῦ τῶν

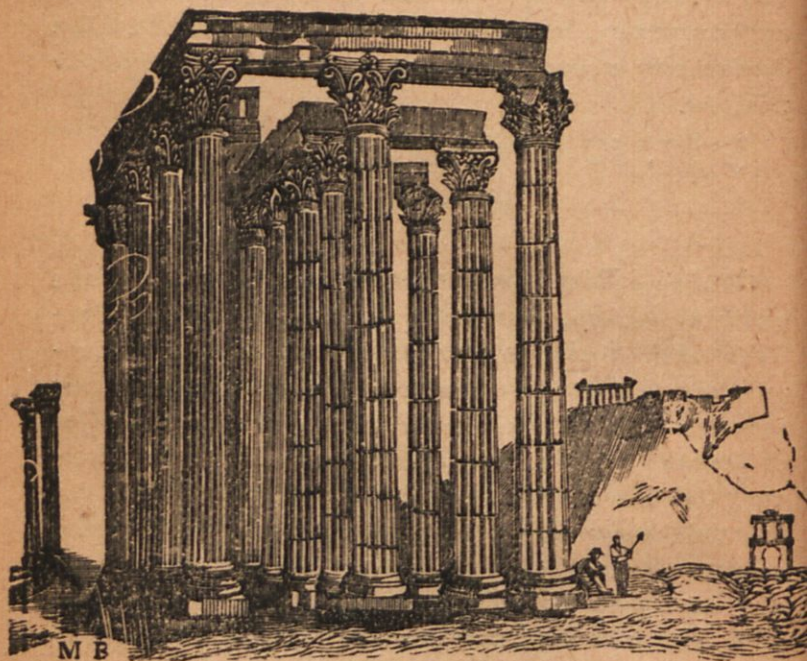
έννέα ἀρχόντων, οἵτινες ἐξελέγοντο ἐκ μόνης τῆς πρώτης τάξεως. Ἐκ τῶν τριῶν προσέτι πρώτων τάξεων ἐξελέγοντο κατ' ἔτος τὰ τετρακόσια μέλη (100 ἐξ ἐκάστης φυλῆς) τῆς βουλῆς, ἣτις προέτεινε προβουλευματα, τὰ ὅποια, ἂν παρεδέχετο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἐγίνοντο νόμοι ἢ ψηφίσματα καὶ ἐξετελοῦντο. Ἡ δὲ ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλὴ, συγκροτούμενη ὑπὸ τῶν ἀποχωρούντων τῆς ἀρχῆς έννέα ἀρχόντων τῶν καλῶς ἐκτελεσάντων τὰ καθήκοντά των, ἦτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον. Τὰ ἄλλα δικαστήρια συνεκροτοῦντο ἐκ πολυαριθμῶν κληρωτῶν πολιτῶν.

§ 17. Ὁ Πεισίστρατος καὶ οἱ υἱοὶ του. (561 — 510).

Ἀφ' οὗ ὁ Σόλων ἔθηκε τοὺς νόμους του, ἀπεμακρύνθη τῆς πατρίδος του, ἵνα μὴ τὸν ἀναγκάσωσι νὰ τοὺς μεταβάλῃ· ἀλλ' ὁ συγγενὴς του Πεισίστρατος διὰ ῥαδιουργιῶν ἰδιοποιήθη ἀρχὴν ἀνωτέραν τῆς τῶν ἀρχόντων ὡς ἐξῆς. Ἐφάνη τρέχων εἰς τὴν ἀγορὰν αἵματωμένος ὅλος ἐξ ἑλαφροῦς πληγῆς, τὴν ὁποίαν ἔκχμεν ὁ ἴδιος εἰς ἑαυτὸν, ἐφώναζε δὲ ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ λαοῦ ἠθέλησαν νὰ τὸν δολοφονήσωσιν· ὅθεν ὁ λαὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν παρευθὺς σωματοφύλακας, διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν ὁποίων κυριεύσας τὴν Ἀκρόπολιν ὁ Πεισίστρατος ἔγινε τύραννος. Δίς διωχθεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιζήλων του, κατώρθωσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 538 μέχρι τοῦ 528 π. Χ. ἔτους διετήρησε τὴν ἐξουσίαν ἀνενοχλήτως καὶ ἐν εἰρήνῃ, διότι ἦτο ἥπιος, φιλοδίκαιος καὶ φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν. Ἦρχισε νὰ κτίζῃ μνημεῖά τινα πρὸς καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν, συνέστησε τὴν πρώτην δημοσίαν βιβλιοθήκην ἐν Ἑλλάδι, προσέταξε δὲ καὶ συνηρμολογήθησαν τὰ ποιήματα τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος ποιητοῦ Ὀμήρου, καὶ ὥρισε νὰ ἀναγινώσκωνται ἐν τῇ ἐορτῇ τῶν μεγάλων *Παραθηναίων*, τελουμένων κατὰ πενταετίαν ἐν

Ἀθηναίαις. Ὁ αὐτὸς ἤρχισε καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ μεγάλου προποῦς ἐν Ἀθήναις ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, τὸν ὁποῖον ἀπετέλεσε ὁ τῆς Ῥώμης αὐτοκράτωρ Ἀδριανός. Τοῦ ναοῦ τούτου σώζονται νῦν δέκα καὶ ἕξ κίονες.

Οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Πεισιστράτου, Ἰππίας καὶ Ἰππαρχος, τὸν διεδέχθησαν (427) καὶ διώκησαν ὡς ὁ πατὴρ των, μέχρι τοῦ 515, ὁπότε ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων,

Ῥεῖπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς.

ἐκδικοῦντες ἀτομικὴν τινα ὕβριν, συνώμοσαν μετ' ἄλλων ἐχθρῶν τῶν Πεισιστρατιδῶν νὰ τοὺς δολοφονήσωσι· κατάρθωσαν δὲ νὰ φονεύσωσι μόνον τὸν Ἰππαρχον. Ἀπὸ τότε ὁ Ἰππίας κατεστάθη τύραννος σκληρός. Ἀλλ' οἱ ἐξωρισμένοι ἐξ Ἀθηνῶν ἰσχυροὶ καὶ πλούσιοι ἀπόγονοι τοῦ οἴκου τῶν Ἀλκμαίωνιδων, βοηθούμενοι τώρα ὑπὸ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ, εἰσῆλθον εἰς Ἀθήνας, καὶ ἠνάγκ-

κασαν τὸν Ἰππίαν νὰ φύγῃ (510) εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Πεισιστρατιδῶν, οἱ Ἀθηναῖοι ἀνήγειραν ἀνδριάντας εἰς τοὺς δύο φίλους Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τοὺς ὁποίους εἶχον ἀποκτείνει οἱ περὶ τὸν Ἰππίαν διὰ τὴν πρᾶξίν των.

Ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀλκμαωνιδῶν καταγόμενος Κλεισθένης ἔλαβε τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν Ἀθήναις, ἀναδειχθεὶς δηλαδὴ ἄρχων ἐπώνυμος. Οὗτος διήρесе πάντας τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς εἰς δέκα φυλάς, καταργήσας τὴν εἰς 4 φυλάς παλαιὰν διαίρεσιν. Τὰς φυλάς ὑποδιήρесе εἰς δήμους. Ἐκαστος δὲ πολίτης ἦτο ὑπόχρεως νὰ καταταχθῇ εἰς ἓνα τῶν δήμων· ἔδωκε δὲ δικαιώματα εἰς τὸν λαόν, τὰ ὁποῖα εἶχον πρότερον μόνον οἱ εὐπατρίδαι, καὶ εἰσήγαγε τὸν ὀστρακισμόν (ἐξορίαν) τῶν ὑπόπτων διὰ τὴν φιλοδοξίαν των πολιτῶν.

Ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Κλεισθέους, καὶ κατὰ τὰ εἰκοσι μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ἰππίου ἔτη, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέκρουσαν Σπαρτιατικὸν στράτευμα, θέλον νὰ συστήσῃ τὴν τυραννίαν καὶ νὰ καταστήσῃ τύραννον Ἰσαγόραν τινὰ φατριάρχην Ἀθηναῖον (500 π. Χ.), προσέβαλον τοὺς Βοιωτοὺς, καὶ κατέκτησαν μέρος τῆς Εὐβοίας, ἐν ᾧ εἰς τῶν συμπολιτῶν των, ὁ Μιλιτιάδης ὁ υἱὸς τοῦ Κυψέλου, ἦλθε μὲ ἀποικίαν εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι κατέστησαν αὐτὸν τύραννόν των.

§ 18. Πρῶτος μηδικὸς πόλεμος (493—490).

Μιλιτιάδης. Θερμистоκλῆς. Ἀριστείδης.

Τὰς εἰς Ἀσίαν τὴν μικρὰν ἐλευθέρας μέχρι τινὸς ἑλληνικὰς ἀποικίας εἶχον καταστήσει πρότερον μὲν οἱ Λυδοὶ, ὕστερον δὲ οἱ Πέρσαι ὑποτελεῖς εἰς αὐτοὺς καὶ εἶχον ἐγκαταστήσει τυράννους εἰς ἐκάστην τῶν πόλεων των. Ἐκ τῶν τυράννων τούτων Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ μεγάλου βασιλέως (οὗτος ἐλέγετο ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας), ἐζήτησε νὰ σωθῇ

δι' ἐπαναστάσεως. Ὅθεν ἐπανεστήσε τὴν Μίλητον κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ ἐλθὼν ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης, ἀποτυχὼν δὲ μετέβη εἰς Ἀθήνας.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἡρεθισμένοι κατὰ τῶν Περσῶν, διότι ἐζήτουν νὰ ἐπαναφέρωσι τὸν τύραννόν των Ἰππίαν, καὶ συμπάθειαν ἔχοντες πρὸς τοὺς ὁμοφύλους των Ἴωνας, τοῖς ἔδωκαν πλοῖά τινα καὶ στρατιώτας· ταῦτα δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἄλωσιν τῶν Σάρδεων ὑπὸ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ πυρκαϊὰ, κατὰ τύχην ἀναφθεῖσα, ἀπετέφρωσε ταύτην τὴν πόλιν, πρωτεύουσαν τῆς Λυδίας οὖσαν, ὁ Δαρεῖος τοσοῦτον ὠργίσθη, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους. Ὅθεν, καταβαλὼν τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἴωνας, ἔστειλε τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μὲ στρατεύμα καὶ στόλον νὰ καθυποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ μὲν στρατὸς ἔπαθε δεινὰ δυστυχήματα εἰς Θράκην· ὁ δὲ στόλος καταληφθεὶς ὑπὸ τρικυμίας, ἐν ᾧ ἔκαμπε τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἄθω, ἀπώλεσε τριακόσια πλοῖα, ὅθεν ὁ Μαρδόνιος ἠναγκάσθη ἕνεκα τῆς ζημίας ταύτης νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀσίαν ἄπρακτος.

Νέος στρατὸς καὶ στόλος, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἰππίου καὶ διοικούμενοι ὑπὸ τοῦ Δάτιος καὶ τοῦ Ἀρταφέρνηος, διευθύνθησαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα διὰ θαλάσσης. Κυριεύσαντες δὲ τὴν Ἐρέτριαν τῆς Εὐβοίας, ἐπλευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπεβίβασαν 110,000 Πέρσας εἰς τὸν Μαραθῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι, χίλιοι ἐξ ἐκάστης φυλῆς, καὶ μετὰ τούτων χίλιοι Πλαταιεῖς, οἵτινες ἐκουσίως ἦλθον, καταφρονήσαντες τὸν κίνδυνον, ἔτρεξαν κατὰ τῶν βαρβάρων εἰς Μαραθῶνα. Ἡ Σπάρτη, εἰδοποιηθεῖσα περὶ τῆς ἀποβάσεως τῶν Περσῶν, ὑπεσχέθη νὰ στείλῃ στρατεύμα, ἀλλὰ θρησκευτικὸν ἔθιμον ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς μαχητάς της νὰ ἐκστρατεύσωσι πρὶν ἢ γείνῃ πανσέληνος, ἡ δὲ σελήνη μόλις εἶχεν ἤδη συμπληρώσει τὴν ἐννάτην ἡμέραν της.

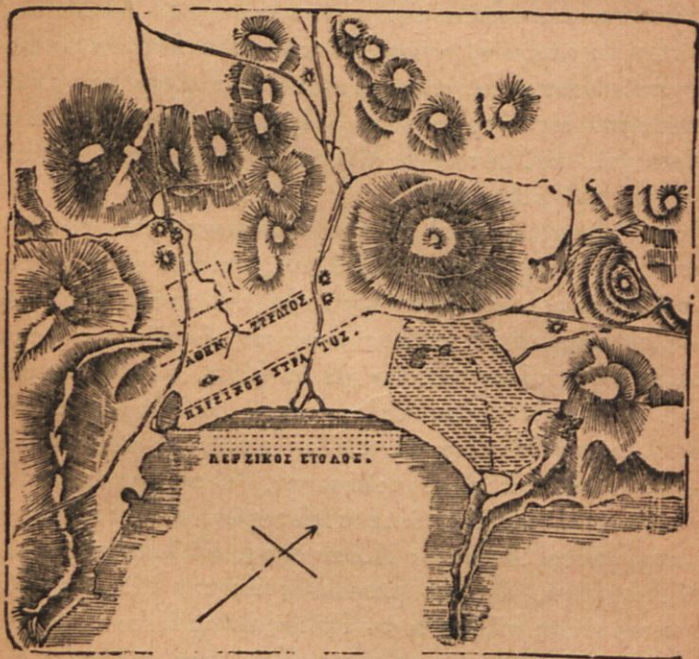
Ὁ στρατὸς ἦτο ὑπὸ δέκα στρατηγοῦς, στρατηγοῦντος ἀνὰ μίαν ἡμέραν ἐκάστου. Εἰς ἐξ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Μιλ-

τιάδης. Πέντε ἐκ τῶν στρατηγῶν ἤθελον νὰ περιμείνωσιν ἐπικουρίας, οἱ ἄλλοι πέντε, ἐν οἷς καὶ ὁ Μιλτιάδης, ἤθελον νὰ συγκροτήσωσι μάχην παρעυθὺς, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὰς ῥαδιουργίας τοῦ Ἰππίου μᾶλλον ἢ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν περσικῶν στρατευμάτων. Ὁ Μιλτιάδης ἐπέτυχε νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴν γνώμην του καὶ ὁ ἄρχων πολέμαρχος, Καλλίμαχος ὀνομαζόμενος· ὅθεν ἀπεφασίσθη νὰ πολεμήσωσιν ἄνευ ἀναβολῆς. Ὁ φιλόπατρις Ἀριστείδης, εἰς τῶν στρατηγῶν, γνωρίζων τὴν στρατιωτικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μιλτιάδου, παρεχώρησε τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του εἰς αὐτὸν, τοῦτο δ' ἐμιμήθησαν καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ, καὶ οὕτως ὁ Μιλτιάδης κατέστη ὁ γενικὸς ἀργηγὸς τοῦ στρατοῦ.

Οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τὸ προσυμπεφωνημένον σημεῖον, κατέβησαν τρέχοντες ἐκ τοῦ ὕψους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν τοποθετημένοι, ἐπέφερον σύγχυσιν καὶ καταστροφὴν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν ἐντελῶς καὶ τοὺς ἠκολούθησαν τόσον πλησίον μὲ τὸ ξίφος, φονεύοντες αὐτοὺς, ὥστε φθάσαντες ταῦτοχρόνως μὲ αὐτοὺς εἰς τὴν παραλίαν προσέβηλον τὰ πλοῖα ζητοῦντες μὲ μεγάλας φωνὰς πῦρ διὰ νὰ τὰ πυρπολήσωσιν. Ὁ πολέμαρχος ἐφονεύθη, ὡς καὶ εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν, ὁ Στησίλαος· ὁ δὲ ἀτρόμητος Ἀθηναῖος Κυναίγειρος, ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου, ὥρμησε μανιωδῶς εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ σταματήσῃ πλοῖόν τι τὸ ὁποῖον ἠτοιμάζετο νὰ φύγῃ· τὸ συνέλαβεν ἀπὸ τῆς πρύμνης, ἀλλὰ διὰ πελέκεως τοῦ ἀπέκοψαν τὴν χεῖρα· λέγουσι δὲ, ὅτι εὐθὺς ἐκράτησεν αὐτὸ διὰ τῆς ἐτέρας χειρός· ἀποκοπέεισης δὲ καὶ ταύτης, ἐδοκίμασε νὰ τὸ κρατήσῃ διὰ τῶν ὀδόντων, καὶ τότε τοῦ ἀπέκοψαν καὶ τὴν κεφαλὴν του. Ἐπτὰ πλοῖα μόνον συνελήφθησαν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐσώθησαν δι' ἰσχυρὰς κωπηλασίας καὶ ἔπλεον μετὰ σπουδῆς νὰ κάμψωσι τὸ ἀκρωτήριον τῆς Ἀττικῆς Σούνιον, εἰδοποιηθέντα ὡς λέγουσιν, ἕκτινος εἰς τὸν ἀέρα ὑψουμένης ἀσπίδος, ὅτι ἡ πόλις ἦτο ἀνυπεράσπιστος· ἀλλ' οἱ νικηταὶ ἐπ' ἀνῆλθον ἐσπευμένως καὶ

ἦσαν ἤδη ἐστρατοπεδευμένοι εἰς Κυνόσαργες, προάστειον τῶν Ἀθηνῶν, ὅτε τὰ βαρβαρικά πλοῖα ἐφάνησαν ἔμ-
προσθεν τοῦ Φαλήρου, τὰ ὅποια ὁμως χωρὶς νὰ προσ-
βάλωσιν ἀπέπλευσαν ὀπίσω εἰς Ἀσίαν.

Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἐφρονεύθη ὁ Ἰππίας καὶ οἱ βάρβα-
ροι ἀπώλεσαν περὶ τοὺς 6,400 ἄνδρας, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι
μόνον 192. Τῶν στρατιωτῶν δέ τις, μετὰ μεγίστης σπου-

Πίναξ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης.

δῆς δραμῶν ἐκ Μαραθῶνος εἰς Ἀθήνας καὶ ἀναγγείλας
εἰς τοὺς ἄρχοντας τὴν νίκην, ἐξέπνευσε.

Τῇ ἐπαύριον τῆς μάχης 2,000 Σπαρτιᾶται ἦλθον εἰς
Ἀθήνας μετὰ τριήμερον πεζοπορίαν· συγχαρέντες δὲ τοὺς
Ἀθηναίους διὰ τὴν νίκην των, μετέβησαν εἰς Μαραθῶνα
νὰ ἴδωσι τὸ πεδῖον τῆς μάχης εἰσέτι ἐστρωμένον μὲ βαρ-
βαρικά πτώματ᾽.

Μετὰ τὴν ἐνδοξον ταύτην μάχην ὁ Μιλτιάδης, πείσας

τοὺς Ἀθηναίους, ἔλαβεν ἄδειαν καὶ ἐπλευσε μετὰ 70 πλοίων πρὸς τιμωρίαν τῶν νησιωτῶν τῶν Κυκλάδων, οἵνες εἶχον παραδοθῆ εἰς τοὺς Πέρσας, ἀλλ' ἀπέτυχεν εἰς Πάρον πολεμῶν καὶ ἐπληγώθη. Κατηγορηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του ἐπὶ ἀπάτῃ διὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην καὶ τὴν ἐκ ταύτης προκύψασαν ζημίαν εἰς τὸ κοινόν, κατεδικάσθη εἰς ζημίαν (πρόστιμον) πεντήκοντα ταλάντων (περίπου 300,000 δραχμῶν). Ἀποθανόντος δὲ αὐτοῦ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκ τῆς πληγῆς του, ὁ υἱὸς του Κίμων ἐπλήρωσεν εἰς τὴν πόλιν τὴν καταψηφισθεῖσαν ζημίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου δύο ἄνδρες ἀνεδείχθησαν διάσημοι ἐν Ἀθήναις, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης, ἐξ ὧν ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι νίκην τοῦ Μιλτιάδου ἐρεθισθεὶς ὑπὸ φιλοδοξίας, περιεφέρετο ἄϋπνος τὰς νύκτας, λέγων εἰς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὸν περὶ τῆς αἰτίας, ὅτι τὰ τρόπαια τοῦ Μιλτιάδου δὲν τὸν ἀφίνουσι νὰ κοιμᾶται. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο εὐφυὲς καὶ μεγαλεπίβολος, προΐδων δὲ τὴν μέλουσαν ἐκδίκησιν τῶν Περσῶν, συνέλαβε τὸν σκοπὸν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πατρίδα του ἀπ' αὐτῆς δι' ἀποκτήσεως θαλασσίας δυνάμεως· μετεχειρίσθη δὲ ὡς πρόφασιν διὰ τὴν κατασκευὴν στόλου τὸν πρὸς τοὺς Αἰγινήτας πόλεμον· ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ εἰλικρινὴς πάντοτε. Ἡ δικαιοσύνη ὅμως τοῦ Ἀριστείδου εἶχεν ἐξ ἐναντίας κατασταθῆ παροιμιώδης. Οὗτος ἐπέθυμει νὰ διατηρήσῃ τὸ πολίτευμα ἄθικτον καὶ ἠναντιοῦτο εἰς τὴν ὀχλοκρατίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεμιστοκλῆς περιεποιεῖτο· ἐκ τούτου προέκυψε πάλιν, ἥτις ἀκαταπαύστως ἐτάραττε τὴν πόλιν. «Αἱ Ἀθῆναι τότε μόνον θὰ ἡσυχάσωσιν, ἔλεγεν ὁ Ἀριστείδης, ὅταν ρίψωσιν ἀμφοτέρους ἡμᾶς εἰς τὸ βάραθρον» (τόπον ὅπου ἐκρῆμνιζον τοὺς καταδίκους).

Κατὰ τὸ 483 ὁ Θεμιστοκλῆς κατῴρθωσε νὰ ἐξοστρακισθῇ ὁ Ἀριστείδης. Διηγοῦνται, ὅτι τότε χωρικός τις ἀπαντήσας τὸν Ἀριστείδην, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζεν, ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄστρακον παρακαλῶν νὰ γράψῃ

ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἐξοστρακισθῇ ὁ Ἀριστείδης. Σοὶ ἔκαμε κακόν τι ὁ Ἀριστείδης; ἠρώτησεν οὗτος. Ὁχι, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, μάλιστα οὐδὲ τὸν γνωρίζω, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι νὰ τὸν ἀκούω πάντοτε ὀνομαζόμενον δίκαιον. Ἀπερχόμενος τῆς πόλεως ὁ δίκαιος οὗτος ἀνὴρ, ἤρχετο τοῖς θεοῖς νὰ μὴ καταλάβῃ τὴν πόλιν δεινόν τι κακόν, ὥστε ν' ἀναγκασθῇ αὕτη νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ τάχιστα.

§ 19. Δεύτερος μηδικὸς πόλεμος (480—479).

Θερμοπύλαι. Λεωνίδας.

Ὁ Δαρεῖος ἀποθανών δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐκδικήσῃ τὴν ὕβριν τὴν γενομένην εἰς τὴν δύναμίν του, ἀλλ' ὁ Ξέρξης, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὠδήγησεν 1,700,000 ἀνδρῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, νομίζων, ὅτι ἀμαχῆται ἔμελλεν αὕτη νὰ ἐξολοθρευθῇ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων τούτων.

Διεβίβασε τὸ πλῆθος αὐτὸ ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην διὰ γεφύρας, τὴν ὁποίαν μετὰ πολλὰς ἀποτυχίας κατῴρθωσε νὰ ζεύξῃ ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου.

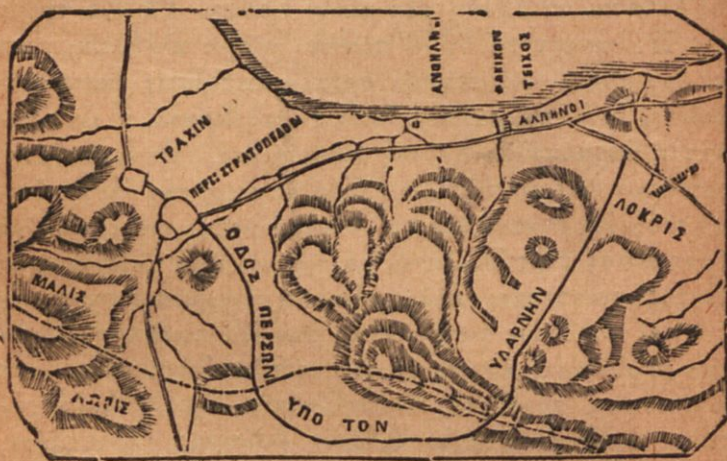
Πολλὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεις φοβηθεῖσαι ὑπεσχέθησαν ὑποταγὴν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα· ἀλλ' ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι ἀπεφάσισαν νὰ τὸν πολεμήσωσι μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις καὶ νὰ σώσωσι τὴν πατρίδα των ἀπὸ τῆς δουλείας ἀδιαφοροῦσαι πρὸς πάντα κίνδυνον. Καὶ λοιπὸν ἡ μὲν πρώτη ἀπέστειλεν ἓνα τῶν βασιλέων τῆς, τὸν Λεωνίδα, μὲ μικρὸν στράτευμα, 7,200 ἀνδρῶν, νὰ φυλάττῃ τὰς Θερμοπύλας, ἡ δὲ δευτέρα ἐξώπλισε μόνη ἑκατὸν εἴκοσιν ἐπτὰ τριήρεις, αἵτινες μὲ 144 πλοῖα ἄλλων πόλεων ἐξέπλευσαν, φέρουσαι καὶ στρατὸν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν παραλίων. Ὁ στόλος οὗτος ἐστάθη ἐπὶ τινος θαλάσσης στενῆς πρὸς βορρᾶν τῆς Εὐβοίας, κατὰ τὸ Ἀρτεμίσιον ἀκρωτήριον, ὁπόθεν ἔμελλε νὰ βοηθήσῃ τὸν κατὰ ξηρὰν ὑπὸ τὸν Λεωνίδα ἐστρατοπεδευμένον εἰς τὰς Θερμοπύλας ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ νὰ ἐμποδίσῃ εἰς αὐτὸ τὸ

μέρος τὴν εἰσβολὴν τῶν βαρβάρων. Καὶ οὗτος μὲν ἐπέ-
 τυχε κατ' ἀρχὰς συγκροτήσας πρὸς μέρος τι τοῦ περσικοῦ
 στόλου δύο μάχας εὐτυχεῖς, αἵτινες ἠνάγκασαν τοὺς βαρ-
 βάρους νὰ σταματήσωσιν, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως ὁ Λεωνί-
 δας ἔπεσεν εἰς τὰς Θερμοπύλας μετὰ τριακοσίων ἐκ τῶν
 μετ' αὐτοῦ ὡς ἐξῆς.

Κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τραχίνος ὑπάρχει
 στενὸν, διὰ τοῦ ὁποίου μόνου δύναται τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς
 τὴν Ἑλλάδα. Ἐγγὺς τῆς Ἀνθήλης καὶ τῶν Ἀλπηνῶν
 εἶναι δύο κλεισώρειαι (στενώματα), διὰ τῶν ὁποίων μό-
 λις δύναται νὰ διέλθῃ μία μόνον ἄμαξα. Τὰ δύο ταῦτα
 σημεῖα, ἀπέχοντα 1600 περίπου μέτρα ἀλλήλων, εἶναι
 ὡς δύο πύλαι τοῦ στενοῦ· μεταξὺ δὲ τούτων ἐκτείνεται
 πεδιάς, ἐν ᾗ ὑπάρχουσι πολλαὶ πηγαὶ θερμαὶ, ἐξ ὧν ὠνο-
 μάσθη Θερμοπύλαι ἡ στενὴ αὕτη δίοδος. Ἐν διαστήματι
 τεσσάρων ἡμερῶν ἤλπιζεν ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν ἐκεῖσε ἄφι-
 ξίν του, ὅτι μόνη ἡ θέα τοῦ στρατεύματός του ἔμελλε νὰ
 παρακινήσῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ φύγωσι. Μὴ βλέπων ὁμως
 αὐτοὺς φεύγοντας, ἀλλὰ μάλιστα γενναίως ἀποκρούον-
 τας καὶ πλείστους φονεύσαντας τῶν ἐναντίων των ἐλθόν
 των βαρβάρων, ἤρχισε νὰ τὸν καταλαμβάνῃ φόβος, ὅτε
 Μαλιεύς τις προδότης, ὀνομαζόμενος Ἐφιάλτης, ἐπρό-
 τεινε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ἐχθροὺς διὰ τινος μονοπατίου,
 ἄγοντος διὰ τοῦ ὅρους εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὁπόθεν ἡδύ-
 ναντο νὰ καταλάβωσι τὰ ὀπίσθια τῶν Ἑλλήνων.

Ἐν ᾧ οἱ Πέρσαι ἔμελλον ἤδη νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ἄλλο
 μέρος τῶν Θερμοπυλῶν, εἰς ὃ ἡ ὑπεράσπισις δὲν ἦτο
 πλέον δυνατὴ, ὁ Λεωνίδας μὴ θέλων νὰ θυσιάσῃ ἀνωφε-
 λῶς στρατὸν, τοῦ ὁποίου ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἀνάγκην, ἀπέ-
 πεμψε πάντας τοὺς συμμάχους καὶ ἐκράτησε 300 Σπαρ-
 τιάτας, τοὺς ὁποίους εἶχε φέρει μαζί του. « Ἡ Σπάρτη,
 ἔλεγε, μᾶς ἐνεπιστεύθη τὴν θέσιν ταύτην, ὅθεν ὀφειλομεν
 νὰ μείνωμεν εἰς αὐτήν. » Ἐμειναν δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ
 Θεσπιεῖς, θελήσαντες νὰ μεθέξωσι τῆς τύχης τῶν Σπαρ-
 τιατῶν.

Ἐν ᾧ ἐπλησίαζον οἱ Πέρσαι, ἐξελθόντες ἔμπροσθέν των οἱ Ἕλληνες συνῆψαν τὴν τελευταίαν μάχην εἰς τὸ πλατύτερον μέρος τοῦ στενοῦ, ἵνα ἔχωσι πλειότερους ἐχθροὺς ἐνώπιόν των πρὶν ἢ ἀποθάνωσιν. Ὅποτε οἱ Λακεδαιμόνιοι συνέτριψαν τὰ δόρατά των φονεύοντες, ἐξηκολούθησαν νὰ μάχωνται μὲ τὰ ξίφη· τέλος ὁ Λεωνίδας ἔπεσε. Μάχη δὲ μανιώδης συνεκροτήθη ἐπὶ τοῦ νεκροῦ του, κατὰ τὴν ὁποίαν τετράκις οἱ Ἕλληνες ἀπώθησαν τὸν ἐχθρὸν, διετήρουν δὲ εἰσέτι τὸ ἔνδοξον τρόπαιον, ὅτε οἱ μετὰ τοῦ Ἐριάλτου ἐφάνησαν ὀπισθὲν των. Τότε ὠπισθοδρόμησαν

Πίναξ τῶν Θερμοπυλῶν.

εἰς τὸ στενὸν μέρος τῆς ὁδοῦ ἐπὶ τινος λόφου. Ἐκεῖ οἱ ἀπομείναντες, περικυκλωθέντες καὶ ὑπερασπίζοντες ἑαυτοὺς μὲ τὰς μαχαίρας, ὅσοι ἀκόμη εἶχον, καὶ μὲ τὰς χεῖρας καὶ μὲ τὰ στόματα, ἔπεσαν ἀνδρείως ἅπαντες ὑπὸ χάλαζαν πετρῶν καὶ βελῶν, ἐπιρρίπτομένων ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀπανταχόθεν.

Εἴκοσι χιλιάδες Περσῶν ἐθανατώθησαν, καὶ μεταξὺ αὐτῶν δύο υἱοὶ τοῦ Δαρείου. Ὁ Ξέρξης προσέταξε ν' ἀνασταυρώσωσι τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ Λεωνίδου, ἀφ' οὗ κόψωσι τὴν κεφαλὴν· ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς συνέλεξεν εὐσεβῶς τὰ

ὅστ'α τοῦ Σπαρτιατοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ὕστερον ἀνεγερθέντος εἰς τιμὴν τῶν Σπαρτιατῶν μνημείου, ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα, ἐπιμελεία τῶν Ἀμφικτυόνων· «ὦ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι.»

Παραβιασθείσης οὕτω τῆς πύλης τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ξέρξης εἰσῆλθεν, ὀδηγούμενος ὑπὸ Θεσσαλιωτῶν, καὶ ἡρῆμωσε τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ τοὺς Δελφοὺς, τοὺς ὁποίους οἱ κάτοικοι γενναίως ὑπερήσπισαν, εἰσέβαλε δὲ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἣτις ἤδη ἦτο ἔρημος, διότι ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε κατορθώσει νὰ λάβῃ χρησμὸν παρὰ τῆς Πυθίας, ὅτι τὸ ξύλινον τεῖχος θέλει εἶναι τῶν Ἀθηνῶν ἀπόρρητον προτείχισμα. Διὰ τοῦ χρησμοῦ τούτου ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνόει καὶ ἤθελε νὰ ἐννοῇ καὶ ὁ λαὸς, ὅτι ξύλινον τεῖχος εἶναι τὰ πλοῖα. Ὅλοι ἐνόησαν τὸν χρησμὸν, ὡς οὗτος, καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐπιβι-
βασθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, ἐκτὸς γερόντων τινῶν, οἵτινες, παρεννοήσαντες αὐτὸν πεισματωδῶς, ἔμειναν ὀπισθεν ξυλίνου περιτειχίσματος κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου ὁ Ξέρξης εὐρὼν αὐτοὺς προσέταξε καὶ τοὺς κατέσφαξαν.

Ὁ Ξέρξης ἀντήμειψε τὰ μέγιστα τὸν προδότην Ἐφιάλτην, ἀλλ' ὕστερον τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἐπε-
κλήσθη ἐπὶ τὸν προδότην ἅπασαν τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν καὶ προέτεινε βραβεῖον εἰς τὸν φονεύσοντα αὐτόν. Καὶ τῷ ὄντι ἐφονεύθη ὀλίγον ὕστερον μετὰ τὴν ἥτταν τῶν βαρβάρων ὑπὸ τοῦ Τραχινίου Ἀθηναίου.

Ναυμαχία ἐν Σαλαμῖνι (480).

Ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἦτο συνηγμένος μεταξὺ τῆς νή-
σου Σαλαμῖνος καὶ τῆς παραλίας τῆς Ἀττικῆς. Οἱ ἀρ-
χηγοὶ δὲν ὑπελάμβανον ἑαυτοὺς ἐξησφαλισμένους ἐνταῦ-
θα, καὶ ἤθελον νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸν τόπον καὶ νὰ τρέξῃ
ἕκαστος εἰς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεώς του. Ὁ Θεμιστο-
κλῆς ὁμῶς κατεῖδεν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἠδύνατο νὰ σωθῇ μέ-
νουσα ἡνωμένη, καὶ ὅτι, διασκορπισθέντων τῶν πλαίων,

δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον ἀντίστασις κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Εἰς τὸ στρατιωτικὸν περὶ τούτου συμβούλιον ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ἐπέμενε νὰ συγκροτήσῃσι μάχην, οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν τιϋντο παραφόρως εἰς τὴν γνώμην του. Ἀδείμαντος ὁ τῶν Κορινθίων στρατηγὸς ἠπειλῆσε τὸν Θεμιστοκλῆ, καὶ, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὁ τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγὸς καὶ ἀρχιστράτηγος Εὐρυβιάδης, ἐπλησίασε πρὸς αὐτὸν μὲ ῥάβδον ὑψωμένην· «Πάταξον μὲν, ἄκουσον δὲ,» ἀπεκρίθη ὁ Ἀθηναῖος, καὶ ἐξηκολούθει ψυχρῶς ἐπιμένων εἰς τὴν γνώμην του. Ἀλλ' ἡ ἐπιμονὴ του δὲν θὰ ὑπερίσχυεν, ἂν μὴ μετεχειρίζετο τὸ ἐξῆς ἐπιτυχὲς στρατήγημα. Ἐν ᾧ συνεζήτουν εἰσέτι, ἐξῆλθε τοῦ συμβουλίου καὶ ἔπεμψε μυστικῶς πρὸς τὸν Ξέρξην τὴν ἐξῆς ἀγγελίαν· «Ὁ Θεμιστοκλῆς εὖνοῶν τοὺς Πέρσας τοὺς εἰδοποιεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες διανοοῦνται νὰ φύγῃσι κρυφίως· ἐὰν ὁ βασιλεὺς θέλῃ νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμον διὰ μιᾶς, νὰ τοὺς περικυκλώσῃ κλείων τὴν ἑτέραν ἐξοδὸν τοῦ πορθμοῦ τῆς Σαλαμῖνος.» Ἐπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὸ συμβούλιον παρατείνας ἐπιτήδες τὴν συζήτησιν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ὁ ἐξόριστος ἐν Αἰγίνῃ δίκαιος Ἀριστείδης, ἰδὼν τὴν περικύκλωσιν τῶν Ἑλλήνων, διεπέρασε διὰ τοῦ περσικοῦ στόλου, καὶ ἦλθε νὰ πολεμήσῃ μετὰ τῶν συμπολιτῶν του· προσκαλέσας δὲ κατὰ μέρος τὸν Θεμιστοκλῆ, ἐφιλιώθη μὲ αὐτὸν χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος.

Ἄνεμος καθ' ὥρισμένην ὥραν διηγείρετο ἐν τῷ πορθμῷ· ἅμα τούτου πνεύσαντος, ἤρχισαν τὴν μάχην οἱ Ἕλληνες. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑψουμένων κυμάτων τὰ δυσκίνητα πλοῖα τοῦ περσικοῦ στόλου συνεκρούοντο, καὶ ἀνεπιτήδεια ὄντα πρὸς τὰς ναυτικὰς ἀσκήσεις καὶ τὰς ταχείας περιστροφάς, προσεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἐλαφρῶν καὶ ταχυπλόων ἑλληνικῶν, χωρὶς νὰ δύνωνται ἐκεῖνα νὰ τὰ προσβάλλωσιν. Ἐκτὸς τούτου ἐν τῇ στενῇ ἐκείνῃ θαλάσῃ τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντιπαρατάξωσιν ὅλας τὰς δυνάμεις των διὰ μιᾶς, ὅθεν ὁ μέγας αὐτῶν ἀριθμὸς ἀπέβαινεν ἀνωφελής. Ὁ Ξέρξης καθήμενος ἐπὶ

θρόνου χρυσοῦ ἐπὶ τινος λόφου τῆς ἀκτῆς ἔγεινεν αὐτόπτης τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ στόλου του.

Ἐν ᾧ διετέλει ἔντρομος ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ θεᾷ τῆς καταστροφῆς του ταύτης ὁ Ξέρξης, τῷ ἐμήνυσεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτι οἱ Ἕλληνες τρέχουσιν εἰς τὰς τοῦ Ἑλλησπόντου γεφύρας, νὰ τὰς καταστρέψωσι καὶ περικλείωσι τὸν βασιλέα ἐν Εὐρώπῃ· ὅθεν ἔσπευσε ν' ἀναχωρήσῃ. Μαρδό-

Πίναξ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας.

νιος δέ, ὁ σύμβουλος ταύτης τῆς ὀλεθρίας ἐκστρατείας, ἐπρότεινε νὰ μείνῃ αὐτὸς ἐν Ἑλλάδι μὲ τριακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ οὕτως ἔγεινεν.

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη καὶ ἡ ἐν Μυκάλη (479).

Ὁ Μαρδόνιος παραχειμάσας ἐν Θεσσαλίᾳ, ἔστειλε τὴν ἀνοιξιν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μὲ προτάσεις περὶ εἰρήνης. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπήντησαν εἰς αὐτὸν συντόμως καὶ ὑπερηφάνως, ὅτι «ἐν ὧσφ ὁ ἥλιος διαγράφει τὴν αὐτὴν τρο-

χίαν, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θέλουσι συμμαχήσει μὲ τὸν Ξέρ-
 ξην, ἀλλὰ θέλουν πολεμεῖ αὐτὸν ἐμπιστευόμενοι εἰς τοὺς
 προστάτας θεοὺς καὶ εἰς τοὺς ἥρωας τῆς Ἑλλάδος, τῶν
 ὁποίων τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα ἀσεβῶς κατέκαυ-
 σεν ». Ὁ Μαρδόνιος τότε, διαπεράσας ἀνεμποδίστως τὴν
 Βοιωτίαν, εἰσῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ὃ δὲ λαὸς πάλιν κατέ-
 φυγεν εἰς τὰ πλοῖα. Μετὰ τινας ἀργοπορίας ὁ στρατὸς
 τῶν Λακεδαιμονίων, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Παυ-
 σανίου, ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου καὶ ἠνώθη ἐν Ἐλευσίνι
 μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν πλοίων ἀποβιβασθέντων Ἀθηναίων
 καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Γενόμενοι δὲ 100,000 τὸν ἄ-
 ριθμὸν, ἐπολέμησαν τὸν στρατὸν τοῦ Μαρδονίου ἐν Βοιω-
 τίᾳ πλησίον τῶν Πλαταιῶν. Τοιαύτη ἦτο ἡ γενομένη ὑπὸ
 τῶν Ἑλλήνων σφαγὴ, ὥστε ἐκ τῶν 300,000 στρατιω-
 τῶν τοῦ Μαρδονίου ἐσώθησαν μόνον 40,000, οὓς εἶχε
 μεταφέρει εἰς ἄλλο μέρος πρὸ τῆς μάχης ὁ Ἀρτάβαζος.
 Ἐκ τῶν Ἑλλήνων δὲ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἀπώλεσαν 91
 ἄνδρας, οἱ δὲ Τεγεᾶται 16 καὶ οἱ Ἀθηναῖοι 62. Οἱ ἄλ-
 λοι Ἕλληνες δὲν ἐπολέμησαν, ἐκτὸς τῶν Μεγαρέων, οἵ-
 τινες καταληφθέντες ἐν τῇ πεδιάδι ὑπὸ τοῦ ἵππικου τῶν
 Θηβαίων, συμμάχων τῶν Περσῶν, ἀπώλεσαν 680 ἄν-
 δρας. Τὸ βραβεῖον τῆς ἀνδρίας ἀπενεμήθη εἰς τοὺς Πλα-
 ταιεῖς· ὁ δὲ Ἀριστείδης ἔγραψε ψήφισμα περὶ συμμαχίας
 ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ ἐορτῆς εἰς μνήμην τῆς νίκης.

Ἄπειρα πλούσια λάφυρα ἐκάλυπτον τὸ πεδῖον τῆς μά-
 χης, ἐξ ὧν κατ' ἀρχὰς ἐξήρesan τὸ μεριδίον τῶν θεῶν.
 Εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, εἰς τὸ ἐν Ὀλυμ-
 πίᾳ τοῦ Διὸς καὶ εἰς τὸ ἐν τῷ Ἴσθμῳ τοῦ Ποσειδῶνος
 ἐδόθη τὸ δέκατον ἐκ τῶν λαφύρων μέρος ἐδόθη εἰς τὸν
 ἀρχιστράτηγον Πausανίαν καὶ τὸ ὑπόλοιπον διεμοιράσθη
 μεταξὺ τῶν νικητῶν. Ἀνήγειραν τάφους εἰς τοὺς ἐν τῇ
 μάχῃ πεσόντας, καὶ οἱ Πλαταιεῖς διωρίσθησαν φύλακες
 τῶν τάφων τούτων.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν, ὁ ἐλ-
 ληνικὸς στόλος κατετρόπωσεν εἰς Μυκάλῃν ἐπὶ τῆς παρα-

λίᾳ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τὸν περσικὸν στόλον φέροντα τὸ τελευταῖον στράτευμα τοῦ Ξέρξου. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Ξάνθιππον, ἀπῆλαυσαν τὴν πρωτίστην δόξαν τῆς μάχης ταύτης, νικήσαντες σχεδὸν μόνοι, διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπλανήθησαν, θέλοντες νὰ κυκλώσωσι τὸν ἐχθρόν. Τοιοῦτοτρόπως ὄχι μόνον ἀπεμάχρουν οἱ Ἕλληνες τὸν πόλεμον ἐκ τῆς πατρίδος των, ἀλλὰ καὶ μετέφερον αὐτὸν εἰς τὴν χώραν τοῦ ἐχθροῦ· ἡ δὲ τελευταία αὕτη νίκη κατέστησεν αὐτοὺς κυρίους τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Οὕτως ἐν διαστήματι ἐνὸς περίπου ἔτους ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας εἰς Σαλαμῖνα, εἰς Πλαταιάς, εἰς Μυκάλην, καὶ ἀποκατεστάθησαν ἐπιθετικοὶ καὶ νικηταί, ἐν ᾧ πρότερον ἠγωνίζοντο νὰ ὑπερασπίζωνται ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν ἐπερχομένων βαρβάρων. Οὕτω τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀσίας εὗρεν ἐν Ἑλλάδι τὸν τάφον του, τὰ δὲ ἀπείραριθμα στρατεύματα τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερισχύσωσι τοῦ μικροῦ τούτου ἔθνους, τὸ ὅποιον εἶχεν ὡς ἀκαταμάχτην δύναμιν κατὰ τῆς πληθύος ἐκείνης τῶν δούλων τὸν θερμὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Αἶγινα.

Ἡ κατ' ἔμπροσθεν τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Φαλήρου κειμένη νῆσος Αἶγινα, σπουδαιοτάτη καταστάσα ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων διὰ τὸ ἐμπόριόν της, ἀπέκτησε μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν, καὶ περὶ τὸ 600 π. Χ. ἦτο θαλασσοκράτειρα. Ἦσαν δὲ ἐπὶ τῆς νήσου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους 470,000 δούλοι. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐνεψύχουν τὴν καλλιτεχνίαν καὶ ἀνεδείχθησαν ἀξιόλογοι ἐν αὐτῇ καλλιτέχναι. Ἐπειδὴ δὲ ἐβοήθησαν τοὺς Θηβαίους κατὰ τῶν Ἀθηναίων τὸ 505 π. Χ. οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο καὶ ἀντιζηλίας ἐνεκεν ἐχθρεύοντο αὐτοὺς καὶ ὀλίγον μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἐπολέμησαν μετ' αὐτούς. Εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι ὁμως ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν οἱ Αἰγινῆται ἔλαβον μετὰ τῶν ὁμογενῶν των μέρος μετὰ 30 πλοῖα καὶ διεκρίθησαν εἰς αὐτὴν

διὰ τὴν ἀνδρίαν των ὑπὲρ πάντας τοὺς Ἕλληνας. Τῷ 470 π. Χ. οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν αὐτοὺς κατὰ θάλασσαν καὶ, πολιορκήσαντες ὕστερον τὴν πόλιν των, τοὺς ἠνάγκασαν νὰ παραδοθῶσι (456) καὶ νὰ ᾔναι ὑποτελεῖς αὐτῶν. Ἐν ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Ἀθηναῖοι ἐδίωξαν αὐτοὺς ἐκ τῆς νήσου των, τὴν ὁποίαν ὁ Περικλῆς ἔλεγε «λύμην τοῦ Πειραιῶς», καὶ κατωκλήθη αὕτη ὑπὸ Ἀθηναίων, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῦς μάχην ὁ Σπαρτιάτης Λύσανδρος ἐπανάφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν νήσόν των· δὲν ἡδυνήθησαν ὁμῶς ν' ἀνακτήσωσι πλεόν τὴν παλαιὰν αὐτῶν δύναμιν.

§ 20. Πausanίας, Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης.

Ὑπερηφανία καὶ φιλόδοξα σχέδια τοῦ Πausanίου.

Τρεῖς ἄνδρες διέπρεψαν ὡς ἀρχηγοὶ εἰς τὴν μεγάλην τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Πέρσας πάλην, δύο Ἀθηναῖοι, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης, καὶ εἰς Σπαρτιάτης, ὁ βασιλεὺς Πausanίας. Οὗτος ὁμῶς δὲν ἡδύνατο νὰ φέρῃ μετριοφρόνως τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν δόξαν του. Γενόμενος ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ σταλὲς εἰς Θράκην νὰ ἐκδιώξῃ τὰς περσικὰς φρουράς, ἐκυρίευσεν τὸ Βυζάντιον· παρασυρθεὶς ὁμῶς πολὺ ἐκ τῆς διηγήσεως τῶν αἰχμαλώτων του περὶ τῆς λαμπρότητος τῆς Περσικῆς αὐλῆς, συνενόηθη μυστικῶς μὲ τὸν Ἀρτάβαζον, σατράπην τῆς Βιθυνίας, καὶ ἐζήτησεν εἰς γάμον μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ Ξέρξου, ὑποσχεθεὶς νὰ φέρῃ εἰς τὴν ὑποταγὴν του τὴν Λακεδαιμόνα καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Ὁ Ξέρξης ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν πᾶσαν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν· ὁ δὲ Πausanίας ἐνεδύθη περσικὴν στολὴν, ἔπescen εἰς πολυτέλειαν, προσέλαβε φρουρὰν Μήδων καὶ Αἰγυπτίων, καὶ μετεχειρίσθη τοὺς συμμάχους μὲ ἀλαζονίαν σατράπου. Οὕτως οἱ μὲν Αἰγινῆται καὶ Πελοποννήσιοι

ἐπέστρεψαν οἰκάδε, οἱ δὲ ἄλλοι μὴ θέλοντες νὰ ὑπακούσῃσιν εἰς αὐτὸν, ἐτάχθησαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων· ὅθεν ἡ Σπάρτη ἔσπευσε νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ· οὗτος δὲ, ἐπιστηριζόμενος εἰς τοὺς θησαυροὺς του, ἐτόλμησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ' ἐκεῖ ἐφυλακίσθη· κριθεὶς δ' ἔπειτα ἠθώωθη μὲν ἀλλὰ δὲν ἐστάλη πλεόν· ἔξω τῆς Σπάρτης ὡς ἀρχηγός. Ἀνεκαλύφθη ὁμῶς προσπαθὼν νὰ ἐπαναστατήσῃ τοὺς Εἰλωτας, ν' ἀνατρέψῃ τοὺς ἐφόρους καὶ νὰ λάβῃ ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος δὲν ἐπέτρεπε κατὰ Σπαρτιάτου τὴν μαρτυρίαν δούλου, δὲν εὕρισκοντο ἀποδείξεις τῶν προδοσιῶν του, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἔδωκε τοιαύτας ἐν ἀγνοίᾳ, ὡς ἔζη.

Εἰς ἐκ τῶν πρὸς τὸν Ἀρτάβαζον ἀγγελιοφόρων του, παρετήρησεν, ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀποσταλέντων πρὸ αὐτοῦ ἐπανῆλθεν· ὅθεν ἀνοίξας τὴν ἐπιστολὴν, ἀνέγνωσεν ὅτι ἐδίδετο παραγγελία νὰ θανατωθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀρταβάζου ὁ κομιστὴς τῆς ἀγγελίας, ὡς ὅλοι οἱ ἄλλοι οἱ προαποσταλέντες· διὸ δὲν ἀνεχώρησεν, ἐνέχειρσε δὲ τὴν ἐπιστολὴν εἰς τοὺς ἐφόρους· οὗτοι δὲ τὸν προσέταξαν νὰ καταφύγῃ εἰς ἱερὸν τι ἱκέτης, ὡς φοβούμενος δῆθεν τὴν ὀργὴν τοῦ Παυσανίου. Εἰδοποιηθεὶς ὁ Παυσανίας, ἔδραμε παρευθὺς ἐκεῖ καὶ τὸν ἐβίαζε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν του· δύο τῶν ἐφόρων κεκρυμμένοι ἐκεῖ που ἤκουσαν τὴν ὑπόθεσιν· φανερωθείσης οὕτω τῆς προδοσίας, ἀπεφασίσθη νὰ συλληφθῇ ἐν Σπάρτῃ. Ἐκ τῶν σημείων τινὸς μεταξὺ αὐτῶν ἐννοήσας ὁ Παυσανίας τὴν τύχην, ἣτις τὸν ἠπέλπει, κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐτόλμων νὰ τὸν σύρῃσι διὰ τῆς βίας ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀσύλου, ἔφραξαν μὲ τοῦχος τὴν θύραν, ἵνα ἀποθάνῃ ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἐξ αἰτίας· λέγουσι μάλιστα, ὅτι ἡ μήτηρ του ἔθηκε τὴν πρώτην πέτραν. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἔμελλε νὰ ἐκπνεύσῃ τὸν ἔσुरαν ἔξω τοῦ ναοῦ, ἵνα μὴ μολύνῃ τὸ πτωμά του τὸν ἱερὸν τόπον (467). Τοιοῦτο ἦτο τὸ αἰσχρὸν τέλος τοῦ νικητοῦ τῶν Πλαταιῶν καὶ τοιαύτη εἶναι πάντοτε σχεδὸν ἡ μοῖρα τῶν προδοτῶν τῆς πατριδος των.

Ὁχύρωσις Ἀθηνῶν.

Ἡ Σπάρτη ἐξ αἰσθήματος φιλαυτίας ἐζήτησε νὰ μὴ ὀχυρωθῇ καμμίᾳ πόλιν ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, ἐπρόφασίζετο δὲ ὅτι εἶναι τάχα φόβος, μήπως, ἂν ποτε οἱ βάρβαροι ἐπανήρχοντο, αὐταὶ αἱ πόλεις χρησιμεύσωσιν εἰς αὐτοὺς ὡς φρούρια, ὅπου ἡδύναντο νὰ ἐγκατασταθῶσι διαρκῶς. Πρὸ πάντων δὲ ἤθελε νὰ μὴ ὀχυρωθῶσιν αἱ κατεστραμμέναι ὑπὸ τῶν Περσῶν Ἀθῆναι, καὶ τοῦτο ὅπως ἀφειθῶσιν εἰς τὴν διέκρισιν τῶν Σπαρτιατῶν· ἀλλ' ὅ,τι ἤθελον οἱ Σπαρτιαῖται, δὲν ἡδύναντο νὰ θελήσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι. Ὅθεν ἤρχισαν οὗτοι νὰ ἀνοικοδομῶσι τὰ τεῖχη τῶν καὶ ἅπας ὁ λαὸς εἰργάζετο δραστηρίως. Ὑλικὸν ἔλαβον ἐκ τε τῶν δημοσίων καὶ ἐκ τῶν ιδιωτικῶν οἰκοδομῶν ὅ,τι ἦτο χρήσιμον. Οὕτω δὲ τὰ τεῖχη ἔμελλον νὰ τελειώσωσι τάχιστα. Οἱ Σπαρτιαῖται ἀκούσαντες τὰ γιγνόμενα, παρεπονέθησαν· ἐπειδὴ δὲ τὰ τεῖχη δὲν ἦσαν ἀρκούντως ὑψηλὰ, ἵνα ἀντέχωσιν εἰς προσβολήν, ὁ Θεμιστοκλῆς μεταβάς εἰς Σπάρτην καὶ ἐξαπατήσας τοὺς Σπαρτιάτας, κατῴρθωσε νὰ τὰ ἀποτελειώσῃ καὶ τότε εἶπεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀλήθειαν. Οἱ Σπαρτιαῖται προσεποιήθησαν ὅτι ἐλυπήθησαν διότι παρενόησαν οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς σκοποὺς τῶν.

Ἐπειδὴ ὁ ἕως τότε λιμὴν τῶν Ἀθηναίων ἐν Φαλήρῳ ἦτο καὶ πολὺ μικρὸς καὶ ὀλίγον ἀσφαλῆς, ὁ Θεμιστοκλῆς κατῴρθωσε νὰ ἀποφασισθῇ ὅπως γείνη ὁ λιμὴν, ὁ ναύσταθμος καὶ οἱ νεώσοικοι ἐν Πειραιεῖ· ἵνα ἀσφαλίσῃ δὲ αὐτὰ, περιέβαλε τὸν Περαιᾶ μὲ τεῖχος. Ἵνα διατηρῇ δὲ τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηνῶν, εἰσήγαγε νόμον ἵνα κατ' ἔτος κατασκευάζωνται εἴκοσι τριῆρεις (κατὰ τινὰς ἐκ τῶν προσόδων τῶν ἀργυρείων τοῦ Λαυρίου). Εἰς αὐξήσιν δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων κατέπεισε τοὺς συμπολίτας τοῦ νὰ χορηγῶσιν ὠφελείας εἰς τοὺς ξένους, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς ἐργάτας, οἵτινες ἤθελον νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξ ὧν τῶν μερῶν ἔτρεχον

πρὸς τὴν φιλόξενον πόλιν, καὶ αἱ Ἀθηναί, ἕνεκα τῆς τοῦ λαοῦ αὐξήσεως, ἠὲ κολύνθησαν εἰς ἑξαποστολὴν τῶν πολυαριθμῶν ἐκείνων ἀποικιῶν καὶ κληρουχιῶν, αἵτινες τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν δύναμιν τῆς μητροπόλεως αὐτῶν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐτιμήθη πολὺ ὑπὸ τῆς πατρίδος του, ἀλλ' ἐκαυχᾶτο συχνὰ διὰ τὰς εὐεργεσίας του καὶ τὰς ἀρίστας συμβουλὰς του καὶ ἐμέμφετο τοὺς ἄλλους· ἡ δὲ βιαία διαγωγὴ καὶ ἰδιοτέλειά του διήγειρε κατ' αὐτοῦ ἐχθροὺς· διὰ τοῦτο καὶ ὑπέστη τὴν ποινὴν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιβάλλει εἰς τὸν Ἀριστείδην, ἐξοστρακισθεὶς ἐπὶ δεκαετίαν. Συκοφαντηθεὶς ὕστερον ὡς συνένοχος τοῦ Παυσανίου ἔφυγεν ἐξ Ἀργους εἰς Κέρκυραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἡπειρον· ὕστερον δὲ διὰ τὸ ἀσφαλέστερον ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν (466). Ἐλθὼν θαρράλως εἰς Περσίαν καὶ παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου, διὰ δόχου τοῦ Ξέρξου, ὑπέμνησε τὰς λεγομένας εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας εἰς τὸν Ξέρξην ἔκαμε, καὶ ἐζήτησεν ἐν ἔτος προθεσμίαν, ὅπως μάθῃ τὴν περσικὴν γλῶσσαν καὶ δυνηθῇ οὕτω ν' ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτὸν τὰ σχέδιά του ἄνευ διερμηνέως. Ὁ Ἀρταξέρξης θαυμάσας τὸ θάρρος του, τὸν ὑπεδέχθη εὐμενῶς καὶ ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τρεῖς πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Προσκληθεὶς δὲ μετὰ τινα ἔτη νὰ λάβῃ μέρος εἰς πόλεμον κατὰ τῶν ὁμογενῶν καὶ τῆς πατρίδος του, ἔπιδε δηλητήριον καὶ ἀπέθανε.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν τὴν μνήμην του καὶ τάφον αὐτοῦ ἤγειραν εἰς ἀκρωτήριον τοῦ Πειραιῶς.

Ἀριστείδου εὐθύτης.

Ὁ Ἀριστείδης ἐξηκολούθει νὰ τιμᾶται κοινῶς διὰ τὴν ἄκραν δικαιοσύνην του.

Ὅταν ποτὲ ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπεν, ὅτι ἔχει σπουδαίαν τινὰ γνώμην μυστικὴν νὰ προτείνῃ, ἅπαντα συμφῶνως ἡ ἐκκλησία ἐπρόσταξε τὸν Ἀριστείδην μόνον νὰ ἐξετάσῃ περὶ αὐτῆς. Οὗτος λοιπὸν ἀκούσας εἶπεν, ὅτι τὸ σχέδιον

τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο ὠφελιμώτατον ἀλλ' ἀδικιώτατον· ὁ δὲ λαὸς, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ περισσότερον, τὸ ἀπέρριψε. Τὸ μυστικὸν λέγουσιν ὅτι ἦτο νὰ καύσῃσι τὰ πλοῖα τῶν συμμάχων, τότε συνηθροισμένα ἐν τῷ λιμένι τῶν Παγασῶν, ὅπερ ἤθελε μὲν κάμει τὰς Ἀθήνας τὴν μόνην θαλασσοκράτειραν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ ἤθελε διεγείρει κατ' αὐτῆς ἄσπονδον μῖσος. Τοῦτο δὲ ἀπέδειξεν ὅτι καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἦτο φιλοδίκαιος, καὶ ὁ Ἀριστείδης πιστὸς εἰς αὐτόν· ἐν ᾧ δὲ ἦτο πρότερον ἀριστοκρατικὸς, ἐπρότεινεν ἤδη καὶ κατώρθωσε νὰ γείνωσι καὶ οἱ θῆτες ἐκλέξιμοι εἰς τὰς ἀρχάς, ἐξ ὧν τοὺς ἀπέκλειον οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος.

Αὕτη ἡ ἀληθὴς φήμη τῆς δικαιοσύνης του ὠφέλησε τὸ μεγαλεῖον τῶν Ἀθηναίων. Ὅτε οἱ σύμμαχοι, παρωργισμένοι ὑπὸ τῆς ὑπερηφανίας τοῦ Πausανίου, ἀπεσπάρθησαν ἀπὸ τῆς Σπάρτης, ὁ Ἀριστείδης διώκει τὰς δυνάμεις τῶν Ἀθηναίων. Ἐπειδὴ δὲ ἐπεθύμει θερμῶς νὰ ᾔνοι οἱ Ἕλληνες στενῶς συνδεδεμένοι κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, κατέπεισεν ὅλους τοὺς τῶν νήσων καὶ τῆς παραλίας τῆς μικρᾶς Ἀσίας κατοίκους νὰ συμμαχήσωσι μὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐν' ἀποκρούσωσι τὰς προσβολὰς τῶν βαρβάρων. Προσδιώρισε μὲ τὴν συγκατάθεσιν ὅλων τὴν εἰς ἕκαστον λαὸν ἀναλογοῦσαν μερίδα συνεισφορᾶς εἰς ἄνδρας, εἰς πλοῖα καὶ εἰς χρήματα, καὶ μὲ τοιαύτην εὐθύτητα, ὥστε οὐδὲν ἠκούσθη παράπονον. Ἐπετράπη εἰς αὐτόν ὕστερον νὰ διαχειρισθῇ τὰ ἐν Δελφοῖς κείμενα δημοσία χρήματα. Τοιαύτη δὲ ἦτο πάντοτε ἡ τιμιότης του, ὥστε, ὅταν ἀπέθανε (περὶ τὸ 460 π. Χ.), δὲν ἀφῆκε οὐδὲ τὰ τῆς κηδείας του ἔξοδα, ἀφοῦ διεχειρίσθη πολὺν καιρὸν τὰς πλουσιωτάτας προσόδους τοῦ τότε κόσμου. Οἱ Ἀθηναῖοι, εὐγνωμονοῦντες πρὸς αὐτόν, ἐπροίκισαν τὰς θυγατέρας του ἐκ τοῦ δημοσίου.

§ 21. Κίμων (476 — 449 π. X.).

Ὁ Κίμων ἦτο υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου. Ἡ εὐτολμία του καὶ τὰ μεγάλα του στρατιωτικὰ πλεονεκτήματα τὸν ἀποκαθίστων ἀγαπητὸν εἰς τοὺς στρατιώτας, ἐν ᾧ ἡ ἐλευθεριότης του τὸν ἔκαμνεν εὐάρεστον εἰς τὸ πλῆθος. Ἐκ τῶν κήπων του πάντες οἱ χρεῖαν ἔχοντες ἐλευθέρως ἐλάμβανον καρποὺς καὶ ξένοι καὶ πολῖται· ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ του ἐφιλοξένει πάντα παρουσιαζόμενον καὶ ἐβοήθει τοὺς πτωχοὺς πολυτρόπως. Πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι μάχης ὅτε προετρέπετο ὁ λαὸς νὰ ἐγκαταλίπη τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ πλοῖα, ὁ Κίμων πρῶτος ὑπεστήριξε ταύτην τὴν ιδέαν. Διεκρίθη δὲ εἰς τὰς μεγάλας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μάχας, καὶ δὲν εἶχε παρὰ ταύτην τὴν ιδέαν νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Πέρσας διὰ τὸν ἐμπρησμὸν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ πολιτικός του βίος ἐκτείνεται ἀπὸ τὰ 476—449 π. X.

Αἱ Ἀθῆναι εἶχον ἀναδεχθῇ μὲ θάρρος τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἀλλ' οἱ σύμμαχοί των ταχέως ἀπέκαμον ἐκ τῶν συνεχῶν μαχῶν. Ὁ Κίμων μετέβαλε τότε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου συσταθεῖσαν συμμαχίαν, συμβουλεύσας τοὺς συμμάχους νὰ δίδωσιν ἀντὶ στρατιωτῶν περισσότερα χρήματα καὶ πλοῖα, ὅπερ ἐδέχθησαν οὗτοι, οἱ Ἀθηναῖοι δὲ μόνοι ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῶν συμμάχων των. Ἐπεχείρησαν δὲ τότε νὰ καταλάβωσι τὰ τελευταῖα φρούρια, τὰ ὅποια οἱ Πέρσαι ἐκράτουν ἐν Θράκῃ, καὶ ν' ἀπαλλάξωσι τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνας ἀπὸ τῆς δεσποτείας τοῦ μεγάλου βασιλέως, καὶ εἰς τοῦτον τὸν ἀγῶνα ὠφέλησε πολὺ ὁ Κίμων.

Ἐκυρίευσεν οὗτος τὸ 476 ἐν Θράκῃ τὴν Ἠϊόνα· κυριεύσας δὲ καὶ τὴν Σκυρον ἐκαθάρισε τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν Δολόπων πειρατῶν, καὶ οὕτως ἀπήλλαξεν αὐτῶν τὸ Αἶγαῖον· τότε δὲ ἀνεῦρεν ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ τὰ ὅστ' αὐτοῦ Θησέως καὶ τὰ μετεκόμισεν εἰς Ἀθήνας· ἐτέθησαν δὲ αὐτὰ εἰς τὸν ἰδρυθέντα καὶ σωζόμενον εἰσέτι ναὸν τοῦ

Θησείως. Εἷς τινα ἄλλην ἐκστρατείαν ἐδίωξε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας. Συναντήσας τὸν στόλον των εἰς τὸ στόμιον τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ, κατέστρεψε καὶ ἐκυρίευσεν 200 τριήρεις καὶ αὐθημερόν ἀπεβίβασεν ἐπὶ τὴν παραλίαν τὴν πλησίον, ὅπου ἐστρατοπέδευεν τὸ πεζικὸν τῶν Περσῶν στράτευμα, τινὰς τῶν στρατιωτῶν ἐνδύσας αὐτοὺς τὰ ἐνδύματα τῶν αἰχμαλώτων του καὶ καταλαβὼν τὸν ἐχθρὸν διὰ τοιοῦτου στρατηγήματος, ἐφόνευσεν καὶ διεσκόρπισεν αὐτὸν (466).

Ὁ Κίμων ἠγάπα πολὺ τοὺς Σπαρτιάτας, ἕνεκα τῶν πολεμικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς αὐστηρᾶς πειθαρχίας των. Τὸ 464 π. Χ. κατεστράφη ἡ Σπάρτη ὑπὸ σεισμοῦ, ἐξ οὗ ἐφονεύθησαν ἕως 20,000 ἐκ τῶν κατοίκων. Οἱ Εἰλωτες τότε, ὠφεληθέντες ἐκ τοῦ συμβάντος τούτου, ἐπανάστησαν κατὰ τῶν δεσποτῶν των Σπαρτιατῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν ταύτην καὶ οἱ ὑποτεταγμένοι εἰς τοὺς Σπαρτιάτας Μεσσηνιοὶ, ὠνομάσθη τρίτος μεσσηνιακὸς πόλεμος ἡ ἐπανάστασις αὕτη. Οἱ Σπαρτιατᾶται τότε ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων· ὁ Κίμων κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐστάλη πρὸς αὐτοὺς μὲ στράτευμα ἐκ 4,000 ὀπλιτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιατᾶται τοὺς ἐφοβήθησαν, τοὺς ἀπέπεμψαν· διὸ ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, συναισθανθεὶς σφοδρῶς τὴν ὕβριν καὶ ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ συμβουλευσαντος αὐτὸν νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας Κίμωνος, κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς δεκαετὴ ἐξορίαν (461).

Ὅτε ὁ Ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἔμελλεν νὰ πολεμήσῃ πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς, ὁ ἐξόριστος Κίμων ἔτρεξεν ἐκ τῆς ἐξορίας του καὶ ἐζήτησε νὰ καταριθμηθῇ εἰς τὴν πρώτην τάξιν μετὰ τῆς φυλῆς του· ἐπειδὴ δὲ τοῦ ἀπηγορεύθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν μάχην, ἀπεμακρύνθη ἀφήσας τὴν πανοπλίαν του εἰς τοὺς φίλους· οὗτοι δὲ συνηθροίσθησαν περὶ τὸ εὐγενὲς τοῦτο τρόπαιον, καὶ ἐφονεύθησαν πολεμοῦντες μέχρι τοῦ τελευταίου.

Ἡ τοιαύτη φιλοπατρία ἔκαμε τὸν λαὸν ν' ἀνακαλέσῃ

τὴν ἀπόφασίν του, ὅθεν δύο ἔτη πρὶν ἢ τελειώσῃ ὁ καιρὸς τῆς ἐξορίας του ὁ Κίμων ἀνεκλήθη. Γενόμενος δὲ προστάτης τῆς δημοκρατίας, ἀποκατέστησε κατ' ἀρχὰς τὴν εἰρήνην μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηναίων καὶ ἤρχισε τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον. Πολεμῶν ὅπως τοὺς διώξῃ ἐκ τῆς νήσου Κύπρου καὶ βοηθήσῃ τοὺς Αἰγυπτίους, ἐπαναστατήσαντας κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των, ἀπέθανε (449) πολιορκῶν τὸ Κίτιον, πρὸ τοῦ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ μέρος καὶ τοῦ μεγάλου τούτου σχεδίου.

Οἱ συναγωνισταί του τὸν ἐκήδευσαν καὶ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του, κομίζοντες τὰ λείψανά του εἰς Ἀθήνας, ἔπessαν ἐν μέσῳ μεγάλου φοινικικοῦ καὶ κιλικίου στόλου, τὸν ὁποῖον κατέστρεψαν ἐν Κύπρῳ ἀπέναντι τῆς ἐκεῖ πόλεως Σαλαμῖνος. Ἀποβιβασθέντες δὲ ἐσκόρπισαν τὸ ἐπὶ τῆς παραλίας στράτευμα (Θουκ. Α'. 112). Ἡ διπλῇ αὕτῃ νίκη πεζομαχίας τε καὶ ναυμαχίας ἔγινε τὸ τελευταῖον ἔργον τῶν μηδικῶν πολέμων, τοὺς ὁποίους ἐτελείωσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνδόξως διὰ συνθήκης, δι' ἧς, καθὼς λέγεται, οὗτοι μὲν ὑπεχρεοῦντο νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸν Ἀρταξέρξην τὴν κατοχὴν τῆς Κύπρου καὶ νὰ μὴ δίδωσι μηδεμίαν βοήθειαν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ὁ δὲ μέγας βασιλεὺς ἄφινεν ἐλευθέραν εἰς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνας τὴν ἐκεῖ παραλίαν, ἀποδίδων εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ ἀναγνωρίζων τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ὡς θάλασσαν ἑλληνικὴν, ἀπέβαλε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ στέλλῃ πολεμικὸν πλοῖον πέραν τῶν Χελιδονίων νήσων ἐπὶ τὰ παράλια τῆς Λυκίας, καὶ πέραν τῶν Κυανέων πετρῶν, τῶν ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Θρηκικοῦ Βοσπόρου.

§ 22. Περικλῆς (449 — 426 π. X.).

Ὁ Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ νικήσαντος τοὺς Πέρσας εἰς Μυκάλην Ξανθίππου· ἐγεννήθη δὲ κατὰ τὸ 494 π. X. Ἦτο εὐφυέστατος καὶ ἀνετράφη καὶ ἐπαιδεύθη ὑπὸ καλ-

λίστων διδασκάλων· διὰ τοῦτο εἰς τὰς πράξεις του ἦτο προσεκτικός καὶ διὰ τῆς εὐγλωττίας του ἐνίκη τοὺς ἐναντίους του. Ὁ ἰδιωτικὸς βίος του ἦτο ἀπλοῦς, μέτριος καὶ λιτός· ἦτο μετριόφρων, ὑβριζόμενος δὲ οὐδέποτε ἐμνησικάκει. Ἀπέχων τῶν θορυβωδῶν διασκεδάσεων, δὲν προσήρχετο εἰς συμπόσια ἢ ἑορτάς. Οὐδέποτε ἐφαίνετο ἔξω τῆς οἰκίας του, ἐκτὸς ἂν ἐπορεύετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἢ εἰς τὴν ἀγοράν. Εἰς τὴν οἰκίαν του ἐδέχετο φίλους σοφοὺς καὶ καλλιτέχνας, οἷον τὸν περίφημον ἀγαλματοποιὸν Φειδίαν, τοὺς ποιητὰς Εὐριπίδην καὶ Σοφοκλέα, τοὺς φιλοσόφους Πρωταγόραν, Ἀναξαγόραν, Σωκράτην καὶ ἄλλους.

Ἡ τοιαύτη διαγωγή τοῦ Περικλέους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μεγάλην δύναμιν· διὰ μόνης τῆς εὐφυίας καὶ τῶν ἀρετῶν του ἔγινε τῇ ἀληθείᾳ ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Κίμων διὰ τῶν μεγάλων καλῶν ἔργων του κατ' ἀρχὰς τὸν ὑπερτέρει, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ μεγάλου τούτου πολίτου, καὶ ἔτι μᾶλλον μετὰ τὸν θάνατόν του, ἔμεινεν ὁ Περικλῆς ὁ πρῶτος ἐν τῇ πόλει καὶ διετήρησε ταύτην τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη (449—429) στερεώσας τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ καταστήσας αὐτὰς ἐνδοξούς καὶ ἰσχυράς.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τότε ὀκτὼ ἕως δέκα ἑκατομμύρια φόρου ὑποτελῶν καὶ συμμάχων, αὐτοὶ δὲ ἦσαν, οἱ δυνάμενοι φέρειν ὅπλα, 14 ἢ 15 χιλιάδες. Ὁ Περικλῆς ἵνα κρατῇ εἰς ὑποταγὴν τοὺς συμμάχους περιέφερε τοὺς στόλους τῆς πατρίδος του ἐπιδεικτικῶς, καὶ ἂν λαὸς τις ἐδείκνυνεν ἀπειθεῖαν, ἐπετίθετο κατ' αὐτοῦ μὲ ἀκαταμάχητον δύναμιν καὶ σκληρὰ τὸν ἐτιμῶρει. Οὕτως, ὅτε τὸ 440 π. Χ. ἡ σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων Σάμος ἐπανεστάτησε κατ' αὐτῶν, ὁ Περικλῆς ἐξέπλευσε μὲ τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τοὺς κατέβαλεν. Ὑπεχρέωσε δὲ αὐτοὺς νὰ κατεδαφίσωσι τὰ ὀχυρώματά των, νὰ παραδώσωσι τὸν στόλον των, νὰ δώσωσιν ὁμήρους εἰς ἐγγύησιν περὶ τῆς μελλούσης διαγω-

γῆς των, καὶ νὰ πληρώσωσι τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου.

Ἡθέλησεν ἐπίσης νὰ ἐνισχύσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως πολυαριθμῶν ἀποικίων, αἵτινες ἔγειναν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐμπορικαὶ θέσεις, λιμένες ἐλεύθεροι, ἔνθα προσωρμίζοντο τὰ πλοῖά των, πρὸ πάντων δὲ φρουραὶ πρὸς φύλαξίν τῶν τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι τὰς εἶχον συστήσει.

Ἐκτὸς τῶν ἐξόδων πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, διὰ τὸ ὁποῖόν τινες ἀδίκως κατηγοροῦν τὸν Περικλέα, ἐφύλαττεν οὗτος κατὰ μέρος δι' ἀπροσδοκήτους περιστάσεις σχεδὸν 10,000 τάλαντα εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον, ἐτήρει τοὺς ναυστάθμους πλήρεις, καὶ εἶχε πάντοτε 500 ναῦς ἐτοιμοὺς πρὸς πόλεμον, καὶ τοῦτο ἐμπόδιζε πᾶσαν ἐπανάστασιν τῶν συμμάχων, ἡνάγκαζε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας νὰ μὴ ἐπιχειρῶσι τι κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐλληνίδων πόλεων.

Ἀκμή τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν γραμμάτων. Συρροή εἰς Ἀθήνας τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἰσχὺς τῶν Ἀθηναίων συνίστατο μᾶλλον εἰς τὸ πνεῦμα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, εἰς τὰ ἀριστουργήματα τῶν χειρῶν καὶ τοῦ νοός των, παρὰ εἰς τὴν ὑλικὴν των δύναμιν. ναοὶ, ποιήματα, ἀγάλματα, ἐπιστήμη προσεῖλκυον εἰς Ἀθήνας τοὺς σπουδαίους, ἐξόχους καὶ τιμῶντας τότε τὸν ἐλληνικὸν λαὸν ἄνδρας. Πανταχόθεν δ' ἔτρεχον εἰς Ἀθήνας νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς ἐορτὰς καὶ τὰ θεάματα. Τότε ἀνεδείχθησαν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει οἱ μέγιστοι σοφοὶ ὅλων τῶν αἰώνων, Ἀθηναῖοι καὶ ξένοι· οἱ τραγωδοποιοὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης, ὁ ῥήτωρ Λυσίας, ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ ἀστρονόμος Μέτων, ὁ Ἱπποκράτης ὁ πατὴρ τῆς ἰατρικῆς, Ἀριστοφάνης ὁ πρῶτος τῶν κωμικῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Φειδίας ὁ ἐνδοξότατος τῶν καλλιτεχνῶν, καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος, ὁ Ζεῦξις, ὁ Πολύγνωτος καὶ ὁ Παρράσιος, περιφημώτατοι ζωγράφοι· τέλος δύο ἀθάνατοι φιλόσοφοι ὁ Ἀναξαγόρας καὶ

ὁ Σωκράτης. Μετὰ τούτους δὲ ἀνεφάνησαν ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης. Ὑπο-
τοιούτων δὲ διδασκάλων δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι αἱ Ἀ-
θῆναι κατεστάθησαν διδάσκαλος τῆς Ἑλλάδος, ἢ μᾶλλον
εἰπεῖν, τοῦ κόσμου ὅλου, ὥς ὕστερον ἀπεδείχθη.

Ἀκμὴ τῶν τεχνῶν. Φειδίας, καλλιτεχνήματα.

Ἵνα καλλωπίσῃ τὰς Ἀθήνας μὲ λαμπρὰ μνημεῖα ὁ
Περικλῆς, μετεχειρίσθη τὰ συμμαχικὰ χρήματα. Παρέ-
δωκε δὲ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῶν ἔργων τούτων εἰς
τὸν ἄριστον καλλιτέχνην Φειδίαν (438-431).

Τὰ πρῶτιστα ἔργα τοῦ Φειδίου ἦσαν τὸ κολοσσιαῖον
ἐκεῖνο ἄγαλμα τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς, πολλὰ ἐν Ἀθήναις
ἄγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ μέρος τῶν ἀναγλύφων τῶν
κοσμοῦντων τὰ ἔξω τοῦ Παρθενῶνος, τὸν ὅποιον ὠκοδό-
μησαν οἱ ἀρχιτέκτονες Ἴκτινος καὶ Καλλικράτης, ὅλον
ἐκ μαρμάρων ἐκ τοῦ πεντελικοῦ ὄρους. Ὁ ἐκ Μιλήτου
Ἱππόδαμος ἀπετελείωσε τὸν Πειραιᾶ, πρῶτην πόλιν τῆς
Ἑλλάδος κτισθεῖσαν ἐπὶ κανονικοῦ σχεδίου. Ὁ ἀρχιτέ-
κτων Μνησικλῆς ἀνήγειρε τὰ προπύλαια τῆς Ἀκροπό-
λεως, εἰς τὰ ὅποια ἐξωδεύθησαν 2,012 τάλαντα καὶ τὰ
ὅποια ἀπετελέσθησαν εἰς πέντε ἔτη.

Ἐν δὲ τῷ Παρθενῶνι ἐθαυμάζετο πολὺ τὸ ἐξ ἐλέφαν-
τος καὶ χρυσοῦ περίφημον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ἔργον
τοῦ Φειδίου, εἰς ὃ ἐδάπανησε φιλοτίμως ἡ πόλις περὶ τὰ
3 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Παρεκτὸς τούτου περίφημον ἦτο καὶ τὸ ἐν ἀκροπόλει
μέγα χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς, ἰδρυμένον
μεταξύ που τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος. Ἡ
αἰχμὴ τοῦ δόρατος καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνους τοῦ ἀγάλ-
ματος τούτου ἦσαν ὁρατὰ εἰς τοὺς ἀπὸ Σουνίου προσ-
πλέοντας.

Ἡ ἀκρόπολις ἴστατο ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀρχαίας πόλεως,
ὕψουμένη ἀποτόμως περὶ τοὺς 150 πόδας. Ἐπάνω δὲ
ἦτο ἐπίπεδος, ἔχουσα μῆκος ἕως 1000 ποδῶν καὶ πλά-

τος ἕως 500. Εἰς τὰ ἐν αὐτῇ διάφορα οἰκοδομήματα, ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα φαίνεται ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τῆς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Περικλέους ἀκμῆς τῆς καλλιτεχνίας. Πλεῖστα δὲ τῶν εἰρημένων ἔργων σώζονται, κατερρίμμένα ὁμως καὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς βαρβαρότητος ἡκρωτηριασμένα. Πολλὰ κλαπέντα καὶ ἀρπαχθέντα ὑπὸ ξένων, στολίζουσι τώρα εὐρωπαϊκὰ μουσεῖα.

Ἡ ζωγραφία προώδευσεν ἀναλόγως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν Ἀθήναις. Ὁ Πάναινος, ἀδελφὸς τοῦ Φειδίου, διεκόσμησε τὴν ἐν Ἀθήναις Ποικίλην στοάν με εἰκόνας

Ἀκρόπολις Ἀθηνῶν.

ὑπομιμνησκούσας εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰ μεγάλα κατορθώματα τῶν πατέρων των. Ὁ δὲ Πολύγνωτος καὶ ὁ Μήλων τὸν ἐβοήθησαν εἰς ταῦτα τὰ ἔργα.

Ἐν τούτοις πολλοὶ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ Περικλέους διὰ τὴν δαπάνην μεγάλων χρηματικῶν ποσοτήτων εἰς ἀνέγερσιν ἀγαλμάτων μεγαλοπρεπῶν καὶ εἰς οἰκοδομὴν ναῶν. Ὁ Περικλῆς τοὺς εἶπεν, « Ἐγὼ μόνος θέλω ὑποστῆ τὰς γενομένας δαπάνας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἰδικόν μου ὄνομα μόνον, ὡς εἶναι δίκαιον, θέλει ἐγχαραχθῇ ἐφ' ὅλων τούτων τῶν μνημείων ». Ὁ λαὸς τότε τὴν μεγαλοφρο-

σύνην αὐτοῦ θαυμάσας, ὁμοφώνως παρεδέχθη ὅτι ὁ Περικλῆς καλῶς ἔπραξε, καὶ ὅτι ὤφειλε νὰ ἐξακολουθῇ νὰ καλλωπίζῃ τὴν πόλιν ἀφειδῶς. Καὶ οἱ σύμμαχοι δὲ δὲν ἠδύναντο νὰ παραπονεθῶσι διὰ τὴν τοιαύτην δαπάνην τῶν φόρων των, ἀφ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ὑπερησπίζοντο ἀπὸ πάντα ἐχθρικὸν κίνδυνον.

§ 23. Πελοποννησιακὸς πόλεμος μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Περικλέους (431—329).

Ἀπὸ τῆς προδοσίας τοῦ Πausaniou ἡ Σπάρτη εἶχε τρόπον τινὰ ἀποσυρθῇ μακρὰν τοῦ κόσμου, ἔβλεπε δὲ μὲ ζηλοτυπίαν τὴν πρόοδον καὶ διαγωγὴν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐκαιροφυλάκτει νὰ ὠφελθῇ ἐκ τῶν σφαλμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπέκυπτον δυστυχῶς οὗτοι, οἵτινες ἐλησμώνουν ὅτι οἱ σύμμαχοί των δὲν ἦσαν καὶ ὑπήκοοί των καὶ ὅτι βλέποντες οὗτοι τοὺς Πέρσας μὴ ἐπαπειλοῦντας αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ παρόντος δι' οὐδενὸς κινδύνου, ἡσθάνοντο ἤδη τὸν ζυγὸν, τὸν ὁποῖον εἶχον δεχθῇ ἐκ στενοχωρίας ἐν καιρῷ κινδύνων. Μὴ τολμῶντες δὲ ἔνεκεν ἐλλείψεως βοηθείας ν' ἀποτινάξωσι τὸν ζυγὸν τοῦτον, ἀπέστειλλον πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους μυστικὰς παρακλήσεις, καὶ τὸ πᾶν βαθμηδὸν παρεσκευάσθη πρὸς ἐμφύλιον πόλεμον.

Ὁ πόλεμος ἤθελεν ἴσως βραδύνει νὰ ἐκραγῇ, ἂν ἡ Κόρινθος δὲν ὠπλίζετο κατὰ τῆς ἀποικίας τῆς Κερκύρας διὰ τὴν Ἐπίδαμνον, ἣτις ἦτο ἀποικία τῶν Κερκυραίων. Ἐπειδὴ δὲ συνέβη φιλονεικία μεταξὺ τῶν Κερκυραίων καὶ τῶν Κορινθίων περὶ τῆς Ἐπίδαμνου, οἱ Κορίνθιοι ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Κερκυραίων. Τότε δὲ ἡ μὲν Σπάρτη ἔλαβε μέρος ὑπὲρ τῶν Κορινθίων, αἱ δὲ Ἀθηναῖαι ὑπὲρ τῶν Κερκυραίων. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιαῖται ἀπεφάσισαν νὰ ἐπέμβωσιν, ἀφ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιόρκησαν τὴν Ποτιδαιαν, ἀποικίαν τῶν Κορινθίων, καὶ ἀφ' οὗ ἐκ τῶν Θηβαίων οἱ αἰχμαλωτισθέντες εἰς τινὰ ἀπόπειραν ἐν

μέσῳ τελείας εἰρήνης πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως τῶν Πλαταιῶν συμμάχων τῶν ἐθανατώθησαν.

Ὁ ἀγὼν κατ' ἀρχὰς περιωρίζετο εἰς ἀμοιβαίας λεηλασίας. Οἱ Σπαρτιᾶται καθ' ἕκαστον ἔαρ εἰσβάλλοντες εἰς τὴν Ἀττικὴν κατέστρεφον καὶ διήρπαζον ὅ,τι ἠδύναντο, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι περιπλέοντες καθ' ἕκαστον θέρος τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου ἐποιοῦν τὰ αὐτά. Ἐν τούτοις, ἂν καὶ δὲν συνεκροτήθη μεγάλη μάχη, ὅμως εἰς τὰς τολμηρὰς ταύτας ἐπιχειρήσεις συνεκροτοῦντο μικραὶ μάχαι καὶ ἐφονεύοντό τινες. Οἱ Ἀθηναῖοι συναθροίζοντες τὰ λείψανα τῶν ἰδικῶν τῶν τὰ ἔθαπτον δημοσίως καὶ λόγοι ἐπιτάφιοι ἐξεφωνοῦντο.

Δυστυχῶς τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου λοιμὸς σκληρὸς ἐθέριζε τὸ σεσωρευμένον πλῆθος εἰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ καὶ τὸν τόπον τὸν μεταξὺ τῶν δύο μακρῶν τειχῶν, τὰ ὅποια εἶχον κατασκευασθῇ κατὰ γνώμην τοῦ Κίμωνος καὶ συνέδεον τὸν Πειραιᾶ μὲ τὰς Ἀθήνας. Τὸ μόλυσμα τοῦτο, καθ' οὗ ἡ ἐπιστήμη τῶν ἱατρῶν ἀπέβη ματαία, ἔφερεν, ὡς λέγεται, ἐξ Ἀφρικῆς πλοῖον ἐμπορικὸν εἰς Πειραιᾶ. Νέοι καὶ γέροντες, πλούσιοι καὶ πένητες δυνατοὶ καὶ ἀδύνατοι, ὅλοι προσεβάλλοντο ἀδιακρίτως· σπανίως δὲ ἐπέζων μέχρι τῆς ἐβδόμης ἢ ἐνάτης ἡμέρας. Ὁ Περικλῆς ὑπέμενε τὴν δυστυχίαν ὡς καὶ τὴν εὐτυχίαν ἄνευ ἀδυναμίας. Ἡ νόσος προσέβαλεν ὅλους τοὺς οἰκείους του καὶ ἡ ἀδελφὴ του, τινὲς τῶν προσφιλεστάτων φίλων καὶ ὁ πρωτότοκός του υἱὸς ἀπέθανον· ἀπέμενε δὲ μόνον εἰς αὐτὸν ὁ δευτερότοκός του υἱὸς Πάραλος· ἀλλ' ὁ λοιμὸς τοῦ ἀφήρπασε καὶ αὐτὸν, καὶ πρώτην ἤδη φορὰν, καθ' ἣν στιγμὴν ἔθετε τὸν νεκρώσιμον στέφανον ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου υἱοῦ του, ἔκλαυσε πικρῶς.

Ἐν τούτοις ἐξηκολούθει νὰ ἐπαγρυπνῇ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς δημοκρατίας· δὲν ἐπέζησεν ὅμως, διότι ὁ λοιμὸς, ἂν καὶ καθ' ἑκάστην ἐλάμβανεν ὕφεισιν, προσέβαλεν ὅμως καὶ τοῦτον, καὶ κατ' ὀλίγον τὸν κατέβαλε (429 π. X.).

Κλέων, Μιτυληναῖοι, Πλαταιαί.

Δημαγωγοὶ ῥαδιούργοι καὶ πονηροὶ διεδέχθησαν τὸν Περικλέα θανόντα. Ὁ Κλέων, εὐνοούμενος ἤδη τοῦ λαοῦ παρῶξυνε τὰ πάθη αὐτοῦ ἀντὶ νὰ τὰ καθησυχάζῃ, ὡς ἔκαμνεν ὁ Περικλῆς. Τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου (428 π. Χ.) ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἡ ὑποτελής εἰς αὐτοὺς Μιτυλήνη, πρωτεύουσα τῆς Λέσβου. Οἱ Ἀθηναῖοι, πολιορκήσαντες διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης αὐτήν, τὴν κατηνάγκασαν νὰ παραδοθῇ καὶ ν' ἀφειθῇ ἡ τύχη τῆς εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι δέ, κατὰ συμβουλήν τοῦ δημαγωγοῦ Κλέωνος, ἀπεφάσισαν νὰ θανατώσωσι πάντας τοὺς ἐπαναστάτας νὰ ἐξανδραποδίσωσι δὲ καὶ πωλήσωσι τοὺς ὑπολοίπους κατοίκους τῆς νήσου μικροὺς τε καὶ μεγάλους, γυναῖκας καὶ παῖδιά· αἰσθημα δὲ μόνον φιλάνθρωπίας ἐμετρίασε ταύτην τὴν σκληρὰν ἀπόφασιν, καὶ ἐσφάγησαν μόνον χίλιοι ἐκ τῶν ἐπαναστατῶν.

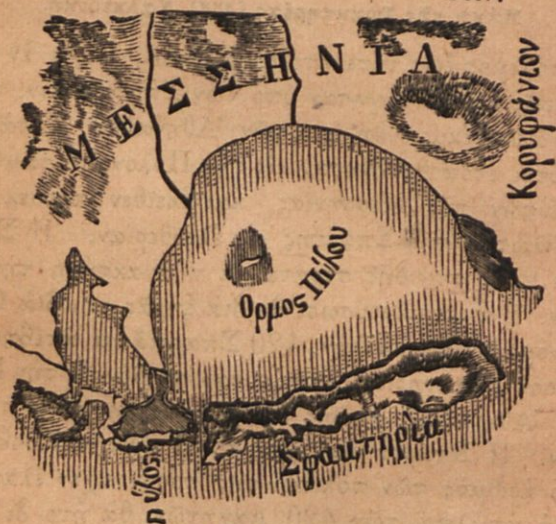
Ἡ Σπάρτη ἀνέλαβε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Πλαταιεῖς, διότι ἐφόνευσαν Θηβαίους· ὅθεν ἐπολιορκήσαν τὰς Πλαταιάς. Ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν, ἂν καὶ ὀλίγιστοι ἦσαν οἱ Πλαταιεῖς, ἀντεστάθησαν ὁμῶς εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας τῶν Σπαρτιατῶν· ἀλλ' ἐνεκα τῆς καταφθειρούσης αὐτοὺς πείνης, ἀπεπειράθησαν νὰ διαβῶσι τὸ διπλοῦν τεῖχος, δι' οὗ οἱ ἐχθροὶ εἶχον περικυκλώσει τὴν πόλιν· ὅθεν διακόσιοι εἴκοσιν ἄνθρωποι, τουτέστι τὸ ἥμισυ τῆς φρουρᾶς ἐν νυκτὶ σκοτεινῇ, ἀνεμώδει καὶ βροχερᾷ ἐξῆλθον τῶν Πλαταιῶν σιωπηλοὶ, καὶ διὰ κλιμάκων ἀνέβησαν εἰς τὰ τεῖχη, διὰ πολλῶν δὲ δυσκολιῶν ἐφθασαν σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ λοιποὶ τῆς φρουρᾶς τῶν Πλαταιῶν μὴ δυνηθέντες νὰ ἀντισταθῶσι περισσότερον ἤναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν. Οἱ Σπαρτιαταὶ ἐφάνησαν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην σκληρότατοι καὶ ἀδικώτατοι πρὸς τοὺς δυστυχεῖς Πλαταιεῖς. Πέντε δικασταὶ ἐπέμφθησαν ἐκ Λακεδαιμόνος ἵνα κρίνωσι τοὺς αἰχμαλώτους, οἵτινες

ἔφεροντο ἐνώπιόν των ἄλλεπάλληλοι· οἱ δικασταὶ περιωρίζοντο μόνον νὰ τοὺς ἐρωτῶσιν, « Ἐὰν εἰς τὸν παρόντα πόλεμον ἔκαμον ἀγαθόν τι εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἢ εἰς τοὺς συμμάχους; » μετὰ ταύτην τὴν χλευαστικὴν ἐρώτησιν εἰς ἕνα ἕκαστον ἀποτεινομένην ἐσφάζοντο. Διακόσιοι Πλαταιεῖς καὶ εἴκοσι πέντε Ἀθηναῖοι ἐσφάγησαν οὕτω· καὶ αἱ γυναῖκες των ἀπήχθησαν εἰς δουλείαν, ἡ δὲ καταδαφισθεῖσα πόλις των καὶ ἡ περίχωρος ἐδόθη εἰς τοὺς Θηβαίους.

Μάχη τῆς Σφακτηρίας (438). Χαλκιδική.

Ὁ πόλεμος ἕως τότε ἦτο ἀμφιρρέπης· διότι ἂν καὶ οἱ Πλαταιεῖς καθυπετάγησαν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Ποτιδαία ὅμως ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ δὲ τὰ 426 οὗτοι ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν Πύλον ἐπὶ τῶν παραλίων αὐτῶν τῆς Μεσσηνίας, καὶ ἐκεῖθεν προσεκάλεσαν τοὺς Εἰλωτας τῆς Σπάρτης εἰς ἐλευθερίαν. Ἡ Σπάρτη ἔστειλε μετὰ σπουδῆς στράτευμα ν' ἀνακτήσῃ τὴν θέσιν ταύτην. Ἰνα ἀντικρούσωσι δὲ διὰ ξηρᾶς τὴν διὰ θαλάσσης γενομένην προσβολήν, 420 Σπαρτιατὰι ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, ἐγγίζουσιν σχεδὸν εἰς τὴν Πύλον· ἀλλ' ὁ Ἀθηναῖκός στόλος ἐπελθὼν αἰφνης τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἡ Σπάρτη μαθοῦσα τὸ γεγονός καὶ φοβηθεῖσα διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιτῶν της τόσον εἶχεν ἐλαττωθῇ, ὥστε ἡ ἀπώλεια τῶν 420 μαχητῶν θὰ ἦτο δι' αὐτὴν συμφορὰ ἀνεπανόρθωτος, ἐζήτησεν εἰρήνην, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι περιφρονητικῶς τὴν ἀπερρίψαν. Τότε οἱ ἔφοροι ὑπεσχέθησαν ἐλευθερίαν εἰς ἕκαστον Εἰλωτα, ὅστις θὰ κατάρθωνε νὰ φέρῃ ζωτροφίας εἰς τὴν Σφακτηρίαν, διαβαίνων τὴν νύκτα καὶ κολυμβῶν διὰ τῶν Ἀθηναϊκῶν πλοίων. Πολλοὶ τούτων ἀποπειραθέντες ἐπέτυχον καὶ οὕτω ἡδυνήθησαν οἱ Σπαρτιατὰι νὰ μείνωσι μέχρι τῆς τοῦ χειμῶνος προσεγγίσεως. Τότε δὲ τινες εἰς Ἀθήνας παρεπονήθησαν κατὰ τῶν στρατηγῶν. Ὁ Κλέων ἐκλεχθεὶς τότε στρατηγὸς ὑπεσχέθη ὅτι ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν

τὸ πᾶν θὰ ἦναι τετελεσμένον, ὅπερ καὶ ἔγινε· συμβεβη-
κὸς δέ τι συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ὀλίγας ἡμέρας πρὶν ἢ
φθάσῃ εἰς Πύλον. Πυρὰ ἀναφθεῖσα ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν
πρὸς κατασκευὴν φαγητοῦ καὶ μὴ ἐντελῶς σβεσθεῖσα
μετέδωκε τὸ πῦρ εἰς τὸ ἐν τῇ νήσῳ δάσος, καὶ κατέκαυ-
σεν αὐτό· ὅθεν ἡ ἀπόβασις διὰ τοῦτο ἀποκαθίστατο εὐ-
κολος, διότι ἤδη ἐφαίνοντο ὅλαι αἱ κινήσεις τῶν Σπαρ-
τιατῶν. Νύκτα τινὰ λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι προσέβαλον τὴν
νῆσον μὲ ὅλας τῶν τὰς δυνάμεις, οἱ δὲ Σπαρτιαῖται περι-
κυκλωθέντες, ἠναγκάστησαν νὰ παραδοθῶσιν.

Σφακτηρία.

Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἐδόξασε πολὺ τὸν Κλέωνα, οἱ δὲ
Ἀθηναῖοι ἐμψυχωθέντες περιέζωσαν τὴν Πελοπόννησον.
Ἡ Σπάρτη ἐφαίνετο καταβεβλημένη, ἀλλ' ὁ Βρασίδας,
εἰς τῶν βασιλέων τῆς, τὴν ἠνώρθωσε. Λαβὼν οὗτος θαρ-
ράλέως ἐπιθετικὴν θέσιν ἐξέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὴν
Χαλκιδικὴν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πόλεων, ἐξ ὧν οἱ Ἀθηναῖοι
ἐλάμβανον μεγάλα εἰσοδήματα καὶ παντὸς εἴδους ἐφόδια.
Καὶ αὕτη ἡ Ἀμφίπολις, ἰσχυροτάτη τῶν ἀποικιῶν τῶν
Ἀθηνῶν, ἀπεστάτησεν, ὁ Κλέων δὲ καὶ ὁ Βρασίδας

αὐτὸς ἐφονεύθησαν ἐν τῇ ἐνταῦθα μάχῃ (422). Μετὰ δὲ τὸν θάνατόν των, συνωμολογήθη εἰρήνη δι' ἐπιμελείας τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Νικίου (421) μετὰ δεκαετῇ πόλεμον, καταστροφὴν πόλεων καὶ σφαγὰς καὶ πράξεις βαρβάρους καὶ ἀνωφελεῖς. Οἱ αἰχμάλωτοι καὶ αἱ κατακτηθεῖσαι χῶραι ἀπεδόθησαν ἀμοιβαίως μετὰ τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης.

§ 24. Στρατεία ἐπὶ Σικελίαν (415 — 413).

Ἀλκιβιάδης.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, εὐπατρίδης Ἀθηναῖος, τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας του ἔλαβεν εἰς τὴν κατοχὴν του μεγάλην πατρικὴν κληρονομίαν. Ἐχὼν λοιπὸν εὐγένειαν, πλούτη καὶ εὐφυίαν, παρηκολουθεῖτο ὑπὸ πολλῶν παρασίτων καὶ κολάκων. Συνειθισμένος οὕτω ν' ἀνευφημῇται ὑπὸ τῆς συνουσίας τούτων καὶ διὰ τὰς πλέον ἀνοήτους πράξεις του, ἐτόλμα νὰ πράττῃ τὸ πᾶν ἀτιμωρητί. Νέος ἀκόμη ἐκόλαφισε διδάσκαλόν τινα, εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ ὁποίου δὲν εὔρε τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου. Εἰς τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας μόνος ἐκ τῶν ἰδιωτῶν ἔβαλε νὰ τρέξωσιν ἑπτὰ ἄρματα τοῦ συγχρόνως, ἀμαυρώσας οὕτω τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν βασιλέων τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Κυρήνης· ἐκέρδησε δὲ δύο βραβεῖα ἐν τῷ αὐτῷ σταδίῳ. Ὁ Ἀλκιβιάδης εἶναι τύπος περιφανεστάτου μὲν, ἀλλὰ καὶ κακοήθους καὶ ἐπομένως ἐπικινδύνου τῇ δημοκρατικῇ πολιτείᾳ.

Ὁ Νικίας, ἀνὴρ βαθύπλουτος καὶ πρωτεύων ἐν τῇ πόλει, ἐσύσταινε τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης· ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, ὅπως τὸν ὑποσκελίσῃ, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ πολέμου καὶ κατῴρθωσε νὰ πείσῃ τὴν πατρίδα του νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ὀλεθρίαν εἰς αὐτὴν ἐστρατείαν τῆς Σικελίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἐπαρθέντες διὰ τὰς νίκας των ἐνόμιζον ὅτι οὐδὲν ὑπῆρχεν ἀνώτερον τῶν δυνάμεών των,

καὶ ἐπίστευον ὅτι ἡ κατάκτησις τῆς Σικελίας θὰ συν-
πλήρου τὴν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίαν των. Ἐπὶ προ-
φάσει λοιπὸν τοῦ νὰ δώσωσι βοήθειαν εἰς τοὺς Ἑγε-
σταίους κατὰ τῶν Συρακουσίων, συνήθροισαν στρατιὰν
τοιαύτην καὶ τοσαύτην, ὅποιαν οὐδεμία ἄλλη πόλις ἐλ-
ληνικὴ εἶχεν ἰδεῖ ἕως τότε ἐξερχομένην τῶν τειχῶν καὶ
τῶν λιμένων της, 134 ναῦς, 1,300 τοξότας καὶ 5,100
ὀπλίτας (414 π. X.).

Τρεῖς ἦσαν οἱ στρατηγοὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ὁ
Λάμαχος, ὁ Νικίας καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης. Ὁ τελευταῖος,
ἀνακληθεὶς σχεδὸν εὐθὺς ἐν' ἀπολογηθῇ ὡς κατηγορηθεὶς
ὅτι ἐνέπαιζε τὰ ἐλευσίνια μυστήρια καὶ ὅτι περιέκοψε
νύκτα τινὰ τοὺς κατὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἱσταμένους
Ἑρμᾶς, κατέφυγεν εἰς Σπάρτην, τὴν ὅποιαν παρώξυνε
κατὰ τῆς πατρίδος του. Οἱ δύο δὲ ἄλλοι στρατηγοὶ ἐξε-
τέλουν τὰς πολεμικὰς ἐργασίας μὲ ἀδράνειαν καὶ χρονο-
τριβήν. Ἡ Σπάρτη ἔπεμψεν ἐν τοσούτῳ εἰς βοήθειαν
τῶν Συρακουσῶν τὸν Γύλιππον, στρατηγὸν ἐπιτήδειον,
ὅστις ἄμα φθάσας μετέβαλε τὴν κατάστασιν τῶν πραγ-
μάτων. Ἀπέστειλε κατ' ἀρχὰς κήρυκας εἰς τοὺς Ἀθη-
ναίους, νὰ τοὺς προτείνῃ πᾶσαν ἀσφάλειαν, ἐὰν ᾔθελον
νὰ κενώσωσι τὴν Σικελίαν καὶ ἀπέλθωσιν· ἀλλ' ὁ Νικίας
οὐδὲ κἂν ν' ἀποκριθῇ κατεδέχθη. Ὁ Σπαρτιάτης τότε
ἐπανήγαγε τὸ θάρρος τῶν πολεμίων τῶν Ἀθηναίων, ἀπο-
κατέστησε τὴν πειθαρχίαν, ἐξήσκησε τὰ στρατεύματα
καὶ μετὰ ταῦτα ἐκέρδησε τοιαύτην νίκην, ὥστε τὸ στρα-
τευμα τῶν Ἀθηναίων πολιορκοῦν ἕως τότε ἐπολιορκεῖτο
ἤδη ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ὁ Νικίας ἔσπευσε νὰ γνωστο-
ποιήσῃ εἰς Ἀθήνας τὰ περὶ τῆς ἀμνηχανίας του. Ἐξ
Ἀθηνῶν δὲ τῷ ἐστάλῃ στρατὸς σχεδὸν ἴσος πρὸς τὸν
πρῶτον διοικούμενος ὑπὸ τοῦ κρατίστου τῶν τότε στρα-
τηγῶν, τοῦ Δημοσθένους. Ὅτε ὁ στρατὸς ἐφάνη εἰς Συ-
ρακούσας κατὰ τὸ 413 ἐν πομπῇ μετὰ 73 πλοίων φερόν-
των 5,000 πεζοὺς καὶ 3,000 τοξότας, οἱ Συρακούσιοι
ἐκ νέου ὑπέπεσαν εἰς μεγίστους φόβους. Ὁ Δημοσθένης

ἤρχετο μὲ σταθεράν ἀπόφασιν νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμον καὶ ἐν ἀποτυχίᾳ νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν ἀμέσως. Ἀλλὰ εἰς τινα κατὰ ξηρὰν μάχην οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν 2,000 ἄνδρας, εἰς ἄλλην κατὰ θάλασσαν ἦτταν κατεστράφη καὶ ὁ στόλος των, ἡ τελευταία των ἐλπίς.

Δυσκόλως θὰ ἠδύναντο οἱ Ἀθηναῖοι νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς καὶ ὁμῶς ἐδοκίμασαν νὰ φύγωσι 40,000 Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν στρατιωτῶν, ἐγκαταλείψαντες τοὺς πληγωμένους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς των, οἵτινες παρακαλοῦντες αὐτοὺς νὰ μὴ τοὺς ἐγκαταλείψωσιν εἰς σκληρὸν θάνατον τοὺς παρηκολούθουν ὅσον αἱ ἐξηνητημέναι δυνάμεις των τοῖς ἐσυγχώρουν. Ἐν διαστήματι ὀκτῶ ἡμερῶν, καθ' ἃς διήρκεσεν ἡ ὀλεθρία αὕτη ὑποχώρησις, οἱ ἐχθροὶ δὲν ἐπαυσαν προσβάλλοντες αὐτοὺς πανταχόθεν, καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης, ὁ ἀποτελῶν τὴν ὀπισθοφυλακὴν, περιεκυκλώθη τέλος καὶ ἐβιάσθη νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα, ὁ δὲ Νικίας ἐξηκολούθει νὰ φεύγῃ, ἀλλὰ ποταμός τις τοῦ ἐκώλυσε τὸν δρόμον. Καταφλεγόμενοι οἱ φεύγοντες ἐκ τῆς δίψης ἐρρίφθησαν σωρηδὸν ἐπ' αὐτὸν καὶ πολλοὶ ἐπνίγησαν· οἱ Συρακούσιοι τοποθετηθέντες ἐπὶ τοῦ πλησίον ὕψους ἐρρίπτον τὰ βέλη των, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι καταβάντες ἐσφαζον τοὺς ἐν τῷ ποταμῷ, ὅστις ἐπληρώθη εὐθὺς νεκρῶν καὶ ἐβάφη ὑπὸ τοῦ αἵματος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δυστύχημα ἠνάγκασε τὸν Νικίαν νὰ παραδοθῇ. Καὶ οὗτος μὲν, ὥς καὶ ὁ Δημοσθένης ἐθανατώθησαν, οἱ δ' ἄλλοι αἰχμάλωτοι ἐρρίφθησαν σωρηδὸν εἰς βαθεὰ λατομεῖα ὑπαιθρα ὄντα, ὅπου ἐβασανίζοντο ὑπὸ τοῦ πνιγροῦ καὶ ὑπερβολικοῦ τοῦ ἡλίου καύσωνος, καὶ ἐπάγωνον ὑπὸ τῆς δρόσου τῶν τοῦ φθινοπώρου νυκτῶν, λαμβάνοντες εἰς τροφὴν τὸ ἥμισυ τῆς μερίδος ἐνὸς δούλου, καὶ οἱ μὲν τραυματαῖοι καὶ ἀσθενεῖς ἀπέθνησκον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καὶ ἔμενον ἄταφοι, οἱ δ' ἐπιζῶντες ἀνέπνεον μεμολυσμένον ἀέρα. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἔμειναν 75 ἡμέρας, περὶ τὸ τέλος τῶν ὁποίων ἐπωλήθησαν οἱ σωθέντες ὑπὸ τῶν νικητῶν.

Ὁ Πλούταρχος διηγείται, ὅτι αἰχμάλωτοί τινες Ἀθηναῖοι ἠλευθερώθησαν, διότι οἱ μὲν ἐδίδαξαν τοὺς κυρίους τῶν τεμάχια τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου, τὰ ὅποια ἐν τῇ μνήμῃ τῶν κατεῖχον, ἄλλοι δὲ περιπλανώμενοι εἰς τὴν νῆσον μετὰ τὴν μάχην ἐτρέφοντο παρ' ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἔψαλλον τοὺς στίχους τῶν. Ἐπιστρέψαντες δὲ εἰς Ἀθήνας οἱ αἰχμάλωτοι οὗτοι ἐπορεύθησαν καὶ ἐξέφρασαν τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν εἰς τὸν ποιητὴν, τοῦ ὁποίου τὰ ποιήματα τοὺς ἔσωσαν.

§ 25. Τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (413 — 404).

Ἡ ἐν Σικελίᾳ συμφορὰ ἐπροξένησεν εἰς τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν πληγὴν, ἐξ ἧς δὲν ἡδύνατο ν' ἀνακύψῃ. Ὅτε ὁ Ἀλκιβιάδης καταφυγὼν εἰς Σπάρτην ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον, « Ἐγὼ εὐθύς θά τοῖς δείξω, ἐφώναξεν, ὅτι ζῶ εἰσέτι ». Ὅθεν συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ὠχύρωσεν τὴν Δεκέλειαν (τὸ νῦν Τατόϊ), κώμην τῆς Ἀττικῆς, ὅπως καταστήσωσι τὸν πόλεμον διαρκῆ εἰς αὐτὰς τὰς πύλας τῶν Ἀθηνῶν. ἐπεκαλέσθησαν δὲ καὶ τὴν συμμαχίαν τοῦ μεγάλου βασιλέως. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀντεστάθησαν ἡρωϊκῶς εἰς τὴν καταδρομὴν, καὶ διὰ τῆς εὐσταθείας τῶν ὅλους τῶν τοὺς συμάχους διετήρησαν πιστοὺς εἰς τὸ καθήκον τῶν.

Κατ' εὐτυχίαν τῶν Ἀθηναίων ὁ Ἀλκιβιάδης ἔνεκα τῆς κακῆς διαγωγῆς του ἔφυγεν ἐκ Σπάρτης. Μὴ τολμήσας δὲ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἦτο καταδικασμένος, προσεπάθησε νὰ γείνη ἄξιος τῆς ἀνακλήσεως διὰ τῶν εὐεργετημάτων του. ὅθεν, μεταβὰς εἰς Ἀσίαν παρὰ τῇ Σατράπῃ Τισσαφέρνῃ, κατώρθωσε ν' ἀποσπάσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῆς Σπάρτης καὶ νὰ τὸν καταστήσῃ εὖνουν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. κατώρθωσεν ἔτι νὰ λάβῃ διὰ χρηματικῆς ἐπικουρίας τῆς Περσίας τὴν ἀρχηγίαν

τοῦ ἐν Σάμῳ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων καὶ δι' αὐτοῦ προσέβαλε τοὺς πρὸ ὀλίγου φίλους του Σπαρτιάτας. Δύο δὲ ναυμαχίαι εἰς τὸν Ἑλλήσποντον (411), μία μεγάλη κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν νίκη παρὰ τῇ Κυζίκῳ (410), τέλος ἡ ἄλωσις τοῦ Βυζαντίου (408) ἐστερέωσαν τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ τῆς Προποντιδίδος.

Ὁ Ἀλκιβιάδης διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων κερδήσας πάλιν τὴν εὐνοίαν τοῦ δήμου ἀνεκλήθη καὶ εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος γενόμενος ὑποπτος ἐστερήθη τῆς ἀρχῆς καὶ ἠναγκάσθη ἐκ νέου νὰ φύγῃ εἰς ξένην γῆν, ὅπου ἐδολοφονήθη ὑπὸ Περσῶν, ἐν ᾧ ἐξώρμησεν ἐκ τῆς οἰκίας του, εἰς τὴν ὁποίαν ἔβαλαν πῦρ (404). ἔζησε δὲ 46 περίπου ἔτη.

Οἱ Πέρσαι ἤλλαξαν πάλιν τοὺς συμμάχους των, διότι τὸν νέον Κύρον, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου τοῦ Β', ἐλθόντα διοικητὴν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν Λύσανδρος ὁ Λακεδαιμόνιος κολακεύσας εἵλκυσε πρὸς ἑαυτόν. Τότε ἡ ἥττα τοῦ Σπαρτιάτου Καλλικρατίδου ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Κόνωνος περὶ τὰς νήσους Ἀργινούσας (406) ἀπέβη ἀνωφελής, ἐπειδὴ ὁ Λύσανδρος, λαβὼν παρὰ τοῦ Κύρου χρήματα, ἠδυνήθη νὰ συγκροτήσῃ στόλον ἀνώτερον ἐκείνου τὸν ὅποιον ἡ Σπάρτη πρὸ ὀλίγου ἀπώλεσε. Τέλος πάντων τῷ 405 ἀφῆρεσαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης διὰ τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς νίκης.

Ἡ ἐνταῦθα μάχη ὑπὲρ τῆς Σπάρτης ἀποβάσσα δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα ἀνδρίας. Ἐν ᾧ οἱ δύο στόλοι ἦσαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, οἱ Ἀθηναῖοι ναύαρχοι τέσσαρας κατὰ συνέχειαν ἡμέρας ἐρχόμενοι καὶ προκαλοῦντες ματαιῶς εἰς μάχην τὸν Λύσανδρον ἐπροφυλάττοντο ἀμελῶς, διότι ἐνόμιζον, ὅτι οὐδένα κίνδυνον εἶχον παρ' ἐχθροῦ τόσον δειλοῦ. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Λύσανδρος παρετήρει ἐπιμελῶς τὰς κινήσεις των, καὶ τὴν πέμπτην ἡμέραν, μόλις οἱ ναύαρχοι τῶν Ἀθηναίων εἶχον ἐπιστρέφει εἰς τὸν σταθμὸν των, καὶ ὁ Λύσανδρος εὐθὺς ὕψωσε τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως εἰς τοὺς ἰδικούς του.

Πρῶτος δ' ὁ Κόνων ἐκ τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν παρέ-
 τήρησεν ἐκ τῆς ξηρᾶς τὸν στόλον τοῦτον, ὅτι προὔχῳρει
 πλησιίστιος καὶ ἐφώναζε νὰ ἐπιβιθασθῶσιν οἱ ναῦται. Κυ-
 ριευθεῖς δὲ ὑπὸ λύπης ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ἐπαπειλούσης τοὺς
 Ἀθηναίους δυστυχίας καλεῖ τοὺς μὲν, παρακαλεῖ τοὺς
 δὲ, καὶ ἀναγκάζει ὅλους, ὅσους συναντᾷ, νὰ ἐπιβῶσιν εἰς
 τὰ πλοῖα, ἀλλ' ὁ ζῆλός του ἦτο ἀνωφελής, διότι οἱ στρα-
 τιῶται ἦσαν διεσκορπισμένοι τῇ δε κάκεισε, οἱ μὲν εἶχον
 μεταβῆ πρὸς ἀγορὰν τροφῶν, οἱ δὲ ἐπεριδιάβαζον εἰς
 τὴν πεδιάδα· τινὲς ἐκοιμῶντο εἰς τὰς σκηνάς των, ἄλλοι
 δ' ἠτοίμαζον τὸ γεῦμα. Οἱ Πελοποννήσιοι πίπτοντες εἰς
 τὴν ἐχθρικὴν γραμμὴν ἀνήρπαζον τὰς κενὰς ναῦς καὶ
 συνέτριβον διὰ τῶν συγκρούσεων των τὰς ἤδη πληρου-
 μένας. Οἱ δὲ στρατιῶται, τρέχοντες, ἵνα τὰς ὑπερασπί-
 σωσιν ἄνευ ὀπλων, ἐφονεύοντο πλησίον των, καὶ ὅσοι
 ἔφυγον πρὸς τὸ παράλιον, ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν
 ἀποβιθασθέντων καὶ δραμόντων πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν.
 Ὁ Λύσανδρος συνέλαβε 3,000 αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ
 τοὺς στρατηγούς, καὶ ἐκυρίευσεν ὅλον τὸν στόλον ἐκτὸς
 τῆς νηὸς Παράλου, ἣτις σωθεῖσα ἐκόμισεν εἰς Ἀθήνας
 τὴν εἰδησιν τοῦ θλιβεροῦ γεγονότος· ἐσώθησαν δὲ καὶ
 ὀκτὼ πλοῖα, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Κόνων κατέφυγεν (405)
 εἰς τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου.

Ὁ Λύσανδρος ἐν ἀταραξίᾳ ἔσφαξε περὶ τὰς τρεῖς χι-
 λιάδας αἰχμαλώτων Ἀθηναίων, χωρὶς καὶ νὰ ἔχη δι-
 καιολόγησιν, ὅτι τοὺς ἐφόνευσε δῆθεν ἐνεκεν ἀντεκδική-
 σεως ζημιῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἐν συμπλοκῇ, διότι
 μάχη δὲν ἔγεινεν. Οὗτοι οἱ σφαγέντες ἦσαν ὁ τελευταῖος
 στρατὸς τῶν Ἀθηναίων. Δὲν ὑπῆρχον πλέον οὔτε πλοῖα
 ἐν Πειραιεῖ, οὔτε χρήματα ἐν τῷ δημοσίῳ ταμείῳ, οὔτε
 ὀπλῖται ἐν τῇ πόλει πρὸς συγκρότησιν νέου στρατοῦ.
 Ἀλλ' ὅμως ἡ ἡρωικὴ πόλις ἀντέστη ἔτι ἕξ μῆνας κατὰ
 τῶν στρατευμάτων τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ μόνῃ ἡ πεῖνα
 τὴν ἡνάγκασε τέλος νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα τὸ ἔαρ τοῦ
 404 π. X.

Αἱ Ἀθῆναι κατεδικάσθησαν ἤδη διὰ συνθήκης νὰ μὴ ἔχωσι πλέον τείχη, καὶ ἀπηγορεύθη ἡ ἐξάρτησις πλειοτέρων τῶν δώδεκα πλοίων. Τὰς ἐξύβρισαν μάλιστα ἀφειδῶς, διότι ὁ Λύσανδρος συνήθροισε μέγαν ἀριθμὸν αὐλητρίδων καὶ προσέταξε νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη καὶ νὰ καύσωσι τὰ πλοῖα, παιανίζούσης τῆς μουσικῆς, καὶ παρόντων τῶν συμμάχων, οἵτινες ἐστεμμένοι μὲ ἄνθη, ἔψαλλον ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τούτων τὴν ἐλευθερίαν τῆς λυτρωθείσης τάχα Ἑλλάδος, χωρὶς νὰ ἐννοῶσιν, ὅτι, καταστρεφόμενων τῶν Ἀθηναίων, ἤθελον συγκαταστραφῇ καὶ αὐτοὶ οὗτοι, ὡς ὁ ὕστερος χρόνος ἀπέδειξε. Τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.

§ 26. Οἱ τριάκοντα τύραννοι (404) καὶ ὁ Θρασύβουλος (403).

Ἵνα μένωσι καταβεβλημένοι αἱ Ἀθῆναι, ὁ Λύσανδρος καταλύσας τὸ ἀρχαῖον πολίτευμά των, ὑπέβαλεν αὐτὰς ὑπὸ τὴν διοίκησιν τριάκοντα ἐγχωρίων τυράννων, τῶν ὁποίων ἡ βία καὶ ἡ αὐθαιρεσία ἄφησε στυγεράν μνήμην. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ὑπαρχόντων συκοφαντῶν πρὸς κοινὴν εὐχαρίστησιν· ἔπειτα ὁμως καὶ κατὰ τῶν ἀγαθῶν πολιτῶν. Τότε ἐζήτησαν πρὸς ὑποστήριξίν των καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων φρουροὺς, τοὺς ὁποίους ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐκολάκευον τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν (ἀρμοστὴν) Καλλίβιον, ἵνα ἐγκρίνῃ ὅ,τι καὶ ἂν πράττωσιν. Οἱ πολῖται ἀφωπλίσθησαν ἐκτὸς 3,000, οἵτινες ἦσαν ὀλιγαρχικῶν φρονημάτων· τῶν δὲ ἀντιπάλων των ἄλλοι ἐξωρίσθησαν καὶ ἄλλοι κατεδικάσθησαν καὶ τὰ κτήματά των ἐδημεύθησαν, ἵνα πληρῶνῃται ὁ μισθὸς τῶν φρουρῶν. Μόνος ὁ Θηραμένης μεταξὺ τῶν τριάκοντα ἦτο μετριοπαθέστερος καὶ φρονιμώτερος· ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς κατεδικάσθη νὰ πῇ τὸ κώνειον, κατὰ πρότασιν τοῦ παλαιοῦ του φίλου καὶ συντυράννου του Κριτίου.

Ὁ φιλόπατρις Θρασύβουλος, βλέπων τὴν ἀθλίαν ταύτην κατάστασιν τῆς πατρίδος του, ἔσπευσεν ἐκ Θηβῶν μετέβδომήκοντα ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ φυγόντας Ἀθηναίους καὶ τινας Θηβαίους καὶ κατέλαβε τὴν Φυλὴν, φρούριον τῆς Ἀττικῆς· ἅμα δ' ἐπαυξηθέντος τοῦ μικροῦ του στρατεύματος, ἐκυρίευσεν τὴν Μουνυχίαν, ἓνα τῶν τριῶν λιμένων τῶν Ἀθηνῶν, οἱ δὲ τυράννοι ἤλθον νὰ τοὺς προσβάλωσιν ἐνταῦθα. Τὸ στράτευμα τῶν τυράννων, συγκείμενον ἐξ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων, ἐνίκηθη, ὁ δὲ Θρασύβουλος, ὅπως τελειώσῃ τὸ ταχύτερον τὸν πόλεμον, τοὺς συνεχώρησε ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς Ἐλευσίνα καὶ ἐπρόκηρυξεν ἀμνηστειάν, τὴν ὁποίαν ἐτήρησε πιστῶς. Ἀντὶ δὲ τῶν τριάκοντα ἐγκατεστάθησαν δέκα ἄρχοντες, ἀλλὰ καὶ οὗτοι, ὥς τυραννικοὶ, κατελύθησαν καὶ οὕτω τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα ἀπεκατεστάθη πάλιν μετὰ ὀκτάμηνον τυραννίαν τῶν τριάκοντα καὶ τῶν μετὰ τούτους δέκα.

Ἱπποκράτης, Ἀριστοφάνης, Θουκυδίδης, Σωκράτης.

Κατὰ τοὺς ἀξιοθρηνήτους τούτους καιροὺς ἀνεφάνησαν ἄνδρες τινές, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα κατετάχθησαν μετὰ τῶν μεγίστων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Ἐκ τούτων εἶναι ὁ ἐκ τῆς νήσου Κῶ ἰατρός Ἱπποκράτης (460-390), ὅστις ἠξιώθη διὰ τὴν μεγάλην του ἀγγίνοιαν καὶ τὴν ἱατρικὴν του δεινότητα νὰ ὀνομασθῇ πατὴρ τῆς ἱατρικῆς· ὁ Ἀριστοφάνης, ὅστις διὰ τῶν κωμωδιῶν του ἐνέπαιζε καὶ προσέβαλλε καιρίως, ὅσους εἰς τὸν καιρὸν του ἐξέπιπτον εἰς καταχρήσεις· ὁ Θουκυδίδης, ὅστις μὲ ἀυστηρὰν ἀλήθειαν ἰστόρησε τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ ἄλλοι.

Ἄλλ' ὁ ἀνὴρ ὅστις ὑπερέβη ὅλους διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν του καὶ τὴν καρποφόρον διδασκαλίαν του ὑπῆρξεν ὁ Σωκράτης, γεννηθεὶς τῷ 469. Ὁ πατὴρ του Σωφρονίσκος ἦτο λιθοξόος· διὸ καὶ ὁ ἴδιος μετῴληθε κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ὅπερ ὁμως ἐγκατέλειπεν ὕστερον, καί τοι πτωχός, ἵν' ἀποκτήσῃ ὅ,τι ἐξετίμα κάλ-

λιον τοῦ χρυσίου, τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην. Ἐξέπλήρωσεν ἅπαντα τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου, ἐπολέμησε γενναίως ὑπὲρ πατρίδος εἰς τὴν Ποτίδαιαν, εἰς τὴν Ἀμφίπολιν καὶ εἰς τὸ Δῆλιον καὶ ἔσωσέ ποτε τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ ἄλλοτε τὸν Ξενοφῶντα. Περισπούδαςτον εἰς αὐτὸν ἄξιωμα ἦτο τὸ «Γνωθὶ σαυτόν». ἔλεγε δὲ, «ἐν οἶδα, ὅτι οὐδὲν οἶδα», καὶ ἐπολέμει αὐστηρῶς πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀπάτην. Ἡ διδασκαλία του ἔτεινε πρὸς ἀναγνώρισιν ἐνὸς ὑπερτάτου ὄντος, δημιουργήσαντος καὶ συντηροῦντος τὸ σύμπαν. Οἱ κενόδοξοι, τοὺς ὁποίους προσέβαλλε, καὶ οἱ δεισιδαίμονες τοὺς ὁποίους ἤλεγχεν, ἠρέθισαν κατ' αὐτοῦ τὴν κοινὴν γνώμην· ὅθεν συκοφαντηθεὶς ὡς διαφθορεὺς τῆς νεολαίας καὶ ὡς θελὼν νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν, κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου εἰς θάνατον. Ἐβλήθη δὲ εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπου περιέμενε τριάκοντα ἡμέρας, ἕως νὰ ἐπανέλθῃ ἡ θεωρίς¹ ναῦς ἐκ Δῆλου· διότι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀποστολῆς καὶ μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ πλοίου τούτου οἱ νόμοι ἀπηγόρευον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θανατικῶν ποινῶν. Διῆλθεν ὁ Σωκράτης τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν φίλων του περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, καλλιωτέρας τῆς παρούσης. Τὴν παραμονὴν τῆς ἡμέρας τῆς ἐλεύσεως τῆς θεωρίδος νηὸς εἰς Ἀθήνας, τῶν μαθητῶν τοῦ τις, ὁ Κρίτων, τὸν συνεβούλευσε νὰ δραπετεύσῃ τῇ συνεργείᾳ αὐτοῦ εἰς Θεσσαλίαν. Ὁ Σωκράτης ἠρνήθη, διότι δὲν ἤθελε νὰ γείνη παραβιαστὴς τῶν νόμων τῆς πατρίδος καὶ ν' ἀποφύγῃ τὴν εἰς ἕκαστον πολίτην καταδικασθέντα ἐπιβαλλομένην ἠθικὴν ὑποχρέωσιν τῆς ὑπακοῆς εἰς τὴν ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀποφασισθεῖσαν τιμωρίαν. Τέλος πάντων ἡ τελευταία ἡμέρα ἔφθασε καὶ ταύτην ὁ Σωκράτης ἀφιέρωσεν ὁλόκληρον εἰς ὑψηλὴν συνομιλίαν περὶ θανάτου τοῦ σώματος καὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς.

(1) Πλοῖον ἱερὸν στελλόμενον ἐκ μέρους πόλεως τινος εἰς ναὸν ἢ μαντεῖον χάριν θρησκευτικῶν τελετῶν.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἥλιος ἔδυεν, ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὸ κώνειον, τὸ ὁποῖον ἔπιε σταθερὸς καὶ ἀτάραχος ἐν τῷ μέσῳ τῶν θρηγνούντων φίλων του καὶ αὐτοῦ τοῦ δεσμοφύλακος δακρύνοντος, καὶ ἀπέθανε μάρτυς τῆς ἀληθείας (399 π. Χ.). Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ξενοφῶν ἦσαν οἱ περιφανέστεροι τῶν μαθητῶν του.

Μεταμεληθέντες οἱ Ἀθηναῖοι ὕστερον, τοῦ μὲν Σωκράτους ἔστησαν ἀνδριάντα, τῶν δὲ κατηγόρων του τὸν μὲν Ἀνυτον καὶ Λύκωνα ἐξώρισαν, τὸν δὲ Μέλητον ἐθανάτωσαν.

§ 27. Ὁ Ξενοφῶν καὶ ἡ ἀνάβασις καὶ ἡ κάθοδος τῶν μυρίων (401).

Ὁ Κῦρος ἤθελε ν' ἀποβάλλῃ τοῦ θρόνου τῆς Περσίας τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην· καὶ ἐπειδὴ γνωρίζων τοὺς Ἕλληνας ἐπίστευεν ὅτι μὲ ἐλληνικὰ στρατεύματα ἡ νίκη ἤθελεν εἶσθαι βεβαία, ἔλαβεν ἐπὶ μισθῷ 13,000 μισθοφόρους Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ἤνωσε μὲ 100,000 βαρβάρων καὶ μετὰ τούτων ἐκίνησε κατὰ τῆς Βαβυλωνος. Ἀφ' οὗ διέβη τὸν Εὐφράτην καὶ τὰς ἐρήμους τῆς Μεσοποταμίας, ἀπῆντησε τὸν ἐχθρὸν εἰς Κούναξα καὶ συνεκρότησε πρὸς αὐτὸν μάχην, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες διεσκόρπισαν πᾶν ὅ,τι ἀπῆντησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀρταξέρξης, πληγωθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐσώθη ὑπὸ τῶν παρακολουθούντων αὐτόν· ὁ δὲ Κῦρος ἐφονεύθη ἐν τῷ θριάμβῳ του ὑπὸ στρατιώτου τινὸς καὶ ὁ θάνατός του ἐπέφερε τὴν φυγὴν τῶν ἑαυτοῦ. Μόνοι οἱ Ἕλληνες ἀντέστησαν καὶ ἀπέκρουσαν ἀνδρίως ὅλας τὰς προσβολὰς καὶ ἔμειναν κύριοι τοῦ πεδίου τῆς μάχης, μεταξὺ δύο στρατευμάτων, τοῦ μὲν ἐνὸς συμμαχικοῦ, τοῦ δὲ ἄλλου ἐχθρικοῦ, φευγόντων ἀμφοτέρων κατ' ἀντίθετον δρόμον.

Τότε ἤρχισεν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Κλεάρχου, ἡ περίφημος κάθοδος τῶν δέκα χιλιάδων Ἑλλήνων διὰ μέσου 600 ὥρων τόπων, κατὰ τὸ πλεῖστον

καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Πέρσας ἀγνώστων, ὑπερνικηθέντων χωρῶν, ποταμῶν, χιόνων, σιτοδείας καὶ ἀγρίων καθ' ὁδὸν φυλῶν. Ὁ σατράπης Τισσαφέρνης τοὺς ἡνώχλει κατ' ἀρχάς, ἔπειτα διὰ προδοσίας συνέλαβε τοὺς ἀρχηγούς των, τοὺς ὁποίους ἐθανάτωσε κατὰ προσταγὴν τοῦ βασιλέως. Ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς περιῆλθε τότε πρὸς ὥραν εἰς ἀπελπισίαν· ἀλλ' ἐνεψύχωσε τὸ θάρρος του Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος, ὅστις ὑπηρέτει ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸ στράτευμα, ἀκολουθῶν φίλον τοῦ τινος ἀρχηγόν, Πρόξενον τὸν Βοιωτιον, ἵνα ἴδῃ νέα μέρη καὶ λαοὺς ἀγνώστους. Εἰς τὰς κρίσιμους περιστάσεις οἱ ἔξοχοι λαμβάνουσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν θέσιν των. Ἐν ᾧ ὅλος ὁ στρατὸς εὐρίσκετο εἰς ἀπελπισίαν, καὶ μέγας ἦτο διὰ τοῦτο ὁ κίνδυνος, ὁ Ξενοφῶν, ὁμιλῶν καὶ ἐνεργῶν τὴν ἐκλογὴν ἄλλων στρατηγῶν, συγκατελέχθη εἰς τούτους καὶ αὐτὸς, μετερρύθμισε τὸν στρατὸν καὶ ἡ πορεία ἐξηκολούθησεν. Ὁ Τισσαφέρνης, ἀπελπισθεὶς νὰ κάμῃ ὑποχειρίους τοὺς ὀλίγους ἐκείνους ἀνδρείους, παρητήθη τῆς καταδιώξεως, ὁπότε ἔφθασαν εἰς τὰ ὄρη τῶν Καρδούχων· ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη ἤδη νὰ ὑπερασπίζωσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν φοβερῶν τούτων ὄρειων, τῶν ὁποίων τὰ μακρὰ βέλη διεπέρων τὰς πανοπλίας. Ἀμα δὲ ἦλθον εἰς Ἀρμενίαν, ἡ χιὼν τοὺς κατέλαβεν εἰς τὰ ὄρη, καὶ τόσο ἄφθονος ἔπεσεν, ὥστε τινὲς τῶν στρατιωτῶν ἀπέθανον ἐκ τοῦ ψύχους, καὶ ἄλλοι ἐστερήθησαν τῆς ὁράσεως ἐκ τῆς ἀντανακλάσεως, καὶ τὰ πλείοτερα δὲ τῶν φορτηγῶν ζώων ἀπωλέσθησαν. Ἦναγκάσθησαν κατόπιν νὰ διαβῶσι τὸν Φάσιν, καὶ πολλοὺς ἄλλους ποταμούς καὶ ν' ἀποκρούσωσι τὸν πολεμικὸν λαὸν τῶν Χαλύβων. Τέλος φθάσαντες εἰς τὸ ὄρος Θήχην, ἀνεκάλυψαν ἐν τῷ ὀρίζοντι τὸν εὐρύχωρον Εὐξείνιον πόντον καὶ μετὰ χαρᾶς ἤρχισαν φωνάζοντες—θάλασσα! θάλασσα! ἡσπάζοντο δὲ ἀλλήλους μὲ δακρυβρέκτους ὀφθαλμοὺς καὶ ἔπιπτον εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν των. Εὐθὺς δὲ τότε, οἱ στρατιῶται κομίσαντες πέτρας, ἤγειραν ὡς τρόπαιον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους

πυραμίδα, τὴν ὁποίαν ἐκάλυψαν μὲ ὄπλα, ἀφαιρεθέντα παρὰ τῶν ἐχθρῶν.

Μετά τινας νέας μάχας κατὰ τῶν πολεμιζῶν φυλῶν τῆς παραλίας, ἔφθασαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν ἐλληνικὴν πόλιν Τραπεζοῦντα, ἀποικίαν τῆς Σινώπης, καὶ ἐκεῖ ἐώρτασαν τὴν ἀπελευθέρωσιν των διὰ πανδήμων ἀγώνων καὶ θυσιῶν. Εἶχον ἀπομείνει 8,600, μὴ εὐρόντες δὲ πλοῖα ἠναγκάσθησαν νὰ παραπορεύωνται τὴν παραλίαν, ἄλλοτε μὲν μαχόμενοι, ἄλλοτε δὲ ἐν εἰρήνῃ μέχρι Χρυσουπόλεως, ἀντικρὺ τοῦ Βυζαντίου, ὅπου ἐτελείωσε πλέον ἡ κἀθοδος τῶν μυρίων. Εἰς 15 μῆνας καὶ μετὰ πολλοὺς σταθμοὺς εἶχον διατρέξει εἰς τε τὴν ἀνάβασιν καὶ τὴν κἀθοδον 5,800 χιλιόμετρα. Αὕτη ἡ νικηφόρος πορεία διὰ μέσου ὅλου τοῦ περσικοῦ κράτους ἀπέδειξε τὴν ἀθεράπευτον ἐξασθένεισιν τῶν Περσῶν· ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως δὲ ταύτης ὠφελήθησαν κατόπιν ὁ Ἀγησίλαος, ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος.

§ 28. Αἰτία νέου πολέμου μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσίας.

Ἀγησίλαος, Λύσανδρος.

Ἐν ᾧ οἱ μύριοι ἀπετελείωνον τὴν ἀξιομνημόνευτον ταύτην εἰς τὰ ἴδια ἐπιστροφὴν, ὁ σατράπης Τισσαφέρνης ἔφθασεν εἰς τὴν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ σατραπείαν του, καὶ ἐκεῖ κατεδίωξε τοὺς βοηθήσαντας τὸν Κῦρον κατοίκους τῶν ἐλληνίδων πόλεων· αὐταὶ δ' ἐζήτησαν τότε τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης, ἥτις λαβοῦσα τὴν προστασίαν αὐτῶν, ἐξαπέστειλεν εἰς βοήθειάν των πολλοὺς στρατηγούς, ἐξ ὧν μᾶλλον φοβερὸς κατέστη ὁ ἀνδρεῖος Ἀγησίλαος, βασιλεὺς τῆς Σπάρτης.

Κατὰ τὸ 396 ἀνετίθη εἰς αὐτὸν ἡ ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀσίας· ὅθεν ἀναχωρήσας ἐξ Αὐλίδος, ἐνίκησε τὸν Τισσαφέρνην ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Σάρδεων, καὶ μελετήσας πλέον νὰ ἀνατρέψῃ τὸν θρόνον τῆς Περσίας, προὐ-

χώρησε παρατόλμως μετὰ 20,000 Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἄνω Ἀσίαν, ἐμπνέων εἰς τὴν Περσίαν τρόμον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐσώθη ὁ μέγας βασιλεὺς διὰ τοῦ χρυσίου, μισθώσας ἐν Ἑλλάδι μερίδα τινὰ Ἑλλήνων καὶ ἐξεγείρας αὐτὴν κατὰ τῆς Λακεδαιμόνου, ὡς ἀποδεικνύεται εὐθὺς κατωτέρω.

Ἡ Σπάρτη εἶχε μεταχειρισθῇ σκληρῶς τὴν νίκην τῆς κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ ἐγκατασταθέντες ἄρμοσται (ἀπεσταλμένοι) αὐτῆς εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἐφέροντο τυραννικῶς· κατ' ἔτος ἡ Σπάρτη εἰσέπραττε παρ' αὐτῶν φόρον 1,000 ταλάντων, βαρύτερον ἐκείνου τὸν ὅποιον ἐπλήρωναν ἄλλοτε εἰς τοὺς Ἀθηναίους· ὅθεν τὸ κατ' αὐτῆς μῖσος ἐπηύξανε πολὺ. Ὅτε δὲ οἱ Πέρσαι, προσβεβλημένοι ἐν Ἀσίᾳ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, εἶδον νὰ γενῶνται ἡ δυσαρέσκεια αὕτη, ἤλπισαν νὰ τὴν μεταβάλωσιν εἰς φανερόν πόλεμον, καὶ τὸ κατώρθωσαν διὰ ῥαδιουργίας καὶ χρημάτων. Αἱ Θῆβαι πρῶται συνεκρότησαν συμμαχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος αἱ Ἀθῆναι, ἡ Κόρινθος καὶ τὸ Ἄργος. Κατὰ τὸ 394 ἐνίκησαν τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὴν ἐν Ἀλιάρτῳ μάχην, ὅπου ἐφονεύθη ὁ εἰρηνένος αἷτιος τῆς σπαρτιατικῆς τυραννίας Λύσανδρος. Ἡ Σπάρτη, κινδυνεύουσα μέγαν κίνδυνον, ἀνεκάλεσε τὸν Ἀγησίλαον, ὅστις παρητήθη τοῦ κατὰ τῆς Περσίας σχεδίου ὑπακούων εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος του.

Διελθὼν οὗτος τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν πολέμων, ἔφθασεν εἰς Κορώνειαν, ὅπου οἱ σύμμαχοι τὸν περιέμενον. Συνέβη τότε πεισματώδης σύγκρουσις, καθ' ἣν οἱ Θηβαῖοι ἔδειξαν προτερήματα στρατιωτικά, τὰ ὁποῖα ἦσαν κακὸς οἰωνὸς πρὸς τὴν Σπάρτην. Ὁ ἴδιος Ἀγησίλαος ἐκαλύφθη ὑπὸ πληγῶν, ἀλλ' ὅμως ἐνίκησεν (394).

Ἡ νίκη τῆς Κορωνείας ἐστερέωσε τὴν κατὰ ξηρὰν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης· ἀλλ' ὁ Κόνων, ναύαρχος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ καὶ τοῦ συμμαχικοῦ τῶν Ἀθηνῶν στόλου, τῆς ἀφῆρει ταῦτοχρόνως τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης (393). Ἡ Λακεδαιμὼν τότε φοβηθεῖσα συνωμολόγησε διὰ

τοῦ ἀπεσταλμένου της Ἀνταλκίδου αἰσχροῦν εἰρήνην μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως (387), κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Περσίας πᾶσαι αἱ ἐν Ἀσίᾳ τῇ μικρᾷ ἑλληνίδες πόλεις, ἔτι δὲ καὶ αἱ Κλαζομεναὶ καὶ ἡ Κύπρος, εἰς δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐπετράπη νὰ κρατήσωσιν μόνον τὴν Ἰμβρον, τὴν Λῆμνον καὶ τὴν Σκυρον. Πᾶσαι δὲ αἱ ἄλλαι ἑλληνίδες πόλεις ἀφίνοντο ἐλεύθεραι.

§ 29. Πελοπίδας.

Κατάληψις τῆς Καδμείας ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων (382).

Εἰς τῶν στρατηγῶν τῆς Σπάρτης, ὁ Φοιβίδας διερχόμενος τὴν Βοιωτίαν μετὰ τινος στρατιωτικοῦ σώματος, ὅπερ ἔφερεν εἰς Ὀλυνθον, ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῶν Θηβῶν. Ἐκεῖ δὲ πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Λεοντιάδου καὶ ἄλλων ὀλιγαρχικῶν Θηβαίων κατέλαβε, τῇ συνεργείᾳ αὐτῶν, τὴν ἀκρόπολιν Καδμείαν. Ὁ ἀντίπαλος καὶ συνάρχων τοῦ ὀλιγαρχικοῦ Λεοντιάδου Ἰσμηνίας, πολέμαρχος τῶν Θηβῶν, κατεδικάσθη καὶ ἐθανατώθη, τετρακόσιοι δὲ τῶν ὁπαδῶν του κατέφυγον εἰς Ἀθήνας.

Τὸ συμβάν τοῦτο ἐπροξένησε πανταχοῦ ἀγανάκτησιν, τὴν ὁποίαν οἱ Σπαρτιᾶται ἐφάνησαν ὅτι συνεμερίσθησαν, καταδικάσαντες τὸν Φοιβίδαν εἰς ζημίαν 100,000 δραχμῶν, καὶ ἀφαιρέσαντες τὸ ἀξίωμα τῆς διοικήσεως· ἐκράτησαν ὁμως τὴν Καδμείαν, ἐτιμώρησαν δηλαδὴ τὸν πράξαντα τὸ ἀδίκημα, ἀλλ' ἐνέκριναν τὴν πράξιν του.

Τρία ἔτη ἡ Καδμεία διετέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐμπιστευόμενοι εἰς τοῦτο τὸ στήριγμα οἱ ἀρχηγοὶ τῆς θηβαϊκῆς ἀριστοκρατίας, Λεοντιάδης καὶ Ἀρχίας, ἐξετράπησαν εἰς μυρίας κακώσεις. Αἱ φυλακαὶ ἐπληρώθησαν, αἱ θανατικαὶ ποιναὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν, ὥς ἐπὶ τῶν τριάκοντα τυράννων ἐν Ἀθήναις.

Μεταξὺ τῶν φυγάδων εἰς Ἀθήνας Θηβαίων ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, ἀνὴρ ἥρωϊκός καὶ εὐτολμος, εὐγενὴς καὶ πλούσιος, ἐχθρὸς δὲ τῶν τυράννων καὶ συνδεδεμένος μετ' ἄλ-

λου ἐπισήμου Θηβαίου, τοῦ Ἐπαμεινώνδα, διὰ στενῆς φιλίας. Οὗτος λοιπὸν ἔγεινεν ἐν Ἀθήναις ἀρχηγὸς συνωμοσίας, ἐπὶ σκοπῷ νὰ καταστρέψῃ τὴν εἰς Θήβας τυραννίαν τῆς Σπάρτης, καὶ συνεννόηθη μετὰ πολλῶν Θηβαίων διαμενόντων ἐν Θήβαις, ἐξ ὧν τις ὀνόματι Φυλλίδας, κατώρθωσε νὰ διορισθῇ γραμματεὺς τῶν πολεμάρχων.

Δώδεκα τῶν συνωμοτῶν, ὡς κυνηγοὶ ἐνδεδυμένοι, εἰσελθόντες μόνος ἕκαστος εἰς τὴν πόλιν διὰ διαφόρων πυλῶν, συνηθροίσθησαν εἰς τὴν οἰκίαν τινὸς τῶν πλουσιωτάτων Θηβαίων, ὀνομαζομένου Χάρωνος, ὅπου τινὲς τῶν ὀπαδῶν των ἐλθόντες ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν. Ὁ Φυλλίδας προσεκάλεσε τότε εἰς συμπόσιον δύο τῶν πολεμάρχων. Φίλος τις ἔγραψεν εἰς τινὰ τῶν συμποσιαζόντων, πολεμάρχων, τὸν Ἀρχίαν, νὰ προσέχῃ, ἐκθέτων εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς λεπτομερείας, ἀλλ' οὗτος οὐδ' ἀπεσφράγισε τὴν ἐπιστολὴν, ἀλλὰ ρίψας αὐτὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του, « ἐς αὔριον τὰ σπουδαῖα » εἶπε· μετὰ τινὰς ὅμως στιγμὰς οἱ συνωμόται ἔφθασαν ἐπενδεδυμένοι μὲ στεφάνους πυκνοὺς ἐξ ἐλάτης καὶ πεύκης, κατασκιάζοντας τὰ πρόσωπά των, καὶ ἐφόνευσαν τοὺς πολεμάρχους· ὁ δὲ Φυλλίδας ἔτρεξε παρευθὺς εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἤνοιξε τὰς θύρας της. Ταῦτοχρόνως δὲ ὁ Πελοπίδας ἔσφαξε τὸν Λεοντιάδην εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἔπεμψε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κήρυκας, οἵτινες σαλπίζοντες ἐκάλουν τοὺς πολίτας εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Τὴν ἐπαύριον τὸ πρῶτ' οἱ λοιποὶ φυγάδες ἔφθασαν μετὰ πολλῶν Ἀθηναίων καὶ περὶ αὐτοὺς συνήχθη καὶ ὁ λαός. Ὁ Πελοπίδας τότε ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν συνέλευσιν μετὰ τοῦ στρατεύματός του, περιεστοιχισμένος ὑπὸ ἱερέων, φερόντων στέμματα καὶ καλούντων τοὺς πολίτας εἰς βοήθειαν τῆς πατρίδος καὶ τῶν θεῶν. Ἄπας ὁ λαὸς τότε ἐξέβαλε φωνὰς εὐγνωμοσύνης καὶ ἠσπάσθη τοὺς ἐλθόντας φυγάδας ὡς ἐλευθερωτὰς τῆς πόλεως.

Ὁ Πελοπίδας, ὁ Χάρων καὶ ὁ Μέλων οἱ πρωταῖτιοι τῆς συνωμοσίας ἐξελέχθησαν Βοιωτάρχαι, καὶ εὐθὺς ἐπέ-

πεςαν κατὰ τῆς Καδμείας, τῆς ὁποίας ἡ φρουρά, μὴ ἔχουσα τροφάς, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ, πρὶν ἢ ἔλθῃ βοήθεια ἐκ Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιάται μαθόντες τὸ συμβῆναι καὶ κρίναντες ἀπέκτειναν δύο τῶν ἐκεῖ διοικούντων φρουράρχων Σπαρτιατῶν, εἰς δὲ τὸν τρίτον ἀπόντα ἐπὶ τῆς τότε γενομένης ἐφόδου ἐπέβαλαν βαρυτάτην ζημίαν, τὴν ὁποίαν μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου (379).

Δύο τότε μεγάλοι ἄνδρες καὶ φίλοι πρὸς ἀλλήλους διώκουν τὰ τῶν Θηβῶν, ὁ ἀνδρεῖος Πελοπίδας, ὁ ἰδρυτὴς τοῦ ἱεροῦ λόχου, καὶ ὁ μέγας Ἐπαμεινώνδας. Οὗτοι ἀπέδειξαν τὰς Θήβας, ἐν ὧσιν ἔζων πρῶτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος καὶ συνέτριψαν ἀνεπανορθώτως τὴν δύναμιν τῶν Λακεδαιμονίων.

§ 30. Ἐπαμεινώνδας.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας κατήγετο ἐξ ἐπισήμου οἴκου τῶν Θηβῶν, ἀλλ' ἐγεννήθη πένης καὶ τοιοῦτος διετέλεσεν ὧν καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν ἐξεπαιδεύθη δὲ καλῶς ἦτο συνετὸς, αὐστηρὸς, μεγαλόψυχος, εἶχε θάρρος ἀδάμαστον· ἤξευρε νὰ διοικῇ καὶ νὰ ὑποτάσσεται. Τὸ πρὸς τὴν ἀλήθειαν σέβας τοῦ ἦτο τοσοῦτον βαθύ, ὥστε οὐδέποτε ἐφεύδετο, μηδὲ ἀστεϊζόμενος. Οὐδεμίᾳ πρὸς αὐτὸν ἀδικία τοῦ δήμου τὸν ἐκώλυε τοῦ νὰ ὑπηρετῇ καλῶς τὴν πατρίδα του· παρεσκεύαζε δὲ ὅλους τοὺς Θηβαίους εἰς ἀσκήσεις πολεμικάς.

Οἱ Σπαρτιάται ἐπεθύμουν ν' ἀνακτήσωσι τὴν Καδμείαν· ὅθεν ὁ Ἀγησίλαος εἰσώρμησεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι, χωρὶς νὰ τὸν περιμένωσιν εἰς τὴν πόλιν των, τὸν παρηκολούθουν πανταχόσε, συνειθίσαντες ἐκ συχνῶν ἀκροβολισμῶν νὰ θεωρῶσι τοὺς Σπαρτιάτας κατὰ πρόσωπον. Ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος εἰσελθὼν εἰς Βοιωτίαν μετὰ 10,000 ὀπλιτῶν καὶ 1,000 ἱππέων εὗρέθη εἰς τὴν τῶν Λεύκτρων πεδιάδα πρόσωπον πρὸς πρόσωπον

μετὰ τῶν Θηβαίων, οἵτινες εἶχον μόνον 6,000 ἄνδρας, ἀλλ' οἱ ἱππεῖς τῶν ἥσαν ἀνώτεροι τῶν Λακεδαιμονίων ἱππέων. Ὁ μὲν Πελοπίδας ὠδήγει τὸν ἱερὸν λεγόμενον λόχον, συγκεῖμενον ἐξ ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν, ὁ δ' Ἐπαμεινώνδας διώκει ὡς στρατηγός. Ὁ Πελοπίδας ἐπετέθη ὀρμητικῶς μετὰ τοῦ ἱεροῦ λόχου, καὶ ὁ Κλεόμβροτος ἔπεσε πληγωθεὶς θανασίμως. Ἐφονεύθησαν δὲ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 1,000 Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐκ τῶν 700 κα-
θαυτὸ Σπαρτιατῶν 400. Ὅτε συνεχάρησαν τὸν Ἐπαμεινώνδα διὰ τὴν νίκην, εἶπεν· « ὅ,τι πλεῖστον μ' εὐχαριστεῖ εἶναι, ὅτι οἱ γονεῖς μου, ζῶντες ἔτι θὰ χαρῶσι διὰ τὴν δοξάν ταύτην ». Μετὰ τὴν ἥτταν ταύτην οἱ Σπαρτιαῖται ἀπώλεσαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐνεκα τῆς νίκης ταύτης οἱ Θηβαῖοι ἀπέκτησαν τὴν συμμαχίαν σχεδὸν ὅλων τῶν πόλεων τῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ κειμένων, καὶ πολλοὺς φίλους ἐν τῇ Πελοποννήσῳ αὐτῇ. Οἱ Ἀρκάδες, ἕως τότε διεσπαρμένοι εἰς πολυαριθμοὺς κώμας, ὠφεληθέντες ἐκ τῆς ταπεινώσεως τῆς Σπάρτης, ἔκτισαν τὴν Μεγάλην πόλιν (Μεγαλόπολιν), ἣτις ἔγεινε πρωτεύουσα καὶ φρούριον τοῦ τόπου. Οἱ Σπαρτιαῖται μετὰ λύπης εἶδον τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην καὶ ἠθέλησαν νὰ τὴν ἐμποδίσωσιν, ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰσώρμησε πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ καὶ κατεπάτησε τὴν Λακωνικὴν· ἀκολουθῶν δὲ τὸν Εὐρώταν, ἐπορεύθη μέχρι Σπάρτης, λεηλατῶν τὰς πέριξ χώρας· ὁ Ἀγησίλαος δὲν ἐκινήθη παντελῶς. Προσβολή τις τῶν Θηβαίων ἱππέων ἀπέτυχεν, ἂν καὶ προεχώρησαν οὗτοι μέχρι τῆς πόλεως. Ἀπεμακρύνθη τότε ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἐκυρίευσεν τὴν Μεσσήνην, καὶ ἐκάλεσεν εἰς αὐτὴν ὅλους τοὺς ἐπιζῶντας καὶ εἰς διάφορα μέρη εὕρισκομένους Μεσσηνίους, καὶ εἰς τοὺς προσελθόντας ξένους ἔδωκε τὰ αὐτὰ δικαιώματα, ὅσα εἶχον καὶ οἱ Μεσσήνιοι.

Ἀφ' οὗ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπέκλεισε τὴν Σπάρτην διὰ τῆς Μεσσήνης πρὸς δυσμᾶς, ὡς ἦτο πρὸς βορρᾶν κεκλει-

σμένη ὑπὸ τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ τῆς Τεγέας, ἐξῆλθεν εὐχαριστημένος ἐκ τῆς χερσονήσου· ἀλλ' εἰς τὸν ἰσθμὸν ἀπήντησεν ἐχθρὸν ἀπροσδόκητον, τοὺς Ἀθηναίους ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἴφικράτην, ἀλλ' ὅμως χωρὶς μάχης ἀπέφυγεν αὐτοὺς καὶ ἦλθεν εἰς Θήβας.

**Μάχη τῆς Μαντινείας καὶ θάνατος
τοῦ Ἐπαμεινώνδα (362).**

Ὁ Θηβαῖος ἥρως ἀνεφάνη πάλιν τῷ 362 ἐν Πελοποννήσῳ, ἵνα ἐμποδίσῃ ἀποσκίρτησίν τινα τῶν συμμάχων τῶν Θηβῶν. Εἰσῆλθεν εἰς Λακωνικὴν καὶ συνεκρότησε πλησίον τῆς Μαντινείας τὴν τελευταίαν τοῦ μάχην, καθ' ἣν ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς πολεμίους του. Ἐπολέμησεν ὁ ἴδιος εἰς τὸν πρῶτον στίχον, ἀλλ' ἀπομακρυνθεὶς πολὺ τῶν ἑαυτοῦ, περιεκυκλώθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸ στῆθός του λόγχῃ τόσον ὀρμητικῶς, ὥστε τὸ μὲν ξύλον συνετρίβη, ὁ δὲ σιδήρεος ἔμεινεν ἐμπεπηγμένος εἰς τὴν πληγὴν. Οἱ Θηβαῖοι μετὰ κόπου ἀπέσπασαν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ τὸν στρατηγὸν τῶν ἀναπνέοντα εἰσέτι· οἱ ἱατροὶ ἀπεφάνθησαν ὅτι ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ ἅμα ἀποσπασθέντος τοῦ σιδήρου ἐκ τῆς πληγῆς. Τότε προσεκάλεσε τὸν ὑπασπιστὴν του, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ἡ ἀσπίς του ἐσώθη καὶ ὅτι ἐνίκησαν οἱ Βοιωτοί, ἐπρόσταξε ν' ἀποσπάσωσι τὸν σίδηρον. Τότε οἱ φίλοι περικυκλοῦντες αὐτὸν ἐξέφερον μεγάλους στεναγμοὺς, κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι, ἀναβοήσας δέ τις αὐτῶν εἶπεν· « Ἀποθνήσκεις ἄτεκνος, Ἐπαμεινώνδα! — Ὅχι ἐπανελάβεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἀφίνω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὴν ἐν Λεύκτροις καὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ νίκην » (362). Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἔγεινε πλειότερα ταραχὴ ἐν Ἑλλάδι παρά ποτε πρότερον. Ἀληθῶς ὁ πόλεμος οὗτος ἦτο μὲν ἡ τελευταία πληγὴ τῆς σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας, ἀλλὰ δὲν ἐστερέωσε καὶ τὴν θηβαϊκὴν ἀρχήν. Συνεφώνησαν δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος καὶ ἔκαμον εἰρήνην, καθ' ἣν εἶχεν ἀφήσει συμβουλὴν ὁ Ἐπαμεινώνδας.

Αιχμαλωσία καὶ θάνατος Πελοπίδα (363).

Τὸ 366 Ἀλέξανδρος ὁ Φεραῖος ἐτυράννει ἐν Θεσσαλίᾳ σκληρῶς· διὸ αἱ Θῆβαι, κατὰ συνέπειαν παραπόνων τῶν διαταραττομένων παρ' αὐτοῦ λαῶν, ἔπεμψαν τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἰσμηνίαν νὰ τὸν περιστείλωσιν· ἀλλ' ὁ τύραννος συνέλαβε τοὺς πρεσβευτὰς τούτους καὶ τοὺς ἐφυλάκισεν. Αἱ Θῆβαι ἔπεμψαν στρατὸν τότε πρὸς ἀπελευθέρωσίν των. Ὁ ἀποσταλεὶς στρατὸς ἤθελεν εὐθὺς κατατροπωθῆ καὶ ἀφανισθῆ, ἐὰν ὁ Ἐπαμινώνδας, ὅστις ὑπῆρέτει ἐν αὐτῷ ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης, δὲν τὸν διέσωζεν ἀναδειχθεὶς ὁμοφώνως ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τούτου ἀρχηγός, ἀναξίων φανέντων τῶν ἄλλων στρατηγῶν. Τὸ ἐπιόν ἔτος ἀπέστειλαν εἰς Θεσσαλίαν στρατηγὸν τὸν Ἐπαμινώndan μετὰ δυνάμεως· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος φοβηθεὶς ἀπηλευθέρωσε τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἰσμηνίαν. Αἱ Θῆβαι ἔδωκαν ἤδη στράτευμα εἰς τὸν Πελοπίδαν ἵνα ἐκδικήσῃ καὶ καθυποτάξῃ ὀριστικῶς τὴν Θεσσαλίαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των. Ἀπαντήσας οὗτος τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν πεδιάδα Κυνὸς Κεφαλᾶς, τὸν προσέβαλε μανιωδῶς καὶ τὸν ἐνίκησεν, ἀλλ' ἐφονεύθη ζητῶν νὰ προσβάλῃ αὐτὸν μέχρι τοῦ μέσου τῆς ὀπισθοφυλακῆς του ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκρύπτετο (363). Αἱ πόλεις τῆς Θεσσαλίας, αἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει εἰς βοήθειάν των, ἐλυπήθησαν διὰ τὸν θάνατόν του τόσο, ὅσον καὶ οἱ Θηβαῖοι αὐτοί.

§ 31. Φίλιππος (359 — 336).

Γενικὴ τῆς Ἑλλάδος παρακμή.

Αἱ Ἀθῆναι εἶχον καταστραφῆ ὑπὸ τῆς Σπάρτης, ἡ Σπάρτη ὑπὸ τῶν Θηβῶν, καὶ αἱ Θῆβαι ἐξέπεσαν ἀφ' ἑαυτῶν, ὥστε δὲν ἀπέμεινε πλέον ἐν Ἑλλάδι λαὸς ἰσχυρός. Ἀνθρωπὸς τις ἐφάνη τότε διανοηθεὶς νὰ ὑψώσῃ τὴν δυναστείαν του ἐφ' ὅλων τούτων τῶν λαῶν· οὗτος δ' ἦτο ὁ Μακεδὼν Φίλιππος.

Ἡ Μακεδονία, ἐκτεταμένη χώρα πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Αἰγαίου, εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς βασιλεῖς, οἵτινες περικεκυκλωμένοι ὑπὸ βαρβάρων καὶ μαχίμων λαῶν, δὲν ἀνεδείχθησάν ποτε ἐπιφανεῖς. Εἰς ἐξ αὐτῶν τῶν βασιλέων, Ἀλέξανδρος ὁ Α', ἐφάνη εἰς τοὺς μηδικοὺς πολέδους ἐξ ἀνάγκης σύμμαχος τοῦ Ξέρξου· δίδων δὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας ὠφελίμους παραινέσεις, ἐπέτυχεν ν' ἀνομολογηθῇ παρ' αὐτῶν ἀπόγονος τῶν Ἀργείων ἡγεμόνων καὶ τοῦ Ἡρακλέους. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ Μακεδονία περιῆλθεν εἰς μεγάλας ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας. Τέσσαρες βασιλεῖς ἀλληλοδιαδόχως εἶχον ἀναβῆναι τὸν θρόνον ἐν διαστήματι ἑνδεκα ἐτῶν· ἡναγκάσθη δὲ νὰ γείνη φόρου ὑποτελῆς εἰς τοὺς Ἰλλυριοὺς. Οἱ Θηβαῖοι δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι παρενέβαινον ἀκαταπαύστως καὶ ἀντὶ νὰ ὠφελήσωσιν, ἠϋξάνον τὴν σύγχυσιν αὐτῆς.

Ὁ Πελοπίδας εἶχε φέρεי μεθ' ἑαυτοῦ ὁμήρους εἰς Θήβας τῷ 367 ἐκ Μακεδονίας, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ υἱὸς Ἀμύντα τοῦ Β' Φίλιππος. Ἀμα δὲ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ νέος Ἀμύντας Γ' ἀνεψιὸς του, ὁ Φίλιππος ἔφυγεν ἐκ Θηβῶν, καὶ ἐλθὼν ἔλαβεν ὡς ἀντιβασιλεὺς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους του, ὧν τότε 23 ἐτῶν (356). Ἐκ τῶν βαρβάρων οἱ Παῖονες ἔβλαπτον τὸ βασίλειον καὶ δύο ἀνταγωνισταὶ διεφιλονέικουν περὶ τοῦ στέμματος. Ὁ Φίλιππος τοὺς μὲν κτυπῶν, τοὺς δὲ διώκων, καὶ λησμονῶν τὸν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν του ἀνήλικον ὀρφανόν, κατώρθωσε νὰ γείνη βασιλεὺς. Ὅλα ταῦτα συνέβησαν ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν. Ἡ μεγάλη ἀδυναμία τῆς Μακεδονίας προήρχετο ἐκ τοῦ ἀναρχικοῦ πνεύματος τῶν εὐγενῶν καὶ τῆς ἐλλείψεως στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ. Ὁ Φίλιππος τοὺς μὲν εὐγενεῖς καθυπέταξε, τὸν δὲ στρατὸν ὑπέβαλεν ὑπὸ αὐστηροτάτην πειθαρχίαν. Ἐνθυμούμενος τὸν ἱερόν τῶν Θηβαίων λόχον, κατέστησε τὴν λεγομένην φάλαγγα τρομερωτάτην εἰς τὰς μάχας.

Ἐλευθερώσας ἤδη τὴν Μακεδονίαν ὁ Φίλιππος, ἠθέλησε νὰ τὴν μεγαλύνῃ. Αἱ ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς ἐλ-

ληνικαὶ ἀποικίαι τὸν ἐμπόδιζον τὸ κατ' ἀρχὰς νὰ πλησιασῇ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ θαλασσίαν δύναμιν· ἀλλὰ τέλος τὰς καθυπέταξε μίαν πρὸς μίαν. Κατ' ἀρχὰς ἤρπασε τὴν Ἀμφίπολιν (358), ἔπειτα τὴν Ποτίδαιαν (357) καὶ ὅλον τὸν τόπον τὸν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Νέστου καὶ Στρυμόνος, ὅπου εὔρε καὶ ξυλείαν ναύπηγῆσιμον καὶ μεταλεῖα χρυσοῦ τοῦ Παγγαίου ὄρους, ἐξ ὧν εἶχεν ἐτησίαν πρόσοδον 1,000 ταλάντων. Ἐκτείνων τὰς κτήσεις του ἔτι ἐμπρὸς, εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Θράκην, ὑποτάξας πολλοὺς λαοὺς, καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτηται ἤδη νὰ βάλῃ χεῖρα εἰς τὸ Βυζάντιον.

Ἐπέμβασις τοῦ Φιλίππου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἱερὸς πόλεμος

Τὸ ἀμφυκτιονικὸν συνέδριον κατεδίκασεν εἰς μέγα πρόστιμον τοὺς Φωκεῖς, διότι ἐκαλλιέργησαν μέρος γῆς ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα. Οἱ Φωκεῖς ἀπελπισθέντες τότε διήρπασαν τοὺς θησαυροὺς τοῦ δελφικοῦ μαντείου, καὶ ἤρχισαν (457) κατὰ τῶν Θηβαίων καὶ τῶν Λοκρῶν πόλεμον, διαρκέσαντα ἑνδεκα ἔτη. Ὁ πόλεμος οὗτος ἔβλαψε πολὺ τὴν Ἑλλάδα, μεγάλως δὲ ὠφέλισε τὸν Φίλιππον. Ἐπειδὴ δὲ εἰσέβαλον οἱ Φωκεῖς εἰς Θεσσαλίαν, ἔδωκαν εὐλογοφανῇ ἀφορμὴν εἰς αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς ταύτην τὴν ἐπαρχίαν. Ἐκεῖ δὲ νικήσας τοὺς Φωκεῖς (352) ἀνεδείχθη ἐκδικητὴς τῶν διὰ τῆς εἰρημένης ἱεροσυλίας των περιυβρισθέντων θεῶν. Οἱ Θεσσαλοὶ εὐγνωμονοῦντες παρεχώρησαν εἰς αὐτὸν τρεῖς τῶν πόλεων των, εἰς τὰς ὁποίας ἐνεκατέστησε φρουράν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Θεσσαλία ἔγεινε μακεδονικὴ ἐπαρχία. Θελήσαντος τοῦ Φιλίππου ὕστερον νὰ προβῇ καὶ νὰ κυριεύσῃ τὰς Θερμοπύλας, οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς ἐπαγρυπνήσεώς των ἐματαίωσαν τὰ σχέδιά του καὶ ἐδῶ ὅπως καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον πρότερον καὶ ἀλλαχοῦ (352).

Δημοσθένης

Μόνοι τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπηγρύπνουσαν εἰς τὴν σωτη-

ρίαν τῆς Ἑλλάδος, ὁδηγοῦμενοι ὑφ' ἐνὸς μεγάλου πολίτου, τοῦ κορυφαίου τῶν Ἑλλήνων ῥητόρων Δημοσθένους. Οὗτος ἦτο υἱὸς μαχαιοποιοῦ, ὁ πατήρ του δηλαδὴ εἶχε μέγα ἐργαστήριον καὶ πολυαρίθμους δούλους, κατασκευάζοντας μαχαίρας. Προώρως μείναντος τοῦ Δημοσθένους ὀρφανοῦ, οἱ κηδεμόνες αὐτοῦ τὸν ἀπεστέρησαν μέρος τῆς περιουσίας του καὶ οὐδὲ τὰ ἔξοδα τῆς ἀνατροφῆς του κατέβαλον. Ἐδικηγόρησεν ὁ ἴδιος ἅμα ἡλικιωθεὶς κατὰ τῶν κηδεμόνων του, καὶ τὸ δικαστήριον τοὺς κατεδίκασεν ἢ ἀποζημιώσωσιν αὐτόν.

Ὁ Δημοσθένης ἡσχολήθη ἐπιμόνως καὶ διὰ διαφόρων μεθόδων εἰς τὸ νὰ νικήσῃ τὰς φυσικὰς του δυσκολίας, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἀπέτυχεν ὅταν κατὰ πρῶτον ἀνέβῃ εἰς τὸ βῆμα· μετὸν καιρὸν δὲ διὰ τῆς ἀσκήσεως τὰς ἐνίκησε.

Λαβὼν σπουδαῖον μέρος εἰς τὰ πράγματα τῆς πολιτείας καὶ ἀνακαλύψας καὶ πολεμήσας δραστηρίως τὴν φιλοδοξίαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας, κατεστάθη ἡ ψυχὴ τῆς γενναίας ἐκείνης τῶν πολιτῶν μερίδος, ἥτις ἤθελε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ λόγοι του ὁμῶς δὲν ἡδυνήθησαν νὰ μεταιώσωσι τὰ σχέδια τοῦ πονηροῦ καὶ δυνατοῦ Φιλίππου. Ἡ Ὀλυνθος ἥτις ἦτο τὸ μᾶλλον ἐνοχλοῦν τὴν Μακεδονίαν προπύργιον καὶ τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ σώσῃ ὁ Δημοσθένης, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου (347) καὶ ὅλη ἡ Χαλκιδικὴ χερσόνησος ἔγεινεν ἤδη ἐπαρχία μακεδονικὴ. Αἱ Ἀθηναῖοι ἐπαπειλούμενοι ἤδη εἰς Εὐβοίαν καὶ μέχρι τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ τῶν μακεδονικῶν στρατευμάτων, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδεχθῶσι συνθήκην εἰρήνης, κατὰ συμβουλήν αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι πιστεύοντες εἰς τὴν συνθήκην παρεδίδοντο εἰς πανυγύρεις, ὁ Φίλιππος, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν ἀμφικτυόνων καὶ διαβὰς τὰς Θερμοπύλας καὶ νικήσας τοὺς Φωκεῖς, ἔλαβε τὴν ψῆφον τὴν ὁποίαν εἶχον οὗτοι εἰς τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον (346), καὶ οὕτως ἀνemieχθη πλέον φανερά εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος πρὸς βλάβην τῆς.

Γενόμενος οὕτω μέλος τοῦ ἑλληνικοῦ σώματος, ἡδύνατο νὰ μετατρέπη τὸ συνέδριον τῶν ἀμφικτυόνων κατὰ τὰ συμφέροντά του. Ἐπειδὴ ὁμως ἤξευρε νὰ περιμένη, δὲν προέβη ταύτην τὴν φορὰν ταχέως· καί, ὅπως ἀποφύγη πᾶσαν ἀποτυχίαν κινδυνώδη, ἔστρεψε τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, ὅπου ὁ Φωκίων καὶ ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς τὸν ἀνεχαίτιζον ἔτι, καὶ πρὸς τὸν Δούναβιν, τὸν ὁποῖον κατέστησεν ὄριον τοῦ βασιλείου του.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (338). Θάνατος Φιλίππου.

Ἄλλ' ἐν ᾧ αὐτὸς ἦτο τόσον μακρὰν τῶν Θερμοπυλῶν, οἱ μισθωτοὶ του εἰργάζοντο ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι, εἰς τῶν ὁποίων ἦτο, ὡς λέγεται, καὶ ὁ Ἀθηναῖος ῥήτωρ Αἰσχίνης, ὅστις προσεπάθει νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τὸν Φίλιππον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἀρχηγίαν νέου τινὸς ἱεροῦ πόλεμου κατὰ τῶν Λοκρῶν, οἵτινες ἐπίσης εἶχον καλλιεργήσει μέρος γῆς τοῦ Δελφικοῦ Ἀπόλλωνος.

Ὁ Φίλιππος διέβη τότε δευτέραν φορὰν τὰς Θερμοπύλας (338), καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Ἑλλάτιαν. Ἀμα μαθὼν τοῦτο ὁ Δημοσθένης, ἐξηγέρθη, συναθροίσας τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Θηβαίους εἰς μέγαν ἀγῶνα· ἀλλ' εἰς τὴν Χαιρωνεῖαν ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κατὰ κράτος οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θηβαῖοι (338).

Ὁ Φίλιππος προσηνέχθη μετριοπαθῶς πρὸς τοὺς ἡττημένους. Κατάρθωσε δὲ νὰ διορισθῇ ὑπὸ τῶν ἀμφικτυόνων ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν καὶ νὰ νομιμοποιήσῃ οὕτω τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐξουσίαν του. Ἡ Μακεδονία τῷ ὄντι ἦτο ἤδη ἰσχυρὸν κράτος, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν μέχρι τοῦ Ἰστροῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου.

Ὁ Φίλιππος ἄγων ἤδη τὸ 47 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀνεχαίτισθη ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων σχεδίων του, δολοφονηθεὶς τῷ 336 π. Χ. ὑπὸ τοῦ εὐπατρίδου Πausανίου, ἀφ' οὗ ἐβασίλευσεν ἔτη 24.

§ 32. Ἀλέξανδρος (336 — 323 π. Χ.).

Τὸν Φίλιππον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἀλέξανδρος, γεννηθεὶς τὴν 16 Ἰουλίου 356, τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ἣν Ἡρόστρατος, ἐπιθυμῶν φήμην κακόζηλον, ἔκαυσε τὸν ἐν Ἐφέσῳ περίφημον ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος· τὰ σημεῖα τοῦ μεγάλου χαρακτῆρός του ἐδείχθησαν ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Ἐκόμισάν ποτε πρὸς τὸν Φίλιππον ἵππου Βουκέφαλον ὀνομασθέντα, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς κατώρθωσεν νὰ δαμάσῃ· ὁ Ἀλέξανδρος, παρατηρήσας ὅτι τὸ ζῶον πολὺ ἐξηγριωμένον, ἐφοβεῖτο πρὸ πάντων τὴν ἰδίαν τοῖ σκιάν, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν του πρὸς τὸν ἥλιον, τὸ ἐθῶς πευσε, τὸ κατεπράχυνε, ἔπειτα μὲ ἐν πῆδημα ἀνέβη αὐτὸ καὶ τὸ ἐδάμασεν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἤξευρεν ἀπὸ μνήμης τὴν Ἰλιάδα καὶ μέρος τῆς Ὀδυσσεΐας τοῦ ποιητοῦ Ὀμήρου. Ὁ μὲν Λεωνίδας ὁ γυμναστής του κατέστησε τὸν μαθητὴν του εὐκρινῆτον καὶ ἐξαίρετον στρατιώτην, ὁ δὲ μέγας διδάσκαλός του Ἀριστοτέλης τὸν κατέστησεν Ἀλέξανδρον.

Δέκα καὶ ἑξ ἑτῶν ἡλικίας ὢν, ἐπεφορτίσθη νὰ κυβερνήτῃ τὸ βασιλεῖον ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ πατρός του, ἐκστρατεύσαντος κατὰ τοῦ Βυζαντίου.

Ἀρμα δ' ἀναβὰς τὸν θρόνον εἰκοσαέτης, ἐφάνη αἰφνιδίως μὲ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι οἱ Ἕλληνες ἐξεγειρόμενοι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, δὲν ἤθελον ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονίαν του· ἐταπεινώθησαν ὁμῶς ταχέως ἕνεκα τῆς ἐμφανίσεώς του. Εἰς τὸ ἐν Κορίνθῳ συνέδριον πάντες (πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων) ἐπεκύρωσαν τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἀρχιστρατηγίαν του. Ἀλλὰ πρὶν ἢ μετελθεῖ εἰς Ἀσίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ βασιλεῖόν του πρὸς βορρᾶν. Ἐνῷ δὲ κατεπολέμει διαφόρους βαρβάρους λαοὺς, προβάς καὶ πέραν τοῦ Ἰστροῦ, καὶ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ του κατετρόπωσεν τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ Ταυλαντίους, ψευδῆς φήμη περὶ τοῦ θανάτου του ἐκίνησε τοὺς Θηβαίους εἰς ἀποστασίαν, ἐτά-

ράξε δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Μαθὼν ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος, κινήσας ἔφθασεν ἐντὸς 12 ἡμερῶν πρὸ τῶν Θηβῶν, κατετρόπωσε τοὺς Θηβαίους εἰς μίαν μάχην, κατέδραψε τὴν πόλιν τῶν (πλὴν τῆς Καδμείας) καὶ ἀφῆκεν ἀνέπαφα μόνον τοὺς ναοὺς καὶ τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου τὴν οἰκίαν. Τοὺς δ' ἐναπολειφθέντας κατοικοὺς (30,000) ἐξήνδραπόδισεν. Ἡ ταχεὶά του αὕτη ἐνέργεια ἡσύχασεν ἐκ φόβου τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

Ἡ ἐν Γρανικῷ ποταμῷ νίκη (358). Γόρδιος δεσμός.

Ἀφίσας τὸν Ἀντίπατρον ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς τήρησιν τῆς ἡσυχίας τῶν ἐν Εὐρώπῃ κτήσεών του, διέβη τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἀπέβη εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀσίας μετὰ 30,000 πεζῶν στρατιωτῶν καὶ 4,500 ἱππέων. Ὁ ἀγὼν ἤρχισεν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ, ὅπου 100 χιλ. Πέρσαι, προσπαθοῦντες νὰ τὸν ἐμποδίσωσι προσεβλήθησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκεῖ ἐκινδύνευσε τὴν ζωὴν του, ἀλλ' εἰς τῶν στρατηγῶν του, ὁ Κλεῖτος, τὸν ἔσωσε, φονεύσας ἐχθρόν τινα μέλλοντα νὰ τὸν κτυπήσῃ εἰς τὰ νῶτα.

Διευθύνθη μετὰ ταύτην τὴν νίκην κατὰ μῆκος τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἵνα ἐμποδίσῃ, κυριεύων τὰς παραθαλασσίους πόλεις, τὸν Δαρεῖον ἀπὸ τοῦ νὰ στρατολογήῃ ἐν Ἑλλάδι ἢ ἀπὸ τοῦ νὰ διεγείρῃ ταραχάς· διότι παρετήρησε, διαβαίνων τὸν Γρανικόν, ὅτι τὰ μέγιστα προσκόμματα ἐγίνοντο εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὰ τοῦ Δαρείου στρατόπεδα μισθωτῶν Ἑλλήνων. Ἐν διαστήματι δὲ ὀλίγων μηνῶν ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν χερσόνησον.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐμποδίσθη ἐν Κιλικίᾳ ὑπὸ τινος ἀσθενείας, λείαν ἐπικινδύνου, καθ' ἣν οἱ περὶ αὐτὸν ἀπηλπίσθησαν περὶ τῆς ζωῆς του· οὐδεὶς δὲ τῶν ἄλλων ἰατρῶν ἐτόλμα νὰ τὸν βοηθήσῃ, φοβούμενοι, μήπως ἀποτυχόντες διαβληθῶσι πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Ἀκαρνὰν δέ τις φίλος του ἰατρὸς, ὀνομαζόμενος Φίλιππος, μόνος ἐτόλμησε νὰ ἀποπειραθῇ ὅπως τὸν σώσῃ, προπαρασκευάσας

δι' αὐτὸν ἰατρικὸν, τὸ ὅποιον δραστηρίως ἐμελλε νὰ ἐνεργήσῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε λάβῃ ἐπιστολὴν τοῦ Παρμανίωνος ἐκ τοῦ στρατοπέδου, εἰδοποιουῦσαν αὐτὸν νὰ πιστῇ εἰς τὸν ἰατρὸν τοῦτον, ὡς ἐξηγορασμένον δὴ ὄντα ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ὁ Δαρεῖος δὲ νεωστὶ εἶχεν ὑποσχεθῇ, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως, χίλια τάλαντα καὶ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας εἰς τινα τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμῶς εἰς οὐδὲν τῶν τῶν ἠθέλησε νὰ πιστεύσῃ· ὅθεν διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐγγεγράφας εἰς τὸν Φίλιππον τὴν κατηγοροῦσαν αὐτὸν ἐπιστολὴν, διὰ τῆς ἐτέρας ἔπαιε τὸ ἰατρικόν, δεικνύων οὕτω τὴν πρὸς τοὺς φίλους του καὶ τὴν ἀρετὴν πίστιν του.

Αἱ ἐν Ἰσσοῦ καὶ Ἀρβήλοις νίκαι (333 — 331)

καὶ αἱ λοιπαὶ κατακτήσεις.

Ἐν τούτοις ὁ Δαρεῖος ἐπλησίαζε μετὰ μεγάλου στρατοῦ, 400,000 πεζῶν καὶ 100,000 ἵππέων. Ὁ Ἀλέξανδρος σπεύσας τὸν ἐπρόφθασεν εἰς τὴν Ἰσσὸν, παρὰ τὴν εἰσοδὸν τῆς Συρίας, καὶ ἐκεῖ προσβαλὼν τὸν πολυάριθμον αὐτοῦ στρατὸν, τὸν ἐνίκησε κατὰ κράτος. Κατεδίωξε αὐτὸν μέχρι νυκτὸς καὶ αὐτὸν τὸν μέγαν βασιλέα ἀδιακόπως φεύγοντα, ἀλλὰ δὲν συνέλαβεν αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ἐξήκολούθησε νὰ παραπορεύηται τὰ παράλια, διήλθε τὴν Συρίαν, ἐκυρίευσεν τὴν Τύρον μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν, μετ' αὐτὴν δὲ καὶ τὴν Γάζαν καὶ διὰ τοῦ Πηλίου οἴου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐκεῖ ἔκτισεν τὴν καὶ ἔτι τὴν νῦν σώζομένην ὁμώνυμον αὐτῷ πόλιν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἣτις τάχιστα ἔγινεν ἡ πρωτίστη ἀποθήκη τοῦ ἐμπορίου τοῦ κόσμου. Ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας μετέβη διὰ τῆς ἐρήμου εἰς τὸ περίφημον μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος ἵνα συμβουλευθῇ αὐτό· ἐκεῖ δὲ προσηγορεύθη ὑπὸ τοῦ ἱερέως ὡς υἱὸς τοῦ Διὸς, ἔπειτα ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἤδη κυριεύσει ὅλα τὰ παράλια μέρη τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Δαρείου, ἅτινα ἀντικρύνουν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἤρχισε, διαβάς τὸν Εὐφράτην, τὴν κα-

ταδίωξιν τοῦ ἡγεμόνος τούτου. Ἐν ᾧ δὲ τὸν προσήγγιζεν, οἱ Πέρσαι ἑντρομοὶ ἔφευγον ὀπισθεν τοῦ Τίγριδος· ὁ Ἀλέξανδρος ὁμως τὸν ἠκολούθησε μετὰ μεγάλης δραστηριότητος καὶ ταχύτητος, καὶ καταλαβὼν τὸ στρατευμά του ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Ἀρβήλων τὸ κατέστρεψεν ἄνευ κόπου (331).

Ὁ Ἀλέξανδρος, βέβαιος ἤδη ὅτι οὐδεὶς στρατὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας ἠδύνατο ν' ἀντισταθῇ εἰς τοὺς Μακεδόνες του, τὸν ἀφῆκε νὰ φεύγῃ καὶ κατέβη ὁ ἴδιος εἰς τὴν πόλιν Βαβυλῶνα, ὅπου προσήνεγκε θυσίας εἰς τὸν θεὸν Βῆλον, οὗτινος τὸν ναόν, κατεστραμμένον ὑπὸ τοῦ Ξέρξου, ἀνωκοδόμησεν. Ἦτο δὲ τοῦτο ἱκανοποίησις, δοθεῖσα εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, καὶ τρόπος, ἵνα τοὺς εὐχάριστήσῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔπραττε τὸ αὐτὸ πανταχοῦ, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ναοὺς καὶ τιμῶν τοὺς ἐν αὐτοῖς λατρευομένους θεοὺς, ὅπως ἐλκύῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν τῶν λαῶν ἀγάπην. Μετὰ βραχεῖαν ἐν Βαβυλῶνι διαμονήν, ἐπορεύθη πρὸς κατάληψιν τῶν ἄλλων πρωτευουσῶν τοῦ Δαρείου, τῶν Σούσων, ὅπου εὗρεν ἄπειρα πλούτη, τῆς Περσεπόλεως καὶ τῶν Πασαργαδῶν, πόλεως ἱερᾶς τῶν Περσῶν, ἐν ᾗ ἐγένετο ἡ στέψις τῶν βασιλέων. Κύριος οὕτω γενόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς αὐτοκρατορίας, ἀνέβη πάλιν τότε πρὸς τὸ βόρειον, πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ Δαρείου, καὶ ἔφθασεν οὕτως εἰς τὰ Ἐκβάτανα.

Θάνατος τοῦ Δαρείου (330).

Ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἀναχωρήσει ἀπὸ ταύτης τῆς πόλεως πρὸ ὀκτώ ἡμερῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος τὸν κατεδίωξε μετὰ μεγάλης σπουδῆς, ἐν διαστήματι ἑνδεκα ἡμερῶν διατρέξας 3,000 σταδίους, καὶ ὁμως δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν φθάσῃ, ἀλλὰ πρὸς τὰς πύλας (στενὰ) τῆς Κασπιανῆς δύο τοῦ βασιλέως ὑπηρετὰι ἦλθον ἀναγγέλλοντες ὅτι ὁ Βῆσος σατράπης τῆς Βακτριανῆς, συνομόσας μὲ ἄλλους στρατηγούς, εἶχεν ἀλυσοδέσει τὸν βασιλέα του Δαρεῖον καὶ τὸν ἔσυρεν ὀπισθὲν του. Οἱ Μακεδόνες τότε ἔσπευσαν εἰς

καταδίωξίν του. Ὁ Βῆσπος ὁμως, καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλον νὰ τὸν καταλάβωσιν, ἔσφαξε τὸν αἰχμάλωτόν του βραδύνοντα τὴν φυγὴν του, καὶ ἔφυγεν ἐγκαταλείψας πτώμα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις καλύψαυτὸ μὲ τὴν ἰδίαν του χλαμύδα, διέταξε νὰ τὸ μεταφέρωσι καὶ τὸ θάψωσιν ἄξιοπρεπῶς εἰς τοὺς τάφους τῆς Περσίας βασιλέων. Ὁ Βῆσπος, κηρυχθεὶς ἤδη βασιλεὺς τῆς Περσίας, ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ κέντρον ἀντιστασεως ἐν τῇ Βακτριανῇ καὶ τῇ Σογδιανῇ, ἀλλ' ὁ Ἀλεξάνδρος δὲν ἔδωκε καιρὸν εἰς αὐτόν· συλλαβὼν δὲ αὐτὸν πέραν τοῦ Ὠξοῦ, τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου, ὅστις ἐξεδικήθη αὐτὸν σκληρότατα βασανίσας αὐτόν ἕως θανάτου (329).

Στρατεῖται πρὸς βορρᾶν τῆς αὐτοκρατορίας (329—328).

Ὁ Ἀλεξάνδρος διέτριψε δύο ἔτη εἰς τὰς χώρας ταύτας, ὑπὸ μαχίμων λαῶν κατοικουμένας, ὅπου ἔκτισε πόλεις, ἵνα ἐμποδίσῃ τοὺς Σκύθας ὀπισθεν τοῦ ποταμοῦ Ἰαζάρτου· κατέστειλεν ἐπαναστάσεις, πρὸ πάντων τῶν ἐπανάστασιν ἀνδρείου τινὸς σατράπου, τοῦ Σπιταμένου καὶ κατέστρεψε φρούρια, νομιζόμενα ἀπόρθητα. Ἐν τῇ λεγομένῃ Σογδιανῇ πέτρα, ἀπρόσιτον ἀκρόπολιν, εὐρὼν ὁ Ἀλεξάνδρος τὴν οἰκογένειαν Πέρσου τινὸς μεγιστάνος τοῦ Ὀξύρτου, ἐνυμφεύθη τὴν ὥραιάν αὐτοῦ κόρην Ρωξάνην. Ἡ συγγένεια αὕτη ἐξησφάλισε τέλος τὴν ἡσυχίαν τῶν μερῶν τούτων.

Θάνατος τοῦ Κλεΐτου καὶ τοῦ Φιλώτα.

Μετὰ τοὺς δυσκόλους καὶ κινδυνώδεις ἐκείνους πολέμους συνέβη καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κλεΐτου (328). Εἰς συμπόσιον, ὅπου ἀφθόνως ἔπιον οἶνον, οὐτιδανοὶ κόλακες ὑπερεξεθειάζον τὸν Ἀλεξάνδρον τοσοῦτον, ὥστε τὸν προέκρινον τῶν κοινῶς ὑπολαμβανομένων ἡρώων, τοῦ Κλέστορος καὶ τοῦ Πολυδεύκου καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Κλεῖτος τότε ἀγανακτήσας ἐφώναξεν, ὅτι ὁ

Ἀλέξανδρος δὲν κατώρθωσε μόνος τὸ πᾶν, καὶ ὅτι μέγα μέρος τῆς δόξης του ὀφείλεται εἰς τοὺς Μακεδόνας· καὶ, ἐπειδὴ ἐζητυέλιζον τὰς πράξεις τοῦ Φιλίππου, ὑπερυψώνοντες τὰ κατορθώματα τοῦ υἱοῦ του, ὁ γηραιὸς στρατηγός, παρεκθὰς τῶν ὁρίων τοῦ λόγου, ἤρχισεν ἐπαινῶν τὸν πατέρα νὰ σατυρίζῃ τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ ἐκτείνων τὸν βραχίονα πρὸς τοῦτον, « ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ βραχίονος τούτου, εἶπε, σὺ ἀπώλλυσο εὐθὺς ἀπὸ τοῦ Γρανικοῦ ». Ὁ βασιλεὺς οἰνοβαρὴς καὶ πνέων ὀργὴν, ἀρπάσας λόγχην ἀπὸ τινος τῶν φυλάκων του, διεπέρασε τὸν σωτήρα του, τὸν φίλον του· ἀνανήψας ὁμως εὐθὺς μετενόησε, καὶ στρέψας κατὰ τοῦ στήθους του τὴν αἰχμὴν τῆς λόγχης, ἐμελλε νὰ λογχίσῃ ἑαυτὸν, ἂν μὴ τὸν ἀνεχαίτιζον. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας διέμεινεν ἐν τῇ σκηνῇ του ὀλολύζων, κράζων τὸν Κλεῖτον, καταρώμενος ἑαυτὸν καὶ ἀποποιούμενος πᾶσαν τροφήν.

Ἄλλη τραγικὴ πρᾶξι συνέβη καιρὸν τινα μετὰ ταῦτα, ὁ φόνος τοῦ φιλοσόφου Καλλισθένους, κατηγορηθέντος ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως. Πρὸ τούτων ὁ Φιλώτας, ἀρχηγὸς μοίρας τοῦ ἱππικοῦ, ἀπωλέσθη τῷ ἔτει 329 λιθοβοληθεὶς ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ στρατοῦ δι' ἄλλην κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου συνωμοσίαν, μὴ ἀνακαλυφθεῖσαν ὁμως ποτέ. Ἐδολοφονήθη δ' ἔτι κατὰ προσταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ὁ πατήρ τοῦ Φιλώτα ἐβδομηκοντούτης στρατηγὸς Παρμενίων, πρὶν προφθάσῃ νὰ μάθῃ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ του τούτου. Αἱ πράξεις αὗται εἶναι κηλίδες δυσάρεστοι ἐπὶ τῆς μνήμης τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός.

Αἱ κατὰ τῶν Ἰνδῶν ἐκστρατεῖαι (327—323).

Ἀπὸ τῆς Βακτριανῆς ὁ Ἀλέξανδρος διηυθύνθη πρὸς τὸν Ἰνδόν, ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ὁποίου δύο βασιλεῖς ἐδυνάστευον, ὁ Ταξιλῆς ὅστις ἦλθεν ἔμπροσθεν τοῦ κατὰ κτητοῦ προσφέρων αὐτῷ τὴν ὑποταγὴν του, καὶ ὁ Πῶρος, ὅστις τὸν περιέμενεν ὑπερηφάνως μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεων του πέραν τοῦ ποταμοῦ. Οἱ Μακεδόνες ἐκοψαν

ὁλόκληρον δάσος καὶ κατεσκευάσαν στόλον, ἐνίκησαν δὲ τὸν Ἰνδὸν ἡγεμόνα πλησίον τοῦ Ἰδάσπου. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὐ μόνον ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ ἄρχῃ εἰς τὸ βασίλειόν του ὡς σατράπης, ἀλλὰ καὶ ἄλλην χώραν ἔδωκε εἰς αὐτὸν, καὶ τὸν ἐπεφόρτισε νὰ ἐπαγρυπνῇ περὶ τῆς ὑπακοῆς ὅλης ταύτης τῆς χώρας, θέλων ὁ ἴδιος νὰ προχωρήσῃ μακρύτερα, ἵνα διαβῇ τὸν Ἰδάσπην, καὶ κυριεύσῃ τὴν Ἰνδικήν· ὁ στρατός του ὁμῶς ἀπεποιήθη νὰ προβῇ περαιτέρω. Ἀνήγειρε δὲ τότε δώδεκα μεγίστου βωμοὺς, πέριξ τῶν ὁποίων ἐτέλεσεν ἀγῶνας, ἔπειτα κατέβη τὸν Ἰδάσπην μέχρι τοῦ παρὰ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν στομίου του, καὶ τὸν Ἰνδὸν μέχρι τοῦ ὠκεανοῦ, ὑποτάσσων ὅλους τοὺς παραποταμίους λαοὺς, κτίζων πόλεις, ναυπηγεῖα καὶ λιμένας.

Κατὰ ταύτην τὴν πορείαν εἰς τὴν πολιορκίαν φρουρίου τινὸς τῶν Μαλλῶν, τὸ ὀρμητικὸν του θάρρος ὀλίγον ἔλλειψε νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν. Πρῶτος κατῴρθωσε νὰ ἀναβῇ τὰ τεῖχη· τρεῖς δὲ τῶν ἀξιωματικῶν του τὸν ἠκολούθησαν· ἄλλ' αἱ κλίμακες συνετρίβησαν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐκτεθειμένος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ προτειχίσματος εἰς ὅλα τὰ βέλη μόνος, ἐρρίφθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ φρουρίου. Ἐπηρεισθεὶς τὸ τεῖχος καὶ προφυλαττόμενος ὑπὸ τινος κορμοῦ δένδρου, ἐκράτησε τοὺς ἐχθροὺς μακρὰν, ἐφόνευσε τοὺς μᾶλλον θρασεῖς, οἵτινες τὸν ἐπλησίασαν, ἀλλ' ἔπεσε τέλος προσβληθεὶς ὑπὸ βέλους. Εὐτυχῶς οἱ τρεῖς ὁπαδοὶ τοῦ συνηνώθησαν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐκάλυψαν τὸ σῶμα του μὲ τὰς ἀσπίδας των. Ἡ ἀντίστασις αὕτη ἔδωκε καιρὸν εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ ὑπερπηδῇσιν τὰ τεῖχη καὶ νὰ τρέξωσι σωρηδὸν τότε. Ὁ Ἀλέξανδρος μετεφέρθη λειποθυμημένος εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ ἐπὶ τινι καιρὸν δὲν εἶχον ἐλπίδας περὶ τῆς ζωῆς του.

Διερευνήσας πεφροντισμένως τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰνδοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Σοῦσα αὐτὸς μὲν μετὰ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ στρατοῦ διὰ τῶν ἐρήμων τῆς Γεδρωσίας καὶ τῆς Καραμανίας, ὅπου οὐδεὶς στρατὸς εἶ-

γεν εἰσέτι εἰσδύσει, ὁ δὲ ναύαρχος τοῦ Νέαρχος μετὰ τοῦ ὑπολοίπου μέρους, παραπλέων τὴν παραλίαν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τίγριδος καὶ Εὐφράτου. Τὸ δ' ἐφεξῆς ἔτος ὁ Ἀλέξανδρος εἰσῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα.

**Ἔκτασις τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου αὐτοκρατορίας
καὶ θάνατός του.**

Ἡ αὐτοκρατορία τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο ἡ εὐρυτάτη πα-
σῶν, ὅσας ὁ ἀρχαῖος κόσμος εἶδεν· ὠρίζετο πρὸς ἄρκτον
ὑπὸ τοῦ Ἰστροῦ, τοῦ Εὐξείνου πόντου, τοῦ Καυκάσου,
τῆς Κασπίας θαλάσσης· πρὸς ἀνατολὰς, ὑπὸ τῶν Ἡμω-
δῶν ὀρέων καὶ τῶν ποταμῶν Ὑφάσιος καὶ Ἰνδοῦ· πρὸς
νότον ὑπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τοῦ Περσικοῦ κόλπου,
τῶν ἐρήμων τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν καταρράκτων τῆς
Συήνης· πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης
καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου.

Ἀφ' οὗ ὁ Ἀλέξανδρος ἐθεμελίωσε τὴν ἐκτεταμένην
ταύτην ἐπικράτειαν διὰ τῶν ὀπλῶν, ἔπρεπε νὰ τὴν κα-
ταστήσῃ διαρκῇ διὰ τῆς ἔμφορος διοικήσεώς του· ὅθεν,
ἵνα ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην τῶν ἡττωμένων, ἐθυσίαζεν εἰς
τοὺς θεοὺς των, ἐσέβετο τὰ ἔθιμά των, παρέδιδε γενικῶς
εἰς χεῖρας τῶν αὐτοχθόνων τὴν πολιτικὴν διοίκησιν τοῦ
τόπου, καὶ ἡγωνίζετο παντοιοτρόπως νὰ ἐνώσῃ τοὺς δύο
λαοὺς διὰ γαμηλίων δεσμῶν, ὡς ὁ ἴδιος ἔδωκε τὸ παρά-
δειγμα. Ἐκτὸς τούτου, ἵνα μονιμοποιηθῇ καὶ ὠφεληθῇ
πλειότερον ἐκ τῆς ἰσχύος τοῦ ἐμπορίου, ἐδημιούργησε
μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, μεταξὺ τῆς Ἑλ-
λάδος καὶ τῆς Περσίας κοινὰ συμφέροντα. Ἐνεκα τούτου
ἔκτισε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τοσαύτας ἄλλας πόλεις,
αἵτινες εἰσέτι ὑφίστανται διὰ τὸ προσφυές τῆς φύσεως
αὐτῶν· ἐβάρυνεν ἐν Βαβυλῶνι λιμένα ἱκανὸν νὰ χωρήσῃ
1,000 πλοῖα. Παραδοθεὶς ὁμως ἀκαθέκτως εἰς τὰ συμ-
πόσια καὶ τὰς μακρὰς εὐωχίας, κατελήφθη ὑπὸ πυρετοῦ,
καὶ τὴν ἐνδεκάτην ἡμέραν ἐξέπνευσεν ἄγων τὸ τριακοστὸν
καὶ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του (24 Ἀπριλίου 323).

§ 33. Διαμελισμὸς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους.

Οἱ Σπαρτιαῖται οὐδέποτε ἠθέλησαν ν' ἀναγνωρίσωσιν τὴν ἀξίωσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ νὰ ἄρχῃ τῆς Ἑλλάδος, οὐδ' ἔδωκαν εἰς αὐτὸν, ὡς αἱ ἄλλαι τῆς Ἑλλάδος πόλεις, στρατιώτας πρὸς τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείαν. Ἀμα μάλιστα μαθόντες ὅτι διέβη πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου, συνέστησαν συμμαχίαν κατ' αὐτοῦ. Καί τινες μὲν τῶν πόλεων συνετάχθησαν μετὰ τῆς Σπάρτης, ἄλλαι δὲ ἐκ φόβου ὑπεστήριζον τὰ μακεδονικὰ συμφέροντα. Αἱ Ἀθηναὶ ἔμενον οὐδέτεροι, ὁ δὲ ῥήτωρ αὐτῶν Δημοσθένης, συκοφαντηθεὶς ὅτι ἔδωροδοκῆθη ὑπὸ τοῦ Ἀρπάλου θησαυροφύλακος τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ πιστευθείσης τῆς συκοφαντίας, κατεδικάσθη εἰς ζημίαν πεντήκοντα ταλάντων· μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ τὰ πληρώσῃ ἔφυγεν εἰς Αἰγιναν.

Ὁ Ἀρπαλος οὗτος, φοβηθεὶς τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔνεκα καταχρήσεων, πραχθεισῶν εἰς Ἐκβάτανα, ὅπου εἶχεν ἀφήσει αὐτὸν ἐπιμελητὴν τοῦ θησαυροῦ, κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας, φέρων πλῆθος χρημάτων.

Ὅτε ἐγνωρίσθη ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔγειναν ἐτοιμασίαι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ταχθέντων εἰς τὸν στρατὸν πάντων τῶν νεωτέρων τῶν 40 ἐτῶν, καὶ στόλου ἐξοπλισθέντος. Ἀπόστολοι δὲ ἀπεστάλησαν εἰς τὰς κυριωτέρας τῆς Ἑλλάδος πόλεις καλοῦντες αὐτάς πρὸς ἀπελευθέρωσίν των ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ πάντοτε φιλόπατρις Δημοσθένης συνώδευσε τοὺς ἀπεσταλμένους καὶ διὰ τῆς πιστικῆς εὐγλωττίας του πολλὰς κατέπεισε πόλεις νὰ συνταχθῶσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Τοῦτο μαθὼν ὁ δῆμος ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς ἐξορίας τὸν Δημοσθένην, ἀποστείλας πλοῖον εἰς Αἰγιναν νὰ τὸν παραλάβῃ· ἐλθόντα δὲ εἰς Ἀθήνας ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ἐν θριάμβῳ.

Ἐν τούτοις πολλὴ ἔγεινε σύγχυσις ἐν Ἀσίᾳ περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ρωξάνη ἔτεκε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου υἱὸν, ὅστις ὠνομάσθη Ἀλέξανδρος, ὑπῆρχε δὲ καὶ εἰς ἕτερον

θαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀδελφός, ὀνόματι Ἀρρίδαῖος, ὅστις ἦτο εὐήθης. Ὅθεν διεγερθείσης φιλονεικίας μεταξύ τῶν στρατηγῶν, ἂν ἔπρεπε νὰ φυλαχθῇ ὁ θρόνος διὰ τὸ νήπιον τῆς Ῥωξάνης, ἢ νὰ δοθῇ εἰς τὸν Ἀρρίδαῖον, ἀπεφασίσθη νὰ δοθῇ εἰς τοῦτον, καὶ οὕτως ἀνηγορεύθη βασιλεὺς, μετωνομασθεὶς Φίλιππος, συμμετασχόντος τῆς βασιλείας κατ' ὄνομα μόνον καὶ τοῦ ἐκ τῆς Ῥωξάνης υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀνίκανος νὰ κυβερνᾷ ὁ Ἀρρίδαῖος, ἔγεινε κηδεμὼν (ἐπιμελητὴς) αὐτοῦ εἰς τὰς ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ χώρας Περδίκας ὁ μέγιστος τῶν Μακεδόνων στρατηγῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλεξάνδρος ἀποθνήσκων ἔδωκε τὸν δακτύλιόν του. Ὁ Ἀντίπατρος ἐξηκολούθει τὴν ἡγεμονικὴν ἀσκῶν ἐξουσίαν ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ ὁ Πτολεμαῖος διωρίσθη νὰ διοικῇ τὴν Αἴγυπτον. Ἀλλ' αἱ διατάξεις αὗται πολλὴν ἐπέφερον σύγχυσιν, διότι ἕκαστος μὲν τῶν εἰρημένων ἀντιβασιλέων ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς ὅλης αὐτοκρατορίας, ἄλλοι δὲ ἐπεθύμουν νὰ λάβωσι διοικήσεις ἐπαρχιῶν ἐπὶ σκοπῶ νὰ μετατρέψωσιν αὐτὰς εἰς βασιλεία ἑαυτῶν. Εἰς ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιθυμιῶν των καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ διέπραττον δολοφονίας καὶ φόνους, ὥστε ὀλίγοι τῶν κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἐπισήμων ἀνδρῶν ἀπέθανον ἐκ φυσικοῦ θανάτου. Ἐκ τούτων δὲ σύγχυσις καὶ ἀναρχία ἐπεκράτει πανταχοῦ τῆς μακεδονικῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ Περδίκας, καταστάς ἀπηνὴς τύραννος κατέστρεψε πάντας τοὺς ἐν ταῖς διαφόροις πόλεσι τῆς Ἀσίας ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου συνοικισθέντας ἀποίκους, ἀπομάχους ὄντας τοὺς πλείστους, διότι ἐπιθυμήσαντες νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Ἑλλάδα, καὶ ἐμποδισθέντες, ἐπανέστησαν. Διὰ τοιούτων πράξεων ἡλπιζεν ὁ Περδίκας νὰ καταλάβῃ ποτὲ τὸν μακεδονικὸν θρόνον.

Λαμιακὸς πόλεμος. Θάνατος Δημοσθένους.

Ὁ Ἀντίπατρος ἐν τούτοις ὁ τῆς Μακεδονίας διοικητὴς διετέλει πολεμῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Πολλοὶ δὲ

πόλεις ἐνωθεῖσαι μετὰ τῶν Ἀθηναίων συνήχθησαν εἰς Θερμοπύλας ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Ἀθηναῖον Λεωσθένη. Γενομένης ἐνταῦθα μάχης ἐνίκησαν οἱ σύμμαχοι, καὶ ὁ Ἀντίπατρος καταφυγὼν εἰς Λαμίαν ἐπολιορκήθη στενῶς· ἀλλ' ἐπελθούσης εἰς αὐτὸν ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Λεοννάτοιο ἐπικουρίας ἐξ Ἀσίας, τὴν ὀπβίαν δὲν ἡδυνήθη ν' ἀποκρούσῃ ὁ διαδεχθεὶς τὸν πεσόντα εἰς τὴν πολιορκίαν ταύτην Λεωσθένης, ἡττήθησαν οἱ Ἕλληνες ἐν Κρανῶνι (322), καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων στόλος κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ μακεδονικοῦ· ὅθεν οἱ σύμμαχοι ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι κατὰ μέρος ἕκαστος πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Καὶ αὐτοὶ οἱ κατ' ἀρχὰς ἀναβαλόντες τὴν συνθήκην Ἀθηναῖοι ὑπεχρεώθησαν ἐπὶ τέλους νὰ δεχθῶσι τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου ἐπιβληθέντας ὅρους τῆς εἰρήνης, καὶ νὰ δεχθῶσι σταθμὸν μακεδονικῆς φρουρᾶς ἐν Μουνυχίᾳ. Ἀπήτησε δὲ ὁ Ἀντίπατρος καὶ τὴν εἰς χεῖρας αὐτοῦ παράδοσιν τῶν ἀντιπολιτευθέντων πρὸς αὐτὸν πολιτικῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν Δημοσθένην, ἀλλ' οὗτος εἶχεν ἤδη καταφύγει εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος· ὅτε δὲ ἦλθον ἐκεῖ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἀντιπάτρου νὰ τὸν συλλάβωσι, μασσήσας δηλητήριοι ἐτελεύτησεν, ἵνα μὴ πέσῃ ζῶν εἰς χεῖρας τοῦ (322 π. X.).

§ 34. Οἱ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι.

Μαθὼν ὁ Ἀντίπατρος τὰς ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ἀξιώσεις τοῦ Περδίκκα, καὶ συνενωθείς μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, ἐκήρυξε πόλεμον κατ' αὐτοῦ. Ὁ Περδίκκας, κατευθυνθεὶς εἰς Αἴγυπτον μετὰ ἰσχυροτάτου στρατοῦ καὶ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἀρρίδαϊον καὶ τὴν Ῥωξάνην μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀλεξάνδρου, ἐδολοφονήθη ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ὑπὸ τινος τῶν ἀξιωματικῶν του. Ἦδη δὲ ἡ ἀντιβασιλεία περιῆλθεν εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ὅστις ἀποθανὼν τὸ ἐπὶ ὅσον ἔτος ἀφῆκε διάδοχόν του τὸν Πολυσπέρχοντα, ἀρχαῖον τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατηγόν. Ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Ἀν-

τιπάτρου Κάσσανδρος ἀντέστη εἰς αὐτόν, ἰσχυρίζομενος ὅτι αὐτὸς εἶναι δίκαιον νὰ διαδεχθῇ τὸν πατέρα του. Ἐκ τούτου ἡγέρθη πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν, καθ' ὃν ὑπερίσχυ-
σεν ὁ Κάσσανδρος, συμμαχήσας μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου.

Μετὰ τὴν ἐκπολιόρκησιν τῆς Πύδνας ἐν Μακεδονίᾳ, ἐφόνευσεν ὁ Κάσσανδρος τὴν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει διαμέ-
νουσαν Ὀλυμπιάδα, μητέρα τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου
(316), καταδικασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῶν Μακε-
δόνων, διότι εἶχεν ἀποκτείνει τὴν γυναῖκα τοῦ Ἀρρίδαίου
Εὐρυδίκην, σύμμαχον οὖσαν τοῦ Κασσάνδρου, καὶ τὸν
Ἀρρίδαϊὸν αὐτὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων.

Εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον ἐποφθαλμιῶν ὁ Κάσσαν-
δρος, ἐφυλάκισεν ἐν Ἀμφιπόλει τὴν Ῥωξάνην καὶ τὸν
υἱὸν τῆς Ἀλέξανδρον, τοὺς ὁποίους ὕστερον ἔστειλε καὶ
ἐφόνευσαν (311), εἶτα δὲ, ὅπως συνδεθῇ μετὰ τοῦ ἀρ-
χαίου βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας καὶ εὐκολύνῃ τὴν
κατοχὴν τοῦ θρόνου, ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν ἑτεροθαλῇ
ἀδελφὴν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου Θεσσαλονίκην, εἰς τι-
μὴν τῆς ὁποίας ἔκτισε τὴν φέρουσαν τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔτι
πόλιν ἐν τῷ Θερμαϊκῷ κόλπῳ. Οὐ πολὺ δ' ὕστερον ἤρ-
χισε ν' ἀνακτίζη, τῇ συνδρομῇ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος,
τὰς ἐκ πολλοῦ ἤδη κατεστραμμένας ὑπὸ τοῦ μεγάλου
Ἀλεξάνδρου Θήβας.

Ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ ὁ Ἀντίγονος νικήσας (316) τὸν ἄλ-
λον στρατηγὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Εὐμένην καὶ γενόμενος
ἰσχυρότατος ἐφαίνετο καὶ αὐτὸς ἐποφθαλμιῶν εἰς τὸν τοῦ
Ἀλεξάνδρου θρόνον· ἀλλὰ τότε συνεμάχησαν κατ' αὐτοῦ
ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Κάσσανδρος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Σέ-
λευκος (314). Ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ
ἄξιος υἱὸς αὐτοῦ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς διεξῆγον εὐ-
τυχῶς τὸν πόλεμον, καταναυμαχήσαντος τοῦ Δημητρίου
τὸν Πτολεμαῖον, καὶ ὠνόμασαν ἑαυτοὺς βασιλεῖς. Ἀλλὰ
κατὰ μίμησιν αὐτῶν ὠνομάσθησαν βασιλεῖς καὶ οἱ ἀντί-
παλοὶ των, καὶ οὕτω τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔπαυσε
πλέον νὰ θεωρῇται ὡς ἓν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ματαίως ἠθέ-

λησε νὰ συνενώσῃ ὑπὸ μίαν ἀρχήν, διότι ἡ ἀπόπειρα αὐτοῦ νὰ προσβάλλῃ τὴν Αἴγυπτον ἀπέτυχε, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Δημητρίου νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὴν Ῥόδον. Τέλος δ' ἔπεσεν ὁ γέρον Ἀντίγονος ἐν Ἰφῶ τῆς Φρυγίας μαχόμενος κατὰ τοῦ Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου (301) καὶ οἱ νικηταὶ σύμμαχοι διεμοιράσθησαν τὰς χώρας του. Τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ κράτους τοῦ Ἀλέξανδρου ἠγέρθησαν τέσσαρα βασιλεία, ἡ Μακεδονία μετὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Κάσσανδρον, ἡ Συρία ὑπὸ τὸν Σέλευκον, ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον καὶ ἡ Θράκη (μέχρι τοῦ 281) ὑπὸ τὸν Λυσίμαχον.

Ὁ δὲ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς μετὰ τὴν ἐν Ἰφῶ μάχην κατέφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὸν ὑπεδέχθησαν ψυχρῶς καὶ αὐτοὶ οἱ θεοποιήσαντες αὐτὸν καὶ τὸν πατέρα του πρότερον Ἀθηναῖοι. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Κάσσανδρου, ὠφελήθη ἐκ τῶν διχονοιῶν τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ προσκληθεὶς μετὰ τοῦ Πύρρου εἰς βοήθειαν τοῦ ἐτέρου αὐτῶν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, ὅπου ἐβασίλευσεν ἑπτὰ ἔτη μέχρι τοῦ 278, ὅτε διὰ τὸ βίαιον τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν ἐπιβολὴν βαρέων φόρων ἐδιώχθη καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Σελεύκου περιωρίσθη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Συρίας καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε τῷ 273.

Ὁ δὲ Πύρρος καταλαβὼν τὴν Μακεδονίαν, ἐδιώχθη ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου καὶ ἔμεινεν εἰς Ἡπειρον, ἡσύχως βασιλεύων· τῷ δὲ 280 π. Χ. προσεκλήθη εἰς Τάραντα τῆς Ἰταλίας, ἵνα βοηθήσῃ τοὺς κατοίκους, ἀποίκους Ἑλλήνας ὄντας καὶ πολεμουμένους ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

§ 35. Φωκίων.

Ὁ μέγας οὗτος πολίτης τῶν Ἀθηνῶν ἦτο τιμιώτατος καὶ ὀλιγαρχέστατος. Ἐτυχον πολλαὶ εὐκκίριαι νὰ πλουτήσῃ, ἀλλ' ὅμως ἔμεινε πτωχὸς διὰ βίου. Ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος προσεπάθησαν μυστικῶς τῷ τρόπῳ νὰ

τὸν προσκλήσῃ διὰ δώρων, ἀλλ' ἀπέρριψε ταῦτα. Ὅτε δὲ τὸν ἐβίαζον οἱ δωροφόροι νὰ τὰ δεχθῇ ἂν ὄχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, τοῦλάχιστον διὰ τὰ τέκνα του, «Θὰ πράξωσιν ὡς ἐγὼ, ἀπεκρίθη· ἐὰν μοι ὁμοιάζωσι, δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην χρημάτων· εἰδὲ μὴ, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ τὰ συνδράμω εἰς τὰς ἀκολασίας των». Ὡς στρατηγὸς ἦτο πολὺ ἐπιτήδειος, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πολλάκις ἀνέθεσαν τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων των εἰς τὴν ἀρχηγίαν του.

Ὡς ῥήτωρ εἶχε μεγάλην ἰσχύν τὴν ἀρετὴν του, ἡναντιοῦτο δὲ εἰς τὰ μέτρα τοῦ Δημοσθένους, ἐπιθυμῶν εἰρήνην μὲ τὸν Φίλιππον, οὐχὶ ὅμως διαφθαρεῖς ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν του πεποιθῆσιν. Ἐδίωξε πολέμων τοὺς Μακεδόνας ἐξ Εὐβοίας καὶ ἄλλοτε ἐνίκησεν αὐτοὺς ἐν Θράκῃ, σώσας ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν τὸ Βυζάντιον. Τῷ 319 ὁ ἀντιβασιλεὺς Πολυσπέρχων, ἐχθρὸς τοῦ Φωκίωνος, καθὼ φίλου τοῦ Κασσάνδρου τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του, ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον ὀγδοήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ὄντα, καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλους ὁμόφρονάς του τῷ 317 π. Χ. Ἐπεί δὲ ἐν τῇ φυλακῇ τὸ κώνειον ἀταράχως (317) καὶ κατὰ ψήφισμα τοῦ δήμου μετεφέρθη ὁ νεκρὸς του ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς. Ἐκτιμήσαντες ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν γενομένην ἀδικίαν, ἀνεκόμισαν ἐκ Μεγαρίδος, ὅπου εἶχε κηδευθῇ, τὰ ὅστ' αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας, καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνήγειρεν ὁ δῆμος χαλκοῦν ἀνδριάντα, καὶ κατεδίκασεν εἰς θάνατον τὸν κατήγορόν του.

§ 36. Γαλάται ἐν Ἑλλάδι. (280-289 π.Χ.).

Βασιλεύοντος ἐν Μακεδονίᾳ τοῦ τὸν Σέλευκον δολοφονήσαντος Πτολεμαίου τοῦ Κερκυνοῦ, πολυάριθμον στῆφος Κελτῶν ἢ Γαλατῶν, κατελθὼν ἐκ τῆς Παννονίας, ὅπου οἱ βάρβαροι οὗτοι εἶχον 300 ἤδη ἔτη πρότερον ἐγκατασταθῇ, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Μακεδονίαν· νικήσαντες δὲ τοὺς στρατοὺς τῆς καὶ λεηλατήσαντες αὐτὴν, φονεύ-

σαντες δὲ καὶ Πτολεμαῖον τὸν Κεραυνόν, ἀπῆλθον· τὸ ἐπίον δ' ἔτος ἐπανῆλθον ὑπὸ τὸν ἡγήτορα αὐτῶν Βρέν-
νον. Ἦσαν δὲ, καθὰ κοινῶς λέγεται 150,000 πεζῶν καὶ
20,000 ἱππέων, ὧν ἕκαστος εἶχε δύο οἰκέτας ἐφίππους.
Οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν γὰρ τοὺς ἀναχαιτίσωσιν εἰς Θερ-
μοπύλας. Ἡ στερεὰ Ἑλλάς συνεμάχησεν, ἀναθέσασα
τὴν ἡγεμονίαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἔδωκαν 1000
ὀπλίτας καὶ 600 ἱππεῖς· ἐπεμψαν δὲ καὶ ὅλα τὰ πλοῖά
των νὰ δεθῶσιν ἀπὸ τὴν πρύμνην καὶ προῶραν εἰς τὸν
Μαλιακὸν κόλπον, ὁπόθεν οἱ ἐπιβάται στρατιῶται ἡδύ-
ναντο κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συμπλοκῆς νὰ προσβάλ-
λωσι τοὺς βαρβάρους. Ἡ διοίκησις τοῦ τῆς ξηρᾶς στρα-
τοῦ ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀθηναῖον Κάλλιππον.

Δραστηρίως ἀποκρουσθέντες ἀπὸ τῆς τῶν Θερμοπυλῶν
διόδου οἱ Γαλάται, ἀνεκάλυψαν τὸ μονοπάτιον, δι' οὗ
εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ξέρξης, καὶ εἰσελθόντες διευ-
θύνθησαν κατὰ τῶν Δελφῶν ἵνα λεηλατήσωσι τοὺς ἐκεῖ
θησαυρούς· ἀλλ' ἀποκρουσθέντες ἐκ τοῦ τόπου τούτου, ὁ-
ρεινοτάτου ὄντος, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, τὴν ὁποίαν αἱ
προσβολαὶ τῶν κατοίκων κατέστησαν ὀλέθριον. Ἡ πείνα
καὶ τὸ ψῦχος τοῖς ἐπροξένησε τρομερὰς βασάνους. Ὁ ἀρ-
χηγός των ἐπικινδύνως πληγωθεὶς, ἠτύοχειριάσθη (278).
Καταδιωχθέντες δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐν ᾧ ὑπεχώρουν,
κατεστράφησαν σχεδὸν ἅπαντες. Ἐκ τῶν ὀλίγων δὲ σω-
θέντων οἱ μὲν ἔμειναν παρὰ τῷ Ἰστρῷ, ἄλλοι εἰς τὰς
παραλίαις τῆς Θράκης καὶ ἄλλοι, ἐνωθέντες μετ' ἐπελ-
θόντων ἄλλων ὁμοφύλων των, μετέβησαν εἰς Βιθυνίαν
καὶ κατέλαβον τὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ὀνομασθεῖ-
σαν Γαλατίαν.

§ 37. Ἡ ἀχαιϊκὴ ὁμοσπονδία (συνέδριον)

καὶ τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν.

Ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων πρῶτον ἐκ τεσσάρων,
εἴτα ἐκ δώδεκα τῆς Ἀχαιᾶς πόλεων συνισταμένη πρὸς

θηρσκευτικούς κυρίως σκοπούς Ἀχαϊκὴ ὁμοσπονδία, ἥτις οὐδέποτε ἔλαβε πολλὴν πολιτικὴν σπουδαιότητα, διετέλει ἤδη οὕσα ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν κατάθλιψιν, καταλαβόντος πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ διὰ φρουρῶν ιδίων ἢ διὰ μακεδονιζόντων τυράννων.

Ἡ ὁμοσπονδία αὕτη διωκεῖτο ὑφ' ἐνὸς στρατηγοῦ, ἐλὸς γραμματέως καὶ συμβουλίου ἐκ δέκα, δημιουργῶν λεγομένων. Ἡ ἀνωτάτη δ' ἐξουσία ἀπέκειτο εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν, δις τοῦ ἔτους εἰς τὸ πλησίον τοῦ Αἰγίου ἄλλος τοῦ Ὀμαχυρίου Διὸς συγκαλουμένην ὑπὸ τῶν δημιουργῶν καὶ συγκροτουμένην ὑπὸ πάντων τῶν ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη γεγονότων Ἀχαιῶν. Αὕτη δὲ ἐξέλεγε καὶ τοὺς εἰρημένους ἄρχοντας ἐτησίως.

Τὸ δὲ Αἰτωλικὸν κοινὸν ἦτο ὁμοσπονδία φυλῶν καὶ οὐχὶ πόλεων, ὡς ἡ Ἀχαϊκή. Τὸ κοινὸν συμβούλιον αὐτῶν ἐλέγετο Παναιτωλικὸν καὶ συνήρχετο ἐτησίως ἐν Θέρμοις, πόλει αἰτωλικῇ, ἵνα ἐκλέγῃ τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας. Τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων τοῦ κοινοῦ διευθύνοντο ὑπὸ ἐπιτροπείας, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐλέγοντο ἀπόκλητοι. Ὡφεληθέντες οἱ Αἰτωλοὶ ἐκ τῆς ἐπελευθύνσεως εἰς Ἑλλάδα ἀνωμαλίας ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐξέτεινον βαθμηδὸν τὴν δυνάμιν των καὶ ἔγειναν οὕτως ἐπὶ τέλους κύριοι τῆς Λοκρίδος, τῆς Φωκίδος, τῆς Βοιωτίας καὶ μέρους τῆς Ἀκαρνανίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου. Τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ὑπέπεσαν οὕτως εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Εἶχον ἤδη λάβει ἀρχήτερα τὴν Ναύπακτον παρὰ τῶν Ἀχαιῶν καὶ κατόπιν προσαπέκτησαν καὶ διαφόρους Πελοποννησιακὰς πόλεις. Αὕτη ἦτο ἡ τῶν Αἰτωλῶν κατάστασις ἐπὶ τῆς εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον ἀναβάσεως Φιλίππου Ε'.

Ἄρκετος.

Μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην (301 π.Χ.), ἡ Ἑλλὰς ἐχωρίσθη τῆς Ἀσίας, καὶ ἔνεκα τῶν ταραχῶν, αἵτινες ἐτάραξαν

τὴν Μακεδονίαν ἐν διαστήματι τριάκοντα ἐτῶν, ἐγκατελείφθη αὕτη εἰς ἑαυτήν. Τύραννοι δὲ ἐν ἐκάστη πόλει, περιστοιχούμενοι ὑπὸ μισθοφόρων στρατῶν, κατεῖχον τοὺς πολίτας ὑπὸ τρόμον καὶ ἐφορολόγουν αὐτοὺς ἀνιλεῶς.

Ὁ Ἄρατος, υἱὸς τοῦ Κλεινίου, ἐμελέτησε ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν πατρίδα τοῦ Σικυῶνα· ὅθεν ἀναχωρήσας εἰς Ἄργους, ὅπου διέμενεν, ἠνώθη μετὰ τῶν περιμενοντων αὐτὸν ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Πολυγνώτου στρατιωτῶν, τοὺς ὠδήγησεν εἰς Νεμέαν καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτοὺς τὸ σχέδιόν του. Φθάσαντες δὲ εἰς Σικυῶνα, ἔτρεξαν εἰς τὰ ἀνέκτορα τοῦ τυράννου Νικοκλέους, σωθέντος διὰ τινῶν βαθέων ὑπονόμων, καὶ ἔβαλαν πῦρ. Οὐδὲ εἰς καθ' ὅλην ταύτην τὴν συμπλοκὴν ἐφρονεύθη ἢ ἐπληγώθη. Ὁ Ἄρατος ὕστερον ἀνεκάλεσε τοὺς ὑπὸ τοῦ τυράννου ἐξωρισθέντας 580 καὶ τοὺς παρ' ἄλλων τυράννων, μὴ ὄντας καὶ τούτους ὀλιγωτέρους τῶν 500, οἵτινες εἶχον περιπλανηθῆναι μακρὰν τῆς πατρίδος τῶν σχεδὸν 40 ἔτη· ἐπέστρεψαν δὲ οἱ πλεῖστοι τούτων ἐν ἐσχάτῃ ἀθλιότητι καὶ ἀνέκτησαν τὰς οἰκίας, τὰς γαίας καὶ ὅλα τῶν τὰ κτήματα τὰ ὅποια κατεῖχον πρὸ τῆς ἐξορίας τῶν.

Ἡ Σικυὼν γίνεται παραδεκτὴ εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν.

Ἡ Σικυὼν οὕτως ἀπελευθερωθεῖσα, εἶχεν ἀνάγκην νὰ εὕρῃ συμμάχους, διότι ὁ τῆς Μακεδονίας βασιλεὺς, γενόμενος κύριος τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κορίνθου, ἐπεθύμει καὶ ταύτην νὰ καθέξῃ. Ὁ Ἄρατος τὴν συνέταξεν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν, ἥτις ἠδύνατο νὰ κατασταθῇ ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος, ἂν συμπεριελάμβανεν ὅλας τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Ἀράτου.

Ἀλλὰ ἵνα ἐπιτύχῃ, ἔπρεπε νὰ καταβάλλῃ τοὺς τυράννους, νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν Μακεδονίαν, ἥτις ἐπὶ τοῦ νέου αὐτοῦ βασιλέως Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, υἱοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, εἶχεν ἀποκατασταθῆ φιλόδοξος καὶ ἰσχυρά· τέλος νὰ καταφέρῃ τοὺς Αἰτωλοὺς, λαὸν ληστρικόν, ὅπως

ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὴν ἀχαικὴν συμμαχίαν. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ἐπέτυχε σχεδὸν, διώξας τοὺς τυράννους ἀπὸ τοῦ Ἄργους, τῆς Μεγαλοπόλεως, τῆς Ἑρμιόνης, τοῦ Φλιοῦντος, καὶ ἐνώσας μὲ τὴν συμμαχίαν τὰ Μέγαρα, τὴν Τροιζῆνα καὶ τὴν Ἐπίδαυρον. Ἐπέτυχεν ἐπίσης καὶ ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, τῶν Μακεδόνων ἐμποδισθέντων ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν νὰ παρεμβάλλωσι πρόσκομμα εἰς τὰ σχέδιά του. Κατέλαβε τὸν Ἀκροκόρινθον, ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Κορινθίους τὴν ἀκρόπολιν τῶν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τοῦ Φιλίππου πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐστεροῦντο, καὶ ἀπέκτησε τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, διωξάντων τὴν ἐν τῇ πόλει τῶν μακεδονικὴν φρουρὰν. Καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἐφαίνοντο πρὸς στιγμὴν διατεθειμένοι νὰ φιλιωθῶσιν εἰλικρινῶς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς· ἀλλ' ὅτε οἱ ἐκ Μακεδονίας κίνδυνοι ἤρχισαν νὰ ἐκλείπωσιν, ἀνεφύησαν ἄλλοι, ὡς κατωτέρω λέγομεν.

§ 38. Ἅγις καὶ Κλεομένης.

Μεταρρυθμίσεις ἐν Σπάρτῃ.

Ἐν Σπάρτῃ τὸ τοῦ Λυκούργου πολίτευμα ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ εἶχε πάθει ἐντελεστάτην ἀνατροπὴν. Ἀντὶ τῆς ἰσότητος τῆς περιουσίας, τὴν ὁποίαν ὁ Λυκούργος εἶχεν εἰσάξει, εὐρίσκετο ἤδη ἐλάχιστος ἀριθμὸς πλουσίων καὶ πλῆθος πτωχῶν, τοὺς ὁποίους ἡ πτωχεία τῶν αὐτῶν ἐστέρει τοῦ δικαιώματος τοῦ πολίτου, ἐπειδὴ ὁ μὴ ἐξαρκῶν εἰς τὰ ἔξοδα τῶν συσσιτίων Σπαρτιάτης, ἀπέβαλε τὰ πολιτικὰ του δικαιώματα. Πρὸς τούτοις ἐκ τῶν 700 Σπαρτιατῶν, οἵτινες εἰσέτι ὑπῆρχον, μόλις ἑκατὸν ἐξουσίαζον τὴν γῆν. Ἡ Σπάρτη δὲν ἦτο πλέον Σπάρτη, ἀλλὰ πόλις τις, ὡς πολλαὶ ἄλλαι, χαυνή, ὀκνηρὰ καὶ διεφθαρμένη, μῆγμα μισητὸν ὑπερβάλλοντος πλούτου καὶ ἐσχάτης ἀθλιότητος. Ἅγις ὁ Δ'. βασιλεύσας τῷ 244 π. Χ. εἰκοσαέτης τὴν ἡλικίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν Σπάρτην εἰς τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα· ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τῆς ἐκ νέου

διανομῆς τῶν γαιῶν, καὶ τὸ πρῶτον τοῦτο τόλμημα ἦτο τὸ μᾶλλον ἐπικίνδυνον, διότι ἔμελλε ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῶν πλουσίων καὶ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν πλουσίων, οἱ γέροντες, συνειθισμένοι ἤδη εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ ἐχθροὶ παντὸς νεωτερισμοῦ, καὶ αἱ γυναῖκες τρέμουσαι μὴ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν αὐστηρὰν διαίταν τὴν ὁποίαν ὁ Λυκοῦργος ταῖς ἐπέβαλε, συνεκρότησαν τὴν ἀντίθετον εἰς τὴν μεταρρύθμισιν μερίδα, τῆς ὁποίας κομματάρχης ἦτο ὁ βασιλεὺς Λεωνίδας, συνάρχων τοῦ Ἁγίδος, ὅστις μέρος τῆς ζωῆς του διέμενεν εἰς τὰς ἀσιατικὰς αὐλὰς καὶ εἶχε διδάξει τοὺς συμπολίτας του νέας εὐπαθείας. Μετὰ τοῦ Ἁγίδος ἦσαν οἱ πτωχοί, οἱ φιλότιμοι καὶ οἱ φιλοπάτριδες, πρὸς τοῦτοις ἡ μήτηρ τοῦ Ἀγησιστράτη καὶ ἡ προμήτωρ Ἀρχιδάμεια δύο πλουσιώταται γυναῖκες τῆς πόλεως. Ὁ ἴδιος ἀνατραφεὶς παρ' αὐτῶν εἰς τὴν πολυτέλειαν, εἶχεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του ἐκτεταμένα κτήματα καὶ θησαυρὸν 600 ταλάντων, ἀλλ' ἀπέβαλε τὰς ἐξεις του, ἐνεδύθη τὸ τραχὺ τῶν ἀρχαίων Σπαρτιῶν ἔνδυμα καὶ ἐκήρυξεν ὅτι ἔκαμνε τὰ κτήματά του κοινά. Ἡ μήτηρ καὶ ἡ προμήτωρ τοῦ ἔπραξαν τὸ αὐτό.

Ἄλλ' οἱ πλούσιοι διὰ διαβολῶν κατέστρεψαν τὴν δημοτικότητα τοῦ νέου βασιλέως, κατ' ἀνάγκην τινὰ ἀπόντος. Ὃτε ἐπέστρεψεν, οἱ ἐχθροὶ τοῦ τὸν κατεδίωξαν, καὶ μόλις ἔλαβε καιρὸν νὰ καταφύγῃ εἰς τινὰ ναὸν, ὁπόθεν ἔλκυσθεις ἐπιβούλως κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ἀπαχθεις εἰς φυλακὴν ἀπηγχονίσθη ἐκεῖ· κατεδικάσθησαν δὲ καὶ ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν ποινὴν ἐπὶ τοῦ πτώματός του ἡ τε μήτηρ καὶ ἡ μάμμη του (241). Ὁ Λεωνίδας τότε ἐβασίλευε μόνος.

Κλεομένης καὶ Ἄρατος.

Ὁ τοῦ Λεωνίδου υἱὸς Κλεομένης, νυμφευθεὶς τὴν χήρα τοῦ Ἁγίδος, κατηχήθη παρ' αὐτῆς εἰς τὰ σχέδια τοῦ πρώτου ἀνδρός της. Νικήσας κατ' ἀρχὰς τῇ βοηθείᾳ τῶν Αἰτωλῶν τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν καὶ φονεύσας κατόπιν τοὺς ἐν Σπάρτῃ ἐφόρους, καὶ πάντας τοὺς ἐναντίους συμ-

πολίτας του καταβαλὼν, ἀποκατέστησεν ἐν τῇ πατρίδι του τὴν ἀρχαίαν πειθαρχίαν, τὴν ἀνατροφὴν, τὰ συσσίτια, ἐκάλεσε τοὺς κατοίκους τῶν γειτονικῶν τόπων, τοῖς διένειμε γαίας καὶ ἔδωκεν εἰς ὅλους τοὺς πτωχοὺς τῆς Πελοποννήσου τὴν ἐλπίδα ὁμοίας παλινορθώσεως (225 π.Χ.).

Ὁ Ἄρατος ἔντρομος ἐκάλεσε τότε τοὺς Μακεδόνας πρὸς βοήθειαν τῆς συμμαχίας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονος Δώσων ἔσπευσε μετὰ 30,000 στρατιωτῶν κατὰ τοῦ Κλεομένους, ἔχοντος μόνον 20,000. Συνεκρούσθησαν δὲ ἐν Σελλασίᾳ, ὅπου ὁ τελευταῖος στρατὸς τῆς Σπάρτης κατεστράφη μετὰ σφοδρὰν ἀντίστασιν (221), καὶ τὸ πρῶτον ἄθλιον πολίτευμά της ἀποκατέστη πάλιν.

Ὁ Κλεομένης ἔφυγεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς Αἴγυπτον, ἐλπίζων νὰ εὕρῃ ἐκεῖ βοήθειαν ὅπως ἀρχίσῃ ἐκ νέου τὸν πόλεμον. Δεκτὸς δὲ γενόμενος εὐμενῶς κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ εὐεργέτου, κατέστη ὑποπτος εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα, ὅστις διὰ τοῦτο τὸν περιώρισεν ἐν τινι μεμονωμένῃ οἰκίᾳ μετὰ δεκατριῶν φίλων του. Ἀποκαμόντες ἐκ ταύτης τῆς αἰχμαλωσίας, ἐξῆλθον τέλος ξιφῆρεις ὅλοι καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας, καλοῦντες τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τοὺς ἤκουσε χωρὶς νὰ τοὺς ἐννοῇ· εὐθὺς δὲ περιεκυκλώθησαν καὶ ἵνα μὴ ζωγρηθῶσιν ἐφονεύθησαν ὑπ' ἀλλήλων (219).

Συμμαχικὸς πόλεμος, θάνατος Ἀράτου.

Εἰσβαλόντων τῶν Αἰτωλῶν εἰς Πελοπόννησον πρὸς λεηλασίαν καὶ πορθούντων τὴν Μεσσήνην, ἦλθεν ὁ Ἄρατος εἰς βοήθειαν τῶν Μεσσηνίων· ἡττηθεὶς δὲ περὶ Καφύας, ἐζήτησε κατὰ τῶν Αἰτωλῶν τὴν βοήθειαν Φιλίππου τοῦ Ε'. βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Ὁ φιλόδοξος Φίλιππος, συμμαχήσας προθύμως μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐπολέμησε τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς πολλὰς μάχας κυριεύσας πολλὰς αὐτῶν πόλεις. Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσε τρία ἔτη (220—217) ὀνομασθεὶς *συμμαχικός*.

Ἄλλὰ μαθὼν ὁ Φίλιππος, ὅτι ἡττήθησαν κατὰ κράτος οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων στρατηγουμένων ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, καὶ ἐπιθυμήσας ἤδη νὰ στρέψῃ τὰ ὄπλα του κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἐξησθὲνηκότων ἤδη διὰ τὴν ἡττάν των ταύτην, ἔκαμεν εἰρήνην πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς.

Ὁ Ἄρατος ἐπέζησεν ὀλίγα ἔτη καὶ ἀπέθανεν ἐν Αἰγίῳ περίλυπος, δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Φιλίππου (213).

Εἰς τὸν Ἄρατον ἀπεδόθησαν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ θεῖαι τιμαὶ, καὶ θυσίαι ἐν Σικυῶνι, ἀράτεια λεγόμεναι, εἰς μνήμην αὐτοῦ ἐτελοῦντο παρ' αὐτῶν δις τοῦ ἔτους, κατὰ τὸν δοθέντα περὶ τούτων χρησμόν.

§ 39. Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους (204 — 164).

Ἡ Ἑλλὰς ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν κυρίως ἀνωμαλιῶν τῆς καὶ τῆς ἀδρανείας τῆς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐξέπιπτεν εἰς χειροτέραν κατάστασιν. Τὰ ἐλαττώματα, τὰ ὅποια ἡ τότε κοινωνία εἶχεν, ἐφαίνοντο ἀπροκαλύπτως. Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἤδη μουσεῖον ἢ σχολεῖον, ὅπου πολλὰ μὲν συνεζητοῦντο, οὐδὲν ὁμως ἐπράττετο. Ἐν Θήβαις τὸ κύριον ἔργον ἦτο τὰ συμπόσια. Ἡ δὲ Σπάρτη εἶχε τυράννους ἀποτροπαίους, ὡς τὸν Νάβιδα ἐκεῖνον, ἐπινουῶντα καθ' ἐκάστην νέας βασιάνους. Οὗτος εἶχε διατάξαι νὰ κατασκευάσωσιν εἰδῶλον γυναικεῖον, τοῦ ὁποίου οἱ βραχίονες, τὰ στήθη καὶ αἱ χεῖρες ἦσαν ὠπλισμένα μὲ σιδηροῦς γόμφους, καὶ τὸ ὅποῖον ὠνόμαζε μὲ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀπήγαν. Ἄν τις ἠρνεῖτο εἰς αὐτὸν ζητοῦντα χρήματα, ἔλεγεν, « Ἐγὼ μὲν ἴσως δὲν δύναμαι νὰ σε πείσω, νομίζω ὁμως ὅτι ἡ Ἀπήγα αὕτη θὰ σε πείσῃ, » καὶ παρευθὺς τὸ τρομερὸν ἄγαλμα ἤρπαζε τὸν δυστυχῆ καὶ τὸν κατεκερμάτιζεν, ἢ τοῦλάχιστον τὸν ἐβασάνιζε δεινῶς. Πολλοὺς λοιπὸν τῶν ἐξαχνουμένων διέφθειρεν οὕτως ὁ Νάβις.

Φιλοδοξία τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ρώμης.

Τοιοῦτοι ἄνθρωποι, ὡς ὁ Νάβις, ἦσαν ἀνίκανοι νὰ σώσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, τὴν ὁποίαν μάλιστα δύο ἐχθροὶ ἐπιφοβοὶ τὴν ἠπειλουν. Ἡ Μακεδονία, διοικουμένη ἤδη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ε' (220—189), εἶχεν ἀνανεώσει τὰ περὶ Ἑλλάδος σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ ἐν τῇ Δύσει οἱ Ῥωμαῖοι τὰ αὐτὰ διενοοῦντο, ἡ δὲ Ἑλλὰς ἐπρόκειτο λεία εἰς τοὺς νικητάς.

Ὁ Φίλιππος Ε' μαθὼν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἠττήθησαν ἤδη ὑπὸ Ἀννίβα εἰς τὴν ἐν Κάνναις μεγάλην μάχην (210), συνεμάχησε μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Καρχηδονίων καὶ ἠτοιμάσθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ Ρώμη τὸν προέλαβε καὶ δι' ἰσχυρᾶς προσβολῆς τὸν ἀνεχαίτισεν ἐν Ἑλλάδι, καὶ τῷ ἐπέβαλε συνθήκας (205). Ἡ σύγκλητος, ἀπελευθερωθεῖσα ἀπὸ τοῦ Ἀννίβα, ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ τὴν Μακεδονίαν, καὶ δι' ἐπιτηδείων διαπραγματεύσεων ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ Φιλίππου τοὺς συμμάχους τοῦ Ἑλλήνας. Ἀπομονώσαντες οὕτως αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν ἐστενοχώρησαν δεινῶς· κατατροπωθεὶς δὲ εἰς Κυνὸς Κεφαλᾶς τῆς Θεσσαλίας παρὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεόνων ὑπὸ τὸν ὕπατον Φλαμίνιον (167), ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ ἀρχαῖα ὅρια τοῦ βασιλείου του.

Ἐν ᾧ δὲ ἠτοιμάζετο ὁ Φίλιππος οὗτος εἰς νέον πόλεμον, ἀπέθανεν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Περσεὺς τὸν ἤρχισεν εὐτυχῶς· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς τὸν ἐβοήθησεν, ἠττήθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων (168) καὶ μετηνέχθη εἰς Ρώμην· ἀπέθανε δὲ αἰχμάλωτος εἰς Ἀλβαν Λόγγαν. Τὸ Μακεδονικὸν κράτος τότε διηρέθη εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας, ὧν ἐκάστη ἐτέθη ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν ἰδίου ὀλιγαρχικοῦ συμβουλίου. Μετὰ ἑξδὲ καὶ εἴκοσιν ἔτη ἡ Μακεδονία κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (142).

Ὁ ἐξῆς πίναξ δεικνύει χρονολογικῶς τὴν διαδοχὴν τῶν ἡγεμόνων τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀλε-

ξάνδρου τοῦ μεγάλου μέχρι τῆς ἐξαφανίσεως τῆς μοναρχίας αὐτῆς.

Φίλιππος Γ'. Ἀριδαῖος	323 — 316
Κάσσανδρος.	316 — 296
Φίλιππος Δ'.	296 — 295
Δημήτριος Α'. ὁ Πολιορκητής	295 — 287
Πύρρος	287 — 280
Πτολεμαῖος Κεραυνὸς καὶ ἄλλοι . .	280 — 277
Ἀντίγονος Γονατᾶς	277 — 239
Δημήτριος Β'.	239 — 229
Ἀντίγονος Δώσων.	229 — 220
Φίλιππος Ε'.	220 — 178
Περσεύς.	178 — 166

Φιλοποίμην.

Ὁ ἐκ Μεγαλοπόλεως Φιλοποίμην, ἀγαθὸς πολίτης καὶ ἐπιτήδειος στρατηγὸς, συναισθανόμενος τὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων ὑπεροχὴν, δὲν ἐδοκίμασε μὲν ν' ἀγωνισθῇ πρὸς αὐτάς, ἀλλ' εἰργάσθη ἀκαταπαύστως ν' ἀπομακρύνῃ τὴν μέλλουσαν ἀναπόφευκτον καταστροφὴν. Ἀνεζωπύρῃσε μεταξὺ τῶν Ἀχαιῶν τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα· ἐπολέμησεν, ὡς ἔπραξε καὶ ὁ Ἄρατος, τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἀναφαινομένους τυράννους, καὶ ἠγωνίσθη νὰ προλάβῃ πᾶσαν τῆς Ἀχαϊκῆς συμμαχίας διαίρεσιν. Διατηρῶν αὐτὴν ἡνωμένην καὶ ἰσχυράν, ἤλπιζε τοῦλάχιστον νὰ καταστήσῃ αὐτὴν σεβαστὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἀλλὰ δυστυχῶς ἔγεινε θῦμα τῆς φιλοπατρίας του. Ἡμέραν τινὰ, ἐν ᾗ εὕρισκετο εἰς Ἄργος πυρέσσων, ἔμαθεν, ὅτι ἡ Μεσσήνη, κατὰ παρακίνησιν τῆς Ῥώμης, χωρίζεται ἀπὸ τῆς ὁμοσπονδίας. Ἄμα μαθὼν τοῦτο, καὶ περ ἀσθενὴς καὶ ἐβδομηκοντούτης ἤδη, ἀνεχώρησεν εἰς Μεγαλόπολιν, ὅπου ἔφθασεν αὐθημερόν, διανύσας εἴκοσιν ὥρων δρόμον. Συλλέξας δὲ ἱππικὸν σῶμα, ἐπορεύθη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὅποιον ἀπέκρουσεν, ἀλλὰ περικυκλωθεὶς ὑπὸ ἀνωτέρων δυνάμεων ὠπισθοδρόμησε, προασπίζων ὁ ἴδιος τὴν ὑπα-

χώρησιν τῶν ἰδικῶν του. Ἐν τῇ διόδῳ στενοῦ τινος ὁ ἵππος του ὀλισθήσας τὸν ἔρριψεν ὀρμητικῶς κατὰ γῆς. Οἱ Μεσσήνιοι ἤρπασαν αὐτὸν, τὸν ἀπήγαγον εἰς Μεσσήνην σιδηροδέσμιον καὶ τὸν κατέκλεισαν εἰς ὑπόγειον πνιγῆράν καὶ σκοτεινὴν φυλακὴν. Ἐν ᾧ δὲ πολλοὶ Μεσσήνιοι φιλανθρώπως ὑπὲρ αὐτοῦ διέκειντο, Δεινοκράτης, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐναντίας μερίδος, ἐπέσπευσε μᾶλλον τὸν θάνατόν του· ὅθεν τὸ ἐσπέρας ὁ δῆμιος προσετάχθη καὶ τῷ προσέφερε τὸ φάρμακον. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ οἱ Ἀχαιοὶ καταπλαγέντες, ἔδραμον εἰς τὰ ὅπλα καὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Λυκόρτα, τοῦ πατρὸς τοῦ ἱστορικοῦ Πολυβίου, εἰσώρμησαν εἰς Μεσσηνίαν, καταστρέφοντες πᾶν τὸ προστυχόν, ἕως οὗ, συμφρονήσαντες οἱ Μεσσήνιοι, ἐδέχθησαν τοὺς Ἀχαιοὺς. Καὶ ὁ μὲν Δεινοκράτης νῆτοκτόνησεν, ὡσαύτως δὲ καὶ πολλοὶ τῶν ὀπαδῶν του, οἱ δὲ λοιποὶ συνελήφθησαν ἵνα βασανισθῶσι. Καύσαντες δὲ τὸ σῶμα τοῦ Φιλοποίμενος καὶ συνάξαντες τὴν τέφραν του εἰς ὑδρίαν, ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Μεσσηνίας ἡσύχως καὶ ἐν τάξει. Οἱ Ἀχαιοὶ ἐβάδιζον ἀνθοστεφεῖς, ἀλλὰ πλήρεις δακρύων· ἠκολούθουν δὲ αὐτοὺς αἰχμάλωτοι Μεσσήνιοι ἀλυσίδετοι. Ὁ Πολύβιος υἱὸς τοῦ Λυκόρτα, περιεστοιχισμένος ὑπὸ τῶν ἐπισημοτάτων Ἀχαιῶν, ἔφερεν εἰς Μεγαλόπολιν τὴν ὑδρίαν κεκαλυμμένην ὑπὸ τοσούτων στεμμάτων καὶ στεφάνων, ὥστε μόλις ἠδύνατό τις νὰ τὴν ἴδῃ.

Ἡ ζημία αὕτη ἦτο ζημία γενικὴ τῆς ὅλης Ἑλλάδος, διότι ἀπωλέσθη τὸ τελευταῖον στήριγμα τῆς ἰσχύος της. Ὁρθῶς λοιπὸν οἱ ἱστορικοὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ Φιλοποίμην ἦτο ὁ ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων.

Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἡ σύγκλητος τῆς Ῥώμης εἶχε κατ' ἀρχὰς κηρύξει ἐπισήμως, ὅτι ἐμάχετο ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ δὲ τὴν ἐν Κυνὸς Κεφαλαῖς μάχην (196 π. Χ.), ὁ ὕπατος Φλαμίνιος εἶχε κηρύξει εἰς τοὺς ἰσθμικοὺς

ἀγῶνας ἐπισήμως τὴν ἐλευθερίαν ὅλων τῶν ἐλληνικῶν λαῶν. Ἀλλ' ὁμως καθίστατο ἐν ἐκάστῃ πόλει, προτροπὴ τῶν πρακτόρων τῆς συγκλήτου, Ῥωμαϊκὴ φατρία, ἀρπάζουσα ἀζιώματα καὶ ὑπακούουσα εἰς ὅλας τὰς ἐκ Ῥώμης ἐρχομένας προσταγὰς.

Ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως (§ 39) χίλιοι Ἀχαιοὶ, καταγγελλέντες ὡς εὐχνηθέντες μυστικῶς ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων, ἀνηρπάσθησαν ἀπὸ τῶν πόλεων των καὶ ἐξωρίσθησαν εἰς Ἰταλίαν. Μετὰ παρέλευσιν 17 ἐτῶν ἐξορίας ἡ σύγκλητος ἀπέλυσε τοὺς ἐπιζήσαντας 300, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς Ἑλλάδα. Τινὲς τούτων ἐξ ἀσκόπου μίσους προὐκάλεσαν ῥῆξιν πρὸς τὴν Ῥώμην, καὶ ἡ Ἑλλὰς συνεκρότησε πλησίον τοῦ Κορινθικοῦ ἰσθμοῦ τὴν τελευταίαν αὐτῆς μάχην. Ἡ Κόρινθος ἠλώθη καὶ ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Μουμμίου, (π. X. 146 ἢ κατὰ τινὰς 145) καὶ κατέστη κτῆσις Ῥωμαϊκὴ. Αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Χαλκίς κατεδαφίσθησαν, ὅλαι αἱ πόλεις ἀπετειχίσθησαν καὶ ἡ Ἑλλὰς τότε ἢ ὀλίγον ὑστερώτερα προσετέθη, ὀνομασθεῖσα Ἀχαΐα, εἰς τὸν κατάλογον τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν.

Ὁ Μούμμιος ἔμεινεν ἐν Ἑλλάδι δύο ἔτη ὡς ἀνθύπατος. Τῷ 145 ἐστάλησαν ἐκ Ῥώμης ἐπίτροποι ἵνα διατάξωσι τὰ τῆς Ἑλλάδος, ἥτις, ἐξαιρουμένης τῆς Θεσσαλίας, ἔγεινεν ἤδη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία· ἡ δὲ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἡπειρος ἀπετέλεσαν μέρος τῆς ἐπαρχίας Μακεδονίας.

§ 40. Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐν Ἀσίᾳ, Ἀφρικῇ καὶ Γαλατίᾳ.

Οἱ Ἕλληνες εἶχον συστήσει ἀποικίας εἰς ὅλα τὰ τῆς Μεσογείου παράλια, καὶ τινες τῶν ἐκεῖ θεμελιωθεισῶν πόλεων διέπρεψαν πολὺ, οἷον ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ ἡ Ἐφεσος, ἡ Μίλητος, ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Φώκαια· ἐν Ἀφρικῇ, ἡ Κυρήνη· ἐν Ἰσπανίᾳ τὸ Σάγουντον· ἐν Γαλατίᾳ, ἡ Μασσα-

λία· ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ Κρότων, ἡ Σύβαρις καὶ ὁ (ἡ) Τάρας·
ἐν Σικελίᾳ, ἡ Μεσσήνη, ὁ Ἀκράγας καὶ αἱ Συρακοῦσαι.
Ἡ Μίλητος, περίφημος διὰ τὸ μέγα ἐμπόριόν της,

Μικρὰ Ἀσία.

τοὺς παμπόλλους ἐμπορικοὺς σταθμοὺς της (ἐμπορεῖα),
τοὺς συστηθέντας ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου, ὑπε-
τάχθη ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπὶ Κύρου, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα οἱ

Ἀθηναῖοι τὴν ἡλευθέρωσαν· ὁ Ἀλέξανδρος ὁ μέγας πάλιν τὴν ὑπέταξεν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀπέδωκαν εἰς αὐτὴν τὴν σκιάν ἐκείνην τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν παρεῖχον ἐκουσίως εἰς ἐκείνους τοὺς ὁποίους δὲν ἐφοβοῦντο. Ὁ Θάλης ἐκ τῶν μεγίστων σοφῶν τῆς Ἑλλάδος εἶχε γεννηθῆ ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν ἑβδομον αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ.

Ἡ Σμύρνη ὑπέστη σκληροτέρας περιπετείας ἢ ἡ Μίλητος. Ταύτην, καταστραφεῖσαν ὑπὸ τῶν Λυδῶν, ἀνήγειρεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος· σεισμός δὲ τὴν κατέστρεψεν ἐκ δευτέρου, ἀλλ' ὁ Μάρκος Αὐρήλιος προσέταξε καὶ τὴν ἀνέκτισαν.

Ἡ Ἐφεσος, ὡς ἡ Μίλητος, εἶναι ἤδη σωρὸς ἐρειπίων, ἐν ᾧ ἄλλοτε ὑπερέβαιnen ἀπάσας τὰς πόλεις κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν. Ὁ ἐν αὐτῇ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἐνομιζέτο ἐκ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου· ἄφρων δέ τις, ὁ Ἡρόστρατος, τὸν ἐπυρπόλησεν ἵν' ἀποκτήσῃ ἀθάνατον ὄνομα. Ἐκτίσαν δὲ πάλιν αὐτὸν κοινῶς αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ Ἐφεσος ὑπετάγη ἀλληλοδιαδόχως εἰς τοὺς Πέρσας, εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τέλος εἰς τοὺς Ῥωμαίους μετὰ τὴν ἦταν τοῦ Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, τῷ 180 π. Χ.

Ἡ Φώκαια, ἀκμάζουσα κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα π. Χ., ἡμιλλᾶτο κατὰ τε τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἰσχὺν πρὸς τὴν Μίλητον. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Μιλήσιοι ἐκαρποῦντο ῥῶλον τὸν Εὐζεινον Πόντον, οἱ τολμηροὶ θαλασσοπόροι τῆς Φωκαίας ἐπορεύοντο πρὸς δυσμὰς μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἰταλίας, τῆς Κορσικῆς, τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, καὶ ἐτόλμων μάλιστα νὰ ρίψοκινδυνεύσωσι πλέοντες πέραν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν. Πλουτήσαντες δὲ ἐντεῦθεν, περιέβαλον τὴν πόλιν των μὲ τεῖχος ὑψηλόν· ἀλλὰ πολιορκηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀρπάγου τοποτηρητοῦ τοῦ Κύρου κατέλιπον τὴν πόλιν των διὰ συνθήκης καὶ μετηνάστευσαν εἰς τὴν Κορσικὴν (Κύρνον), ὅπου εἶχον κτίσει πρότερον τὴν πόλιν Ἀλαλίην· τινὲς ὁμῶς αὐτῶν μεταμεληθέντες καθ' ὁδὸν ἐπανῆλθον εἰς Φώκαιαν. Οἱ εἰς τὴν Κορσικὴν

ἐγκατασταθέντες ἐπολέμησαν πολὺν καιρὸν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους καὶ τοὺς Τυρρηνούς, δεσπόζοντας εἰς ταύτας τὰς θαλάσσας· ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον τινὲς μὲν ἠνώθησαν μετὰ τῶν κατοίκων τῆς Κορσικῆς καὶ τῆς Ἰταλίας, ἄλλοι δὲ μετέβησαν εἰς τὴν περιφημοτάτην τῶν ἀποικιῶν των, τὴν Μασσαλίαν.

Βάτος ὁ ἐκ Θήρας, ἀκολουθῶν χρησμόν τινα ἔκτισε τὴν Κυρήνην (632 π. Χ.) εἰς εὐφορωτάτην καὶ τερπνοτάτην χώραν τῆς βορείου Ἀφρικῆς.

Οἱ Πέρσαι ἐγκατέστησαν τὴν ἐξουσίαν των ἐν τῇ Κυρηναικῇ ἐπὶ Δαρείου, ἀλλὰ τὴν ἀπώλεσαν μετὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι μεγάλας των ἥττας. Οἱ Πτελεμαῖοι ἐκυρίευσαν τοῦτον τὸν τόπον, καὶ τὶς ἐξ αὐτῶν συνέστησεν ἐνταῦθα ἴδιον βασιλείον διὰ τὸν υἱόν του Ἀπίωνα. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἔνεκεν ἀτεκνίας ἐκληροδότησε τὴν ἐπικράτειάν του εἰς τοὺς Ῥωμαίους (96 π. Χ.).

Σαγουντορ. Ἡ πόλις αὕτη κτισθεῖσα ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπὸ ἀποικίας Ζακυνθίων εἶναι περίφημος διὰ τὴν πολιορκίαν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, ἣτις ἔγεινεν αἰτία τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου. Ἀντὶ νὰ παραδοθῶσιν οἱ κάτοικοι ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν των καὶ παρέδωκαν τῷ νικητῇ καπνίζοντα ἐρείπια μετ' ἀξιομνημονεύτου παραδείγματος φιλοπατρίας.

Μασσαλία. Θεμελιωτὴς τῆς ἐλληνικῆς ταύτης ἀποικίας (600 π. Χ.) ἔγεινεν ὁ Φωκαεὺς Εὐξενος. Ἡ πόλις αὕτη ἔφθασεν εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἰσχύος καὶ κατέστη ἕνεκα τοῦ ναυτικοῦ τῆς ἐφάμιλλος τῆς Καρχηδόνας καὶ τῶν Τυρρηνῶν ἐν τῇ θαλάσῃ τῇ περιβρεχούσῃ τὰ παράλια τῆς Γαλατίας καὶ τοῦ βορείου μέρους τῆς Ἰσπανίας. Ἡ ἐσωτερικὴ τῆς διοίκησις ἔγεινεν ἀξιοσημείωτος ἕνεκα τῆς φρονήσεως καὶ τῆς πρᾶότητός της. Τὴν εἰς θανατικὰς ποινὰς ὠρισμένην μάχαιραν τοσοῦτον σπανίως τὴν μετεχειρίζοντο, ὥστε κατετρώγετο ὑπὸ τῆς σκωρίας· κατέστη δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ πόλις αὕτη Ῥωμαϊκῇ. Ἐπὶ τῶν αὐτακρατόρων τὰ σχολεῖά της τόσον ἤκμαζον, ὥστε ἡ

φιλομαθῆς νεολαία τῆς Ῥώμης μετέβαινεν εἰς αὐτήν, ὥς πρότερον εἰς Ἀθήνας, ἵνα διδαχθῇ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

§ 41. Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐν Ἰταλίᾳ.

Τόσον πολλοὶ Ἕλληνες ἐλθόντες ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ, ὥστε ὁ τόπος οὗτος ἐκλήθη ἀπ' αὐτῶν μεγάλη *Ἑλλάς*. Τῷ ὄντι ἐκεῖ ἔκειντο ἡ Κύμη, ἡ Νεάπολις, ἡ Κρότων, ἡ Σύβαρις, ὁ Τάρας, οἱ Λοκροὶ, τὸ Ῥήγιον, καὶ εἴκοσιν ἄλλαι πόλεις ἑλληνικαί. Τὸ πλεῖστον μέρος τούτων τῶν πόλεων ὑφίσταται εἰσέτι, ἀλλ' ἡ γλῶσσα τῶν κτισάντων αὐτὰς ἐξέλιπεν.

Ἡ *Κύμη*, ἐπὶ τῆς τυρρηνικῆς θαλάσσης, ἔγεινεν ἀκμαιοτάτῃ καὶ ἐπὶ πολὺν καιρὸν εὐτυχεστάτῃ· ἡ *Νεάπολις* ὁμῶς ὕστερον τὴν ὑπερέτερησεν. Ἀμφότεραι δὲ πρῶται ὑπετάγησαν εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἡ *Σύβαρις* ὑψώθη εἰς τοσοῦτον βαθμὸν δυνάμεως, ὥστε διόκει, λέγουσιν, εἴκοσι καὶ πέντε πόλεις, καὶ ἡδύνατο νὰ ὀπλίσῃ 300,000 μαχητῶν· ἀλλὰ τὰ πλούτη τὴν διέφθειραν, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ταχέως ἔγειναν διαβόητοι διὰ τὴν μαλθακὴν καὶ τρυφηλὴν ζωὴν των, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἡδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, καταστραφέντες ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν.

Ἡ *Κρότων* ἔκειτο εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Βρεττίας. Οἱ Κροτωνιαῖται διεφηνίζοντο διὰ τὴν σωματικὴν ἰσχύν των καὶ τὴν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν κλίσιν των. Ὁ φιλόσοφος Πυθαγόρας ἐλθὼν διέτριψε παρ' αὐτοῖς, ἀναμορφώσας τὰ ἥθη καὶ τοὺς νόμους των. Ἐνίκησαν μὲν τοὺς Συβαρίτας, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Ὁ *Τάρας* ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 707 π. Χ. ἐπὶ τοῦ πρώτου μεσσηνιακοῦ πολέμου ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀποίκων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις αὕτη εἶχε κατάλληλον λιμένα ἐν τῷ Ταραντίνῳ κόλπῳ, τὸ ἐμπόριον συνέρρευσεν εἰς αὐ-

τήν, ἡ δὲ περίχωρος τῆς, εἰς ἄκρον γόνιμος οὖσα, ἡδυνήθη νὰ θρέψῃ πολυάριθμον λαόν, ὅστις διὰ τε τὰ πλούτη καὶ τὴν ἰσχύν του ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἴσον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Οἱ Ταραντῖνοι προσέβαλον βαναύσως τοὺς πρέσβεις τῆς συγκλήτου τῆς Ῥώμης. Ὅτε δὲ αἱ Ῥωμαῖκαὶ λεγεῶνες ἦλθον νὰ ζητήσωσιν ἱκανοποιήσιν, οἱ Ταραντῖνοι ἐζήτησαν εἰς βοήθειάν των τὸν Πύρρον, βασιλέα τῆς Ἡπείρου, ἡγεμόνα ῥιψοκίνδυνον, μεγαλεπήβολον καὶ ἐπιχειρηματίαν (289), πιστεύσαντες ὅτι ἔμελλε νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ὅτι αὐτοὶ ἔμελλον νὰ μισθοδοτῶσι τοὺς στρατιώτας του· ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν τῆς ἀφίξεώς του προσέταξε νὰ κλείσωσι τὰ λουτρά καὶ τὰ θέατρα, καὶ ἡνάγκασε τοὺς Ταραντίνους νὰ ὀπλισθῶσιν· ὀλίγον ὁμῶς ἐχρησίμευσαν εἰς αὐτόν. Καὶ ἐνίκησε μὲν τὸ πρῶτον ὁ Πύρρος τοὺς Ῥωμαίους, ἀλλὰ ὕστερον μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἡμίσεως στρατοῦ του, πεσόντος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, κατατροπωθεὶς, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ, οἱ δὲ Ταραντῖνοι ἠναγκάσθησαν μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτοὺς (272 π. X.).

Λοκροὶ Ἐπιζεφύρειοι (700 π. X.) ἐν Βρεττίχ (Καλαυρίχ) ἐκ τῶν Λοκρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀποικίησαντες, καὶ διώξαντες τοὺς ἰθαγενεῖς. Ὅπως ἐπιτύχῃσι θεραπείαν τῶν μακρῶν διχονοιῶν των, συνεβουλεύθησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν· τοῦτο δὲ εἶπεν εἰς αὐτοὺς νὰ ζητήσωσι νομοθέτην, καὶ ὡς τοιοῦτον εὔρον τὸν Ζάλευκον, ἄνδρα πολυμαθῆ καὶ εὐγενῆ. Οὗτος λοιπὸν ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε τοὺς νόμους του κατὰ τινὰς μὲν τῷ 644 π. X. κατ' ἄλλους δὲ τῷ 660 π. X. Οἱ Λοκροὶ τόσον προσηλωμένοι εἰς τοὺς νόμους των ἤθελον νὰ μένωσιν, ὥστε κατὰ τὸν Δημοσθένην, ὁ πολίτης, ὁ θέλων νὰ προτείνῃ νέον νόμον, παρίστατο εἰς τὴν συνέλευσιν ἔχων ἐν βρόχῳ τὸν τράχηλον. Ἄν ἡ πρότασις ἐγίνετο παραδεκτὴ, ἐσώζετο, ἐάν δὲ ἀπερρίπτετο, τὸν ἔπνιγαν παραχρῆμα.

Τὸ Ῥήγιον ἦτο ἀποικία Χαλκιδέων, μεθ' ὧν οἱ Μεσσηνιοὶ ἠνώθησαν. Ἐν τέλει τοῦ δευτέρου μεσσηνιακοῦ πολέ-

μου μέγα μέρος Μεσσηνίων μεταβάντες ἀποκατεστάθησαν εἰς Ῥήγιον. Τὸ 494 π.Χ. ὁ Μεσσήνιος Ἀναξίλαος κυριεύσας τὴν ἐν Σικελίᾳ Ζάγκλην ὠνόμασεν αὐτὴν Μεσσήνην.

Καὶ οἱ Ἐπιζεφύριοι Λοκροὶ καὶ τὸ Ῥήγιον ἔγειναν πρῶτῳ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων. Ἐκ τῆς πρώτης πό-

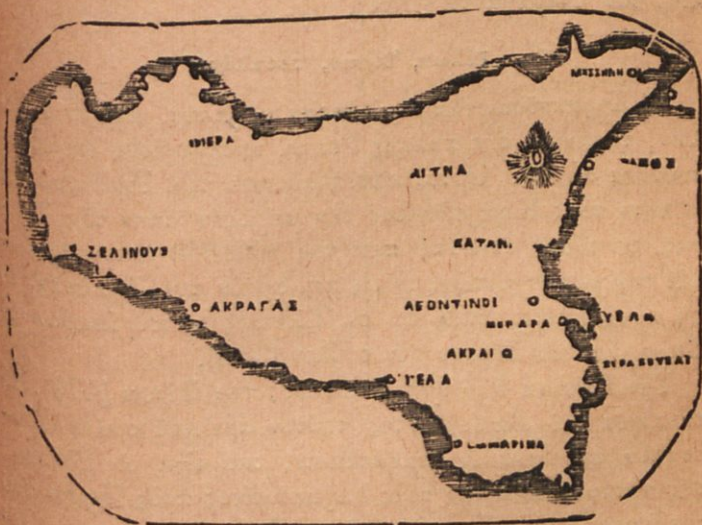
Πίναξ τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας.

λεως σώζονται ἤδη μόνον ἐρείπια, τὸ Ῥήγιον ὁμως εἶναι ἡ πλουσιωτάτη μετὰ τὴν Νεάπολιν πόλις τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, ἔχουσα ἕως 15,000 κατοίκων.

§ 42. Ἑλληνικαὶ ἐν Σικελίᾳ ἀποικίαι.

Συρακοῦσαι, Ἀκράγας.

Ὁ Ἀθηναῖος ἢ Χαλκιδεὺς Θουκλῆς, ῥιφθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἐπὶ ἀκτῆς τῆς Σικελίας, παρετήρησεν ὅτι οἱ κάτοικοι ἦσαν πολὺ ἀδύνατοι καὶ εὐκόλως ἠδύναντο νὰ καταβληθῶσιν· ὅθεν ἐπιστρέψας οἶκαδε διηγήθη ὅ,τι εἶδε, καὶ περιέγραψε τὸ ὠραῖον κλίμα, τὰ πλούτη καὶ τὴν μεγάλην εὐφορίαν τῆς νήσου ταύτης. Κάτοικοί τινες τῆς ἐν

Πίναξ Σικελίας

Εὐβοίᾳ πόλειος Χαλκίδος, μετὰ τῶν ὁποίων ἠνώθησαν καὶ τινες ἐκ τῆς νήσου Νάξου, συγκατένευσαν ν' ἀκολουθήσωσι τὸν Θουκλέα· προσορμισθέντες δὲ εἰς τὸ ἀνατολικὸν παράλιον τῆς Σικελίας, ἐθεμελίωσαν (736) τὴν πόλιν Νάξον (ἔπειτα Ταυρομένιον), ὑφ' ἧς ὑστερώτερον ἐκτίσθησαν οἱ Λεοντῖνοι καὶ ἡ Κατάνη.

Τὰ ἔχνη τοῦ Θουκλέους ἠκολούθησαν οἱ Δωριεῖς τῆς Κορίνθου. Κατὰ τὸ 734 π. Χ. ὁ Κορίνθιος Ἀρχίας ἐλ-

θῶν εἰς Σικελίαν ἔκτισεν αὐτόθι πόλιν, ἣτις ἐκλήθη τοῦ ὀνόματος τῆς πλησίον λίμνης Συρακοῦσαι. Αἱ Συρακοῦσαι ἔγειναν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διὰ τῆς ἀξιοθαυμάστου θέσεώς των ἡ σημαντικώτατη τῶν πόλεων τῆς Σικελίας καὶ συνέστησαν ἄλλας ἀποικίας. Ἐξ ὧν τῶν μερὶς συνέρρεον ἤδη πρὸς τὸν νέον τοῦτον κόσμον. Μεγαρεῖς νῆγειραν τὴν μικρὰν Ὑβλαν (τὴν ὕστερον Μέγαρα), ἀποικία ἔγεινεν ἡ Σελινοῦς (630). Ρόδιοι καὶ Κρήτες ἔκτισαν τὴν Γέλαν (690), ἰδρύσασαν ἐν τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἰακράγαντος ποταμοῦ τὴν ἐφάμιλλον τῶν Συρακουσῶν πόλιν, τὸν Ἀκράγαντα (582).

Γέλων, Ἱέρων, Διοκλῆς.

Αἱ Συρακοῦσαι ἐλαμπρύνθησαν μεγάλως, ἀφ' οὗ ὁ Ἱέρων, τύραννος τῆς πόλεως Γέλας, ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐξοχιστάτης αὐτῶν. Οὗτος κατεπολέμησε τὸν Ἀμίλκην καὶ ἐνίκησε τοὺς Καρχηδονίους τὴν μεγάλην νίκην τῆς Ἰσπανίας, φονεύσας ἐν αὐτῇ περὶ τὰς 100,000 Καρχηδονίους καὶ συμμάχων αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ αὐτὸν τὸν Ἀμίλκην, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες κατετρόπωνον Σαλαμῖνι τοῦ Ξέρξου τὸν στόλον (480).

Τὸν Γέλωνα διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Ἱέρων (479). Ὁ τυραννία τοῦ διαδεχθέντος τοῦτον ἀδελφοῦ τοῦ Θρασυβούλου ἐπροξένησεν ἐπανάστασιν, καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς νήσου ἐβοήθησαν τοὺς Συρακουσίους πρὸς ἔξωσιν τοῦ τυράννου (465). Καταργηθείσης οὕτω τῆς τυραννίας, ἐστήχθη εἰς ὅλας τὰς πόλεις δημοκρατικὸν πολίτευμα. Κατ' αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων σταλεῖστα στρατιὰ ὀλέγον ἔλειψε νὰ προξενήσῃ τὴν ἀπώλειάν της. Ἀλλὰ τοῦ ναντίον ἡ ὀλεθρία εἰς τοὺς Ἀθηναίους ταύτης τῆς ἐπιχειρήσεως ἔκθασις ἐπέθηκε κορωνίδα εἰς τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν τῶν Συρακουσῶν.

Τῷ 410 οἱ Καρχηδόνιοι ἀνεφάνησαν πολυάριθμοι ἐπὶ τὴν Σικελίαν, ὁπόθεν ἤθελον νὰ ἐξώσωσι τοὺς Ἕλληνας ἵνα καταλάβωσι μόνοι τὴν μεγάλην ταύτην νῆσον.

Ἀννίδας, ἔγγονος τοῦ ὑπὸ Ἰέρωνος ἐν Ἰμέρα ἡττηθέντος καὶ φονευθέντος Ἀμίλκα, ἐκυρίευσεν κατ' ἀρχὰς τὴν Ἑγεσταν, ἔπειτα δὲ τὸν Σελινοῦντα, τὸν ὁποῖον κατεδάφισεν, ἀφ' οὗ κατέσφαξε τοὺς κατοίκους. Ἐν Ἰμέρα, ἀποσπάσας 3,000 ἐκ τῶν κατοίκων ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν στρατιωτῶν του, ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον, ὅπου ὁ πάππος του εἶχε φονευθῇ, καὶ ἐκεῖ προσέταξε καὶ τοὺς ἐσφαῖαν μετὰ φορικτῶν βασάνων, τὴν πόλιν δὲ κατέστρεψαν ἐξ ὁλοκλήρου.

Ἐνθαῤῥυνθέντες ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων οἱ Καρχηδόνιοι, προέβησαν μετὰ 120,000 ἀνδρῶν κατὰ τοῦ Ἀκράγαντος. Οἱ Ἀκραγαντινοὶ, ὅταν ἐπλησίασαν οἱ Καρχηδόνιοι, προσέλαβον μισθωτοὺς στρατιώτας, νομίζοντες ὅτι ἔμελλον νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ αὐτῶν· ἀλλ' οἱ μισθοφόροι οὗτοι τοὺς ἐπρόδοσαν, καὶ ὁ μὲν λαὸς μόλις ἠδυνήθη νὰ φύγῃ τὴν νύκτα, ἡ δὲ πόλις κατεστράφη (π. X. 406).

Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος (408—368).

Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐπροξένησε τρόπον εἰς τὰς Συρακούσας. Τότε ὁ Διονύσιος, ἀπλοῦς δικαστηρίου γραμματεὺς, ἐνεψύχωσε τὸν λαόν, ὅστις τὸν ἀνέδειξε διὰ τὸ θάρρος του τύραννον (405).

Συμβάντος δὲ λοιμοῦ εἰς τὸν στρατὸν τῶν Καρχηδονίων καὶ παραλυθείσης τῆς πειθαρχίας του, ὁ Διονύσιος ἐπιπεσὼν κατ' αὐτῶν τοὺς κατετρόπωσε καὶ κατέστρεψε πάντας (394).

Διονύσιος ὁ νεώτερος (368—343), Δίων, Τιμολέων.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Διονύσιος ὁ νεώτερος. Ἐδειξε δὲ τόσῃ σκληρότητι, ὥστε οἱ Συρακούσιοι ἐπαναστατήσαντες τὸν ἠνάγκασαν νὰ κλεισθῇ εἰς τὴν ἀκρόπολιν.

Ὁ Τιμολέων ἐστάλη τότε μετὰ στρατοῦ ὑπὸ τῶν Κορινθίων, ἵν' ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην ἐν τῇ ἀποικίᾳ τῶν ταύτη. Ἠδυνήθη νὰ καταπείσῃ τὸν Διονύσιον νὰ τῷ παραδῶσῃ τὴν ἀκρόπολιν καὶ ὁ πρῶν τύραννος οὗτος μετε-

κομίσθη μετὰ τῶν θησαυρῶν του εἰς Κόρινθον, ὅπου ἔζησεν ὡς ἀπλοῦς ἰδιώτης (343), τὴν δ' ἐλευθερωθεῖσαν πόλιν ἐγέμισε πάλιν κατοίκων, διότι ἔνεκα τῶν ἐπαναστάσεων πολλοὶ εἶχον ἀπέλθει. Ἐγραψε δὲ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα προσκαλὼν ἀποίκους, ἵνα ἐλθόντες κατοικήσωσιν εἰς Συρακούσας· εἰς 60,000 δεχθέντας τὴν πρόσκλησίν του διένειμε γαίας. Ἀποκαταστήσας δὲ τὴν τάξιν εἰς Συρακούσας ὁ Τιμολέων, ἐπεχείρισε νὰ ἀποκαταστήσῃ αὐτὴν καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Περιέστειλε τοὺς τυράννους τῶν πόλεων, ὥστε νὰ ζῶσιν ὡς ἀπλοὶ ἰδιῶται, καὶ ἐνίκησε λαμπρὰν νίκην κατὰ τινος στρατεύματος 70,000 Καρχηδονίων. Τότε θεωρῶν τὸ ἔργον του τετελεσμένον, παρητήθη τὴν ἐξουσίαν του καὶ διήγαγε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἐν ἀναχωρητηρίῳ, ὡς ἀπλοῦς πολίτης τιμώμενος ὑφ' ὅλων τῶν τῆς νήσου κατοίκων.

**Ἀγαθοκλῆς, Πύρρος. Ὑποταγὴ Συρακουσῶν
εἰς τοὺς Ρωμαίους.**

Μετὰ τὸν Τιμολέοντα φαίνεται ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἔπενσεν ἐκ νέου εἰς σύγχυσιν καὶ ἀναρχίαν. Τύραννός τις ἀνεφάνη πάλιν ὁ πρῶν κεραμεὺς Ἀγαθοκλῆς· διεκρίθη δὲ, ὡς ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος, διὰ τὸ θάρρος του, καὶ ὡς ἐκεῖνος ἤρπασε τὴν ἐξουσίαν.

Οἱ Συρακούσιοι, ἐπὶ τοῦ διοικήσαντος αὐτοὺς φρονιμῶς ἀπὸ 275 ἕως 215 π. Χ. Ἰέρωνας τοῦ Β'. συνεμάχησαν κατ' ἀρχὰς μὲ τοὺς Καρχηδονίους κατὰ τῶν Ρωμαίων, νικηθεὶς δὲ μετὰ τῶν Καρχηδονίων ὁ Ἰέρων, κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῶν Ρωμαίων 50 ἐτῶν εἰρήνην καὶ τὴν ἀνενόχλητον ἐξουσίαν μικροῦ μέρους τῆς Σικελίας. Ἡ περίοδος αὕτη μᾶς φέρει μέχρι τοῦ 212 π. Χ., ὁπότε οἱ Συρακούσιοι ὑπετάγησαν εἰς τὴν Ρώμην.

Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις τῆς αὐτονομίας τῶν Συρακουσῶν ἔζη ὁ ἐκ τῆς πόλεως ταύτης περίφημος μαθηματικὸς Ἀρχιμήδης, ὅστις διὰ τῶν μηχανῶν αὐτοῦ ὑπερήσπισε τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐπὶ δύο ἔτη πολιορκουμένην ὑπὸ

τοῦ Ῥωμαίου Μαρκέλλου (214—212 π. Χ.). Λέγουσι μάλιστα ὅτι καὶ κατέκαυσε τὸν Ῥωμαϊκὸν σόλον, συγκεντρῶσας διὰ μηχανήματος τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἐπ' αὐτόν· ἀλλὰ τοῦτο δὲν παραδέχονται οἱ νεώτεροι ὡς ἀληθές.

§ 43. Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν πλέον ἐλεύθεροι καὶ αὐτοκέφαλοι. Καὶ συνεχωρεῖτο μὲν εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχωσι δημοκρατικὰ πολιτεύματα, ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν κατὰ τύπον τοιαῦτα, διότι πραγματικῶς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκυβερνῶντο, ὅπως ἤρεσκεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Αἱ Ἀθῆναι διετέλουν ἐπὶ πολὺ ἀκόμη ἡ ἑδρα τῆς παιδείας οὐ μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Οἱ ἐπιστημότεροι τῶν Ῥωμαίων ἀπέστελλον εἰς Ἀθήνας τὰ τέχνα τῶν ἵνα τελειοποιῶσι τὴν ἐκπαίδευσίν των. Δὲν ἐπενέβαινον δὲ οὐδόλως εἰς τὰ τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων οἱ ἄρχοντές των οὔτοι ἐλάμβανον μάλιστα μέρος καὶ εἰς τὰς ἐθνικὰς των ἑορτάς, διατηρηθείσας ὡς πρότερον. Δὲν συνέβαινε δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅ,τι εἰς τὰς ἄλλας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατακτηθείσας χώρας· διότι εἰς ταύτας μὲν, βαρβάρους οὔσας, εἰσῆγετο διὰ τῶν κατακτητῶν εἰς τὸν λαὸν ὁ πολιτισμὸς, εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁμῶς οἱ κατακτηταὶ αὐτοὶ ἐβελτιοῦντο ὑπὸ τῶν ὑποδεδουλωμένων Ἑλλήνων. Ὅθεν ποιητὴς τις Ῥωμαῖος εἶπεν, «Ἡ Ἑλλὰς κυριευθεῖσα, τὸν ἄγριον νικητὴν ἐκυρίευσεν, καὶ εἰς τὸ ἀγροῖκον Λάτιον τὴν καλλιτεχνίαν εἰσήγαγεν».

Ἐξήκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν ὑποταγὴν των οἱ Ἕλληνες ἐδοκίμασαν ἡ ἀνακτήσωσι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου, πολεμίῳ ὄντι τῶν Ῥωμαίων, καὶ πολλάκις ἤδη νικήσαντος τοὺς στρατοὺς αὐτῶν ἐν Ἀσίᾳ τῇ μικρᾷ. Οὗτος ἀπέστειλεν εἰς μὲν τὴν Ἑλλάδα στόλον, εἰς δὲ τὴν Μακεδονίαν στρατὸν, μεθ' οὗ ἠνώθησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ

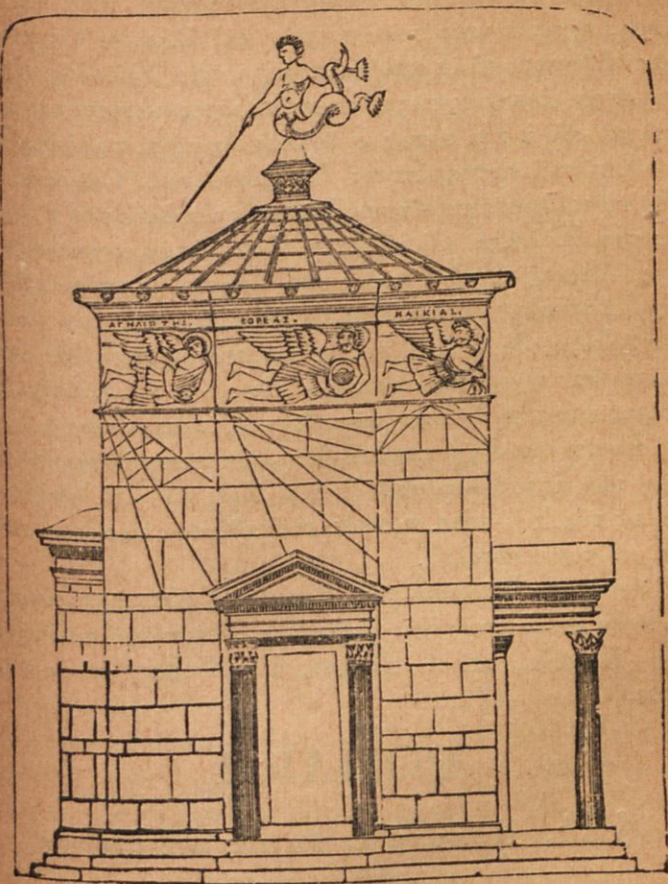
οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀλλ' οὐδὲν ἡδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι. Ῥωμαϊκὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Σύλλαν, ἐκστρατεύσας εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰς μὲν ἄλλας τῶν ἐπαναστατησασα πόλεων καθυπέταξε, τὰς δὲ Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ ἀντισταθείσας ἐπολιορκήσας. Καταστρέψας δὲ τὰ ἐνώνοντα τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Πειραιῶς μακρὰ τεῖχη, διέκοψε τὴν μετὰξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων κοινωνίαν καὶ τοῦτου ἐπῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας δεινότατος λοιμὸς. Ἐπὶ τὸ τέλος ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν καὶ τὸν Πειραιᾶ· οὐ πολὺ ὕστερον ἐνίκησε καὶ τὸν Ἀρχέλαον στρατηγὸν τοῦ Μιθριδάτου ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ κατόπιν ἐν Ὀρχομενῷ, καὶ οὕτως ἐπῆνεγκε τέλος εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἀνεξαρτησίας πόλεμον τῶν Ἑλλήνων τῷ 85 πρὸ Χριστοῦ.

Ἐκτοτε δὲν ἐπετρέπετο εἰς οὐδεμίαν Ἑλληνίδα πόλιν νὰ ἔχη στρατὸν ἰδίον· ὅθεν συμμορίαὶ ληστῶν καὶ πειρατῶν ἤρχισαν νὰ ἐνοχλῶσι τὴν χώραν πανταχοῦ· καὶ ἡ διοίκησις δὲ αὐτῆς κατέστη καταθλιπτική, διότι οἱ ἀνθρώποι ἀπῆλθον πολλάκις φόρους παρανόμους, καὶ ἔτι διότι, ἀγοραζόντων τῶν πλουσίων Ἑλλήνων τὸν τίτλον Ῥωμαίου πολίτου, δι' οὗ ἐγίνοντο ἀσύδοτοι, ἐπιπτε τὸ βάρος τῶν φόρων εἰς τοὺς πτωχωτέρους· ὅθεν τάχιστα παρήκμασε τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, ὠλιγώστευσεν ὁ πληθυσμὸς καὶ πολλαὶ τῆς Ἑλλάδος πόλεις περιῆλθον εἰς ἐξουδένωσιν καὶ ἐρήμωσιν.

Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἔκτισεν ἐκ νέου τὴν Κόρινθον, κατὰ στήσας αὐτὴν στρατιωτικὴν ἀποικίαν. Πρὸς οἰκοδομὴν δὲ αὐτῆς κατεστρέφοντο ἀνιλεῶς ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐργολάβων καὶ αὐτοὶ οἱ τάφοι χάριν τῶν μαρμάρων.

Τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἐξηκολούθει ἔτι νὰ συνεδριάζῃ καὶ τὸ δελφικὸν χρηστήριον νὰ ἐργάζεται. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις Ἀρειὸς Πάγος καὶ ὁμοιον τούτου δικαστήριον ἐν Σπάρτῃ ὑπῆρχον ἔτι. Ἀλλ' ἡ πτωχεία ἤρξανε καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοκογλύφοι ἐπώλουν τὰ κτήματα τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐξόφλησιν τῶν δανείων καὶ μετέβαινον οὕτω ταῦτα εἰς τὴν κυριότητα ξένων.

Τινές τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ἐφάνησαν τῷ ὄντι
 ἐνεργέται τῆς Ἑλλάδος, οἷον ὁ Ἀδριανὸς, κτίσας διάφορα
 μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα, ἐν οἷς καὶ τὸν ἐν Ἀθήναις ναὸν τοῦ

ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ ΚΥΡΡΗΤΟΥ.

(Ἐν Ἀθήναις).

Ὀλυμπίου Διὸς, τὸ μέγα ὑδραγωγεῖον κ.τ.λ. ὁ Μάρκος
 Αὐρήλιος, βελτιώσας τὰ ἐν Ἀθήναις σχολεῖα καὶ αὐξήσας
 τὸν μισθὸν τῶν διδασκάλων. Καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες καὶ

ἡγεμόνες καὶ ἐπίσημοι ἄνθρωποι κατεσκεύαζον ἐν Ἀθήναις πρὸς δόξαν ἰδίαν μνημεῖα μεγαλοπρεπῆ, ὡς ὁ Φιλόπατος, ὁ Ἀνδρόνικος Κυρρήστης, (ὅστις ἔκτισε τὸ σωζόμενον ἀκόμη ἐν Ἀθήναις ἡλιακὸν ὥρολόγιον, ὅπερ ἐσφαιμένως λέγεται ναὸς τοῦ Αἰόλου,) καὶ ἄλλοι δὲ ὅχι μόνον τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος περιποιῶντο, ἀνακτίζοντες ἢ ἐπισκευάζοντες κατεστραμμένους πόλεις· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ Ἑλλὰς ὅσημέραι παρήκμαζε.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου, Ἕλληνες αἰφνης ἡγέρθησαν ἕνεκα τῆς εἰσβολῆς τῶν Γότθων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ βάρβαροι οὗτοι, λαφυραγωγῆσαν τὰς Ἀθήνας καὶ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καταφανίσαντες τὴν Ἀττικὴν, ἐπῆραν αἰχμαλώτους πολλοὺς τῶν κατοίκων. Ἐξῆς δὲ ἡ Ἑλλὰς συχνὰ παρηνωχλεῖτο καὶ ἐκακουῖτο ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων Γότθων, καταλυσάντων ἐπὶ τέλους καὶ τὴν δυτικὴν ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν.

Ἐν τούτοις ἡ χριστιανικὴ θρησκεία κηρυχθεῖσα ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος, προώδευεν ἀκαθέκτως εἰς αὐτὴν ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀνατολήν.

Μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας εἰς δυτικὴν καὶ ἀνατολικήν, ἡ ἀνατολικὴ περιελάμβανε πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ Ἕλληνες ἦσαν ὁ ἐξάρχων ἐν αὐτῇ λαός.

ΡΩΜΑΙΟΙ

§ 44. Κτίσις τῆς Ῥώμης καὶ πρῶτοι βασιλεῖς αὐτῆς.

Ῥωμύλος καὶ Ῥώμος ἢ Ῥέμος ἦσαν, κατὰ τὴν μυθώδη παράδοσιν, τέκνα διδυμα τῆς Ῥέας Σιλβίας ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου Ἄρεως. Αὕτη δὲ ἦτο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀλβας Νουμίτορος, ἀπογόνου τοῦ Τρωαδίου Αἰνείου, ὅστις μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τρωάδος ὑπὸ

τῶν Ἑλλήνων εἶχε καταφύγει εἰς τὸ Λάτιον τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἐνυμφεύθη τὴν Λαβινίαν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τοῦ τόπου ἐκείνου Λατίνου.

Οἱ δύο εἰρημένοι ἀδελφοὶ ἡλικιωθέντες ἔκτισαν τὴν Ῥώμην ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου (753 π. Χ.). Γενομένης δὲ μετὰ τῶν ἑριδος, ἐφόνευσεν ὁ Ῥωμύλος τὸν Ῥέμον καὶ κατέστη μονοκράτωρ τῆς πόλεως ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδέχθη ὡς κατοίκους τοὺς φυγάδας τῶν γειτονικῶν ἔθνων. Ὁ Ῥωμύλος διήρесе τὸν λαὸν εἰς τρεῖς φυλὰς καὶ ἐσύστησε τὴν σύγκλητον (γερουσίαν) ἐξ ἑκατὸν γερόντων, τοὺς ὁποίους ὠνόμασε πατέρας, καὶ συγκλητικούς, ἐχώρισε δὲ αὐτοὺς καὶ τοὺς καταγομένους ἐξ αὐτῶν, πατρικίους ὀνομασθέντας πάντας, ἀπὸ τῶν δημοτῶν, ὀνομασθέντων πληθείων, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος ἐξέλεγε προστάτην τοῦ ἑνὸς τῶν πατρικίων. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς τῶν περὶ λαῶν ἐδέχετο αὐτοὺς εἰς γάμον, ἤρπασαν πολλὰς κόρας ἐκ τῶν γειτονικῶν τόπων, μάλιστα δὲ διὰ στρατηγήματός τινος ἐκ τῶν Σαβίνων, καὶ ἐνυμφεύθησαν αὐτάς.

Ἐκ τούτου γίνεται πόλεμος μετὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Σαβίνων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Τίτος Τάτιος, συμβιβασθεὶς μὲ τοὺς Ῥωμαίους μετοικεῖ εἰς Ῥώμην μετὰ τῶν Σαβίνων καὶ συμβασιλεύει μὲ τὸν Ῥωμύλον. ἔγειναν δὲ καὶ ἑκατὸν Σαβῖνοι συγκλητικοὶ (πατρίκιοι). Δολοφονηθέντος τοῦ Ῥωμύλου καὶ ἐπισυμβάσης στάσεως μετὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Σαβίνων περὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, ἀνακηρύττεται βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ ὑπερίσχυσαντος σαβινητικοῦ μέρους τῆς συγκλήτου ὁ Νουμᾶς Πομπήλιος (716) μετὰ ἐνὸς ἔτους μεσοβασιλείαν, ἥτοι διακοπὴν τῆς βασιλείας.

Οὗτος ἐτακτοποίησε τὰ τῆς θρησκείας τῶν Ῥωμαίων, διώρισεν ἱερεῖς, διέταξε θυσίας, ὠκοδόμησεν ναοὺς, ἐνίσχυσε τὰς εἰρηνικὰς τέχνας καὶ ἐπέφερεν ἁρμονίαν μετὰ τῶν Σαβίνων καὶ τῶν Ῥωμαίων· ἀπέθανε δὲ τῷ 673 π. Χ.

Μετὰ τοῦτον ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ Τύλλος Ὀστίλλιος,

ὅστις κατέστρεψε τὴν ἀντίζηλον τῆς Ῥώμης πόλιν Ἄλβαν Λόγγαν, μετοικίσας εἰς Ῥώμην τοὺς κατοίκους τῆς.

Τοῦτον διεδέχθη (640 π. Χ.) ὁ Ἄγκος Μάρκιος (Σαβίνος), ὅστις ἐνίκησε τοὺς Λατίνους καὶ ἐθεμελίωσε τὸ ἐπίνειον (λιμένα) τῆς Ῥώμης ἥτοι τὰ Ὅστια.

Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσεν ὁ Ταρκύνιος Πρῖσκος ἡ πρεσβύτερος (616 π. Χ.). Οὗτος ἔκτισε πολλὰς μεγάλας οἰκοδομὰς ἐν Ῥώμῃ, καὶ καθυπέταξε τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Σαβίνους. Διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ Σερούιος Τύλλιος (578 π. Χ.) καὶ αὐτὸν τέλος ὁ Ταρκύνιος Σούπερβος ἡ ὑπερήφανος (534), ὅστις περιετείχισε τὴν Ῥώμην διὰ τὴν σκληρότητά του ὅμως ἐδιώχθη, καὶ οὕτω κατηργήθη ἡ βασιλεία (510 π. Χ.). Ἀντὶ δὲ βασιλείων ἐλάβανον τὴν ἐξουσίαν δύο ὕπατοι, ἐκ τῶν πατρικίων ἐκλεγόμενοι καὶ ἐπὶ ἓν ἔτος ἔχοντες τὴν ἀρχήν.

Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας ὁ φιλοπόλεμος λαὸς τῆς Ῥώμης δὲν νῦχαριστεῖτο εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πατρικίων, οἵτινες κατέστησαν ὑπερήφανοι, ἰδιοτελεῖς καὶ ἐπέβαλλον νέα βάρη εἰς αὐτόν· ὅθεν ἔγεινεν ἀποστασία (500 π. Χ.), τῆς ὁποίας τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὰ προνόμια τῶν πατρικίων. Εἰς κατὰ παυσιν δὲ τῶν ἐμφυλίων ταραχῶν καὶ τῶν ἐλθόντων ἐναντίον τῆς Ῥώμης Λατίνων, διωρίσθη δικτάτωρ, δηλαδὴ ἄρχων ἔχων ἀπεριόριστον ἐξουσίαν ἐπὶ ἑξ μῆνας. Ἐκτοτε ἔγεινε σύνηθες εἰς τὴν Ῥώμην τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ὅσάκις συνέβαινον ἐμφύλιοι ταραχαὶ καὶ ἦτο κίνδυνος καταστροφῆς. Πρῶτος δικτάτωρ διωρίσθη ὁ Τ. Λάρτιος Φλάβιος.

Ὁ λαὸς ἀπὸ τοῦ 494 π. Χ. κατ' ἀναγκαστικὴν παραχώρησιν τῶν πατρικίων, ἐξέλεγε δύο δημάρχους, οἵτινες ἐπροστάτευον τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ἀντιτασσόμενοι εἰς τὰς τυχόν βιαίας καὶ αὐθαιρέτους ἀπαιτήσεις τῆς συγκλήτου καὶ ἀκυροῦντες πᾶν ἀντιβαῖνον εἰς τὰ συμφέροντά του βούλευμα αὐτῆς. Οἱ πατρίκιοι ὑπέβλεπον πάντοτε τὴν τοιαύτην τοῦ δήμου ἐξουσίαν. Συμβάντος δὲ ἐν Ῥώμῃ λοιμοῦ, ἐστάλη σῖτος ἐκ Σικελίας ὑπὸ τινος τῶν

ἐκεῖ Ἑλλήνων ἡγεμόνων· τότε ὁ Γάιος Μάρκος Κοριο-
λάνος ἔδωκε γνώμην νὰ μὴ διανεμηθῇ ὁ σῖτος εἰς τὸν
λαόν, ἂν μὴ παρητεῖτο τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ ἔχῃ δη-
μάρχους· διὰ τοῦτο καταδικασθεὶς εἰς ἑξορίαν (491 π.
X.) κατέφυγε πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ῥωμαίων Οὐολού-
σκους καὶ μετ' αὐτῶν ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ῥώμης.
Ἰδόντες αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι πλησιάσαντα εἰς τὴν πόλιν,
ἀπέστειλαν πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων
πολιτῶν, ἀλλ' αὐτὸς οὐδεμίαν ἔδιδεν εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς
Ῥώμης παρακλήσεις των προσοχὴν. Τότε αἱ πρῶται τῆς
Ῥώμης κυρίαι μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ Κοριολάνου Οὐετου-
ρίας καὶ τῆς γυναικὸς του Οὐολουμνίας καὶ τῶν δύο τέ-
κνων του προσῆλθον εἰς τὴν σκηνὴν του. Ὁ Κοριολάνος,
καμφθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπιπλήξεων τῆς μητρὸς του καὶ τῶν
δακρύων τῆς γυναικὸς του καὶ τῶν ἄλλων δεσποινῶν,
ἀπῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ διέμεινεν ἐξόριστος παρὰ
τοῖς Οὐολούσκοις μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἀξιωμαρχομένουτος εἶναι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ
διαγωγὴ τοῦ Α. Κουίντου Κικιννάτου. Διαμένων οὗτος
εἰς τὸν ἀγρόν του καὶ μὲ τὰς ιδίας του χεῖρας καλλιεργῶν
τὰς γαίας του, διωρίσθη ὑπάτος (460 π. X.). Τὸ δὲ
458 διωρίσθη δικτάτωρ, κληθεὶς ἐκ τοῦ ἀγροῦ του. Ἀφείς
τὸ ἄροτρον καὶ ἀναλαβὼν τὴν δικτατορίαν ἔσωσε τὸν
στρατὸν τῆς Ῥώμης, κινδυνεύοντα νὰ καταστραφῇ ὑπὸ
τῶν περικυκλωσάντων αὐτὸν Αἰκανῶν, τρομερῶν πολε-
μίων τῶν Ῥωμαίων. Νικήσας αὐτοὺς καὶ κρατήσας τὴν
δικτατορίαν 16 μόνον ἡμέρας, ὅσας δηλαδὴ ἐχρειάζετο,
ἐπανῆλθε μετὰ ταῦτα πάλιν εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας.
Τὸ 439 π. X., ἄγων τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας
του, ἔγινε πάλιν δικτάτωρ, ἵνα καταβάλλῃ τὸν δημαγω-
γὸν Μαίλιον, κολακεύσαντα τὸν δῆμον καὶ διανοηθέντα
νὰ καταλύσῃ τὸ πολίτευμα διὰ συνωμοσίας καὶ νὰ ἀνα-
δειχθῇ βασιλεὺς.

ὅστις κατέστρεψε τὴν ἀντίζηλον τῆς Ῥώμης πόλιν Ἄλβαν Λόγγαν, μετοικίσας εἰς Ῥώμην τοὺς κατοίκους της.

Τοῦτον διεδέχθη (640 π. Χ.) ὁ Ἀγκος Μάρκιος (Σαβίνος), ὅστις ἐνίκησε τοὺς Λατίνους καὶ ἐθεμελίωσε τὸ ἐπίνειον (λιμένα) τῆς Ῥώμης ἥτοι τὰ Ὅστια.

Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσεν ὁ Ταρκύνιος Πρισκός ἢ πρεσβύτερος (616 π. Χ.). Οὗτος ἔκτισε πολλὰς μεγάλας οἰκοδομὰς ἐν Ῥώμῃ, καὶ καθυπέταξε τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Σαβίνους. Διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ Σερούιος Τύλλιος (578 π. Χ.) καὶ αὐτὸν τέλος ὁ Ταρκύνιος Σούπερβος ἢ ὑπερήφανος (534), ὅστις περιετείχισε τὴν Ῥώμην διὰ τὴν σκληρότητά του ὁμως ἐδιώχθη, καὶ οὕτω κατηργήθη ἡ βασιλεία (510 π. Χ.). Ἀντὶ δὲ βασιλείων ἐλάμβανον τὴν ἐξουσίαν δύο ὕπατοι, ἐκ τῶν πατρικίων ἐκλεγόμενοι καὶ ἐπὶ ἐν ἔτος ἔχοντες τὴν ἀρχήν.

Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας ὁ φιλοπόλεμος λαὸς τῆς Ῥώμης δὲν νῦχαραστεῖτο εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πατρικίων, οἵτινες κατέστησαν ὑπερήφανοι, ἰδιοτελεῖς καὶ ἐπέβαλλον νέα βάρη εἰς αὐτόν· ὅθεν ἔγεινεν ἀποστασία (500 π. Χ.), τῆς ὁποίας τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὰ προνόμια τῶν πατρικίων. Εἰς κατὰ-παυσιν δὲ τῶν ἐμφυλίων ταραχῶν καὶ τῶν ἐλθόντων ἐναντίον τῆς Ῥώμης Λατίνων, διωρίσθη δικτάτωρ, δηλαδὴ ἄρχων ἔχων ἀπεριόριστον ἐξουσίαν ἐπὶ ἑξ μῆνας. Ἐκτοτε ἔγεινε σύνηθες εἰς τὴν Ῥώμην τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ὡςάκις συνέβαινον ἐμφύλιοι ταραχαὶ καὶ ἦτο κίνδυνος καταστροφῆς. Πρῶτος δικτάτωρ διωρίσθη ὁ Τ. Λάρτιος Φλάβιος.

Ὁ λαὸς ἀπὸ τοῦ 494 π. Χ. κατ' ἀναγκαστικὴν παραχώρησιν τῶν πατρικίων, ἐξέλεγε δύο δημάρχους, οἵτινες ἐπροστάτευον τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ἀντιτασσόμενοι εἰς τὰς τυχόν βιαίας καὶ αὐθαιρέτους ἀπαιτήσεις τῆς συγκλήτου καὶ ἀκυροῦντες πᾶν ἀντιβαῖνον εἰς τὰ συμφέροντά του βούλευμα αὐτῆς. Οἱ πατρίκιοι ὑπέβλεπον πάντοτε τὴν τοιαύτην τοῦ δήμου ἐξουσίαν. Συμβάντος δὲ ἐν Ῥώμῃ λοιμοῦ, ἐστάλη σῖτος ἐκ Σικελίας ὑπὸ τινος τῶν

ἐκεῖ Ἑλλήνων ἡγεμόνων· τότε ὁ Γάιος Μάρκος Κοριο-
λάνος ἔδωκε γνώμην νὰ μὴ διανεμηθῇ ὁ σῖτος εἰς τὸν
λαόν, ἂν μὴ παρητεῖτο τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ ἔχη δη-
μάρχους· διὰ τοῦτο καταδικασθεὶς εἰς ἐξορίαν (491 π.
X.) κατέφυγε πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ῥωμαίων Οὐλοῦ-
σκους καὶ μετ' αὐτῶν ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ῥώμης.
Ἰδόντες αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι πλησιάσαντα εἰς τὴν πόλιν,
ἀπέστειλαν πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων
πολιτῶν, ἀλλ' αὐτὸς οὐδεμίαν ἔδιδεν εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς
Ῥώμης παρακλήσεις τῶν προσοχῆν. Τότε αἱ πρῶται τῆς
Ῥώμης κυρίαι μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ Κοριολάνου Οὐετου-
ρίας καὶ τῆς γυναικὸς τοῦ Οὐολουμνίας καὶ τῶν δύο τέ-
κνων τοῦ προσῆλθον εἰς τὴν σκηνὴν του. Ὁ Κοριολάνος,
καμφθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπιπλήξεων τῆς μητρὸς του καὶ τῶν
δακρύων τῆς γυναικὸς του καὶ τῶν ἄλλων δεσποινῶν,
ἀπῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ διέμεινεν ἐξόριστος παρὰ
τοῖς Οὐλοούσκοις μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἀξιομνημόνευτος εἶναι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ
διαγωγὴ τοῦ Α. Κουίντου Κικκιννάτου. Διαμένων οὗτος
εἰς τὸν ἀγρόν του καὶ μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας καλλιεργῶν
τὰς γαίας του, διωρίσθη ὕπατος (460 π. X.). Τὸ δὲ
458 διωρίσθη δικτάτωρ, κληθεὶς ἐκ τοῦ ἀγροῦ του. Ἀφείς
τὸ ἄροτρον καὶ ἀναλαβὼν τὴν δικτατορίαν ἔσωσε τὸν
στρατὸν τῆς Ῥώμης, κινδυνεύοντα νὰ καταστραφῇ ὑπὸ
τῶν περικυκλωσάντων αὐτὸν Αἰκανῶν, τρομερῶν πολε-
μίων τῶν Ῥωμαίων. Νικήσας αὐτοὺς καὶ κρατήσας τὴν
δικτατορίαν 16 μόνον ἡμέρας, ὅσας δηλαδὴ ἐχρειάζετο,
ἐπανῆλθε μετὰ ταῦτα πάλιν εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας.
Τὸ 439 π. X., ἄγων τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας
του, ἔγεινε πάλιν δικτάτωρ, ἵνα καταβάλῃ τὸν δημαγω-
γὸν Μαίλιον, κολακεύσαντα τὸν δῆμον καὶ διανοηθέντα
νὰ καταλύσῃ τὸ πολίτευμα διὰ συνωμοσίας καὶ νὰ ἀνα-
δειχθῇ βασιλεὺς.

§ 45. Δεκανδρία. Πύρρος ἐν Σικελίᾳ.

Ἀνεφάνη ἡδὴ ἀνάγκη ὑπάρξεως ἐν Ῥώμῃ γραπτῶν νόμων, ὅθεν διωρίσθησαν δέκα ἄνδρες ἐκ τῶν πατρικίων νὰ συντάξωσι νόμους (451 π. X.) καὶ παρεδόθη εἰς αὐτοὺς πᾶσα ἐξουσία. Οὗτοι συμβουλευθέντες τὰ νομοθετήματα τῶν Ἑλλήνων, ἔγραψαν νόμους ἐπὶ δώδεκα πινάκων. Οἱ νόμοι οὗτοι, κυρωθέντες τὸ 449 π. X. ἔλαβον πλήρη ἰσχύν. Οἱ δέκα ἄνδρες ἐπαύθησαν τῆς ἀρχῆς, ἀδίκως καὶ κακῶς πολιτευθέντες ὡς ἄρχοντες.

Τοῦ χρόνου προϊόντος ἐξέλιπεν ἡ διάκρισις μεταξὺ τῆς τάξεως τῶν πατρικίων καὶ τῆς τῶν πληθείων καὶ εἶχον ὅλοι ἡδὴ τὰ αὐτὰ δικαιώματα. Δὲν ὑπῆρχε δὲ ἄλλη πλέον διάκρισις εἰμὴ ἡ διαίρεσις τῶν Ῥωμαίων εἰς οἴκους πλουσίους καὶ πτωχοὺς (π. X. 437).

Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπολέμουν πρὸς ἐγγχωρίους ἐχθρούς των, ξένοι ἔξωθεν ἐχθροὶ ἐπιπεσόντες κατ' αὐτῶν ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοὺς ἐξοντώσωσι. Πλήθη Γαλατῶν ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Βρέννον ἐπέδραμον τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐπειδὴ Ῥωμαῖοί τινες εὐρέθησαν μεταξὺ τῶν Τυρρήνων, πολεμοῦντες τοὺς Γαλάτας, ὁ Βρέννος ἐπροχώρησε κατὰ τῆς Ῥώμης.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἀπαρασκεύαστοι ὄντες εἰς ἀντίκρουσιν τόσον φοβεροῦ πολεμίου, ἠττήθησαν κατὰ κράτος πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ἀλία (390 π. X.), οἱ δὲ Γαλάται εἰσελθόντες εἰς Ῥώμην, ἐλαφυραγώγησαν τὴν πόλιν καὶ ἔκαυσαν αὐτήν. Μόνον τὸ καπιτώλιον (ἀκρόπολιν μὲν νῦν τοῦ Διὸς) ὑπερήσπισεν ὁ Μάνλιος, ἀποκρούσας τὰς κατ' αὐτοῦ ἐφόδους τῶν πολεμίων, οἵτινες ἐκ τῆς ἀντιστάσεως ταύτης καὶ ἔνεκα ἐνσκηψαῶν ἀσθενειῶν καὶ πείνης ἐδέχθησαν ἐπὶ τέλους συνθήκην· ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐκτελεσθῇ αὕτη ἐλθὼν ὁ Κάμιλλος ἔξωθεν μετὰ στρατοῦ κατετρόπωσε τοὺς Γαλάτας καὶ οὕτως ἔσωσε τὴν Ῥώμην.

Οἱ νικηφόροι πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Ἑνρίκων, τῶν Οὐελούσκων, τῶν Τυρρήνων καὶ πρὸ πάντων

κατὰ τῶν ὀρεινῶν Σαυνιτῶν, οἵτινες εἶχον ἔλθει νὰ προσβάλωσι τὴν Καμπανίαν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥώμης τεθεῖσαν, καὶ τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν κατὰ κράτος (290 π. Χ.), μετὰ πόλεμον 50 ἔτη διαρκέσαντα (ἐκτὸς ὀλίγων διαλειμμάτων), ἐγύμνασαν αὐτοὺς εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ εἰς τὰς κακουχίας τῶν ἐκστρατειῶν καὶ κατέστησαν αὐτοὺς τρομερὰν καὶ ἀκατάβλητον δύναμιν, ὥστε περὶ τὸ 272 ἔτος π. Χ. κατέστησαν κύριοι ἀπάσης σχεδὸν τῆς Ἰταλίας καὶ ἤρχισαν ἤδη νὰ ὑποβλέπωσι τὰς πρὸς νότον κειμένας ἑλληνικὰς ἀποικίας.

Οἱ Ταραντῖνοι, προσβαλόντες τοὺς πρεσβευτὰς τῆς συγκλήτου τῆς Ῥώμης, διηρέθισαν τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες διὰ ταῦτα ἐστράτευσαν κατ' αὐτῶν.

Οἱ Ταραντῖνοι προσεκάλεσαν τότε εἰς βοήθειάν των τὸν βασιλέα τῆς Ἡπείρου Πύρρον. Ἐλθὼν ὁ Πύρρος με ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ ἐλέφαντας, ἀγνώστους ὄντας ἕως τότε εἰς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ διὰ τοῦτο κατατρομάζοντας τὸ ἱππικὸν αὐτῶν, ἐνίκησεν αὐτοὺς, με πολλήν του ὁμως ζημίαν, διὸ καὶ ἔφυγεν ἐκ τῆς Ἰταλίας (280 π. Χ.). Προσλαληθεὶς δὲ καὶ δεύτερον ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ταραντίνων καὶ ἐλθὼν, νικᾷται ἐν Βενουέντῳ κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Κουρίου Δεντάτου, καὶ φεύγει εἰς Ἡπειρον.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἤρχισαν ἤδη νὰ διαπερῶσιν εἰς Σικελίαν, ἀφ' οὗ πᾶσα ἤδη ἡ μεσημβρινή Ἰταλία ὑπετάγη εἰς αὐτούς.

§ 46. Καρχηδονικοὶ ἢ λιβυκοὶ πόλεμοι καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν.

Ἡ ἐν Ἀφρικῇ μεγαλόπολις Καρχηδὼν, αὐξήσασα διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς, καὶ πολλὰς ἀποκτήσασα ἀποικίας, ἔβλεπε με ζηλότυπον ὄμμα τὴν ἐπίφοβον αὐξήσιν τῆς δυνάμεως τῆς Ῥώμης. Ἐχοντες οἱ Καρχηδόνιοι κτήσεις ἐν Σικελίᾳ, ἔμαθον, ὅτι Μαμερτίνοι ἐκυρίευσαν διὰ προδοσίας τὴν πόλιν Μεσσήνην ὅθεν ἀποστέλ-

λουσιν εὐθύς ἐκ Καρχηδόνος στρατὸν ἐπὶ λόγῳ μὲν νὰ βοηθήσῃ τοὺς πολίτας αὐτῆς, ἐπὶ σκοπῷ δὲ κυρίως νὰ ἐξουσιάσωσιν αὐτοὶ τὴν εἰρημένην πόλιν. Οἱ Μαμερτῖνοι ζητήσαντες ἔλαβον ἐκ Ῥώμης ἐπικουρίαν καὶ ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης ἤρχισεν ὁ εἴκοσι καὶ τέσσαρα ἔτη διαρκέσας πόλεμος μεταξύ τῶν Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, πρῶτος καρχηδονικὸς ὀνομασθεὶς (ἀπὸ τοῦ 264—241 π. X.)

Διαβάαντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ σχεδίων τὸν Σικελικὸν πορθμὸν καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὴν Σικελίαν, κατεξουσίασαν πᾶσαν σχεδὸν τὴν νῆσον. Ἐνταῦθα δὲ ἐναυπήγησαν τὸν πρῶτον αὐτὸν στόλον ἐξ 120 πλοίων, λαβόντες ὡς σχέδιον καρχηδονικὸν πλοῖον ναυαγῆσαν, καὶ ναυμαχῆσαντες οὕτως ὑπὸ τὸν Δουίλιον ἐνίκησαν ἰσχυρὸν ἐχθρικὸν στόλον τὸ 260 π. X.

Ἀποτολμήσας ὁ Ῥωμαῖος ὕπατος Ῥήγουλος νὰ καταπλεύσῃ εἰς Ἀφρικὴν, ἀνεδείχθη μὲν κατ' ἀρχὰς νικητῆς, ὕστερον ὁμως ἡττήθη καὶ ἠχμάλωτίσθη (254 π. X.) Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐβοηθήθη ἡ Καρχηδὼν ὑπὸ τοῦ τυχόντος μεταξύ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων μισθοφόρων στρατηγοῦ Ξανθίππου Σπαρτιάτου. Μετὰ πολλὰς ἀποτυχίας ἡδυνήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὸ ἔτος π. X. 250 νὰ κατατροπώσωσι τοὺς Καρχηδονίους ἐν ναυμαχίᾳ, ἀλλ' ἐπανερχόμενοι ἀπώλεσαν ἐκ τρικυμίας τὸν στόλον των. Οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν μετὰ μεγάλην νίκην τῶν Ῥωμαίων εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας νὰ ζητήσωσιν εἰρήνην καὶ ἀπέστειλαν εἰς Ῥώμην τὸν αἰχμάλωτον αὐτῶν Ῥήγουλον νὰπραγματευθῇ τοὺς ὅρους, ἀφ' οὗ ὑπεσχέθη, ὅτι θέλει ἐπανελθεῖ εἰς Καρχηδόνα.

Ἐλθὼν ὁ Ῥήγουλος εἰς Ῥώμην, ἀντὶ νὰ προσπαθήσῃ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, μετεχειρίσθη ἀπ' ἐναντίας πᾶσαν τὴν ἰσχύν του, ὅπως πείσῃ τοὺς συμπολίτας του νὰ μὴ δεχθῶσι τὰς περὶ αὐτῆς προτάσεις τῶν ἀποστειλάντων αὐτὸν Καρχηδονίων. Τηρήσας ὁμως τὸν λόγον του ἐπανῆλθεν εἰς Καρχηδόνα, ὅπου ἐθανατώθη διὰ πολλῶν βασάνων ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Μετὰ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ἀπώλεσαν

διαφόρους στόλους των καὶ ἐξήντησαν τὸ ταμεῖόν των· τότε δὲ πλούσιοι καὶ πτωχοὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συντελέσαντες ἐναυπήγησαν ἄλλον μέγαν στόλον. Καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ὡσαύτως ἐπραῖξαν ὅ,τι ἠδυνήθησαν, ἀλλ' ὅμως ὁ ὑπὸ τὸν ναύαρχον αὐτῶν Ἄννωνα στόλος των ἡττήθη παρὰ τὸ Λιλύβαιον τῆς Σικελίας, (211 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Λουτατίου Κατούλλου, ὅθεν ἠναγκάσθησαν νὰ δεχθῶσιν εἰρήνην ἐπὶ τοῖς προταθείσι παρὰ τῶν νικητῶν Ῥωμαίων ὁροις, ὑποχρεωθέντες δι' αὐτῶν νὰ ἀπέλθωσι τῆς Σικελίας καὶ νὰ δώσωσι περὶ τὰ 20 ἑκατομμύρια δραχ. Μετὰ τὴν εἰρήνην, μὴ εὐχαριστηθέντες οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰς νέας κτήσεις των, κατέλαβον παρὰ τὰς συνθήκας τὰς νήσους Κύρνον καὶ τὴν Σαρδῶ, τῶν Καρχηδονίων οὔσας. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, διαβάντες εἰς Ἰσπανίαν ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Ἀμίλκαν καὶ Ἀσδρούβαν, κατέλαβον μέγα μέρος τῆς χώρας ταύτης μέχρι τοῦ Ἰβηρος ποταμοῦ καὶ ἔκτισαν τὴν νέαν Καρχηδόνα (Καρθαγένην τὰ νῦν). Φοβηθέντες οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοὺς, ἐσυνθηκολόγησαν νὰ μὴ διαβῶσι τὸν Ἰβηρα ποταμόν. Ἀλλ' ὁ Ἀννίβας, ἀναγορευθεὶς στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Καρχηδονίων, διέβη τὸν Ἰβηρα, παρὰ τὰς συνθήκας, καὶ πολιορκήσας τὸ Σάγουντον ἐκურίευσεν αὐτό. Ἐκ τούτου προέκυψεν ὁ δεύτερος καρχηδονικὸς πόλεμος, διαρκέσας ἀπὸ τοῦ 218 μέχρι τοῦ 201 π. Χ.

§ 47. Δεύτερος καρχηδονικὸς πόλεμος.

Ἀννίβας, εἰς τῶν μεγαλειτέρων στρατηγῶν τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, διαβὰς μετὰ τοῦ στρατεύματός του, ἐξ 69,000 ἀνδρῶν καὶ 32 ἐλεφάντων συγκροτουμένου, τὰ Πυρρηναῖα ὄρη, καὶ διελθὼν δι' ἐχθρικῶν τόπων τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ἀναβαίνει μὲ πολλὴν θραῦσιν τοῦ στρατοῦ του τὰς Ἀλπεις, καταβάς δὲ μετὰ πολλῶν δυσκολιῶν καὶ κινδύνων πολεμεῖ μετὰ τοῦ ἀπομείναντος στρατοῦ του (26,000) εἰς Ἰταλίαν, νικᾷ τοὺς Ῥωμαίους παρὰ τὸν Τικῖνον ποταμόν ὑπὸ τὸν ὕπατον Κορνήλιον

Σκηπίωνα, καὶ παρὰ τὸν Τρεβιάν ὑπὸ τὸν ὕπατον Σεμ-
πρόνιον (218 π. Χ.), κατόπιν δὲ νικᾷ πάλιν αὐτοὺς ὑπὸ
τὸν Φλαμίνιον παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην καὶ τὸ ἐπό-
μενον ἔτος ἐν Κάνναις. Ἄν δὲ ἡ Καρχηδὼν ἀπέστειλε
τὰς αἰτηθείσας παρὰ τοῦ Ἀννίβα ἐπικουρίας, ἡ Ῥώμη
ἤθελεν εἶναι ἤδη εἰς τὴν διάκρισιν αὐτοῦ ἐντελῶς.

Μετὰ τὰς νίκας ταύτας ὁ Ἀννίβας διαχειμᾶζει ἐν Κα-
πύῃ. Μὴ λαβὼν δὲ ἐκ Καρχηδόνης τὰς ζητηθείσας ἐπι-
κουρίας, ἀναγκάζεται νὰ ζητήσῃ τὴν συμμαχίαν τῶν
Μακεδόνων καὶ τῶν Σικελιωτῶν. Ἡττήθη ἤδη πολλάκις,
καὶ ἡ Σικελία ὑποτάσσεται πᾶσα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀ-
ναλαβόντων αὐθις τὰς δυνάμεις των, καὶ γίνεται ἐπαρχία
Ῥωμαϊκή.

Ἡ Καρχηδὼν ἀποστέλλει ἤδη δυνάμεις εἰς τὸν Ἀννί-
βαν, ὑπὸ τὸν Ἀσδρούβαν, ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς αὐ-
τὸν κατατροπώνονται καθ' ὁδὸν (207 π. Χ.).

Ὁ Σκηπίων κυριεύει τὴν Ἰσπανίαν, καὶ ἐκ τῆς Σικε-
λίας διαπερᾷ εἰς Ἀφρικὴν. Ὁ Ἀννίβας προσκαλεῖται ὑπὸ
τῆς πατρίδος του εἰς βοήθειάν της, ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ
τὸν νικᾷ ὁ Σκηπίων εἰς Ζάμαν κατὰ κράτος (202 π. Χ.)
καὶ ἐπιβάλλει εἰς τὴν ταπεινωθεῖσαν Καρχηδόνα αἰσχρὰν
εἰρήνην, δι' ἧς οἱ Καρχηδόνιοι ὑπεχρεώθησαν νὰ καύσωσι
πάντα τὰ πλοῖα των, πλὴν 10, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ
ἔχωσιν ἐξουσίαν νὰ κινῶσι πόλεμον ἄνευ ἀδείας τῆς Ῥώ-
μης, νὰ δώσωσι δὲ ἀποζημιώσιν τῶν ἐξόδων τοῦ πολέ-
μου 10,000 τάλαντα καὶ ἑκατὸν ὁμήρους.

Ὁ Ἀννίβας ἀναγορευθεὶς Σουφφέτης, ἦτοι ὑπέρτατος
ἄρχων, καὶ βελτιώσας καθ' ἡσυχίαν τὰ πολεμικὰ καὶ οἰ-
κονομικὰ τῆς πατρίδος του, ἠναγκάσθη ἔνεκα διαβολῶν
καὶ ῥηδιουργιῶν τῆς Ῥώμης ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Καρχηδό-
νης· ἐλθὼν δὲ εἰς Ἀντίοχον τὸν τῆς Συρίας βασιλέα, πα-
ρέπεισεν αὐτὸν νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων,
ἀλλ' ἠττηθεὶς παραχωρεῖ εἰς αὐτοὺς τὴν μικρὰν Ἀσίαν.
Ὁ Ἀννίβας, τὸν ὁποῖον ἀπῆλθῃ παρὰ τοῦ ἠττηθέν-
τος ἡ Ῥώμη, κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας

Προυσίαν· ἵνα δὲ μὴ αἰχμαλωτισθῇ καταδιωκόμενος καὶ ἐνταῦθα, ἐφαρμακώθη μόνος του (183 π. Χ.). Τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ἀπέθανε καὶ ὁ κατατροπώσας αὐτὸν Σκηπίων, ὁ ἐπονομασθεὶς Ἀφρικανός.

§ 48. Τρίτος καρχηδονικὸς πόλεμος.

Ἡ Καρχηδὼν ἀπολαύουσα ἤδη τελείας εἰρήνης, ἤρξατο ἀναγεννωμένη καὶ προοδεύουσα πρὸς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἀκμὴν. Ἡ Ῥώμη παρετήρει μετὰ πολλῆς ζήλο-
τυπίας καὶ ἀνησυχίας τὴν ἀνάστασιν ταύτης τῆς ἀντιζή-
λου τῆς. Κάτων δὲ ὁ Ῥωμαῖος δὲν ἔπαυεν ὑποθάλπων
τὸ μῖσος τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τῆς Καρχηδόνος καὶ
παρασκευάζων τὸν ὄλεθρόν της.

Κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν καιρὸν (150 π. Χ.), Μασσα-
νάσσης ὁ βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας καταλαμβάνει καὶ ἐξου-
σιάζει τὴν καρχηδονικὴν χώραν, Ἐμπορεῖα. Οἱ Καρχη-
δόνιοι, μὴ δυνάμενοι διὰ τὰς συνθήκας νὰ πολεμήσωσι
τὸν ἄρπαγα αὐτὸν ἄνευ ἀδείας τῆς Ῥώμης, παρεπονέ-
θησαν εἰς αὐτὴν καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν συνδρομὴν της.
Οἱ Ῥωμαῖοι οὐ μόνον ἠρνήθησαν ταύτην, ἀλλὰ καὶ ἀπε-
φάνθησαν ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι οὐδεμίαν ἀξίωσιν δύνανται
νὰ ἔχωσιν ἐπὶ τῆς ἀφαιρεθείσης χώρας. Τοῦτο κατέστησε
τὸν Μασσανάσσην θρασύτερον πρὸς τοὺς Καρχηδονίους,
ὅθεν ἐκινήθησαν οὗτοι πρὸς ὑπεράσπισιν ἑαυτῶν. Οἱ Ῥω-
μαῖοι κηρύττουσι παραχρῆμα, ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι παρέ-
βησαν τὰς συνθήκας καὶ ἀποστέλλουσι στρατὸν εἰς τὴν
Σικελίαν. Ἡ Καρχηδὼν ἐκπλαγεῖσα παρέδωκε καὶ τοὺς
ὑπηκόους της καὶ τὰς κτήσεις τοῖς Ῥωμαῖοις, ἀλλ' οἱ
Ῥωμαῖοι, μὴ εὐχαριστηθέντες εἰς ταῦτα, ἔπλευσαν εἰς
Ἀφρικὴν καὶ προσεκάλεσαν τοὺς Καρχηδονίους νὰ κατα-
θέσωσι τὰ ὅπλα. Γενομένου καὶ τούτου, ἀπητήθη ὑπὸ
τῶν Ῥωμαίων νὰ καταστρέψωσιν οἱ Καρχηδόνιοι τὴν πό-
λιν των καὶ νὰ οἰκοδομήσωσιν ἄλλην δύο γεωγραφικὰ μί-
λια ἐνδοτέρω τῆς παραλίας. Ἀπελπισθέντες οὗτοι ἀπε-
φάσισαν ν' ἀντισταθῶσι μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Ὅθεν,

κατεδαφίσαντες τὰς οἰκίας των, ἔλαβον τὴν ξυλίαν καὶ ἐναυπήγησαν πλοῖα. Τὰ μέταλλα μετεποίησαν εἰς ὄπλα, καὶ αἱ γυναῖκες κείρουσαι τὰς κόμμας των ἐποίουν χορδὰς τῶν τόξων. Οὕτως ἡδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν ἐπὶ δύο ἔτη. Τὸ τρίτον ἔτος (147 π. Χ.) ἡ πόλις των καταλαμβά- νεται ἐξ ἐφόδου ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Ποπλίου Κορνηλίου Σκη- πίωνος Αἰμιλιανοῦ. Τὸ πᾶν παρεδόθη εἰς πῦρ καὶ σίδηρον· μετὰ ἐξαήμερον σφαγὴν ἐπῆλθεν ὁ τῆς πόλεως ἐμπρησμός· διαρκέσας ἡμέρας δεκαεπτὰ· κατὰ προσταγὴν δὲ τῆς συγ- κλήτου, κατεδαφίζεται πᾶσα ἐκ θεμελίων. Οὕτω δὴ ἡ πάλαι μεγαλοδύναμος Καρχηδὼν γίνεται ἤδη ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, μετονομασθεῖσα Ἀφρική.

Ἡ Ῥώμη ἤδη κατεῖχε πρὸς ὀλοκλήρῳ τῇ Ἰταλίᾳ, τῇ Σικελίᾳ, τῇ Σαρδοῖ καὶ τῇ Κύρῳ, πᾶσαν τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Λυσιτανίαν (Πορτογαλίαν) μετὰ τῶν Βαλεαρίδων νήσων, τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν τὴν μικράν. Αἱ ἐπαρχίαι αὗται ἐδιοικοῦντο ὑπὸ ἀνθυπάτων καὶ ἀντιστρατῆγων κατ' ἔτος διοριζομένων, οἵτινες πτωχοὶ ἐρχόμενοι εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἐπανήρχοντο εἰς Ῥώμην μετὰ τὴν ἐτησίαν ἀρχὴν των πλουσιώτατοι ἐξ ἀρπαγῶν καὶ πάσης ἀδικίας.

§ 49. Ἐμφύλιοι πόλεμοι.

Ἐν ᾧ οἱ τροπαιοῦχοι Ῥωμαῖοι ἐπεδίωκον οὕτω τὰς ἑαυτῶν κατακτήσεις ἐν Ἀφρικῇ, Ἀσίᾳ, Ἑλλάδι καὶ Ἰσπανίᾳ, μεγάλαι ἀταξίαι καὶ διαφθορὰ ἡθῶν ἐπεκρά- τουν ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἀκολούθως ὀλέθριοι ἐμφύλιοι πόλεμοι.

Τὸ πρῶτον αἷμα ἐχύθη, ὅτε ὁ δήμαρχος Τιβέριος Γράκχος ἐπρότεινε νόμον δι' οὗ δὲν ἐπετρέπετο εἰς οὐδένα πολίτην νὰ κατέχη δημοσίαν γῆν πλέον τῶν 1000 πλέ- θρων. Οἱ πλούσιοι ἀντισταθέντες ἐφόνευσαν αὐτὸν μετὰ τῶν ὀπαδῶν του (133 π. Χ.). Ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ ἀδελφός του Γάιος Γράκχος ὑπέστη τὴν αὐτὴν τύχην μετὰ πολλοὺς τῶν ὀπαδῶν του δι' αὐστηροτέρας τῶν τοῦ ἀδελ- φοῦ του προτάσεις (121 π. Χ.).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην Κίμβροι καὶ Τεύτονες (γερμανικὰ φύλα), πρώτην φορὰν ἐξορμήσαντα ἐκ τῶν χωρῶν των, ἐπέπεσαν εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος (114 π. Χ.). Εἰς τὰ φύλα ταῦτα προστεθέντες καὶ ἄλλοι ἠφάνησαν τοὺς ῥωμαϊκοὺς στρατοὺς καὶ κατερήμωσαν τὴν Γαλλίαν. Ἀλλὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν εἰσοδὸν αὐτῶν ἀντέκρουσεν ὁ ὕπατος Μάριος· κατέστρεφεν οὗτος τόσον τοὺς Κίμβρους μάλιστα, ὥστε ἔκτοτε δὲν ἠκούσθησαν πιαθεν πλεόν.

Κατὰ τὸν πρῶτον ἐμφύλιον πόλεμον, γεννηθέντα ἐκ τῆς ἀντιζηλίας τῶν στρατηγῶν Μαρίου καὶ Σύλλα περὶ τῆς ἀρχηγίας εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου βασιλέως τοῦ Πόντου πόλεμον, δεινὴ ἐγένετο μάχη ἐν Ῥώμῃ, τὸ αἷμα ἔρρευσεν ποταμηδὸν καὶ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδες ἀνδρῶν ἐφονεύθησαν.

Ἡ διαπραχθεῖσα τρομερὰ σφαγὴ ὑπὸ τοῦ Μαρίου καὶ τοῦ Σύλλα ἐν ταῖς ῥύμαις τῆς Ῥώμης οὐδεμίαν ἐπανήγαγε τάξιν.

Ὁ Κατιλίνας, ἀνὴρ ἄσωτος, συνέπλεξε μετὰ ταῦτα συνωμοσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν συνηνώθησαν χιλιάδες ἀσώτων καὶ κακούργων, οἵτινες ἤλπιζον ὑλικὰς ὠφελείας ἀνῆλε καταστραφῇ ἡ Ῥώμη καὶ ἐθανατώνοντο οἱ ἑξοχοὶ αὐτῆς ἄνδρες· Κικέρων, ὁ μέγας τῆς Ῥώμης ῥήτωρ, φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς, ἐματαιώσε τοὺς καταχθονίους σκοπούς των καὶ ὁ Κατιλίνας μετὰ τῶν ὁπαδῶν του ἐξωλοθρεύθησαν μετὰ φονικωτάτην μάχην (63 π. Χ.).

§ 50. Πρώτη τριαρχία ἢ τριανδρία.

Μετὰ ταῦτα (60 π. Χ.) τρεῖς ἄνδρες ἀνέλαβον τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς Ῥώμης, ὁ Καῖσαρ, ὁ Πομπήϊος καὶ ὁ Κράσσος.

Οἱ τρεῖς οὗτοι διένειμαν μεταξὺ των τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους. Καὶ ὁ μὲν Καῖσαρ ἔλαβε τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν ἐντεῦθεν καὶ πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, ὁ δὲ Κράσσος τὴν Συρίαν, καὶ ὁ Πομπήϊος τὴν Ἰβηρίαν. Οὕτως ὁ μὲν

Καῖσαρ ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν, τὴν ὁποίαν καθυποτάξας προὐχώρησεν εἰς Γερμανίαν ὡς καὶ εἰς Ἀγγλίαν. Διὰ τῶν κατορθωμάτων του τούτων ἠύξησε τὴν φήμην του καὶ προσεῖλκυσε εἰς ἑαυτὸν τελείαν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ στρατοῦ του. Ὁ δὲ Κράσσος μετέβη εἰς Ἀσίαν· ἐκεῖ δὲ πολεμῶν τοὺς Πάρθους ἐφονεύθη (53 π. Χ.). Ἐκ τούτου ἔγεινε διαρχία, δηλαδὴ ἔμεινεν ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς ἐπιζήσαντας δύο συνάρχοντας αὐτοῦ Καίσαρα καὶ Πομπήιον. Ὁ Πομπήιος δὲν μετέβη εἰς Ἰβηρίαν, διότι προὔτιμα νὰ μένῃ ἐν Ῥώμῃ, ἐν ᾧ δὲν ἐπετρέπετο τοῦτο καὶ ὥφειλε νὰ μεταβῇ εἰς Ἰβηρίαν τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ τὴν ὁποίαν ἐκυβέρνηων ἄλλοι ἐν ὀνόματί του. Ἐξελέχθη δὲ καὶ ὑπατος χωρὶς συνυπάτους καὶ συγχρόνως ἐτήρησε τὴν ἐπὶ τῆς Ἰβηρίας κυβέρνησιν, πρᾶγμα ἕως τότε ἄγνωστον ἐν Ῥώμῃ. Ὁ Καῖσαρ ἐζήτησε τὸ αὐτὸ προνόμιον, ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀντέστη ἡ σύγκλητος ἐνεργεῖα τοῦ Πομπηίου καὶ τὸν διέταξε μάλιστα νὰ καταθέσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπολύσῃ τὸν στρατόν· ἀλλ' ὁ Καῖσαρ μετὰ τοῦ πιστοῦ στρατοῦ του ἐπανῆλθεν ἐκ Γαλλίας, ὁ δὲ Πομπήιος ἐν τοσοῦτῳ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐξ Ἰταλίας, διωκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἠττήθη τῷ 38 π. Χ. περὶ Φάρσαλον τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐδολοφονήθη ἅμα ἀποβάς ἐκεῖσε, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου, θέλοντος νὰ κολακεύσῃ οὕτω τὸν Καίσαρα· καὶ οἱ ὀπαδοὶ δὲ αὐτοῦ ἠττήθησαν ἐν τε τῇ Ἰσπανίᾳ καὶ Ἀφρικῇ. Ὁ Καῖσαρ τότε ἐξελέχθη ἰσόβιος δήμαρχος, ὑπατος ἐπὶ πενταετίαν καὶ δικτάτωρ ἐπὶ ἓν ἔτος· δὲν ἐδέχθη ὁμως τὴν ὑπατείαν.

Ἀπαλλαγείς ὁ Καῖσαρ τῶν ἐχθρῶν του, κατέστη ἀλαζὼν καὶ δυσπρόσιτος, ἀποθῶν τοὺς ἀξίους καὶ ἀνυψῶν καὶ περιποιούμενος τοὺς ὑποδεεστέρους. Τὸ μέγιστον δὲ τῶν σφαλμάτων του ἦτο ὅτι μεγάλως ἐπεθύμει νὰ γίνῃ βασιλεὺς, καὶ τούτου ἕνεκα συνέστη συνωμοσία κατ' αὐτοῦ, τοῦ Κασσίου καὶ Βρούτου ἐξαρχόντων, καὶ τὴν 15 Μαρτίου τοῦ ἔτους 44 π. Χ. ὁ Καῖσαρ ἐδολοφονήθη ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς συγκλήτου τῆς Ῥώμης.

§ 51. Δευτέρα τριαρχία. Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα.

Τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος.

Ὁ Ὀκταβιανὸς, ὁ Λέπιδος καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐμοίρασαν πρὸς ἀλλήλους τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος καὶ ἔγεινεν οὕτω δευτέρα τριαρχία, καὶ ὁ μὲν Ὀκταβιανὸς ἔλαβε τὴν Εὐρώπην, ὁ δὲ Λέπιδος τὴν Ἀφρικὴν, ὁ δὲ Ἀντώνιος τὴν Ἀσίαν· ἀπεφασίσθη δὲ ἵνα ὁ μὲν Λέπιδος μείνῃ ἐν Ῥώμῃ· οἱ δὲ ἄλλοι καταδιώξωσι τοὺς δολοφόνους τοῦ Καίσαρος Κάσσιον καὶ Βρούτον, οἵτινες εἶχον φύγει ἐκ Ῥώμης καὶ ἦσαν ἤδη εἰς τὴν Ἀνατολὴν μὲ στρατὸν ἀπειλοῦντες τὴν Ἰταλίαν· ὅθεν, ἐλθόντες εἰς Μακεδονίαν, συνῆψαν δύο μάχας περὶ Φιλίππους, πόλιν αὐτῆς (42 π. Χ.). Μετὰ τὴν πρώτην μάχην, ἃν καὶ ἀμφίρροπον ἀποβᾶσαν, ἔγεινεν αὐτόχειρ ὁ Κάσσιος, νομίσας ἐξ ἀπάτης ὅτι ἡττήθησαν ὁλοσχερῶς. Εἰς τὴν εἰκοσὶν ἡμέρας ὕστερον γενομένην δευτέραν μάχην, ἡττηθέντων κατὰ κράτος τῶν λεγεῶνων τοῦ Βρούτου, ἔπεσεν οὗτος ἐπὶ τῆς σπάθης του καὶ ἐφόνευσεν ἑαυτόν.

Μεταβὰς δὲ ὁ Ἀντώνιος εἰς Ἀσίαν, προσεκάλεσε τὴν βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτραν νὰ τὴν κρίνῃ, ὡς συνένοχον δῆθεν εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Καίσαρος· ἀλλ' ἅμα ἰδὼν αὐτὴν, τὴν ἠγάπησε περιπαθῶς καὶ ἐπέρνα τὸν ἄκαιρόν του συνδιασχεδάζων μετ' αὐτῆς. Ἐνεκα δὲ διενέξεων του πρὸς τὸν Ὀκταβιανόν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐκεῖ συνδιηλλάχθησαν κατὰ γενικὴν δὲ εὐχὴν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα Ὀκταβίαν τὴν ὠραίαν καὶ ἐνάρετον τοῦ Ὀκταβιανοῦ ἀδελφὴν. Ἐπιστρέψας ὁ Ἀντώνιος εἰς Ἀσίαν καὶ ἐπαναλαβὼν τὰς μετὰ τῆς Κλεοπάτρας σχέσεις του ἀπέβαλε πᾶσαν ἀγάπην πρὸς τὴν πιστὴν αὐτοῦ γυναῖκα· τὸ δὲ ἀπονειμηθὲν εἰς αὐτὸν μέρος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας κατένειμεν εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς Κλεοπάτρας. Ἡ Ὀκταβία, μεθ' ὑπομονῆς ἕως τότε τὰς παρεκ-

τροπὰς τοῦ ἀνδρός της ἀνεχομένη, κατὰ πρώτην φορὰν ἤδη ἐδήλωσε τὴν ἀγανάκτησίν της· ὅθεν ὁ ἀδελφός της Ὁκταβιανὸς, ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ ἢ τῇ προφάσει ταύτῃ, κατεδίωξε τὸν Ἀντώνιον. Ἐν ναυμαχίᾳ δὲ, γενομένη ἐν Ἀκτίῳ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιπάλων, παρευρέθη καὶ ἡ Κλεοπάτρα, ἣτις φοβηθεῖσα ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον, καταλιποῦσα τὸν Ἀντώνιον· οὗτος ὁμῶς τὴν παρηκολούθησε πρὶν ἢ φανῇ τὸ ἀποβησόμενον τῆς μάχης, ἐγκαταλείψας τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον του εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ του. Ὁ Ὁκταβιανὸς, κατεδίωξε, μεταβάς καὶ αὐτὸς εἰς Αἴγυπτον, τὸν Ἀντώνιον, ἀλλ' οὗτος ἠὺτοχειριάσθη, ἵνα μὴ πέσῃ ζῶν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ του· τούτου δὲ τὸ παράδειγμα ἐμμήθη κατόπιν καὶ ἡ Κλεοπάτρα, φοβηθεῖσα μὴ ἀπαχθῇ εἰς Ῥώμην αἰχμάλωτος (30 π. Χ.).

Ὁ Ὁκταβιανὸς ἐπωνομάσθη Αὐγούστος καὶ Καῖσαρ, ὡς θετὸς υἱὸς τοῦ δολοφονηθέντος Καίσαρος, (καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα ἔφερον ἕκτοτε οἱ τῆς Ῥώμης ἡγεμόνες, διότι οἱ πλεῖστοι ἐκ τοῦ οἴκου τούτου κατήγοντο)· κατέλαβε δὲ τὴν κυβέρνησιν ὡς μονάρχης ἀπάσης τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ὁκταβιανοῦ Αὐγούστου Καῖσαρος ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, 5,508 ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας.

Ὁ Αὐγούστος ἐκυβέρνησεν ἡπίως, εἰσῆγαγε καλοὺς νόμους, ἐγένει προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ ἐξέτεινε τὴν αὐτοκρατορίαν διὰ νέων κατακτήσεων· ἀπέθανε δὲ τῷ 14 μ. Χ. ἡπαις· διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ πρόγονος καὶ θετὸς υἱὸς του Τιβέριος, ὅστις ἐγένει δεσποτικὸς καὶ σκληρὸς. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τούτου ἐσταυρώθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Οἱ ἄμεσοι διάδοχοι αὐτοῦ Καλλιγόλας, Κλαύδιος καὶ Νέρων ὑπῆρξαν ἐπίσης ὡς ὁ Τιβέριος ὠμοὶ, καὶ μάλιστα

ὁ Νέρων, ὅστις ἐφόνευσε τὴν μητέρα του καὶ τὴν γυναῖκα του καὶ τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφόν του καὶ τὸν διδάσκαλόν του Σενέκαν, ἔκαυσε δὲ καὶ τὴν Ῥώμην (64 μ. Χ.). ἀλλὰ τέλος ἐγκαταληφθεὶς ὑπὸ πάντων, ἔβαλεν ἀπελεύθερόν τινα καὶ τὸν ἐθανάτωσεν, ἵνα ἀποφύγῃ τὰ χειρότερα (68 μ. Χ.).

Μετὰ ἐπισυμβάσας ταραχάς, ὑπερίσχυσεν ὡς αὐτοκράτωρ ὁ Οὐεσπασιανὸς, ὅστις ἦτο ἐν μέρει χρηστὸς ἡγεμὼν ὡς καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Τίτος· οὗτος ὁμῶς πρὶν ἔτι βασιλεύσῃ, πολιορκήσας κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρός του τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κυριεύσας αὐτὴν (70 μ. Χ.), κατέσφαξεν ἀδιακρίτως ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιά, καὶ ἐξήνδραπόδισε μυριάδας Ἰουδαίων, τὴν δὲ πόλιν κατέστρεψεν ἅπασαν. Ἐκτοτε ἔπαυσεν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς τοῦ νὰ ἦναι ἔθνος. Τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν (Ματθ. ΚΖ', 24).

Ὁ τοῦ Τίτου διάδοχος Δομιτιανὸς ἐγένετο ἀπηνὴς καὶ τρομερὸς διώκτης τῶν χριστιανῶν. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Νέρβας ἦτο ἐνάρετος καὶ χρηστὸς· ὁμοίως δὲ ἐξῆς καὶ ὁ Τραϊανὸς, ὁ Ἀδριανὸς, Ἀντώνιος ὁ εὐσεβὴς καὶ ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, φιλόσοφος καὶ κοινωφελὴς γενόμενος. Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κόμμοδος (180 μ. Χ.), ἀνάξιος ὅλως τοῦ πατρός του υἱὸς, μαλθακὸς καὶ φαῦλος· ἐδόλοφονήθη δὲ τριακοντούτης (192 μ. Χ.). Μετὰ τοῦτον ἔγειναν αὐτοκράτορες ἄνδρες ἄστωι καὶ αἰμοβόροι, ὑπὸ τῶν στρατῶν ἐκλεγόμενοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγοι ἀπέθανον ἐν εἰρήνῃ· οὕτως ἡ αὐτοκρατορία κατέρρεεν ὁσημέραι.

Ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τῆς Ῥώμης ἐπωφελοῦμενα ἄλλα ἔθνη ἤρχισαν νὰ ἐπιπίπτωσι κατ' αὐτῆς.

§ 52. Παρακμὴ τῆς Ῥώμης.

Κατὰ τὸ 200 ἔτος μ. Χ. ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία περιελάμβανε τὴν Πορτογαλίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Γαλιλίαν μέχρι τοῦ Ῥήνου, τὴν Ὀλλανδίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Σκωτίαν, τὴν Ἑλβετίαν, μέρη τινὰ

τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Δανίας, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους, τὴν Οὐγγαρίαν μέχρι τοῦ Δουναβίου, τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Κριμαίαν, τὴν Κιρκασίαν, πᾶσαν τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Αἴγυπτον καὶ πᾶσας τὰς ἄλλας βορείους χώρας τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὰς νήσους τῆς Μεσογείου, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἦτο κυρία σχεδὸν ἀπάσης τῆς γνωστῆς τότε οἰκουμένης. Ἀλλ' ἤδη ἡ εὐρυτάτη αὕτη αὐτοκρατορία ἤρχισε νὰ προσβάλληται ὑπὸ τῶν Φράγκων εἰς τὸν Ῥῆνον, ὑπὸ τῶν Ἀλαμανῶν ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ Δουναβίου, ὑπὸ τῶν Γότθων ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐν Ἀσίᾳ, καὶ τὸ χεῖριστον ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων διχοστασιῶν. Εἰς ἀποφυγὴν τοῦ πανταχόθεν ἀπειλουμένου κινδύνου δύο αὐτοκράτορες, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Λικίνιος, διένειμαν μεταξύ των τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος τῷ 313, λαβόντες ὁ μὲν Κωνσταντῖνος τὸ δυτικὸν μέρος αὐτοῦ, ὁ δὲ Λικίνιος τὸ ἀνατολικόν. Περιελθόντες δὲ ἐξ ἀμοιβαίας ζηλοτυπίας εἰς ἔριδας, ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους· καταβληθέντος δὲ καὶ αἰχμαλωτισθέντος τοῦ Λικινίου, ἔμεινε μόνος αὐτοκράτωρ ὁ Κωνσταντῖνος, ὅστις διὰ τὰ κατορθώματα καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ὠνομάσθη μέγας. Οὗτος ἀπώθησεν ἐκ τῶν ὀρίων τῆς ἐπικρατείας του τοὺς κατ' αὐτῆς ἐπιδραμόντας λαοὺς. Βαπτισθεὶς δὲ χριστιανός, κατέστησε τὴν χριστιανικὴν πίστιν θρήσκευμα τοῦ κράτους, ᾠκοδόμησεν ἐν Βυζαντίῳ ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, καὶ ἀνευρών μετὰ τῆς βαπτισθείσης ὁμοίως εἰς Χριστὸν μητρός αὐτοῦ Ἑλένης τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾠκοδόμησαν ἐπ' αὐτοῦ τὸν λαμπρὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως. Τῷ 323 συνεκροτήθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ ἡ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμένη ἡ σύνοδος, ἡ συντάξασα τὸ σύμβολον τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως. Κατέστησε δὲ ὁ Κωνσταντῖνος πρωτεύουσαν τῆς αὐτοκρατορίας τὸ παλαιὸν Βυζάντιον, ὅπερ ὠνόμασε νέαν Ῥώμην, ἐξ αὐτοῦ δ' ὠνομάσθη ὕστερον *Κωνσταντινούπολις*.

Ἀποθανὼν ὁ μέγας οὗτος καὶ εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ (337 μ. Χ.), ἀφῆκεν εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Κωνσταντίνου, Κωσταντίνου καὶ Κώνσταν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος. Ἀλλ' ἡ διανομὴ αὐτοῦ εἰς τρία ἐπὶνεγκεν ἐμφυλίους ῥήξεις, ἐξ ὧν ὠφελήθησαν πάλιν οἱ ἔξωθεν ἐχθροὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἐπιζητοῦντες ν' ἀποσπασθῶσιν ἀπ' αὐτοῦ λαοί. Ἐξαφανισθέντων τῶν τριῶν τούτων αὐτοκρατόρων, ἐμονάρχησε μετὰ τούτους ὅλου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ὁ Ἰουλιανὸς, ἀνεψιὸς τοῦ Κωνσταντίνου. Οὗτος ἐπανήγαγε τὴν τάξιν καὶ προήγαγε τὸ κράτος του· ἐφάνη δὲ καὶ προστατῆς τῆς παιδείας· ἀρνηθεὶς δὲ τὸν χριστιανισμόν, ὠνομάσθη παραβάτης· ἐφονεύθη δὲ τὸ 363 ἐν τινὶ μάχῃ κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ τοῦτον ἀναγορεύεται ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοκράτωρ ὁ Ἰοβιανὸς, ὅστις συνομολογεῖ ἄτιμον εἰρήνην πρὸς τοὺς Πέρσας, παραχωρήσας εἰς αὐτοὺς πολλὰς ἐν Ἀσίᾳ ἐπαρχίας. Ἀποθανόντος δὲ τούτου τῷ 364 μ. Χ. ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ ὁ Οὐαλεντιανὸς Α', ὅστις ἀπέθθησε τῇ βοηθείᾳ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Θεοδοσίου τοὺς πανταχόθεν εισορμήσαντας εἰς τὸ κράτος τοῦ λαοῦ· προσέλαβε δὲ συνάρχοντα τὸν ἀδελφόν του Οὐάλεντα, παραχωρήσας εἰς αὐτὸν μὲν τὴν Ἀνατολὴν, αὐτὸς δὲ κρατήσας τὴν Δύσιν.

Ἀποθανόντα τοῦτον διαδέχεται ἐν τῇ Δύσει ὁ υἱὸς του Γρατιανὸς καὶ ὡς συμπράτωρ αὐτοῦ ὁ νέος ἀδελφὸς τούτου Οὐαλεντιανὸς Β'.

Ἀποθανόντος δὲ ἐν τῇ Ἀνατολῇ τοῦ Οὐάλεντος τὸ 378 μ. Χ. λαμβάνει τὴν ἀρχὴν Θεοδόσιος ὁ μέγας παρὰ τοῦ Γρατιανοῦ τῷ 379. Καταβαλὼν οὗτος τοὺς μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀνωτέρω δύο ἀδελφῶν ἀντιπάλους του, μένει μονοκράτωρ ὅλου τοῦ κράτους, καὶ φαίνεται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ κάποια ἐλπίς σωτηρίας ἀπὸ τῶν ἔξωτεrikῶν βαρβάρων ἐθνῶν. Ἀποθανὼν δὲ τῷ 395, κατέλιπε τὸ κράτος αὐτοῦ εἰς τοὺς δύο ἀνηλίκους υἱοὺς του, τὴν μὲν Ἀνατολὴν εἰς τὸν Ἀρκάδιον, τὴν δὲ Δύσιν εἰς τὸν

Ὀνώριον. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἦσαν ἀνήλικοι, τίθενται ὁ μὲν Ἀρκάδιος ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Γαλάτου Ῥουφίνου, ὁ δὲ Ὀνώριος ὑπὸ τὴν τοῦ Βανδήλου Στιλίωνος. Ἐκτοτε ἐξέλιπε πᾶσα ἰδέα ἐνότητος καὶ αἱ ἐξωθεν προσβολαὶ κατέστησαν ἤδη ἐπιφοβώτεραι. Ἡ γενομένη δὲ ἡδὴ μεγάλη τῶν ἐθνῶν μετανάστασις ἐπήνεγκε ἐπὶ τέλους τὴν κατάλυσιν τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος αὐτῆς Ῥωμύλου τοῦ Αὐγουστύλου (476 μ. Χ.), ἀναγορευθέντος ἐν Παυλῇ βασιλέως τῆς Ἰταλίας τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἑρούλων Ὀδοάκρου.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΕΣΗ, ΗΤΟΙ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΑΙΩΝΟΣ,
(476 μ. Χ. — 1500).

§ 53. Ἔθνη εἰσβαλόντα εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος, ἦτοι μεγάλη τῶν ἐθνῶν μετανάστασις.

Ἀπὸ τὰ μέσα τῆς τετάρτης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῆς ἐβδόμης εἰσέβαλον ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰς συγκροτούσας τὸ μέγα ῥωμαϊκὸν κράτος χώρας διάφοροι βάρβαροι φυλαὶ, αἱ πλεῖσται ἐκ τῆς Γερμανίας καὶ Σκανδιναυίας κατελθοῦσαι. Αὗται κατέλυσαν τὸ ἐν τῇ δύσει κράτος τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐν αὐτῷ συνέστησαν νέα βασίλεια, ἐκ τῶν ὁποίων σώζονται τινα ἔτι μέχρι σήμερον. Ἡ κίνησις τῶν λαῶν αὕτη λέγεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ μεγάλη τῶν ἐθνῶν μετανάστασις.

Οἱ κυριώτεροι τῶν λαῶν τούτων ἦσαν οἱ ἐξῆς·

Οἱ Βουργούνδιοι, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Γονδικίρου (411), διῆλθον τὴν Γερμανίαν καὶ κατεστάθησαν εἰς Γαλ-

λατίαν, διοικούμενοι ὑπὸ Δουκῶν. Κλόβις ὁ θεμελιωτὴς τῆς γαλλικῆς μοναρχίας κατέστησεν αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς, οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ ἦνωσαν τὸ κράτος αὐτῶν, τὴν Βουργουνδίαν, μὲ τὴν ἐπίλοιπον Γαλατίαν.

Οἱ Σουῆβοι, συμμορία τυχοδιωκτῶν, ὑπὸ Ἑρμανρῖκον τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, καταβάντες ἐκ Γερμανίας καὶ διελθόντες τὴν Γαλατίαν, ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἰσπανίᾳ, ἔνθα ὑπετάχθησαν ὑπὸ τῶν Οὐῖσιγόθων (583).

Οἱ Βανδῆλοι (ἢ Βάνδαλοι), ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Γεν-ζερῖκου ἡγεμόνος των, διῆλθον τὴν Γερμανίαν· συνενωθέντες δὲ μετὰ τῶν Σουήβων καὶ λεηλατήσαντες τὴν Γαλατίαν, μετέβησαν εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ μεσημβρινὰ αὐτῆς μέρη· μετὰ ταῦτα δὲ, ἐπελθόντων Οὐῖσιγόθων, μετέβησαν εἰς Ἀφρικὴν καὶ συνέστησαν βασιλείον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Καρχηδόνας.

Εὐρόντες οὗτοι ἐπαρχίας καλῶς κεκαλλιεργημένας καὶ ὥραιας, ἡρήμωσαν αὐτάς διὰ τῶν λεηλασιῶν των, τὰ πάντα καταστρέφοντες διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Ἐβασάνιζον τοὺς αἰχμαλώτους των μετὰ μεγάλης σκληρότητος, ἵνα ἀναγκάζωσιν αὐτοὺς νὰ δεικνύωσι τοὺς κεκρυμμένους θησαυροὺς των. Κατεστράφησαν δὲ οἱ βάρβαροι οὗτοι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Βελισαρίου τῷ 534 μ. Χ. ἐν Ἀφρικῇ.

Οἱ Ἀλανοὶ, φυλὴ σκυθικὴ, ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Γονδερίκον, διελθόντες τὴν Παννονίαν (Οὐγγαρίαν), τὴν Γερμανίαν, τὴν Γαλατίαν, ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἰσπανίᾳ, ὅπου κατεστράφησαν καὶ οὗτοι ὑπὸ τῶν Οὐῖσιγόθων (419).

Οἱ Φράγκοι ἦσαν ἀνεξάρτητος συμμορία γερμανικῶν λαῶν, μετὰξὺ τῶν ὁποίων παρατηροῦνται οἱ Σικάμβροι. Διαβάντες τὸν Ῥῆνον ὑπὸ τὸν Φαραμόνδον, τὸν φημιζόμενον ἀρχηγὸν αὐτῶν (418), ἀποκατεστάθησαν εἰς τὰ βόρεια τῆς Γαλατίας, καὶ κατ' ὀλίγον ἐπεκτεινόμενοι, κατέλαβον ἐπὶ τέλους πᾶσαν τὴν χώραν ἣτις ὠνομάσθη ὑπ' αὐτῶν Φραγκία.

Οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Σάξωνες, κάτοικοι τῆς εἰς τὴν Βαλ-

τικήν θάλασσαν παραλίας τῆς Γερμανίας (Ὀλστάϊν), ἔχοντες ἀρχηγούς τὸν Ἑγγιστον καὶ τὸν Ὅρσαν, προσεκλήθησαν εἰς τὴν Μεγάλην Βρεταννίαν ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἵνα βοηθήσωσιν αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Πίκτων καὶ τῶν Σκώτων (449). Ἐκδιώξαντες δὲ οὗτοι τοὺς βαρβάρους τούτους, κατέκτησαν αὐτοὶ τὴν Βρεταννίαν καὶ συνέστησαν ἐν αὐτῇ ἑπτὰ κυβερνήσεις (ἑπταρχίαν).

Οἱ Γότθοι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ Σουηθίας καταγόμενοι, ὥς καὶ οἱ Βανδῆλοι, κατέβαλον τὴν ῥωμαϊκὴν δύναμιν, ἐλεηλάτησαν τὴν Ῥώμην, ἐβασίλευσαν εἰς Γαλλίαν, Ἰσπανίαν καὶ Ἰταλίαν. Διηροῦντο δὲ οἱ Γότθοι εἰς ἀνατολικούς καὶ δυτικούς (Ὀστρογόθους καὶ Οὐῖσιγόθους).

Τινὲς τῶν Γόθων ἀποκατεστάθησαν εἰς Ὑκραινεῖαν καὶ δι' ἰσχυροῦ ἐν τῇ Εὐξείνῃ στόλου κατεῖχον τὸν Βόσπορον. Κατὰ τὸ 395 ἔτος περίπου, ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἀρκάδιος ἡμέλεισε νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Ἀλάριχον, ἡγεμόνα τῶν Οὐῖσιγόθων, τὸ ἐτήσιον σιτηρέσιον, ὅπερ ἐχορήγει εἰς αὐτὸν ἡ αὐλὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐλεηλάτησεν οὗτος τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκυρίευσεν ἀπάσας τὰς πόλεις, ἐκτὸς τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ κατέστρεψε πολλὰ τῶν ὠραίων ἐν αὐταῖς μνημείων. Ὁ Στιλίκων δὲ, στρατηγὸς τοῦ Ὀνωρίου, δραμὼν κατ' αὐτοῦ μόλις ἠδυνήθη νὰ τοὺς ἐξώσῃ ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Ἀλάριχος εἰσέβαλεν εἰς Ἰταλίαν.

Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 548 μ. Χ. οἱ Ὀστρογόθοι ἐκυρίευσαν τὴν Ῥώμην. Ἀλλὰ πάλιν ἀνεκτῆθη ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ Βελισσαρίου καὶ Ναρσῆ, τοῦ νικῆσαντος καὶ φονεύσαντος τὸν τελευταῖον ἡγεμόνα τῶν Τήϊαν (553 μ. Χ.).

Οἱ Οὐνοὶ ἦλθον ἀπὸ μεγάλης ἀκάρπου χώρας, κειμένης οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἀρκτικοῦ μεγάλου τείχους τῆς Σινικῆς, ἔχοντος ἑκτασὶν μὲν 1500 μιλίων, σκοπὸν δὲ νὰ ἐμποδίξῃ τὰς εἰσβολὰς αὐτῶν εἰς τὸ Σινικὸν κράτος. Οἱ Οὐνοὶ

οὗτοι φαίνονται κατὰ τὸ 350 περίπου ἔτος μ. Χ. πλησίον τοῦ ποταμοῦ Βόλγα, τοῦ Τανχίδος καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, ὤθησαν δὲ πρὸ αὐτῶν τοὺς Γότθους καὶ τοὺς Βανδήλους εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν. Κατὰ δὲ τὸ 433 ἔτος φαίνονται οἱ Οὔνοι ἐν τῇ νῦν Οὐγγαρίᾳ, καταστρέφοντες τὰς δυνάμεις των διὰ τῆς διχονοίας τῶν ἀρχηγῶν των, μέχρις οὗ ἠνώθησαν ὑπὸ τὸν Ἀττίλαν.

Ἀττίλας, ὁ ἡγέτωρ τῶν Οὔνων, κληθεὶς μάστιξ Θεοῦ δι' ὅσα ἐπὶ ἡνέγκε κακὰ, ἠνώσε τὰ κράτη τῆς Σκυθίας καὶ τῆς Γερμανίας, εἰσέβαλεν εἰς Περσίαν καὶ εἶτα προσέβαλε τὴν ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β'. λεηλατῶν τὰς χώρας αὐτῆς μέχρις αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη ν' ἀγοράσῃ τὴν εἰρήνην δι' ἀμέσου πληρωμῆς 6,000 λιτρῶν χρυσοῦ διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου, τὸν ὅποῖον ὁμως, δὲν ἐπροκάλεσεν. Ὁ Ἀττίλας ἀπεσύρθη εἰς Οὐγγαρίαν, ὅπου ὑπερηφάνως ὑπεδέχθη πρέσβεις παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐπλήρωσε Οὔνόν τινα νὰ τὸν δολοφονήσῃ, ἀλλ' ἀνακαλυφθείσης τῆς συνωμοσίας, ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἐζήτησε συγχώρησιν παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν βαρβάρων. Κατὰ δὲ τὸ 451 ὁ Ἀττίλας εἰσέβαλεν εἰς τὴν Γαλλίαν, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Οὔσι-γότθων ὑπὸ τὸν Θεοδέριχον, μεθ' ὧν ἐνωθέντες οἱ Ρωμαῖοι, στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀετίου καὶ οἱ Φράγκοι ὑπὸ τοῦ Μεροβαίου τὸν ἀπέκρουσαν· ἡττηθεὶς δὲ εἰς τὴν ἐν τοῖς Καταλαυνικοῖς παιδίοις μάχην, ἀπῆλθε τῆς Γαλλίας. Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ τότε ἐθεμελιώθη ἡ Ἑνετία ὑπὸ τῶν ἐκφυγόντων τὸν Ἀττίλαν καὶ σωθέντων εἰς τὰς μικρὰς νήσους τοῦ Ἀδριατικοῦ Ἑνετῶν.

Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Οὔνων, ἀποθανόντος τοῦ Ἀττίλα ἐξ αἰμορραγίας, ἔλαβε τὴν τύχην τῆς μακεδονικῆς αὐτοκρατορίας, τελευτήσαντος τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, διαιρεθεῖσα καὶ ἀφανισθεῖσα ἕνεκα τῶν διχονοιῶν τῶν ἀρχηγῶν.

Οἱ Ἑροῦλοι εἶχον ἀρχηγὸν τὸν Ὀδόακρον. Ἀποκατεστάθησαν ἐν Ἰταλία καὶ ἐξέσωσαν τοῦ θρόνου τὸν Ῥωμύλον Αὐγουστύλον (476). ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἡττηθέντες ἐξέωσθησαν ὑπὸ τῶν Ὀστρογόθων.

Οἱ Λογγοβάρδοι ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ἀλβοῖνον, ἀποκατεστάθησαν εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἰταλίας (468) ὅθεν ἐξέσωσαν τοὺς Ὀστρογόθους.

Οἱ Ἀβάροι, φυλὴ οὐνική, ἀναχωρήσαντες ἐκ τῶν παραλίων τῆς Κασπίας θαλάσσης, ἦλθον καὶ κατέλαβον τὴν Δακίαν καὶ τὴν Πανοννίαν, οὓσας τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μόλις δὲ ἀποκατασταθέντες, διεπόρθησαν τὴν Θράκην καὶ ἠνάγκασαν τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Ἀνατολῆς νὰ πληρώνωσιν εἰς αὐτοὺς φόρον. Ὑπετάχθησαν δὲ ὁλοσχερῶς ὑπὸ Καρόλου τοῦ μεγάλου (798).

Οἱ Βούλγαροι, Σκύθαι τὴν καταγωγὴν, διεδέχθησαν τοὺς Ἀβάρους ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Δουναβίου, κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα (679) καὶ ὑποδιηρέθησαν εἰς Κροάτας, Μοραβουὺς Βλάχους καὶ κυρίως Βουλγάρους.

Οἱ Γεπίδαι προσῆλθον ἐκ τῆς Σουϊδίας, καθὼς καὶ οἱ Οὐίσιγόθου καὶ οἱ Ὀστρογγόθου τῶν ὁποίων ἐχωρίσθησαν κατὰ τὴν εἰς Γερμανίαν ἄφιξιν αὐτῶν. Κατὰ τινες συγγραφεῖς, ἡ λέξις Γεπίδαι σημαίνει ὀκνηροί.

Οἱ Βένδοι καὶ Σλαῦοι διέμενον παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Οὐίστούλα.

Οἱ Δανοὶ, οἱ Νορμανδοὶ, οἱ Οὐαρέγγοι, φυλαὶ τῆς βορείου Εὐρώπης, ἐγένοντο ἐπίφοβοι εἰς πάντας. Ἐκαμαν κατακτήσεις εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐβασίλευσαν κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα (1066). καὶ εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας, ἐνθα κατέλαβον ὡσαύτως τὸν θρόνον τὸν 12 αἰῶνα. (1130). Τὸ γενικὸν ὄνομα τῶν Νορμανδῶν καὶ τῶν Σκανδιναυῶν ἀπωλέσθη, ἀλλὰ τὸ τῶν Δανῶν, Σουηδῶν καὶ Νορουεγῶν διαμένει εἰσέτι.

§ 54. Ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος (ἡ βυζαντινὸν κράτος).

Ἰουστινιανός.

Ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας αὐτοκρατόρων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἄξιος λόγου ἀνεδείχθη ὁ εἰρημένος Ἰουστινιανός (527)—555). Ἐχων οὗτος δύο ἀξιόους στρατηγοὺς, τὸν Βελισάριον καὶ τὸν Ναρσῆν, ἠδυνήθη δι' αὐτῶν ν' ἀποκρούσῃ τοὺς ἀπειλοῦντας καὶ τὸ βασίλειον τοῦτο ἐχθροὺς, νὰ καταστήσῃ αὐτὸ ἰσχυρόν, καὶ νὰ ἐνώσῃ πάλιν μὲ αὐτὸ τὰς ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀφαιρεθείσας χώρας, ὡς ἐξῆς.

Τὸν ἐν Ἰταλίᾳ καταλύσαντα τὴν δυτικὴν αὐτοκρατορίαν Ὀδόαρκον ἀνατρέψας ὁ τῶν Ὀστρογόθων βασιλεὺς Θεωδέρικος, κατὰ προτροπὴν τοῦ τότε αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς Ζήνωνος, ἔλαβεν αὐτὸς τὴν ἀρχὴν, ἀναγνωρίζων ὁμῶς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὡς κυριάρχην τῆς Ἰταλίας. Στερεωθεὶς δὲ ὁ Θεωδέρικος εἰς τὸν θρόνον καὶ συνάψας συμμαχίας μὲ ἄλλα ἔθνη, κατέστη ἀπόλυτος ἐξουσιαστὴς τῆς Ἰταλίας καὶ ἄλλων παρακειμένων χωρῶν. Ἐκτοτε ἔμεινεν ἡ Ἰταλία ὑπὸ τῶν Ὀστρογόθων κατεχομένη. Ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Βελισάριος, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀποκρούσει τοὺς Πέρσας ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν μεθορίων τῆς αὐτοκρατορίας, καταβαλὼν καὶ ἐξαφανίσας καὶ τοὺς Βανδήλους ἐν Ἀφρικῇ, μετέβη εἰς Ἰταλίαν τὸ 536 μ. Χ. καὶ προέβη ἀκωλύτως μέχρι Νεαπόλεως· ἐκυρίευσεν δὲ ταύτην καὶ ἔπειτα τὴν Ρώμην. Πολιορκήσας δὲ μετὰ ταῦτα τὴν τότε πρωτεύουσιν τῆς Ἰταλίας Ραβένναν καὶ κυριεύσας αὐτὴν (540 μ. Χ.) αἰχμαλωτίζει τὸν βασιλέα τῶν Γότθων Οὐίτιγην ἢ Βιτεγέζην, καὶ φέρει αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν· εἶτα δὲ διοικεῖ τὴν Ἰταλίαν, ὡς ἐπίτροπος τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλὰ τότε, εἴτε διότι τὸν ἐφοβήθη ὁ αὐτοκράτωρ, εἴτε ἐκ συκοφαντιῶν ἢ φθόνου πρὸς αὐτὸν,

τὸν ἀνεκάλεσεν. Οἱ δὲ Γότθοι ἐκλέξαντες βασιλέα τῶν τῶν Τωτίλαν (541 μ. Χ.) ἐκυρίευσαν πάλιν σχεδὸν ὅλην τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔπεμψε μὲν ἐκεῖσε καὶ πάλιν τὸν στρατηγὸν Βελισάριον (544), ἀλλὰ μὲ εὐάριθμον στρατὸν καὶ ἄνευ χρημάτων. Μὴ δυνηθεὶς δὲ οὕτω νὰ κατορθώσῃ τι ἄξιον τῆς ἐπιθυμίας του, ἐζήτησε ν' ἀνακληθῇ καὶ ἀνεκλήθῃ (549 μ. Χ.). Τὸν Βελισάριον διεδέχθη ὁ Ναρσῆς, ὁ ἕτερος στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἰς ὃν ἐδόθησαν καὶ χρήματα καὶ στρατεύματα. Οἱ Γότθοι, καίπερ ἀνδρείως ἀντισταθέντες, ἡττήθησαν ὅμως ἐπὶ τέλους, φονευθέντος καὶ τοῦ Τωτίλα, καὶ οὕτως ἡ πολλὰ παθοῦσα Ἰταλία ἐγένει μετὰ ταῦτα ἐπαρχία τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἐστέλλετο εἰς διοίκησιν αὐτῆς ἑξαρχος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐδρεύων ἐν Παυένη. Πρῶτος ἑξαρχος ἐγένειεν ὁ Ναρσῆς (554 μ. Χ.). Κατὰ δὲ τὸ 568 ἔτος μ. Χ. ἄλλο στῖφος βαρβάρων, οἱ Λογγοβάρδοι, κατελθόντες ἐκ Γερμανίας, κατέκτησαν τὸ ἀρκτικὸν μέρος τῆς Ἰταλίας, ὑπὸ τὸν ἡγήτορα αὐτῶν Ἀλβοῖνον, κατὰ πρόσκλησιν, ὡς ἱστοροῦσι, τοῦ Ναρσῆ, διότι προσβλητικῶς τὸν ἀνεκάλεσεν ὁ διάδοχος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Ἰουστῖνος Β', ἐπειδὴ διώκει τυραννικῶς τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς εἰσήγαγεν εἰς τὸ κράτος του νόμους σοφοὺς, καὶ ἔκτισε τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, πυρποληθέντος τοῦ πρώτου, ὃν εἶχεν οἰκοδομήσει Κωνσταντῖνος ὁ μέγας. Εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτοῦ, ἔξ ἔτη διαρκέσασαν, εἰργάζοντο δέκα χιλιάδες ἀνθρώπων. Ἐν γένει δὲ ὑπῆρξεν ὁ Ἰουστινιανὸς ζηλωτὴς τῶν καλῶν καὶ προσταῆς τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἤκμαζεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ ἀλληλομαχία δύο φατριῶν, τῶν λεγομένων Πρασίνων καὶ τῶν Γαλαζίων, γεννηθεισῶν ἐκ τῶν ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ ἀγώνων, καὶ ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ ἱματισμοῦ τῶν ἡνιόχων οὕτως ὀνομασθεισῶν· μετὰ πολλὴν δὲ ἀλληλοσφαγίαν, 30,000 θανατωθέντων ἐκ τῶν Πρασίνων

(452 μ. Χ.), μόλις ἠδυνήθη νὰ καταστείλῃ τὰς δύο αὐτὰς φατρίας ὁ Ἰουστινιανός.

Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπετίθετο, ὅτι ἡ μέταξα (σηρικὸν νῆμα) ἦτο προϊόν δένδρου ἐν Ἰνδίᾳ· ὅλοι οἱ δ' ἐφόρουσιν σηρικὰ ἐνδύματα διὰ τὸ ὑπέρογκον τῆς ἀξίας των. Μαθὼν ὁ Ἰουστινιανὸς παρὰ δύο μοναχῶν τὴν φύσιν τῆς μετάξης καὶ τὴν βομβυκοτροφίαν, καὶ λαβὼν δι' αὐτῶν ὠὰ (κουκουλόσπορον), συνέστησε μεταξουργεῖον εἰς τὸ κράτος του· ἄλλ' ἐτήρει μυστικὴν τὴν ἀνατροφὴν τῶν μεταξοσκολήκων τούτων. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1130 μ. Χ. βασιλεὺς τις τῆς Σικελίας πολεμῶν πρὸς τὸν τότε τοῦ ἀνατολικοῦ βασιλείου αὐτοκράτορα, συνέλαβε μετὰ ἄλλων καὶ πολλὰς χιλιάδας μεταξουργῶν καὶ μετέφερεν αὐτοὺς εἰς Ἰταλίαν ὡς αἰχμαλώτους. Ἐκ τούτων διεδόθη ἡ μεταξουργία εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐκ ταύτης εἰς Ἰσπανίαν, καὶ ἀπὸ τοῦ 1600 ἔτους εἰς Γαλλίαν, ἐκ Γαλλίας δὲ τῷ 1700 ἔτος εἰσῆχθη εἰς Γερμανίαν.

Οἱ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν αὐτοκράτορες.

Μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν εὐρίσκομεν ἐν τῇ ἀνατολικῇ αὐτοκρατορίᾳ ἄξιον λόγου αὐτοκράτορα μετὰ παρέλευσιν ἄλλων ἀσημάντων προκατόχων του τὸν Ἡράκλειον. Ἀναβὰς οὗτος τὸν θρόνον τῷ 610 μ. Χ., ἐβελτίωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ τὰ στρατιωτικά. Νικήσας δὲ τοὺς Πέρσας, οἵτινες ἐπὶ τοῦ ἀθλίου προκατόχου αὐτοῦ Φωκᾶ εἶχον φθάσει μέχρι τῆς Χαλκηδόνος νικηταί, ἀνέκτησε τὰς παρ' αὐτῶν ἀφαιρεθείσας χώρας καὶ τὸν τίμιον Σταυρόν, τὸν ὁποῖον εἶχον λάβει πορθήσαντες τὴν Ἱερουσαλήμ· τὸ ἀνύψωσε δὲ αὐτὸν αὖθις ἐκεῖ μετὰ λαμπρᾶς τελετῆς. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐορτάζει ἡ ἀγία ἡμῶν Ἐκκλησία τῇ 14 Σεπτεμβρίου. Οἱ μετὰ τοῦτον καὶ πρὸ τοῦ Λέοντος βασιλεύσαντες ἀπεδείχθησαν ἄθλιοι οἱ πλεῖστοι· εἰς μικρὰ δὲ ἀσχολούμενοι καὶ εἰς ἐσωτερικὰς ἔριδας ἀναμιγνυόμενοι, ἄφιναν τοὺς Σαρακηνούς νὰ κυριεύωσι σημαντικὰς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας.

Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 714—741, κατήργησεν ἀσεβῶς τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν τῶν εἰκονοκλαστῶν θρησκευτικὴν ἔριδα. Κατῳρίσθη οὗτος νὰ σώσῃ τὸ κράτος τοῦ ἀπειλούμενον ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἐλθόντων μέχρι αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατακαύσας τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων τῶν διὰ τοῦ λεγομένου ἑλληνικοῦ ὕγρου πυρός. Τὸ τοιοῦτον πῦρ ἐπενόησεν ὁ ἐκ Συρίας Ἑλλην Καλλίνικος· ἔκαιε δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ἀγνοοῦμεν δὲ τὴν φύσιν αὐτοῦ, διότι ἐτήρηθη μυστικὴ ἢ κατασκευὴ του.

Τὸν Λέοντα Γ' Ἰσαυρον διεδέχθη ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου ὁ Κοπρώνυμος, 741 μ. Χ., ὅστις ἦτο ἐπίσης οἰκονομάρχος. Καὶ ἐφάνη μὲν οὗτος εὐτυχὴς ἐν τοῖς κατὰ τῶν Σαρακηνῶν (Ἀράβων) πολέμοις, ἀλλ' ἠττήθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, καὶ οἱ Λογγοβάρδοι τὸν ἀφῆρεσαν τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἐξαρχίαν.

Ὁ υἱὸς τοῦ Λέων ὁ Δ' (775) ἦτο ἐπίσης οἰκονομάρχος· ἔσπεψε δὲ διάδοχόν του τὸν δεκάετῃ υἱόν του Κωνσταντῖνον τὸν Γ' βασιλεύσαντα (780) ὑπὸ τὴν ἐπίτροπείαν τῆς μητρός του Εἰρήνης Ἀθηναίας, ἣτις συγκαλέσασα εἰς Νίκαιαν οἰκουμενικὴν Σύνοδον (787), ἐπανήγαγε τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων. Δολοφονηθέντος δὲ τοῦ υἱοῦ τῆς, διεδέχθη αὐτὸν τὸ 797. Ἐπιθυμήσασα δὲ νὰ ἐνώσῃ αὐτὴς τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ δυτικὸν βασιλεῖον, ἐζήτησεν ἄνδρα Κάρολον τὸν μέγαν βασιλέα τῶν Φράγκων· ἀλλ' οἱ πρόκριτοι ἀνέδειξαν αὐτοκράτορα Νικηφόρον τὸν τότε λογοθέτην, ἡ δὲ Εἰρήνη ἐξωρίσθη εἰς Λέσβον (802 μ. Χ.). Τοῦτον δὲ ὑπεχρέωσαν οἱ Ἀραβες, εἰσβαλόντες εἰς τὰς χώρας του, νὰ τοῖς πληρώσῃ φόρον· ἐφονεύθη δὲ πολεμῶν πρὸς τοὺς Βουλγάρους (811).

Περὶ τὴν Η'. ἑκατονταετηρίδα Σλαῦοι διαφόρων φυλῶν, προχωρήσαντες εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀνέμιχθησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὀλιγώτεροι τούτων ὄντες, ἀπέμαθον τῷ χρόνῳ τὴν γλῶσσάν των, ἐτήρησαν δὲ αὐτὴν μόνον οἱ ἐν ταῖς βορειοτέραις χώραις μέναντες, διότι

ἦσαν περισσότεροι τῶν εἰς τὰ μεσημβρινὰ προχωρησάντων.

Τῷ 876 ἀναβὰς εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, πρῶτος γνήσιος Ἑλλήν αὐτοκράτωρ, ἐπήνεγκε σημαντικὰς βελτιώσεις, εἰσήγαγε καλοὺς νόμους, καὶ μετεχειρίσθη εἰς τὰ δημόσια ἔγγραφα μόνον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐνῷ πρότερον ἐγράφοντο καὶ λατινιστί. Ἐπ' αὐτοῦ ἐξηπλώθη ὁ χριστιανισμὸς μέχρι περάτων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξηλείφθη ἡ ἕως τότε εἰς τινὰ μέρη ἐπικρατοῦσα εἰδωλολατρεία. Διάδοχος τούτου ἔγινεν ὁ υἱὸς τοῦ Λέων ὁ Σ'. ὁ ἐπωνομασθεὶς σοφός, προστατεύσας τὰ γράμματα καὶ συμπληρώσας τὴν νομοθεσίαν τοῦ πατρὸς του.

Ἐκ τῶν ἐξῆς αὐτοκρατόρων τοῦ ἀνατολικοῦ ἡ βυζαντινοῦ βασιλείου ὁ μὲν Νικηφόρος Φωκᾶς (963-969) ἐνίκησε τοὺς Σαρακηνούς καὶ ἀνέκτησε τὴν παρ' αὐτῶν τότε κατεχομένην Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον, πρὶν ἔτι βασιλεῦσθαι, στρατηγὸς ὢν· ὁ δὲ Ἰωάννης Τσιμικῆς (969-976) καθυπέταξε τοὺς Βουλγάρους καὶ ἀνέκτησε τόπους τοὺς ὁποίους εἶχον κυριεύσει οἱ Σαρακενοὶ, ἐνίκησε δὲ καὶ τοὺς Ῥώσσοις. Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσεν ὁ τρισέγγονος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα Βασίλειος ὁ Β'. ὅστις ἐπωνομάσθη Βουλγαροκτόνος, διότι τοὺς δοκιμάσαντας ν' ἀποστατήσωσι Βουλγάρους καθυποτάξας, συνεχῶνευσεν αὐτοὺς τέλος εἰς τὸ βασιλεῖόν του ὀλοκλήρως. Οὗτος κατηνάγκασε καὶ τοὺς Ἀραβὰς νὰ πληρῶνωσιν εἰς αὐτὸν φόρον.

Ἐκ τῶν ἐξῆς αὐτοκρατόρων περιώνυμος ἔγινεν Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός (1081—1118). Οὗτος ἀνέκτησε τὰς χώρας, ἃς εἶχον ἀφαιρέσει πρὸ αὐτοῦ, καὶ ἀνέστησε βασιληὶδὸν εἰς τὴν προτέραν του δύναμιν τὸ βασιλεῖον.

Ἀπὸ τούτου ἄρχεται κυρίως ἡ δυναστεία τῶν Κομνηνῶν καὶ ἐπὶ τούτου ἔγινεν ἡ πρώτη σταυροφορία.

Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσεν ὁ Ἰωάννης Κομνηνός (1118-1143) καὶ ὁ Μανουὴλ Κομνηνός (1143—1181), ἀμφότεροι τηρήσαντες τὸ βασιλεῖον σεβαστόν. Οἱ μετὰ τούτους ἄλλοι Κομνηνοὶ διὰ τὰς ἀλληλομαχίας των ἐξησθέ-

νησαν μὲν τὸ βασίλειον, ἀλλὰ διετήρησαν ὡπωσδήποτε τὴν δυναστείαν των μέχρι τοῦ 1185.

Χωρισμὸς Ἐκκλησιῶν.

Ἀπὸ τῆς πατριαρχίας ἤδη τοῦ πολυμαθεστάτου Φωτίου 886 μ. Χ. ἀποτυχοῦσα ἢ ἐν Ῥώμῃ παπικὴ ἀρχὴ νὰ ἐπεκτείνῃ, ὅπως πρὸ καιροῦ ἐνήργει, τὴν ἐξουσίαν τῆς καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς ἀνατολῆς, ὅπως εἶχεν αὐτὴν ἐν τῇ δύσει, ἤρχισεν ἀπομακρυνομένη τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, δι' ἐρίδων καὶ καινοτομιῶν εἰς τε τοὺς τύπους καὶ τὰ δόγματα· ἐνόθευσεν ἰδίως τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, προσθέσασα εἰς αὐτὸ ἐσφαλμένως ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται « καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ».

Ὁ ἀρξάμενος ἔκτοτε χωρισμὸς ἐγένεε τέλειος ἐπὶ τοῦ ὑστερώτερον πατριαρχεύσαντος ἐν Κωνσταντινουπόλει Σεργίου (998) καὶ ἐστερεώθη ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Μιχαὴλ Κυρουλαρίου (1038). Ἐκτοτε οὐδεμίᾳ πλέον ὑπῆρξεν ἐκκλησιαστικὴ σχέσις μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

§ 55. Λατίνων δυναστεία ἐν Κωνστ/πόλει.

Ὁ Ἰσαάκιος Ἀγγελος, βασιλεύσας τῷ 1185, κατέστη εὐάρεστος εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν πραότητα του, ἀλλ' ἦτο ἀδυνάτου χαρακτῆρος καὶ φιλήδονος· ἐξεθρόνισε δὲ αὐτὸν ὁ ἀδελφός του Ἀλέξιος Ἀγγελος (1195) καὶ τυφλώσας αὐτὸν τὸν ἐφυλάκισεν· ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ τυφλωθέντος Ἀλέξιος Δ' ἐκφυγὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, προσῆλθεν εἰς τοὺς Ἐνετοὺς καὶ τοὺς Γάλλους σταυροφόρους καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν των ὑπὲρ τοῦ πατρός του καὶ ἑαυτοῦ. Ἐλθόντες οὗτοι διὰ θαλάσσης ὑπὸ τὸν Δόγην Δάνδολον καὶ κυριεύσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐγκατέστησαν εἰς τὸν θρόνον πάλιν τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον καὶ τὸν υἱὸν του, φυγόντος τοῦ Ἀλεξίου Ἀγγέλου. Ἐπειδὴ δὲ συνέβησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ταραχαί, Ἀλέ-

ξιος Δούκας, ὁ ἐπονομασθεὶς Μούρτζουφλος, ἐφόνευσε τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιον Δ'. καὶ κατέλαβε τὴν ἀρχὴν (1204). Μαθόντες τοῦτο οἱ σταυροφόροι ἐκυρίευσαν ἐκ δευτέρου τὴν Κωνσταντινούπολιν, προεχέρισαν αὐτοκράτορα τὸν Γάλλον Κόμητα τῆς Φλανδρίας Βαλδουίνον (1204) καὶ οὕτως ἤρχισεν ἡ βασιλεία τῶν Λατίνων ἐν τῇ ἀνατολῇ. Λατίνους δὲ καὶ Φράγκους ὠνόμαζον τότε πάντας τοὺς ἀπὸ τῆς δύσεως ξένους. Ὁ Βαλδουίνος συλλαβὼν ἀπεκεφάλισε τὸν Μούρτζουφλον, καὶ κατηνάγκασε τὸν Ἀλέξιον Γ'. νὰ φύγῃ. Πρὶν δὲ καταστήσωσιν οἱ σταυροφόροι τὸν Βαλδουίνον, ὁ λαὸς ἀνηγόρευσε τὴν νύκτα αὐτοκράτορα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν, ὅστις ἔφυγεν εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ κατέστησε καθέδραν τοῦ τὴν Νίκαιαν, ἀναγνωρισθεὶς αὐτοκράτωρ. Ὁ δὲ ἔγγονος Ἀνδρονίκου τοῦ Α'. Ἀλέξιος Α'. Κομνηνὸς ἔστησε τὸν θρόνον ἰδίου βασιλείου εἰς τὴν Τραπεζοῦντα. Μιχαὴλ δὲ ὁ Κομνηνὸς ἐγένετο δεσπότης τῆς Ἠπείρου.

Αἱ ἐπαρχίαι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους κατενεμήθησαν ἤδη εἰς τοὺς ἄλλους ἡγήτορας τῶν σταυροφόρων Ἐνετοὺς καὶ Γάλλους ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει νὰ ἀναγνωρίζωσιν ὡς κυρίαρχην τῶν τὸν αὐτοκράτορα· οὕτω δὲ τὸ κράτος τοῦτο διηρέθη εἰς πολλὰς ἡγεμονίας· καὶ ὁ μὲν Βονιφάτιος ἔλαβε χώρας ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, τὰς ὁποίας ὁμῶς ἀντήλλαξε πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ κατέλαβεν οὕτω μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐξετάθη ὑστερώτερον μέχρις αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου. Τούτου δὲ θανόντος, ὁ μὲν Γοδοφρείδος ὁ Βιλλαρδουίνος συνέστησε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Κορίνθου, ὁ δὲ Ὅθων Δελαρόχιος ἐκ Βουργουνδίας τὴν τῶν Ἀθηνῶν. Μέρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλοι λιμένες τοῦ βασιλείου καὶ αἱ νῆσοι παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς Ἐνετοὺς, καὶ εἰς ἄλλους δὲ ἄλλα μέρη. Ἐπειδὴ δὲ, ἐνεκα τῆς εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας διαιρέσεως τοῦ λατινικοῦ τούτου κράτους καὶ τῆς μεταξὺ τῶν ἐξουσιαστῶν Φράγκων καὶ Ἑλλήνων θρησκευτικῆς διαφορᾶς καὶ τοῦ ἐντεῦθεν μίσους, κατέφευγον οἱ

Ἕλληνες εἰς τοὺς ὁμοπίστους ἡγεμόνας, κατελύθη τὰ χέως ἡ τῶν Φράγκων δυναστεία, ἀλλὰ δὲν ἀνεστήθη πλεόν ὁλόκληρον τὸ βυζαντινὸν κράτους ὑπὸ τοὺς ὀρθοδόξους αὐτοκράτορας, διότι οἱ Ἐνετοὶ καὶ μικροὶ ἄλλοι ἡγεμόνες Φράγκοι κατεῖχον, ὡς εἴρηται, πολλὰ μέρη αὐτοῦ.

§ 56. Παρακμὴ καὶ πτώσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους.

Ἡ βασιλεία τῶν Λατίνων ἢ Φράγκων διαρκέσασα ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1261 κατελύθη ὁλοκλήρως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, κυριεύσαντος τὴν Ἡπειρον, τὴν Αἰτωλίαν, μέγα μέρος τῆς Πελοποννήσου, καὶ τέλος αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1261. Ἀλλὰ τὸ ἐλληνικὸν βασίλειον ἤρχισε τότε νὰ ἀπειλῇται σπουδαίως καὶ ὑπὸ τῶν ἐξαπλούντων ὁσημέραι τὴν ἐξουσίαν των εἰς τὴν Ἀνατολὴν Τούρκων, τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ἡγεμὼν Σουλτάνος Ὁσμὰν ἔστησεν ἤδη τὸν θρόνον του εἰς Προῦσαν τῆς Βιθυνίας. Ὁ δὲ Σουλτάνος Βαγιαζίτης (τῷ 1381), βασιλεύοντος Μανουὴλ τοῦ Β', ἐκυρίευσεν πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ βασιλείου καὶ ἐπολιόρκησε καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἤθελε δὲ ἔσως καὶ ταύτην κυριεύσει, ἂν μὴ ἀνεφαίνετο διώκτης αὐτοῦ ἄλλος ἐπίσημος κατακτητὴς, ὁ Ταμερλάνος.

Οἱ Τούρκοι, ἀπαλλαγέντες τοῦ τρομεροῦ τούτου ἐχθροῦ, ἐξηκολούθουν κυριεύοντες τὰς τοῦ ἀνατολικοῦ βασιλείου χώρας. Ἐν Ἡπείρῳ δὲ μόνον ἐπολεμήθησαν γενναίως ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Καστριώτου, ὃν Σκενδέρμπεην οἱ Τούρκοι ὠνόμασαν διὰ τὴν ἀνδρίαν του (δηλαδή ἡγεμόνα Ἀλέξανδρον). Ὁ Γεώργιος οὗτος ἦτο Ἕλλην, υἱὸς Ἰωάννου Καστριώτου ἡγεμόνος τῆς Ἀλβανίας, κατετρώπωσε δὲ τρεῖς, τῷ 1447, 1449 καὶ 1450 πολυάριθμον τουρκικὸν στρατὸν καὶ κατηνάγκαζεν ἐκάστοτε τοὺς Τούρκους νὰ ἐπανακάμπωσιν εἰς Ἀδριανούπολιν ἄπρακτοι.

Βασιλεύσαντος τῷ 1448 ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ

Κωνσταντίνου Παλαιολόγου Δραγάση, ὁ τότε Σουλτάνος τῶν Τούρκων Μωάμεθ ὁ Β'. ἐπολιορκήσεν αὐτὴν τῷ 1453 κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν μεστρατὸν 300,000 ἀνδρῶν καὶ 400 πλοίων. Οἱ ἐν αὐτῇ Ἕλληνες, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ αὐτοκράτορος, ἀντέστησαν πεισματωδῶς καὶ μὲ μοναδικὴν ἀνδρείαν εἰς τοὺς πολιορκητὰς ἐπτά ὅλας ἐβδομάδας· ἀλλ' ἐκυριεύθη αὕτη τὴν 29 τοῦ Μαΐου 1453 ἔτους, πεσόντος γενναίως μαχομένου τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ οὕτω κατελύθη ἡ ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία. Ὁ αὐτὸς δὲ Μωάμεθ ἐκυριεύσε κατόπιν τῷ 1462 καὶ τὴν Τραπεζοῦντα, τῆς ὁποίας ὁ ἔσχατος βασιλεὺς ἦτο Δαβίδ ὁ Κορνηνός.

§ 57. Ἀραβες. Μωάμεθ.

Οἱ Ἀραβες εἶναι ἔθνος ἀρχαιότατον καταγόμενον κυρίως ἀπὸ τοῦ Ἰσμαὴλ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ ἐκ τῆς Ἀγαρ. Ὅθεν ἀπὸ μὲν τοῦ Ἰσμαὴλ ὠνομάσθησαν Ἰσραηλῖται ἀπὸ δὲ τῆς Ἀγαρ Ἀγαρηνοί, Σαρακηνοί δὲ ἀπὸ τινος ὀμωνύμου ἐν Ἀραβίᾳ φυλῆς. Διηροῦντο δὲ εἰς φυλὰς, ἐξ ὧν ἐπικρατεστέρα ἀνεδείχθη ἡ τῶν Χουρείσιτῶν, τῆς ὁποίας κλάδοι ἦσαν οἱ Χασιμίται, ὀνομασθέντες οὕτω ἀπὸ τοῦ ἀρχηγέτου των Χασίμ. Τούτου δισέγγονος ἦτο ὁ Μωάμεθ, γεννηθεὶς τῷ 571 μ. Χ. εἰς Μέκκαν, ἐπίσημον πόλιν τῆς Ἀραβίας, ἱερὰν θεωρουμένην, διότι ἐν αὐτῇ ἐτιμᾶτο ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέλας τις λίθος *Kaabè* ὀνομαζόμενος καὶ κείμενος ἐν τόπῳ περικεκλεισμένῳ ὑπὸ τεσσάρων τοίχων. Τεσσακοντούτης γενόμενος ὁ Μωάμεθ, ἐκήρυττε μεταξὺ τῶν ὁμοφύλων του, ὅτι ἀπεστάλη εἰς αὐτὸν ὁ ἄγγελος Γαβριήλ, ὅστις τὸν προσέταξε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τῶν προγόνων του παλαιὰν θρησκείαν. Εὐρὼν δὲ πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς πολεμίους τοῦ κηρύγματός του, ἤναγλῶς καὶ ἐκείνη νὰ φύγῃ διὰ νυκτὸς ἐκ τῆς Μέκκας καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Μεδιαν, ἄλλην ταύτην τῆς Ἀραβίας πόλιν. Ἀφ' οὗ δὲ κατώρθωσε νὰ ποιήσῃ ἱκανοὺς προσηλύτους εἰς Μεδιαν, ἐξεστράτευσε μετ' αὐτῶν κατὰ τῆς Μέκκας καὶ κυ-

ριεύσας αὐτήν, ἐξήπλωσε τὴν θρησκείαν του, Ἰσλὰμ ὀνομασθεῖσαν, διὰ τε τῶν ὅπλων καὶ τῆς διδασκαλίας. Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ὑπέταξεν ἅπασαν τὴν Ἀραβίαν καὶ κατόπιν τὴν Συρίαν καὶ τὴν μέχρι τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ χώραν. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ὀνομάζοντο Μουσουλμάνοι, ὃ ἐστὶ θεοσεβεῖς. Ἀπέθανε δὲ ὁ Μωάμεθ καὶ ἐτάφη ἐν Μεδίνῃ (632) συστήσας εἰς τοὺς διαδόχους του τὴν διὰ τῶν ὅπλων διάδοσιν τῆς θρησκείας του. Τὸ σῶμά του δὲ μετεκομίσθη ὕστερον εἰς Μέκκαν, ὅπου θεωρεῖ χρέος του πᾶς εὐσεβὴς Μουσουλμάνος νὰ μεταβαίνει τοῦλάχιστον ἅπαξ τοῦ βίου του νὰ προσκυνήσῃ.

Τὸν Μωάμεθ διεδέχθη ὁ πενθερός του Ἀβουβεκὴρ, ὅστις συνέλεξε τὰ διάφορα χειρόγραφα τεμάχια τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ εἰς ἓν βιβλίον, ὀνομασθὲν Κοράνιον (Κχουρ-ἄν), τὸ ὅποion εἶναι ἕως τώρα τὸ ταμεῖον τῆς μωάμεθανικῆς θρησκείας. Ἐξακολουθῶν ὁ Ἀβουβεκὴρ τὰς κατακτήσεις, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Μωάμεθ, ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ καθυπέταξε μέρος τῆς Παλαιστίνης. Ὀνομάσθησαν δὲ οἱ τοῦ Μωάμεθ διάδοχοι Καλιῖφαι. Ἀποθανόντος τοῦ Ἀβουβεκὴρ, διεδέχθη αὐτὸν ὁ Ὁμάρ.

§ 58. Καλιῖφαι.

Αἱ τῶν Σαρακηνῶν κατακτήσεις.

Ὁ Ὁμάρ κατέκτησε τὰς χώρας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, Συρίαν, Φοινίκην, Μεσοποταμίαν καὶ Χαλδαίαν. Μετὰ διетὴ δὲ ἐκστρατείαν ὑπέταξε τὴν Περσίαν καὶ ἐξήλειψε τὴν ἀρχαίαν τοῦ Ζωροάστρου θρησκείαν, τῆς ὁποίας ἔχνος μένει εἰσέτι μικρά τις κοινωνία, ἡ τῶν Γουέβρων. Προσέτι ἡ Αἴγυπτος, ἡ Λιβύη καὶ ἡ Νουμιδία μετ' ὀλίγον ἔγειναν σαρακηνικὰ βασίλεια. Ἐν τῇ εἰς τὰς χώρας ταύτας ἐκστρατείᾳ οἱ ἀντιστράτηγοι τοῦ Ὁμάρ ἔκαυσαν τὴν περίφημον ἀλεξανδρινὴν βιβλιοθήκην, τὴν ὁποίαν εἶχε συγκροτήσῃ Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, δι' ἰσχυρίζομενοι ὅτι πᾶσα γνῶσις ἀναγκαία πρὸς σωτηρίαν ἐξησφαλισθῇ

διὰ τοῦ Κορανίου καὶ ἐπομένως πᾶσα ἄλλη μάθησις ἦτο ματαία καὶ περιττή, ἂν μὴ ὑπάρχῃ ἐν τῷ Καρανίῳ.

Τὸν Ὁμάρ διεδέχθη ὁ Καλίφης Ὁθμάνος, ὅστις καθυπέταξε τὴν Βακτριανήν, τὴν Ταρταρίαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους· ἔπειτα μεταβάς εἰς Σικελίαν κατετρόμαξε τὰ Ἰταλικά κράτη.

Ὑστερον ἔγινε Καλίφης ὁ καὶ μέχρι σήμερον σεβαστός εἰς τοὺς Μωαμεθανούς Ἀλῆς, γαμβρὸς τοῦ Μωάμεθ. Οὗτος μετέθεσε τὴν ἔδραν τῆς σαρακηνικῆς ἐξουσίας ἐκ τῆς Μέκκας εἰς τὴν παρὰ τὸν Εὐφράτην Κούφραν.

Μετὰ τὸν Ἀλῆ ἐξηκολούθησαν διαδοχικῶς δέκα ἐννέα Καλίφαι ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ὁμάρ καλούμενοι Ὁμιάδαι· ἔπειτα δὲ ἦλθεν ἡ δυναστεία τῶν Ἀββασιδῶν, ἐξ ἀρρέων ἀπογόνων τοῦ Μωάμεθ. Ἀλλὰ Μανσοῦρ, ὁ δεῦτερος Καλίφης τῆς γενεᾶς ταύτης, μετέφερε τὴν ἔδραν τοῦ Καλιφάτου εἰς Βαγδάτιον καὶ ἔκτοτε ἤρχισαν οἱ Σαρακηνοὶ νὰ διακρίνονται ἐπὶ φιλολογίᾳ καὶ ἐπιστήμασι, αἵτινες ὡς καὶ ἡ καλλιτεχνία ἤκμασαν παρ' αὐτοῖς ἐπὶ Ἀαρὺν Ἀλ Ρασσίδ, συγχρόνου Καρόλου τοῦ μεγάλου, μάλιστα δὲ ἡ χημεία, ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ ἀστρονομία.

Οἱ Καλίφαι θεμελιώσαντες τὸ βασίλειον τοῦ Μαρόκου, διέβησαν ἐκεῖθεν εἰς Ἰσπανίαν, ἐνθα καθυπέταξαν τοὺς ἐν αὐτῇ Γότθους, ἀλλ' ἀφῆκαν αὐτοὺς νὰ ἔχωσι τοὺς νόμους των καὶ τὴν περιουσίαν των. Τινὲς δὲ τῶν Γότθων τούτων κατέφυγον εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἰσπανίας μέρη, τηρήσαντες ἐκεῖ τὴν ἐλευθερίαν των. Οἱ Σαρακηνοὶ ἐν Ἰσπανίᾳ ἀναφέρονται συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα Μαῦροι (Μαυροῦσιοι), ἐπεὶδὴ ἦσαν ἀνάμικτος λαὸς ἐξ Ἀράβων καὶ Ἀφρικανῶν. Κυριεύσαντες τὴν Ἰσπανίαν, προέβησαν (732) πέραν τῶν Πυρηναίων ὀρέων εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' ἐνταῦθα ἀπεκρούσθησαν ἐν τῇ μεταξὺ Πικταυῶν καὶ Τορώων γενομένῃ μεγάλῃ μάχῃ, κατὰ κράτος ἡττηθέντες ὑπὸ τοῦ Καρόλου υἱοῦ τοῦ Πιπίνου, καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τοῦ μωαμεθανισμοῦ. Ἔνεκα δὲ τῆς νίκης τοῦ ταύτης ὁ Κάρολος ὠνομάσθη Μάρτελος, ἥτοι σφῦρα.

Μετὰ ταῦτα οἱ Φράγκοι ἐκυρίευσαν τὴν Βαρκελώναν καὶ ὅλην τὴν Καταλωνίαν (801). Ἐν ᾧ δὲ οἱ Μαῦροι ὠπισθοχώρουν ἐκ τῶν ἀρκτικῶν τῆς Ἰσπανίας μερῶν, οἱ συμπατριῶται αὐτῶν εἶχον ἀποκαταστήσει ἰσχυρὸν βασιλεῖον εἰς τὰ μεσημβρινά. Ὁ Ἀβδουρράχμάνης, τελευταῖος ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ὁμάρ, ἀνώτατος ἄρχων τῶν κτήσεων τῶν Μαύρων, κατέστησε τὴν Κορδόβην πρωτεύουσαν περιφανοῦς μοναρχίας. Ἀπὸ τοῦ 750 περίπου ἔτους μέχρι τοῦ 950 μ. Χ. ὑπῆρξεν ἡ λαμπρὰ ἐποχὴ τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ Σαρακηνοὶ ἐξέτειναν ἔτι τὰς κατακτήσεις των καὶ διέδωκαν τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ εἰς τὰ μεσημβρινὰ καὶ τὰ ἀνατολικά παράλια τῆς Μεσογείου. Κατασταθέντες δὲ εἰς Σικελίαν ἐπλευσαν ἐντὸς τοῦ Τιβέρεως καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Ῥώμην. Ἀλλ' ἐν ᾧ περιέμενον οὗτοι ἐπικουρίαν, Λέων Δ' Πάπας (827—855) μετεχειρίσθη τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐκκλησίας, ἵνα ὑπερασπίσῃ τὴν πόλιν, καὶ ἐξήπλωσε σιδηρᾶς ἀλύσεις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ Τιβέρεως· τῶν ἐπιδραμόντων δ' ἐνταῦθα Σαρακηνῶν οἱ μὲν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ ἠχμαλωτίσθησαν.

Καθυποτάζαντες οἱ Σαρακηνοὶ τὴν Περσίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ Η' αἰῶνος μ. Χ. προσέλαβον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν Τούρκους ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων εἰς αὐτοὺς καὶ τὸν μωαμεθανισμόν ἀσπασαμένων. Περιελθόντες δὲ οἱ Τοῦρκοι οὗτοι βαθμηδὸν εἰς τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα καὶ λαβόντες διοικήσεις, ἀπεστάτησαν καὶ ἔγειναν ἡγεμόνες αὐτόνομοι, σφετερισθέντες βαθμηδὸν τὴν κοσμικὴν τῶν Καλιφῶν ἐξουσίαν καὶ ἀφίσαντες εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομα μόνον καὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ θρησκευματός των.

Ἡ ἐν Ἰσπανίᾳ αὐτοκρατορία τῶν Μαύρων διεμελίσθη κατὰ τὸ 1027 ἔτος, καὶ κατὰ τὸ 1221 τὸ βασιλεῖον τῆς Γρενάδης κατελύθη. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Μωάμεθ Ἀλχαμάρ ἐθεμελίωσεν ἐκ νέου τὸ βασιλεῖον τῆς Γρενάδης, καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐβασίλευσαν μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος.

Ὁ τότε δὲ βασιλεὺς τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Καστιλίας Φερδινάνδος καὶ ἡ γυνή του Ἰσαβέλλα ἐκυρίευσαν τὴν Γρενάδην μετὰ διετὴ πολιορκίαν (1492).

Κυριαρχήσαντες ἐπὶ ἑπτακοσίους ἑνιαυτοὺς οἱ Μαῦροι ἐν Ἰσπανίᾳ δὲν ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ τόπου· ἔμειναν δὲ διασπαρμένοι εἰς διαφόρους ἐπαρχίας αὐτῆς, διατηροῦντες τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ διακρίνοντα αὐτοὺς ἀπὸ τῶν Ἰσπανῶν, δηλαδὴ τὴν γλῶσσαν, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά των, καὶ πρὸ πάντων τὴν θρησκείαν των. Ἐπὶ τέλους ὁμως ἐδιώχθησαν ἐκεῖθεν.

§ 59. Ὁ χριστιανισμὸς εἰσάγεται εἰς Γερμανίαν.

Ἡ παπικὴ ἐξουσία. Λογγοβάρδοι.

Ἡ Γερμανία κατὰ τοὺς ἀρχαίους αὐτῆς χρόνους, ὅτε ἔγεινε γνωστὴ ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων εἰς τὰ ῥωμαϊκὰ κράτη, ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰ μικρὰ ἔθνη καὶ ἡγεμονίας, τῶν ὁποίων τινὰ μὲν ἐδιοικοῦντο ὑπὸ περιωρισμένην τὴν ἐξουσίαν ἐχόντων βασιλέων, ἄλλα δὲ ὑπὸ ἀπολύτων μοναρχῶν. Τινὲς τῶν ἡγεμόνων των ἦσαν αἰρετοὶ ἄλλοι δὲ διαδοχικοί. Πολλὰ τῶν κρατῶν τούτων συνηθίζοντο πολλάκις ὑπὸ ἑνα ἄρχηγόν ἐν καιρῷ πολέμου.

Ὁ βίος αὐτῶν ἦτο ἀπλοῦς καὶ λιτότατος· ἦσαν δὲ χρηστοθεστάτοι καὶ εἰς τὸ θρήσκευμα αὐτῶν πιστοὶ καὶ εὐλαβεῖς. Ἐπίστευον εἰς τὴν μετεμψύχωσιν καὶ ἐθεώρουν τὸν ἥλιον ὡς θεὸν ὑπέρτατον καὶ μὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὠνόμαζον τὴν πρώτην τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν. Τὰς θυσίας των ἐποιοῦν εἰς τὰ ἄλση, καὶ ἔθυσον οὐ μόνον κτήνη, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους ἐκ τῶν δούλων αὐτῶν ἢ τῶν κακούργων. Ἡ πίστις, ὅτι ἡ ψυχὴ των μέλλει νὰ ἐμψυχώσῃ ἄλλα σώματα μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, καθίστα αὐτοὺς ἀτρόμητους καὶ προθύμους νὰ θυσιάῳσι τὴν ζωὴν των ἐν ἐκτάκτοις ἀνάγκαις.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Γερμανοὶ καὶ ὁ βίος αὐτῶν πρὶν ἢ

καταβληθῶσιν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες εὗρον παρ' αὐτοῖς τόσην ἀντίστασιν, ὥστε εὐχαριστήθησαν νὰ ἔχωσιν ὡς ὄριον τῶν ἐκεῖ κατακτήσεών των τὸν Ῥήνον καὶ τὸν Δούναβιν. Ἐκτισαν δὲ ὄχυρά φρούρια καὶ ἔθεσαν φρουράς εἰς τὰς ὄχθας ἀμφοτέρων τούτων τῶν ποταμῶν, ἵνα ἐμποδίσωσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν παρ' αὐτῶν λεγομένων βαρβάρων τούτων λαῶν, ὅπερ ὁμῶς δὲν κατωρθώθη.

Ἡ σπουδαιοτάτη πασῶν τῶν μεταβολῶν ἐν Γερμανίᾳ ἦτο ἡ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἥτις μετὰ πολλὰς προσπαθείας ἐπραγματοποιήθη οὐσιωδῶς ὑπὸ τοῦ ἐπὶ Καρόλου Μαρτέλου καὶ ἐπὶ Πιπίνου ἀκμάσαντος Οὐίνφρείδου, τοῦ ὕστερον ὀνομασθέντος ἀγίου Βονιφατίου, μοναχοῦ Ἀγγλου. Οὗτος ἐβάπτισε πολλοὺς Γερμανοὺς καὶ ἐθεμελίωσε πολλὰς ἐπισκοπὰς εἰς Φραγκονίαν, Βαυαρίαν καὶ Ἑσσην· ὅλας δὲ ταύτας κατέστησεν ὑποτελεῖς τοῦ Πάπα, ἐπισκόπου Ῥώμης τότε καλουμένου, ὅστις τοιουτοτρόπως ἀπέκτησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν Γερμανίᾳ, ὅχι μόνον ἐπὶ τοῦ κλήρου αὐτῆς καὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς. Τότε μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἤρχισε νὰ εἰσάγῃται εἰς Γερμανίαν καὶ ἡ παιδεία.

§ 60. Γαλλία. Κάρολος ὁ μέγας.

Οἱ Φράγκοι, γερμανικὴ φυλὴ, διαβάντες τὸν Ῥήνον ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Φαραμόνδον (413), ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν βόρειον Γαλατίαν, παρ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν Φραγκίαν, καὶ ὑπὸ τὸν Κλόβιν βασιλέα αὐτῶν συνέστησαν τὸ βασίλειον τοῦτο (481), εἰς ὃ ἐβασίλευσαν διαδοχικῶς τρεῖς κυρίως δυναστεῖαι ἀδιακόπως μέχρι τοῦ 1792.

Α'. Ἡ τῶν Μεροβαίων, ἀπὸ τῶν ὁποίων εἰσήχθη εἰς Γαλλίαν ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἠττήθησαν οἱ εἰς Γαλλίαν πειραθέντες νὰ εἰσβάλωσι Σαρακηνοὶ ὑπὸ τοῦ αὐλάρχου Καρόλου Μαρτέλου (732)· ἀλλ' ἡ νωθρότης τῶν ἐκ τῆς δυναστείας ταύτης τελευταίων βασιλέων ἐπέφερε τὴν κατάλυσιν αὐτῆς (752).

Β'. Ἡ τῶν Καρολιδῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ διαπρέψας Κάρολος ὁ Μέγας (768-814) ἐξέτεινε τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐφ' ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρώπην (ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω).

Γ'. Οἱ Καπέται (987), ἐφ' ὧν ἐξετελέσθησαν μεγάλα γεγονότα, περὶ ὧν θὰ γείνη λόγος ἐν τοῖς ἐξῆς.

Ὁ αὐλάρχης (§ 59) Πιπῖνος ὁ μικρὸς (751-768) συγκαταθέσει τοῦ Πάπα Ζαχαρίου καθαιρέσας τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Χιλδερίκον, ἀνεδείχθη αὐτὸς βασιλεὺς τῶν Φράγκων. Ἀπὸ τοῦ Πιπίνου τούτου ἄρχεται ἡ τῶν Καρολιδῶν δυναστεία. Ἀποθανὼν οὗτος ἀφῆκε δύο υἱοὺς, Κάρολον τὸν ἐπικληθέντα μέγαν καὶ τὸν Καρλομάνον, τρία ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἐπιζήσαντα. Μείνας οὕτω μονάρχης τῆς μεγάλης ταύτης μοναρχίας Κάρολος ὁ μέγας, ἀνεδείχθη καὶ μέγας κατακτητὴς καὶ ἐκπολιτευτὴς τοῦ βασιλείου του.

Τὸ κράτος Καρόλου τοῦ μεγάλου ἔγεινεν ἤδη σχεδὸν τόσον εὐρὺ, ὅσον ἦτο τὸ παλαιὸν ῥωμαϊκὸν κράτος τῆς δύσεως, διότι, εἰ καὶ τοῦ ἔλειπον ἡ Ἀφρική καὶ ἡ μεγάλη Βρεττανία, εἰ καὶ εἶχε μόνον μέρος τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, κατεῖχεν ὅμως ὅλην τὴν Γερμανίαν, ἣν ἡ Ρώμη δὲν ἠδυνήθη νὰ κατακτήσῃ. Ἐξαιρουμένων τῶν Ἀγγλο-Σαξῶνων, ὅλοι οἱ Γερμανικοὶ λαοί, ὅσοι δὲν εἶχον εἰσέτι διασπαρῇ, ὑπετάγησαν εἰς αὐτόν. Ὅτε δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τὸ 800 ἔτος, ἦλθεν εἰς Ρώμην νὰ καταβάλλῃ ἀποστασίαν τινὰ καὶ νὰ στερεώσῃ τὸν Πάπαν, ὁ μὲν λαὸς ἀνεκήρυξεν αὐτὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὁ δὲ Πάπας ἔθηκεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα.

Οὕτω λοιπὸν Κάρολος ὁ μέγας συνήνωσεν εἰς ἓν ὑπ' αὐτὸν κράτος πολλοὺς ἀνεξαρτήτους ἕως τότε λαοὺς, καὶ ὑπέταξεν αὐτοὺς εἰς νόμους, τοὺς ὁποίους συνέταττε μετὰ τῶν μεγιστάνων τοῦ κράτους του.

Ἐδῶκε δὲ ἐξαίρετον προσοχὴν καὶ εἰς τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, ἐθεμελίωσε σχολὰς καὶ ἐντὸς ἀκόμῃ τῶν μεγάρων του, καὶ παρευρίσκειτο ἐνίοτε εἰς τὰς παραδόσεις.

προσεκάλεσε δὲ πλησίον του τοὺς μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ διακεκριμένους ἄνδρας.

Ὁ μέγας οὗτος αὐτοκράτωρ κατὰ τὸ 814 ἔτος μ.Χ., ἄγων τὸ 72 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀπέθανεν εἰς Ἀκυίσ-
γρανον, ἔνθα ἡγάπα νὰ διατρίβῃ, βασιλεύσας ἔτη τεσ-
σαράκοντα.

§ 61. Ἑρρίκος τῆς Σαξωνίας καὶ Ὁθων.

Λουδοβίκος ὁ εὐσεβής, υἱὸς καὶ διάδοχος Καρόλου τοῦ μεγάλου, ἦτο χρηστὸς ἄνθρωπος καὶ ἐπιμελῶς ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Γερμανῶν, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ διατηρήσῃ συνηνωμένον τόσον μέγα κράτος, διένειμεν αὐτὸ εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς του Λοθάριον, Πιπῖνον καὶ Λουδοβίκον, τὸν ὕστερον ἐπικληθέντα Γερμανόν· οὗτοι δὲ μετὰ διαφόρους ἀλληλομαχίας καὶ ἀφ' οὗ ἀπέθανεν ὁ Πιπῖνος καὶ ἀπῆ-
τησε μέρος εἰς τὴν διανομὴν καὶ ὁ ἐκ δευτέρας γυναικὸς τοῦ Λουδοβίκου υἱὸς Κάρολος ὁ Φαλακρὸς, διήρεσαν διὰ τῆς ἐν Βεροδούμφ συμβάσεώς των (843 μ. Χ.) τὴν φραγκικὴν μοναρχίαν εἰς τρία αὐτόνομα κράτη, τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Γερμανία, ὅτε ἀπέθανεν ἄκληρος Λουδοβίκος ὁ Γ', περιέπεσεν εἰς ἀταξίαν καὶ ἔνεκα τῶν διενέξεων περὶ διαδοχῆς τοῦ στέμματος, καταστάντος ἤδη ἐκλογικοῦ, καὶ ἔνεκα τῶν ἀλληλομαχιῶν τῶν ἰσχυρῶν μεγιστάνων. Τὴν ἐσωτερικὴν ταύτην ταραχὴν ἐπηύξανον καὶ εἰσβολαὶ τῶν Οὐένδων καὶ τῶν Οὐγγρων, οἱ ὅποιοι ἀκόμη δὲν εἶχον ὑποταχθῇ ἐντελῶς. Ἐκ τούτου ἐφαίνετο ὅτι τὸ βασίλειον ἐκινδύνευε νὰ κατακερματισθῇ εἰς πολλὰ μικρότερα κράτη.

Κορράδος ὁ δούξ τῶν Φράγκων ἐκλεχθεὶς αὐτοκράτωρ τὸ 901 μ. Χ., δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα νὰ κυβερνήσῃ τὸ μέγα βασίλειον τῆς Γερμανίας, διατελοῦν μάλιστα εἰς τοσαύτην ἀταξίαν. Κατὰ δὲ τὸ 919 μ. Χ. συνέστησεν ἀποθνήσκων ὡς διάδοχόν του τὸν ἕως τότε ἐχ-

χθρόν του θεωρούμενον Ἐρρίκον τὸν Δοῦκα τῆς Σαξωνίας, τὸν ἐπονομασθέντα Ὀρνιθοθήραν, διότι ἠγάπα νὰ κυνηγῇ πτηνά. Ἀναβάς οὗτος τὸν θρόνον τῷ 910 μ.Χ., κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην ὅλων τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων διὰ τοῦ εὐπροσηγόρου αὐτοῦ ἤθους, καὶ νὰ διαλλάξῃ καὶ ἐνώσῃ αὐτοὺς πάλιν. Οὗτος εἰσήγαγε νόμους σοφοὺς, ἔκτισε πολλὰ φρούρια, τὰ ὅποια κατεστάθησαν προῖοντος τοῦ χρόνου πόλεις μεγάλαι, κατετρόπωσε τοὺς Οὐγγρους εἰς Μερσεβούργον, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Σλαῦους, τοὺς Δανοὺς καὶ ἄλλους ἐχθροὺς του καὶ κατεδάμασε τοὺς ἀποστατήσαντας Γάλλους, βοηθήσας τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν ἀπλοῦν· ἀπέθανε δὲ τῷ 936 μετὰ Χριστόν.

Διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέχθη, κατὰ σύστασίν του, ὁ υἱός του Ὁθων ὁ Α΄. ὁ διὰ τὰ κατορθώματά του ὀνομασθεὶς μέγας. Καταβαλὼν οὗτος τὸν ἀποστατήσαντα ἀδελφόν του Ἐρρίκον, παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὸ δουκάτον τῆς Βαυαρίας καὶ ἠνάγκασε τὸν δοῦκα τῆς Βοημίας νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸ γερμανικὸν κράτος, καὶ τοὺς Βοημοὺς νὰ δεχθῶσι τὸν χριστιανισμόν. Κατετρόπωσε πλησίον τῆς Αὐγούστης τοὺς Οὐγγρους καὶ ἐταπείνωσε τὸν βασιλέα τῆς Δανίας. Καθαιρέσας δύο Πάπας ἐν Ἰταλίᾳ ἐστέφθη εἰς μὲν τὰ Μεδιόλανα βασιλεὺς τῆς Λομβαρδίας, εἰς δὲ τὴν Ῥώμην αὐτοκράτωρ τῶν Ῥωμαίων (962)· ἔκτοτε δὲ ἠνώθη ἡ Ῥώμη μὲ τὸ γερμανικὸν κράτος.

Πρὶν ἀποθάνῃ ὁ μέγας Ὁθων ἔστεψεν αὐτοκράτορα τὸν υἱόν του Ὁθωνα Β΄. Ἐκστρατεύσας δὲ οὗτος κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὑπηκόων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ τῶν Σαρακηνῶν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν, ἡττήθη κατὰ κράτος καὶ ὥς ἐκ θαύματος μόνος αὐτὸς σωθεὶς ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς λύπης του (983 μ. Χ.) ἐν Ῥώμῃ.

§ 62. Νορμανδοί.

Ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῶν διαδόχων Καρόλου τοῦ μεγάλου καὶ ἐκ τῶν ἀδιακόπων διενέξεων αὐτῶν ὠφελοῦμενοι

οἱ Νορμανδοὶ, εἰσέβαλλον συχνὰ εἰς Γαλλίαν καὶ τὰς Κάτω χώρας καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Καὶ ἠδυνήθη μὲν Ἀλφρέδος ὁ μέγας (871) νὰ διώξῃ αὐτοὺς ἐξ Ἀγγλίας, ἀλλ' ὅμως πάλιν αὐτοὶ μετὰ καιρὸν ἐπανῆλθον (1014), ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Κανούτου.

Μία τῶν συμμοριῶν τῶν Νορμανδῶν τούτων ἐγκατεστάθη εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς Γαλλίας (τὴν Νορμανδίαν) καὶ ἡσπάσθη τὸν χριστιανισμόν. Δούξ τις τοῦ ἔθνους τούτου, Οὐίλλιελμος Α', ὁ ἐπονομασθεὶς κατακτητῆς, κατέλαβε τὴν Ἀγγλίαν (1066) καὶ κατένειμε τὴν γῆν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του, οἵτινες ἔγειναν οὕτως οἱ τῆς χώρας ταύτης ἀριστοκράται. Ὀλίγα δὲ πρότερον ἔτη ἄλλος Νορμανδὸς ἀρχηγὸς, ὁ Ῥοβέρτος Γυῖσκάρδης, ἀφῆρεσε παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν εἰς αὐτοὺς ἀνήκουσαν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν καὶ ἐθεμελίωσε τὸ βασίλειον τῶν δύο Σικελιῶν, ὅτε οἱ Νορμανδοὶ κατέκτησαν τὴν Σικελίαν παρὰ τῶν Ἀράβων.

§ 63. Δύναμις τῶν Παπῶν.

Γρηγόριος Ζ'. Ἑρβρίκος Δ'.

Οἱ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοποι ἰσχυρίζοντο ὅτι εἶναι διάδοχοι τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ ἐπίτροποι τοῦ Χριστοῦ. Μετὰ τὴν διαίρεσιν μάλιστα τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας εἰς ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν, ἐζήτησαν νὰ ἄρχωσι καὶ νὰ ᾔναι ἀνώτεροι τῶν ἄλλων τῆς χριστιανοσύνης ἐπισκόπων. Τῇ βοθηείᾳ δὲ τῶν ἰσχυρῶν βασιλέων τῶν Φράγκων, ἀπέβαλον τὴν πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποταγὴν των (περὶ τὸ 800 μ. Χ.) καὶ ἐκυβέρνησαν ἀνεξαρτήτως τὴν εἰς αὐτοὺς παραχωρηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Φράγκων βασιλέων ἐν Ἰταλίᾳ χώραν (§ 59), ἣτις ἦτο ἡ πρώτη τῶν Παπῶν κοσμικὴ κτῆσις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία ἠρνεῖτο ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀντιποιοιμένην ὑπὸ τῶν Παπῶν ὑπεροχὴν, καὶ δι' ἄλλας δογματικὰς παραδρομὰς των, ἀπεσπᾶσθησαν

οὗτοι ἀπὸ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ οὕτως ἡ ἐκκλησία διηρέθη εἰς δύο, ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν. Οἱ δὲ Πάπαι, ὠφελοῦμενοι ἐκ τῆς ἀμαθείας, εἰς ἣν διετέλει βεβουθισμένη ἡ Εὐρώπη, ἠύξησαν σημαντικῶς τὴν ἐξουσίαν των καὶ κατέστησαν τρομεροὶ, μάλιστα διὰ τοῦ ὅπλου τοῦ ἀφορισμοῦ, πολλῶν στρατῶν ἰσχυροτέρου.

Γρηγόριος ὁ Ζ' (ὁ Ἰλδεβράνδης) ἐκλεχθεὶς Πάπας Πρώτης (1073) ἠγωνίσθη ὅσον ἠδυνήθη νὰ καταπείσῃ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, ὅτι, ὡς ἐπίτροπος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦτο ἀνώτερος αὐτῶν, ἀνεύθυνος καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν βασιλέων ἐξουσίαν ἔχων. Ἀπηγόρευσε τὴν παρὰ κυριάρχων χορηγίαν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων, ὡς ἐγένετο ἕως τότε, καὶ ὠκειοποιήθη τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διορίζῃ ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους καὶ νὰ δίδῃ αὐτὸς εἰς αὐτοὺς τὰ σημεῖα τῆς ἐξουσίας των, σταυρὸν καὶ δακτύλιον (δικαίωμα περιβολῆς). Οὕτω δὲ καθήρесе πολλοὺς ἐπισκόπους τῆς Γερμανίας, προχειρισθέντας παρὰ τῶν ἡγεμόνων, καὶ ἀπηγόρευσε τὸν γάμον εἰς τοὺς ἱερωμένους.

Ὅτε ταῦτα διενηργοῦντο, ἀποθανὼν (1056) Ἐρρίκος ὁ Γ' αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἀφῆκε διάδοχόν του τὸν δεκαετῆ υἱόν του Ἐρρίκον τὸν Δ' ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρός του Ἀγνῆς. Ἡλικιωθεὶς ὁ Ἐρρίκος καὶ ἀσχολούμενος εἰς πολέμους πρὸς τοὺς Σάξωνας, ὑπεσχέθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς περὶ ἐκκλησίας διατάξεις τοῦ Πάπα Γρηγορίου Ζ', ἀλλὰ λησμονήσας ὕστερον τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐπεπλήχθη δεινῶς ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ προσεκλήθη εἰς Ρώμην ν' ἀπολογηθῇ. Ἀγανακτῆσας δὲ διὰ τὴν αὐθάδειαν τοῦ Πάπα, συνεκάλεσε σύνοδον εἰς Οὐορματίαν (Vormes) Γερμανῶν ἐπισκόπων, καθήρесе τὸν Γρηγόριον καὶ τὴν καθάίρεσιν ταύτην ἐνέκρινε καὶ ἄλλη σύνοδος Λογγοβάρδων ἐν Πλακεντία. Ὁ Πάπας συγκαλέσας καὶ αὐτὸς σύνοδον, ἀφώρισε τὸν αὐτοκράτορα, ἐκήρυξεν αὐτὸν ἑκπρωτον τοῦ θρόνου καὶ τοὺς ὑπηκόους του ἀπηλλογμένους τοῦ πρὸς τὸν ἡγεμόνα των ὄρκου.

Ἀμα γνωσθέντος τοῦ ἀφορισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ, οἱ κατα-

πιεζόμενοι Σάξονες ἐξηγέρθησαν καὶ οἱ ἡγεμόνες, συνελθόντες εἰς Τριβουρίαν, ἐμήνυσαν ὁμοφώνως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι, ἂν ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ μὴ συγχωρηθῇ παρὰ τοῦ Πάπα, δὲν τὸν ἀναγνωρίζουσιν ὡς βασιλέα. Καταπλαγεὶς ὁ Ἐρρίκος ἐκ τούτου καὶ τῶν ἄλλων περιορισμῶν, μετέβη εἰς Ἰταλίαν (1077) ἐν καιρῷ χειμῶνος τεταπεινωμένος, καὶ προσῆλθεν εἰς τὸν Πάπαν, εὐρεθέντα τότε ἐν Κανουσίῳ παρὰ τῇ πλουσίᾳ κομῆσση καὶ κυρίᾳ μεγάλου μέρους τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας Ματθιλδῆ. Ὁ Πάπας ἐνδούς εἰς τὰς παρακλήσεις αὐτῆς, ἐπέτρεψε τῷ Ἐρρίκῳ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐξωτέραν αὐλὴν τοῦ ὑπὸ τριπλοῦ τείχους περικυκλωμένου φρουρίου αὐτῆς, καὶ ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας ἐξυπόλυτος καὶ τὸν τρίχινον ἐνδεδυμένος χιτῶνα τῆς μετανοίας· τὴν τετάρτην δὲ ἡμέραν ἀπέλυσε μὲν αὐτὸν ὁ Πάπας τοῦ ἀφορισμοῦ, ἀλλ' ἐν τοσοῦτῳ οἱ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας εἶχον ἤδη ἐκλέξει, συνεργεῖν τοῦ Πάπα, αὐτοκράτορα τὸν Ῥοδόλφον κόμητα ἐκ Σουηδίας. Ὁ Ἐρρίκος, ἐπανελθὼν καὶ συλλέξας ὀπαδοὺς τινὰς ἐν Γερμανίᾳ, ἐξανέστη πάλιν κατὰ τοῦ Πάπα, ὅστις καὶ ἐκ δευτέρου ἤδη ἀφώρισεν αὐτόν. Ἀφ' οὗ δὲ πολεμήσας ὁ Ἐρρίκος κατέβαλε τὸν Ῥοδόλφον, διαβάς τὰς Ἀλπεις καὶ ἐλθὼν εἰς Ρώμην, ἐπολιόρχησε τὸν Γρηγόριον Ζ' ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου. Ὁ Πάπας ἠδυνήθη νὰ καταφύγῃ εἰς Σάλερνον, ὅπου καὶ ἀπέθανε (1085) εἰπὼν, « Ἀποθνήσκω ἐξόριστος, διότι ἠγάπησα δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησα ἀδικίαν. »

Ὁ Ἐρρίκος ἐν τούτοις ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ ἐτι ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ πρὸς πολλοὺς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Τὸ δὲ 1097 ἐξανέστη κατ' αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν τοῦ τούτου δὲ ἀποθανόντος, ἐμιμήθη τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ὁ νεώτερος υἱός του, ὅστις συλλαβὼν αἰχμάλωτον τὸν πατέρα τοῦ Ἐρρίκου, ἔλαβεν αὐτὸς τὸ στέμμα (1105), ὁ δὲ δυστυχὴς Ἐρρίκος κατήντησε, λέγουσι, νὰ ζητήσῃ νὰ γείνῃ ἀναγνώστης ἐκκλησίας, ἵνα πορίζηται τὰ πρὸς

τὸ ζῆν, καὶ δὲν τὸ ἐπέτυχεν· ἀπέθανε δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος
δυστυχῆς, ταπεινὸς καὶ ἐξουθενημένος.

§ 64. Σταυροφορίαι.

Σταυροφορίαι ὀνομάζονται αἱ ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν
ἔθνων τῆς δύσεως γενομένηαι ἐκστρατεῖαι ἀπὸ τοῦ τέλους
τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος μέχρι τέλους τῆς ΙΓ' πρὸς
κατάκτησιν τῆς Παλαιστίνης. Ἐκαλοῦντο δὲ σταυροφο-
ρίαι, διότι πάντες οἱ πολεμισταί, οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν
ἱερὰν σημαίαν, ἔφερον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ
στήθους ἢ τοῦ ὤμου.

Τὰ χριστιανικὰ καὶ τὰ μωαμεθανικὰ ἔθνη ἐπὶ πολὺν
χρόνον ἦσαν πολέμια ὅχι μόνον ἐν Ἀσίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν Εὐ-
ρώπῃ, ὅπου οἱ Μαῦροι, οἱ Μωαμεθανοὶ τὴν θρησκείαν,
κατέκτησαν μέρος τῆς Ἰσπανίας. Τὰ χριστιανικὰ ἔθνη
τῆς Δύσεως ἐλυποῦντο βλέποντα εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀπί-
στων τὴν ἀγίαν γῆν, ὅπου ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς σωτηρίαν
τοῦ ἀνθρώπου ἐγεννήθη, ἐδίδαξεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανε
καὶ ἀνέστη, ὅπου εὐσεβεῖς προσκυνηταὶ ἐσύχναζον εἰς
προσκύνησιν τῶν ἁγίων τόπων. Οὗτοι ἐπιστρέφοντες εἰς
τὰ ἴδια διηγοῦντο τοὺς κινδύνους καὶ τὰς καταδυναστείας,
τὰς ὁποίας ὑπέφερον, καὶ οὕτως ἀνεζωπύρωσαν τὸν θρη-
σκευτικὸν ζῆλον τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ γε-
νικῆς ὁρμῆς διηγέρθη αὕτη πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ τά-
φου τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων.

Πέτρος ὁ ἐξ Ἀμβιανοῦ ἢ ὁ ἐρμῆτης λεγόμενος, ἐπι-
στρέψας ἐκ τῶν ἁγίων τόπων, ὅπου εἶχε μεταβῆ εἰς προσ-
κύνησιν, διηγῆθη εἰς τὸν Πάπαν Οὐρβανὸν τὸν δεύτερον
τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανῶν,
καὶ ἀπέδωκεν, ὡς λέγουσιν, αἴτησιν τοῦ Πατριάρχου Ἱε-
ροσολύμων, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος ἐπεκαλεῖτο ἐπιμόνως
τὴν βοήθειαν τῶν τῆς Δύσεως χριστιανῶν ὑπὲρ τῶν πα-
σχόντων ἀδελφῶν αὐτῶν. Ὁ Πάπας ἀνεκήρυξεν εἰς τὴν
σύνοδον, ἡ ὁποία ἔγινεν ἐν Πλακεντίας τὸ 1095 ἐν ὑπαί-

θρῶ, ἕνεκα τοῦ συναθροισθέντος ἀπείρου πλήθους, ὅσα ἔμαθε παρὰ τοῦ μοναχοῦ Πέτρου τοῦ ἐρημίτου, καὶ παρεκίνησε τοὺς πρέσβεις τοῦ Ἑλλήνος αὐτοκράτορος Ἀλέξιου νὰ ἐξιστορήσωσι τὴν κατάστασιν τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανισμοῦ· οὕτω δὲ κατέπεισε πολλοὺς νὰ ὑποσχεθῶσι τὴν συνδρομὴν των πρὸς βοήθειαν καὶ ἀνακούφισιν τῶν κατατεθλιμμένων ἀδελφῶν. Ἡ συγκίνησις δὲ, τὴν ὁποίαν οὗτος προὔξενησεν ἐν τῇ ἐν Κλαρεμόντῃ ἄλλῃ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως συνόδῳ τῷ 1092, ἔνθα οἱ πρέσβεις πάντων τῶν ἐθνῶν ἦσαν παρόντες, ἦτο ἔτι μεγαλειτέρα. Τοσοῦτον δὲ ἐνθουσιασμὸν ἐνέβαλεν εἰς πᾶσαν τὴν συνέλευσιν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ του, ὥστε ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἀνέκραξαν, μετὰ τὴν περὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν χριστιανῶν διήγησίν του καὶ πρόσκλησιν τῆς Δύσεως πρὸς βοήθειαν, εἶναι θέλημα Θεοῦ! Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐξεκίνησαν μετὰ Πέτρου τοῦ ἐρημίτου πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπὸν ἄπειρα στρατεύματα κατὰ διαφόρους τάξεις. Αὕτη δὲ θεωρεῖται ἡ πρώτη σταυροφορία.

Πολλὰ τῶν στρατευμάτων τούτων, ἄμοιρα πάσης στρατιωτικῆς πειθαρχίας, ἄνευ ἐφοδίων καὶ ὁλῶς ἀπαρασκευάστα πρὸς τοιαύτην ἐκστρατείαν, κατεστράφησαν εἰς διαφόρους χώρας, διὰ τῶν ὁποίων διῆλθον πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἡ ὁποία ἐξελέχθη ὡς τόπος συναντήσεως. Τοὺς ὀλίγους περισωθέντας μέχρι Κωνσταντινῆς πόλεως παρέπεισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Α' ὁ Κομνηνὸς νὰ μεταβῶσι παρευθὺς εἰς Ἀσίαν, ὅπου μεταβάντες ἀπωλέσθησαν πρὶν ἢ ἔλθωσιν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ὑστερότερον ἄλλος στρατὸς εὐάγωγος καὶ πειθαρχικὸς ἐξ 80,000 ἀνδρῶν ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Γοδοφρείδου τῆς Βουϊλῶνος, δουκὸς τῆς κάτω Λοθαριγγίας, καὶ ἄλλων ἡρώων ἀνεχώρησεν εἰς Ἀνατολήν. Μετὰ τοῦ στρατοῦ δὲ τούτου οἱ ἔμπειροι ἀρχηγοὶ διῆλθον τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν, καὶ διαβάντες τὸν Ἑλλήσποντον, ἐκυρίευσαν τὴν Νίκαιαν τὸ 1098 καὶ τέλος τὰ Ἱεροσόλυμα τὸ 1099. Ὁ Γοδοφρείδος τῆς Βουϊλῶνος ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν

Ἱεροσολύμων, ἀλλ' οὗτος ἔλαβε τὸν τίτλον Βαρώνου τοῦ Ἀγίου Τάφου, ἀποθανόντα δὲ τὸ 1100, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀδελφός του Βαλδουίνος τῆς Φλανδρίας.

Ἡ κατάκτησις τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ἀνεξωγόνησε τὸν ὑπὲρ τῶν ἀγίων τόπων ζῆλον τῆς Δύσεως· ὤθεν τὸ 1102, στρατὸς ἄλλος ἐκ 260,000 ἀνδρῶν ἀνεχώρησεν ἐξ Εὐρώπης, ἀλλὰ μέρος μὲν τούτου ἐφθάρη καθ' ὁδόν, μέρος δὲ διὰ τῆς σπάθης τοῦ ἐν Ἰκονίῳ Σουλτάνου. Ἡ Γένουα καὶ ἄλλα ναυτικὰ ἔθνη ἐξετέλεσαν ναυτικὰς τινὰς ἐκστρατείας πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

Ἡ δευτέρα μεγάλη σταυροφορία ἐγένετο ἐξ αἰτίας τῆς ἀπωλείας τῆς Ἐδέσσης, τὴν ὁποίαν οἱ Σαρακηνοὶ ἐκυρίευσαν τὸ 1142. Ἡ περὶ τῆς ἀπωλείας ταύτης ἀγγελία ἐξέπληξε μεγάλως τὴν Εὐρώπην, καὶ φόβος ὑπῆρχε μήπως ἀπολέσωσι καὶ ἄλλας κατακτήσεις, καὶ αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα πέσωσι πάλιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων. Διὰ ταῦτα λοιπὸν Πάπας Εὐγένιος ὁ Γ'· παρεκίνησε τὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα Κορράδον τὸν Γ'· καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον τὸν Ζ'· νὰ ὑπερασπισθῶσι τὸν σταυρόν. Ἀμφότεροι οὗτοι οἱ μονάρχαι συνήνεσαν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῷ 1147, καὶ ὠδήγησαν μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὐτῶν δὲν ἀπέβη εὐτυχής· ὤθεν ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναχωρήσωσιν, ἀφήσαντες τὸ βασίλειον τῶν Ἱεροσολύμων εἰς πολὺ ἀσθενεστέραν κατάστασιν παρὰ εἰς ἣν εὗρον αὐτό.

Ὅτε δὲ ὁ Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας Σαλαδῖνος τῷ 1187 ἐκυρίευσεν τὰ Ἱεροσόλυμα, ὁ ζῆλος τῆς Δύσεως κατέστη ἔτι ζωηρότερος καὶ οἱ μονάρχαι τῶν τριῶν ἐπικρατειῶν τῆς Εὐρώπης, Φρειδερίκος Α', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, Φίλιππος Αὐγούστος, βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ Ῥιχάρδος βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ὁ λεγόμενος Λεοντόκαρδος, ἀπεφάσισαν νὰ ὀδηγήσωσι τοὺς στρατοὺς των αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν ἀπίστων (1189). Αὕτη δὲ θεωρεῖται ἡ τρίτη σταυροφορία. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Φρειδερίκου ἀπέβη ἀτυχής, διότι αὐτὸς μὲν πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς

Παλαιστίνην ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου του εἰς τὸν ποταμὸν Κύδνον καὶ ἀπέθανεν (1190), ὁ δὲ στρατός του κατεστράφη ὑπὸ λοιμοῦ· ἀλλ' οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐπέτυχον καὶ ἐκυρίευσαν εὐθὺς κατὰ τὸ ἔτος 1191 τὴν ὀχυρὰν Πτολεμαίδα, ἣτις ἔκτοτε καὶ μέχρι τέλους τῶν σταυροφοριῶν διετέλει οὕσα ὁ προμαχὼν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανῶν. Καὶ ὁ μὲν Ῥιχάρδος ἐπεθύμει νὰ προχωρήσῃ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἐκ δυσαρεσκείας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του· ἠναγκάσθη δὲ οὕτω καὶ ὁ Ῥιχάρδος νὰ ὀπισθοδρομήσῃ.

Οἱ Πάπαι ἐν τούτοις δὲν ἔπαυσαν κηρύττοντες ἐπανάληψιν τοῦ ἱεροῦ πολέμου. Τοῦτο δὲ ἦτο ἰδίως τὸ θέμα τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'. ἀπὸ τοῦ 1198 μέχρι τοῦ 1216 ἔτους. Πολλοὶ σταυροφόροι ἐκστρατεύσαντες ὑπὲρ τοῦ ἁγίου τάφου, ἀντὶ νὰ ὑπάγωσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, προσέβαλον καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸ ἔτος 1204, καὶ ἐθεμελίωσαν λατινικὴν αὐτοκρατορίαν. Προσέτι καὶ Ἀνδρέας ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Παλαιστίνης. Τέλος Φρειδερίκος ὁ Β' αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, φοβούμενος ἀφορισμὸν τοῦ Πάπα, ἐξεστράτευσεν εἰς Παλαιστίνην, κατὰ τὸ ἔτος 1228, καὶ οὐ μόνον ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας εἶχον ἀπολέσει οἱ χριστιανοί. Ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του οἱ Σαρακηνοὶ ἀνέκτησαν ὅλας τὰς κυριευθείσας ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου πόλεις, Λουδοβίκος δὲ ὁ Θ' τῆς Γαλλίας, κινήσας τὴν τελευταίαν καὶ δυστυχεστάτην πασῶν τῶν σταυροφοριῶν τὸ 1248 ἐκυρίευσεν μὲν τὴν Δαμιιάττην τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἔπειτα ἠχμαλωτίσθη μεθ' ὅλου σχεδὸν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, καὶ μόλις ἠδυνήθη νὰ ἀπέλθῃ οἶκαδε τὸ 1254, πληρώσας λύτρα 8,000 σταθμοὺς χρυσοῦ (περὶ τὰ 7,000,000 φρ.). Ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1270, πολεμῶν κατὰ τῆς Τύνιδος, ἵνα φέρῃ τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς τὸν χριστιανισμόν. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ ἐκυρίευσαν ἀληθοδιαδόχως πάσας τὰς χριστιανικὰς πόλεις καὶ τέλος τὸ

1291 μ. Χ, καὶ αὐτὴν τὴν Πτολεμαΐδα, καὶ οὕτως ἀπω-
λέσθη καὶ τὸ τελευταῖον λείψανον τῶν σταυροφοριῶν.

Ἡ Εὐρώπη ἀπώλεσεν ἑξ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἕνεκα
τῶν ἐκστρατειῶν τούτων· ἀλλὰ καὶ ἕνεκα αὐτῶν συνεσχε-
τίσθησαν πρὸς ἄλληλα τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη· ἡ τῶν πολι-
τῶν τάξις ἐβελτιώθη, ἐκπεσόντων τῶν χοροδεδεσποτῶν ἕνεκα
τῶν διὰ τὰς σταυροφορίας χρηματικῶν ἐπιδόσεων. Τὸ ἐμ-
πόριον ἐξετάθη καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ἡ διάνοια τῶν
ἀνθρώπων ἀνεπτύχθη, καὶ πολλὰ τέχναι καὶ μαθήσεις τῶν
Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀράβων ἕως τότε ἄγνωστοι ἐν Εὐρώπῃ,
εἰσήχθησαν εἰς αὐτήν. Ὁ νέος εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἶ-
ναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτέλεσμα τῶν σταυροφοριῶν.

§ 65. Ζίγγις-Χὰν καὶ ἡ μογγολικὴ αὐτοκρατορία.

Εἰς τὰς ἐκτεταμένας πεδιάδας μεταξὺ τῆς Σινικῆς, τῆς
Σιβηρίας καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, πολλὰ νομαδικαὶ
φυλαὶ κατὰ τὸν 12 αἰῶνα ἠνώθησαν ὑπὸ τοῦ περιβοήτου
Ζίγγις-Χὰν, ὅστις ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ τῶν Μογγό-
λων καὶ τῶν Ταρτάρων. Ἀφ' οὗ δι' ἄλλεπαλλήλων νι-
κῶν ἐγένετο μονάρχης ἑκατομμυρίων νομάδων καὶ στρα-
τιωτῶν, ἀπώθησε τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Οὐρανίου κράτους
πέραν τῆς Κιτρίνης θαλάσσης καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Πεκῖνον ἐξ
ἐφόδου μετὰ τρομερὰν πολιορκίαν, καθ' ἣν οἱ Σῖναι ἡ-
ναγκάσθησαν νὰ τρώγωσι τοὺς συμπολίτας των.

Πρὸς δυσμὰς δὲ κατέκτησε τὰ κράτη τῶν Μωαμεθανῶν
ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ κόλπου μέχρι τῶν συνόρων τῆς Ἰνδίας
καὶ τοῦ Τουρκεστάν. Λέγεται δὲ ὅτι ἔφερεν εἰς τὸν πρὸς
αὐτοὺς πόλεμον 700,000 ἀνδρῶν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μά-
χης καὶ ὅτι ἐφόνευσεν 150,000 ἐχθρῶν ἀπὸ τῆς Κασπίας
θαλάσσης μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ· ἀνέτρεψε τὰς δύο
αὐτοκρατορίας τῆς Ταρταρίας καὶ τέλος κατὰ τὸ 1227
ἀπέθανε, συμβουλευσας τοὺς υἱοὺς του νὰ κατακτήσωσιν
ὁλοκλήρως τὴν Σινικὴν. Οἱ μετ' αὐτὸν Μογγόλοι αὐτο-

κράτορες καθυπέταζαν πρῶτον τὸ ἀρκτῶον μέρος τῆς Σινικῆς, ἔπειτα δὲ τὸ μεσημβρινόν. Οἱ Σῖναι τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους κατέφυγον εἰς τὰ πλοιαρία των· ὅτε δὲ τὰ μογγολικὰ πλοῖα περιεκύκλωσαν αὐτοὺς, ὁ αὐτοκράτωρ αὐτῶν ἐρρίφθη εἰς τὸ ὕδωρ εἰπών· Ἐνδοξότερον εἶναι νὰ ἀποθάνῃ τις ἡγεμὼν, παρὰ νὰ ζῇ δοῦλος! — καὶ πολλὰ δὲ χιλιάδες Σινῶν ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμά του.

Οἱ Μογγόλοι κατέκτησαν μετὰ ταῦτα τὴν Περσίαν καὶ τὰ κράτη τῶν καλιφῶν, ἐλεηλάτησαν δὲ καὶ τὸ Βαγδάτιον, θανατώσαντες τὸν καλίφην Μοταζέμ (1258) τελευταῖον διάδοχον τοῦ Μωάμεθ, καὶ ὑπὲρ τὰς 200,000 ἐκ τῶν κατοίκων. Ἅλλοτερον στίφος τούτων εἰσέβαλον εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, Ῥωσσίαν, Πολωνίαν καὶ Οὐγγαρίαν καὶ κατὰ τὸ 1240 ἔκαυσαν τὴν Μόσχαν. Πολλοὶ δὲ τούτων κατέκτησαν τὴν Σιβηρίαν καὶ ἀποκατεστάθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς παγωμένης θαλάσσης. Ὅλοι δὲ αὐταὶ αἱ νῆκαι κατωρθώθησαν ὑπὸ Μογγόλων στρατηγῶν, ἐν ᾧ ὁ μέγας Χὰν ἔμενεν εἰς Χόλμην ἢ Καρακούμην, 600 μίλια πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τοῦ Πεκίνου, καὶ εἰς τὸ μέρος τοῦτο, τὸ οἰκητήριον τοῦ χρυσοῦ στίφους, ὡς ἐκαλεῖτο, οἱ πρέσβεις τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης ἠναγκάζοντο νὰ ἔρχωνται.

Οἱ κατακτηταὶ ἐμιμήθησαν τοὺς τρόπους τῶν Σινῶν, ἀλλ' ὁ δεσποτισμὸς ἐξήντηλσε τὰς δυνάμεις τῆς αὐτοκρατορίας, αἱ ἐπαρχίαι ἐμαστιζόντο ὑπὸ πείνης καὶ 140 ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζίγγις-Χὰν οἱ διάδοχοί του ἐδιώχθησαν τῆς Σινικῆς τὸ 1368 καὶ παρήκμασαν ἐντελῶς, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διασπαρέντες.

§ 66. Ἀρχὴ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ταμερλάνος.

Μεταξὺ τῶν Ταρταρικῶν στιφῶν, τῶν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κασπίας θαλάσσης, ἅτινα ἀπεσύρθησαν ἔμπροσθεν τῶν Μογγόλων καὶ τοῦ Ζίγγις-Χὰν, ἦσαν οἱ Τουρκομάνοι, οἵτινες ἀποκατεστάθησαν κατὰ τὸν IB' αἰῶνα εἰς

τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ κατέστησαν καθέδραν τῆς ἐξουσίας τῶν τῶ Ἰκόνιον. Εἰς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν ὁ Ὄσμαν ἢ Ὀθμάν (1299), συνενώσας πάσας τὰς φυλὰς αὐτῶν ὑπὸ ἓν σκῆπτρον, ἐκάλεσεν αὐτοὺς Ὀσμανλίδας· ἐκ τούτου δὲ ὠνομάσθησαν καὶ οἱ Τοῦρκοι Ὀθωμανοί, οἵτινες ἐξουσίαζον προϊόντος τοῦ χρόνου, διαφόρους ἐν Ἀσίᾳ τῇ μικρᾷ χώρας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, εἰς τὰς ὁποίας ἐβασίλευσεν ὁ Ὄσμαν, ὡς πρῶτος Σουλτάνος καὶ θεμελιωτῆς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καταστήσας καθέδραν τοῦ τὴν Προῦσαν (1326).

Καὶ ὁ κατὰ τὸ 1346 γάμος τοῦ Σουλτάνου Ὀρχάνου μὲ τὴν Θεοδώραν, ἡγεμονόπαιδα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θυγατέρα δηλονότι τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐγένετο αἷτιος, ἵνα οἱ Τοῦρκοι βάλωσι πόδα ἐπὶ τῆς Εὐρώπης. Κατὰ δὲ τὸ 1360 Ἀμουράτης ὁ πρῶτος ἠδύνατο εὐκόλως νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἀρνούμενος εἰς τὸν δουλικὸν σεβασμὸν τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἑστρεψε τὰ ὄπλα τοῦ κατὰ τῶν σλαβικῶν φυλῶν, καὶ λαβὼν πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν τῶν αἰχμαλώτους, συνεκρότησεν ἐξ αὐτῶν σῶμα ὑπὸ τὸ ὄνομα *γιανίτσαροι*, ἧτοι νέοι στρατιῶται, οἵτινες ἐγένεον ὕστερον ὁ τρόμος τῶν ἐθνῶν καὶ οὐχὶ σπανίως τῶν Σουλτάνων αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ 1389 μέχρι τοῦ 1403 ἔτους Βαϊαζίτης ὁ πρῶτος κατέστη νικηφόρος ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τοῦ Δανουβίου καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις αὕτῃ θὰ ἐκυριεύετο, ἂν μὴ ἀνεφαίνετο ὁ μέγας Ταμερλάνος (ἢ Τιμούρ Λένγγ), καθ' οὗ ἠναγκάσθη ὁ Βαϊαζίτης νὰ στρέψῃ τὰ ὄπλα τοῦ (§ 56).

Ὁ Ταμερλάνος, καταγόμενος ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ζίγγις-Χάν, ἦτο ἐκ τῶν μεγίστων Μογγόλων κατακτητῶν. Κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν γενόμενος ἀρχηγὸς τῶν Ταρτάρων ἐκυριεύσε τὴν Περσίαν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν καὶ ἔκαυσε τὸ Ἀστραχάν. Διαβὰς τοὺς ποταμοὺς Ἰνδὸν καὶ Ὑφασιν ἐπροχώρησε πολεμῶν μέχρι Δελχίου, πρωτεύουσης τοῦ Ἰνδοστάν. Μετὰ ταῦτα εἰσβάλων εἰς Συρίαν κατὰ τὸ 1400 ἐληλάτησε τὸ Χαλέπιον, τὴν Δαμα-

σκὸν καὶ τὸ Βαγδάτιον, εἰς δὲ τὴν μάχην τῆς Ἀγκύρας ἐζώγησε τὸν Βαϊαζίτην, μετὰ δὲ τοῦτο ὑπέταξε τὴν Σμύρνην. Εἰς ὅλας δὲ αὐτοῦ τὰς ἐκστρατείας ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Βαϊαζίτην, ὁ Ταμερλάνος ἐντὸς σιδηροῦ κλωβίου ἐφ' ἀμάξης. Κατὰ τὸ 1403 ἀπὸ τοῦ Βόλγα μέχρι τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ ἀπὸ τοῦ Γάγγου μέχρι τῆς Δαμασκού καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἡ Ἀσία ἦτο ὑποχέριος τοῦ Ταμερλάνου. Καίπερ δὲ ὁδηγῶν μυριάδας πολεμιστῶν, δὲν εἶχεν οὐδὲ ἓν πλοῖον, καὶ αἱ δύο εἰς τὴν Εὐρώπην διαβάσεις, ἡ τε τοῦ Βοσπόρου καὶ ἡ τοῦ Ἑλλησπόντου, κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του, ἐκεῖνη μὲν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αὕτη δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες τότε ἐλησμόνησαν τὰς διαφοράς των κοινῶς δὲ ἀπεφάσισαν νὰ μὴ μεταδιβάζωσι τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ζητοῦντος τοῦτο ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ νὰ προσβάλῃ τὸν ἐχθρὸν τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἐτέρου ἔθνους. Ταῦτοχρόνως δὲ τοσοῦτον φόβον ἐνεποίει ὁ Ταμερλάνος, ὥστε καὶ ὁ Σουλτάνος τῶν Τούρκων καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων προσεῖλκον τὴν εὐνοίαν του διὰ φόρων καὶ πλαστῆς ὑποταγῆς. Καὶ αὐτὸς ὁ τῆς Αἰγύπτου Σουλτάνος, φοβηθεὶς μήπως ὁ Ταμερλάνος ὑποτάξῃ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀφρικὴν, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν μίαν καμηλοπάρδαλιν καὶ ἓνα στρουθοκάμηλον εἰς Σαμαρκάνδην ὡς δεῖγμα τοῦ πρὸς αὐτὸν σεβασμοῦ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐν ᾧ δὲ ἦτο ἔτοιμος μετὰ περὶπου 200,000 ἀνδρῶν, 500 ἀμαξῶν καὶ ἀπείρων φορητῶν ζώων νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Σινικὴν, ἀπέθανε καὶ ἡ Σινικὴ ἐσώθη. Δεκατέσσαρα δ' ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ ἰσχυρότατος τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἔστειλε πρεσβείαν περὶ φιλίας καὶ ἐμπορίου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πεκίνου.

Ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ταμερλάνου τὸ κράτος βαθμὴδὸν παρήκμασε καὶ αἱ ἐπαρχίαι του ἀπεστάτησαν πρὸς ἄλλους κυρίους.

§ 67. Ἀγγλία.

Οἱ κάτοικοι τῆς μεσημβρινῆς Βρεττανίας, ἐνοχλούμενοι

ὑπὸ τῶν τὰ βόρεια τῆς νήσου κατοικούντων Σκώτων καὶ Πίκτων μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησιν τῶν ῥωμαϊκῶν στρατῶν, ἐκάλεσαν εἰς ὑπεράσπισιν αὐτῶν τῷ 449 μ. Χ. τοὺς Σάξωνας καὶ τοὺς Ἀγγλους. Ἐλθόντες οὗτοι ὑπὸ ἡγήτορας τοὺς ἀδελφοὺς Ἑγγιστον καὶ Ὀρσαν καὶ ἐκδιώξαντες τοὺς Σκώτους καὶ Πίκτας, κατέλαβον αὐτοὶ τὴν Βρεττανίαν, ὑποτάξαντες τοὺς τὴν βοήθειαν αὐτῶν ἐπικαλεσθέντας κατοίκους, καὶ συνέστησαν κατ' ἀρχὰς μὲν τέσσαρα, εἶτα δὲ καὶ ἕτερα τρία βασίλεια, καὶ ὠνόμασαν τὸν τόπον Ἀγγλίαν. Περὶ τὸ 600 δὲ μ. Χ. ἔτος εἰσῆχθη ἐκεῖ καὶ ὁ χριστιανισμὸς, δι' οὗ ἐξημερώθησαν τὰ ἕως τότε ἄγρια ἦθη τῶν Ἀγγλῶν.

Τὴν εἰρημένην ἐπταρχίαν καταλύσας ὁ Σάξων Ἐγβέρτος, βασιλεὺς ἐνὸς τῶν 7 κρατῶν, συνήνωσεν εἰς ἓν ὑπ' αὐτὸν βασίλειον (827 μ. Χ.). Ἀλλ' οἱ Δανοὶ ἐπερχόμενοι ἔβλαπτον τὸ βασίλειον τοῦτο μέχρις οὗ ὁ ἀπὸ τοῦ 894—900 βασιλεύσας Ἀλφρέδος ὁ μέγας, νικήσας αὐτοὺς, τοὺς ὑπέβαλεν εἰς εἰρήνην· εἰσήγαγε δὲ αὐτός εἰς τὸ βασίλειόν του νόμους καλοὺς, εὐταξίαν καὶ τέχνας.

Τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἦσαν ἡ ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Ἀκτῆμονος παραδοχὴ τοῦ προταθέντος παρὰ τῶν βαρῶνων τῆς Ἀγγλίας μεγάλου χάρτου (συντάγματος), ὅστις εἶναι ἡ βάσις τοῦ ἀγγλικοῦ πολιτεύματος (1204)· ὁ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας (1339—1453) ἑκατονταετῆς πόλεμος, περὶ οὗ κατωτέρω θὰ γείνη λόγος (§ 69), καὶ τέλος ὁ περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τοῦ οἴκου τοῦ Ἐβοράτου καὶ τοῦ Λαγκαστηριανοῦ, ὅστις λέγεται πόλεμος τῶν δύο ρόδων, διότι οἱ μὲν ὅπαδοι τοῦ Ἐβορακικοῦ οἴκου ἔφερον εἰς διάκρισιν ρόδον λευκὴν, οἱ δὲ τοῦ Λαγκαστηριανοῦ ἐρυθρόν. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐπῆνεγκε τὴν πτώσιν τοῦ ἕως τότε βασιλεύοντος οἴκου τῶν λεγομένων Πλαταγενετῶν (1461—1485).

§ 68. Γερμανία. Γάλλοι ἐν Σικελία.

Ἐν ᾧ αἱ σταυροφορίαι ἐξηκολούθουν, ἡ Γερμανία ἔπαι-
 σεν εἰς μεγάλην σύγχυσιν, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἀνέλαβε μέ-
 χρις οὐ ἡ ἰσχυρὰ γενεὰ τῶν Ὁγενστάουφεν ἀνέβη εἰς τὸν
 αὐτοκρατορικὸν θρόνον (1137). Εἶχεν ὁμῶς αὕτη φιλο-
 νικεϊαν πολυχρόνιον πρὸς τὸν οἶκον τῶν Γουέλφων τῆς
 Βαυαρίας καὶ τῆς Σαξωνίας, εἰς τῶν ὁποίων τὴν φατρίαν
 προσετέθη καὶ ὁ Πάπας καὶ κατὰ παρακίνησιν αὐτοῦ
 αἱ Λογγοβαρδικαὶ πόλεις. Ἡ ἄρνησις τοῦ αὐτοκράτορος
 Φρειδερίκου Βαρβαρόσση τοῦ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Πάπαν
 Ἀλέξανδρον τὸν Γ'. ἦτο ἴσως τὸ αἷτιον, δι' ὃ ὁ Πάπας
 ἔμενε πάντοτε προσκεκολλημένος πρὸς τὸ μέρος αὐτῶν ἐν
 τῇ διενέξει των κατὰ τῶν Ὁγενστάουφεν, τῶν ὁποίων ἡ
 φατρία ὠνομάσθη τῶν Γιβελλίνων. Αἱ λέξεις δὲ Γουέλφος
 καὶ Γιβελλίνος κατήντησεν τότε νὰ σημαίνωσιν ἡ μὲν τὴν
 παπικὴν φατρίαν, ἡ δὲ τὴν αὐτοκρατορικὴν.

Ὁ Φρειδερίκος οὗτος ἀπέκτησε διὰ γάμου τὰ βασιλεῖα
 τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ
 Ἑρρίκου τοῦ Δ', ὁ δ' ἔγγονος αὐτοῦ αὐτοκράτωρ Φρειδε-
 ρίκος ὁ Β'. ἔζησεν ἔχων ἀκατάπαυστον πόλεμον πρὸς τοὺς
 Πάπας καὶ τοὺς Λογγοβάρδους. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἡγεμόνες
 τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀπέθανον ἐκ βιαίων θανάτων· ὁ
 τελευταῖος δὲ γόνος τῶν Ὁγενστάουφεν, ὁ νέος Κορράν-
 δινος, ἐκατατομήθη ἐν Νεαπόλει κατὰ τὸ ἔτος 1268,
 ἀγωνιζόμενος ν' ἀνακτήσῃ τὴν κληρονομίαν του, ἥτις
 ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Κλήμεντος τοῦ Δ' εἰς τὸν Γάλ-
 λον Κάρολον δοῦκα τῆς Ἀνδεγαυίας.

Μετ' ἄλλην περίοδον ἀταξίας, ἥτις ἠπειλεῖ τὴν ὅλο-
 σχερῇ καταστροφῇ τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ κό-
 μης Ρουδόλφος τῆς Ἀψβούργης ἔλαβε τὸ στέμμα (1274)
 καὶ ἀφῆκε τὰς ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἀπαιτήσεις του, αἵτινες
 ἐγείναν πρόξενoi τοσαύτης δυστυχίας εἰς τὴν Γερμανίαν,
 λαβὼν ὡς ἀμοιβὴν τὸ Δουκάτον τῆς Αὐστρίας, ὅπερ δια-
 τελεῖ εἰς τὸν οἶκον του μέχρι τῆς σήμερον.

Ἡ ἐπὶ τῆς Σικελίας τῶν Γάλλων βασιλεία ἦτο πολὺ βραχεῖα. Οἱ κάτοικοι τοῦ Πανόρμου, βαρυνθέντες τὴν καταπίεσιν αὐτῶν, ἔδραζαν τὰ ὅπλα, λαβόντες ἀφορμὴν ἐξ ὕβρεως γενομένης παρὰ Γάλλου εἰς νεάνιδά τινα ἐν Πανόρμῳ, καὶ κατὰ τὴν δευτέραν τῆς διακαινησίμου τοῦ 1282 ἔτους, ἐν ᾧ ὁ κώδων τοῦ ἐσπερινοῦ ἤχησεν αἰφνιδίως κατέσφαζαν ὅλους τοὺς ἐκεῖ Γάλλους. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔγινε καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο λέγεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ «Σικελικὸς ἐσπερινός»· τούτου δ' ἔνεκεν ἡ Σικελία ἔπεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν Πέτρου βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας, καὶ ὁ Κάρολος περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν Νεάπολιν· ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐξουσίασε τὸ 1504 Φερδινάνδος ὁ τῆς Ἀραγωνίας βασιλεὺς, ὁ πάππος Καρόλου τοῦ Ε', καὶ ἤνωσεν οὕτω πάλιν τὴν Σικελίαν μετὰ τὴν Νεάπολιν.

§ 69. Ἑκατονταετῆς πόλεμος.

Ὅτε ἐν Γαλλίᾳ ἡ γενεὰ τῶν Καπέτων ἐξέλιπεν, ἐκ πλαγίου συγγενῆς τις οἰκογένεια, ἡ βαλεσινή, ἔλαβε τὸν θρόνον· ἀλλ' ἐπειδὴ Ἐδουάρδος ὁ Γ' τῆς Ἀγγλίας ἀπῆτει αὐτὸν, διηγέρθη κατὰ τὸ 1339 πόλεμος μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὅστις ἤρχισε τὸ 1339 καὶ ἐτελείωσε τὸ 1453, διαρκέσας 116 ἔτη. Ἐνεκα δὲ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ διαλειμμάτων διαιρεῖται εἰς τρεῖς περιόδους· 1) ἀπὸ τοῦ 1357 μέχρι τοῦ 1360· 2) ἀπὸ τοῦ 1369 μέχρι τοῦ 1380· 3) ἀπὸ τοῦ 1415 μέχρι τοῦ 1453. Ἀμφότεροι δὲ οἱ ἡγεμόνες, οἱ ἀρχάμενοι τοῦ ἀτυχοῦς αὐτοῦ πολέμου, ἀνέβησαν τὸν θρόνον σχεδὸν ταυτοχρόνως, ἐν Ἀγγλίᾳ Ἐδουάρδος ὁ Γ', τὸ 1327, καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Βαλεσίας Φίλιππος τὸ 1328.

Ὁ μὲν πρῶτος, ἔγγονος ἐκ μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ καλοῦ, ἀντεποιεῖτο τοῦ στέμματος τῆς Γαλλίας μετὰ τὸν ἀλληλοδιαδόχως συμβάντα θάγοντα τῶν τριῶν αὐτοῦ θείων, Λουδοβίκου Γ', Φιλίππου

Ε', καὶ Καρόλου τοῦ Δ'. Ὁ δὲ δεῦτερος προέτεινεν ὡς πρόφασιν τὴν ἀπόφασιν τῶν ἐθνικῶν συμβουλίων, τὰ ὅποια εἶχον ἀποφασίσει αἱ γυναῖκες ἐν Γαλλίᾳ νὰ μὴ βασιλεύωσι καὶ ἐπομένως νὰ μὴ παραχωρῶσι δικαιώματα.

Ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ ἠττήθησαν οἱ Γάλλοι τὸ 1349 καὶ 1356.

Κάρολος δὲ ὁ Ε' (1364—1380) μετὰ τινα ἔτη, ἐξεδίωξε σχεδὸν τοὺς Ἀγγλοὺς ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ δὲν κατείχον πλέον τὸ 1380 οὗτοι εἰμὴ μόνον τὴν Βαυόννην, τὴν Βορδὼ καὶ τὸ Κάλαισον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου Ε' ἐξερράχη ἐμφύλιος πόλεμος ἐν Γαλλίᾳ, τότε οἱ Ἀγγλοὶ, ὠφεληθέντες ἐκ τούτου, ἐπανέλαβον τὰς ἐχθροπραξίας των.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκος ὁ Ε', ἀπεβιβάσθη τὸ 1416 εἰς Νορμανδίαν καὶ κατετρόπωσε τοὺς Γάλλους· τότε ἡ Γαλλία εὐρέθη ἄνευ στρατοῦ, ἄνευ ἀρχηγοῦ (τοῦ βασιλέως αὐτῆς ἀπομωραθέντος), εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἀγγλῶν, οἱ ὅποιοι κατέλαβον ταύτην ἐν τάξει. Διὰ συνθήκης δὲ ὁ βασιλεὺς Κάρολος Γ' διάδοχος τοῦ Καρόλου Ε' ἀπεκήρυξε τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς νόμιμον κληρονόμον τοῦ στέμματος τῆς Γαλλίας ἡγεμόνα ἄγγλον, Ἑρρίκον τὸν Ε'. ὁ ὅποιος πρὸ ὀλίγου ἔγεινε γαμβρὸς αὐτοῦ (1420). Ἀλλ' ὁ Ἑρρίκος Ε' ἐπέζησε μόνον δύο ἔτη μετὰ ταύτην τὴν συνθήκην, καὶ μετὰ ἐπτὰ ἐβδομάδας ἀπέθανε καὶ ὁ Κάρολος Γ'.

Ἡ Γαλλία οὐχ ἤττον εὐρίσκετο ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει. Πρὸς βορρᾶν τοῦ Λίγειρος πᾶσα ἡ χώρα σχεδὸν κατείχετο ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν, οἵτινες τὸ 1428 ἤρξαντο καὶ τῆς πολιορκίας τῆς Αὐρηλιάς· ἂν δ' ἐκυριεύετο καὶ αὕτη, ἤθελον προχωρήσει ἀνεμποδίστως εἰς τὰς κεντρικὰς ἐπαρχίας, ὁ δὲ Κάρολος Ζ', δὲν ἤθελεν ἔχει πλέον οὐδεμίαν πόλιν ἐνθα νὰ ἐγκατασταθῇ.

Κατὰ τὴν ἀπελπιστικὴν ταύτην κατάστασίν του, χωρική τις παρθένος Ἰωάννα Ἀρκία (ἡ ὕστερον κληθεῖσα αὐρηλιανὴ παρθένος), ἄγουσα τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας της,

αἰφνης παρουσιάσθη εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν νομίζουσα ὅτι ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐπὶ τούτῳ δ' ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἔσωσε τὴν πόλιν Αὐρηλίαν καὶ ἐκέρδησε τὸσαύτας νίκας ὥστε ὁ Δελφίν¹ ἡδυνήθη νὰ προχωρήσῃ εἰς Ῥήμους καὶ νὰ στεφθῇ ἐκεῖ· ἀλλ' ἡ ἡρώϊς αὕτη αἰμαλωτισθεῖσα ὑπὸ τῶν πολεμίων, κατεδικάσθη νὰ κατῇ ὡς μάγισσα, ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐν Ῥοτομάχῳ.

Ὁ ὑπὸ τῆς Ἰωάννας Ἀρκίας ἐμπονηθεὶς ἐνθουσιασμὸς δὲν ἔπαυσε, καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἔκτοτε ἐπέστησαν πανταχοῦ δυστυχήματα, καὶ ἐπὶ τέλους ἐκδιωχθέντες τῆς Γαλλίας, ἐτήρησαν μόνον τὴν κατοχὴν τοῦ Καλαΐσου.

§ 70. Οὐϊκλίφρος. Ἰωάννης Οὐσσος.

Αἱ πολλαὶ καὶ ἀπροκάλυπτοι καταχρήσεις τῶν Παπῶν τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ δυτικοῦ κλήρου ἐπροξένουν σκάνδαλον εἰς τὰς συνειδήσεις πολλῶν. Ὁ Ἀγγλὸς Οὐϊκλίφρος, ἐρμηνεύων ἐν Ὁξωνίᾳ τῆς Ἀγγλίας τὰς Γραφάς, κατέδειξεν ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν μὴ σύμφωνον πρὸς ταύτας διαγωγὴν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης, καὶ ἐδημοσίευσεν περὶ τούτου σύγγραμμά τι. Ὁ δὲ Ἰωάννης Οὐσσος, καθηγητὴς ἐν Πράγᾳ τῆς Βοημίας, ἐσύστασε τὰ ἀπηγορευμένα παρὰ τοῦ Πάπα ταῦτα τοῦ Οὐϊκλίφρου συγγράμματα εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ κατεδείκνυε καὶ αὐτὸς διὰ τῆς διδασκαλίας του τὸ ἀντιγραφικὸν καὶ τὸ σκανδαλῶδες τῆς διαγωγῆς τοῦ Πάπα (1409)· ὅθεν, καταμηνυθεὶς εἰς αὐτὸν ὡς αἰρετικὸς καὶ ἀφορισθεὶς, προσεκλήθη νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Κωνσταντίᾳ σύνοδον καὶ νὰ ἀπολογηθῇ δι' ὅσα ἐκήρυττεν. Ἐδόθη δὲ αὐτῷ παρὰ τοῦ τότε αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Σιγισμόνδου καὶ τοῦ Πάπα ἐγγύησις περὶ τῆς προσωπικῆς του ἀσφαλείας (1414). Ἀλλ' ἅμα παρουσια-

(1) Daulphin, Δελφίν ὠνομάζετο ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας.

σθείς καὶ ἀπολογηθεὶς ἐνώπιον τῆς συνόδου, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ προφάσει, ὅτι πρὸς αἵρετικούς δὲν τηρεῖται ἐγγύησις καὶ πίστις· ὕστερον δὲ (1415), τεθείς ἐπὶ πυρᾶς κατεκῆ. Μετὰ ἓν ἔτος ὑπέστη τὸ αὐτὸ καὶ ὁ συμφωνῶν πρὸς τὰς ιδέας τοῦ Οὔσσου φίλος του Ἱερώνυμος. Ἀγανακτήσαντες διὰ τὴν ἀπιστίαν ταύτην οἱ ἐν Βοημίᾳ ὁπαδοὶ του, Οὔσσῃται ὀνομασθέντες, ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμόνδου καὶ ὑπὸ τρεῖς ἀξιούς στρατηγούς των ἐπολέμησαν ἐπὶ 20 ἔτη εἰς Βοημίαν, Αὐστρίαν, Οὐγγαρίαν καὶ Πολωνίαν καὶ ἄλλας τῆς Γερμανίας ἐπαρχίας ἀπηνῶς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Πάπα. Ἀλλὰ καταβληθέντες ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ Σιγισμόνδου, ἔνεκεν ἀναφύσεως μεταξὺ των διχονίας, εἰρήνευσαν, ἀφ' οὗ ὁμῶς ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς νὰ πρεσβεύωσιν ἀκωλύτως τὰ τῆς θρησκείας των (1436).

Παρὰ ταῦτα καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸ ἔτος 1453 μ. Χ. ἐπήνεγκε μεγάλα ἀποτελέσματα εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην καὶ πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων εἰς Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν. Πολλοὶ Ἕλληνες τότε κατέφυγον εἰς Ἰταλίαν, ὅπου τοὺς ἐδέχθησαν μετὰ μεγάλης φιλοξενίας. Ἡ Φλωρεντία, ἥτις ἐτιμήθη μὲ τὴν παρουσίαν τῶν περισσοτέρων πεπαιδευμένων τούτων Ἑλλήνων, ἐγένετο ἀντικείμενον φθόνου· μετ' ὀλίγον δὲν ὑπῆρχε πόλις εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ, ὅτι εἶχε τοῦλάχιστον ἓνα Ἕλληνα, ἵνα ἐξηγῇ τὰ συγγράμματα τῶν ὁμογενῶν του. Οὕτω διὰ τῆς διηνεκοῦς μελέτης τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν, ῥητόρων καὶ φιλοσόφων ἐβοηθήθη μεγάλως ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ Πάπα ἀδιακόπως ἐξέπιπτεν, ὥστε κατὰ τὸ ἔτος 1500 ὅλη ἡ Ἰταλία ἦτο ἤδη ὥριμος εἰς ἀνατροπὴν τῆς παπικῆς κυριαρχίας καὶ τῶν διδασκαλιῶν αὐτῆς. Συνετέλεσαν εἰς τοῦτο καὶ αἱ σταυροφορίαι, ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας καὶ ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἐμπορίου, πάντα ἀναπτύξαντα τὸν νοῦν τοῦ τότε εὐρωπαϊκοῦ κόσμου.

§ 71. Γεωγραφικαὶ ἀνακαλύψεις.

Ὁδὸς διὰ θαλάσσης εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας.

Πρὸ τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος μεσοῦσης, οἱ Εὐρωπαῖοι ἔπλεον μόνον εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν. Τὸν ἀνατολικὸν Ὠκεανὸν ἐγνώριζον ἐξ ἀκοῆς καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ παρέπλεον μόνον τὰ πρόσ-
γεια ἀνατολικά μέρη ὅριον τῶν γνώσεων αὐτῶν ἦτο τὸ Κεράτιον ἀκρωτήριο. Ὁ Ἰνφάντης τῆς Πορτογαλλίας, Ἐρρίκος, κάμψας αὐτὸ, ἀνεῦρε τὰς Μαδεύρους νήσους καὶ τὰς τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου παρὰ τὴν Γουϊνέαν. Ἀπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀνακαλύψεων τούτων εἰσρεύσαντος εἰς τὴν Πορτογαλίαν πλούτου ἐμψυχωθέντες οἱ Πορτογάλλοι, ἀπετόλμησαν νὰ παραπλεύσωσι τὴν Ἀφρικὴν ἀπὸ τῆς ἐν Εὐρώπῃ Γιβραλτάρης μέχρι Ζαΐρας. Ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων ἐνθαρρυνθέντες ἀπεφάσισαν νὰ δοκιμάσωσι νὰ εὐρωσι δίοδον πρὸς τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανόν. Ὁ Βαρθολομαῖος Διάζος κατῴρθωσε νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ τελευταίου πρὸς μεσημβρίαν ἀκρωτηρίου τῆς Ἀφρικῆς, τὸ ὅποῖον ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλλίας ὠνόμασεν Εὐελπι ἀκρωτήριο. Ἦθελε δὲ ἐκ παντὸς τρόπου νὰ εὐρωσι διὰ θαλάσσης ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας, διότι τὰ προϊόντα αὐτῶν, μετακομιζόμενα ἕως τότε διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἢ διὰ τῶν ποταμῶν τῆς Ἀσίας, καὶ διὰ ξηρᾶς, καθίσταντο ἀκριβώτατα· πολλάκις δὲ καὶ διεκωλύετο ἡ μετακόμισις αὐτῶν ἐκ τῶν συμβαινόντων πολέμων καὶ ἀκαταστασιῶν εἰς τοὺς τόπους, δι' ὧν μετεφέροντο.

Βασιλεύοντος εἰς Πορτογαλίαν Ἐρμανουήλ τοῦ Εὐτυχοῦς (ὀνομασθέντος οὕτω διὰ τὸν εἰσκομισθέντα ἐκ τῶν νέων ἀνακαλύψεων εἰς τὸ βασίλειόν του πλοῦτον), διορίσθεις μοίραρχος μικροῦ στόλου ὁ Βάσκος δὲ Γάμας, διηυθύνθη τὸ 1498 μὲ αὐτὸν πρὸς μεσημβρίαν· κάμψας δὲ τὸ Εὐελπι ἀκρωτήριο ἐφθασεν εἰς Μοζαμβίκην, ἐνθα ἔστησε στήλην. Διαβὰς ἔπειτα τὴν Κουϊλόαν, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ ἴδῃ τὴν Μαδαγασκάραν (ἀνακαλυφθεῖσαν ὕστερότερα,

τὸ 1506, ὑπὸ τοῦ Ἀλμεΐδα) φθάνει εἰς Καλκούταν. Γενόμενοι ἤδη μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας πρὸς ἐγγχωρίους Ἰνδοὺς κύριοι τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἰνδιῶν οἱ Πορτογάλλοι ὑπερεπλούτησαν.

Αἱ μεγάλαι αὐται κτήσεις ἀνύψωσαν ταχέως τὴν Πορτογαλίαν εἰς τὴν τάξιν τῶν πλουσιωτάτων κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ καὶ ἡ παρακμὴ τῆς ἐπίσης ταχέως ἐπῆλθεν.

§ 72. Ἀνακάλυψις Ἀμερικῆς.

Ὁ Γενουήνσιος Χριστόφορος Κολόμβος, ὠφελούμενος ἐκ τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας ἦτο κάτοχος, καὶ τῆς δεξιότητος τοῦ πνεύματός του, ὑπελόγησεν ὅτι σφαιροειδοὺς οὐσῆς τῆς γῆς, πρέπει νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι τόποι πρὸς δυσμὰς, καὶ ὅτι πλέων τις πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐξ Εὐρώπης, ἔπρεπεν ἢ νὰ φθάσῃ εἰς τὰς παραλίας τῆς Κίνας ἢ ν' ἀπαντήσῃ πρὸ τούτων γῆν ἕως τότε ἄγνωστον. Κεκυριευμένος ὑπὸ τῆς ιδέας ταύτης, ἐζήτησεν ἀλληλοδιαδόχως παρὰ τῆς πατρίδος του Γενούης, εἴτα δὲ παρὰ τῆς Γαλλίας καὶ Πορτογαλλίας νὰ τῷ δώσωσι τὰ μέσα πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ του· ἀλλὰ πανταχοῦ ἀπέτυχε καὶ ἀπεβλήθη ὡς ἀνόητος. Ἐπιμένων ὁ Κολόμβος εἰς τὴν ιδέαν του, προσέφυγε τέλος πάντων εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἐκεῖ, μετὰ πολλὰς παρακλήσεις καὶ παρατηρήσεις περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν σκέψεών του, ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλης τῷ 1492 τρία πλοῖα καὶ ἑκατὸν εἴκοσι ναύτας, ἔτι δὲ καὶ ὑπόσχεσιν νὰ ᾔναι ἀντιβασιλεὺς τῶν ἀνακαλυφθησομένων τόπων καὶ ν' ἀπολαμβάνῃ αὐτὸς καὶ οἱ ἀπόγονοί του τὸ δέκατον τῶν ἐκεῖθεν εἰσοδημάτων. Ἀναχωρήσας τῇ 3 Αὐγούστου 1492 ἐξ Ἰσπανίας μετὰ τριάκοντα καὶ τριῶν ἡμερῶν πλοῦν πρὸς δυσμὰς, καθ' ὃν ἐκινδύνευσε νὰ ριφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν πολλάκις ὑπὸ τῶν ἀπελπισθέντων ναυτῶν του, ἔφθασε τῇ 12 Ὀκτωβρίου εἰς μίαν τῶν Λουκαίων νήσων, τὴν ὁποίαν ὕστερον ὠνόμασεν Ἅγιον Σωτῆρα. Ἐκ τῆς μικρᾶς ταύτης νήσου ἀποπλεύσαντες φθάνουσιν εἰς ἄλλην μεγάλην καὶ

κατωχημένην καὶ γόνιμον πολυειδῶν προϊόντων, αὕτη ὠνομάζετο Ἀίτη, μετωνομάσθη δὲ παρὰ τοῦ Κολόμβου Ἅγιος Δομίνικος.

Ἐπιστρέψαντα τὸν Κολόμβον εἰς Ἰσπανίαν ὑπεδέχθησαν θριαμβευτικῶς. Ἐπειδὴ δὲ Ἀμέρικος ὁ Βεσπούκιος Φλωρεντίνος, παραπλεύσας τὰ παράλια τοῦ νέου κόσμου ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κολόμβου, ἐδημοσίευσε πρῶτος ἀκριβοῦς περιγραφὴν καὶ χάρτην αὐτοῦ, ὠνομάσθη ὁ νέος αὐτὸς κόσμος Ἀμερική.

Ὁ Κολόμβος ἔπλευσε πάλιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τρεῖς ἐπαναλαβὼν τὸν εἰς αὐτὴν πλοῦν, ἀνεκάλυψε καὶ ἄλλους ἐκεῖ τόπους· διαβληθεὶς δὲ εἰς τὸν βασιλέα Φερδινάνδον, ἐστάλη εἰς τὴν Ἰσπανίαν σιδηροδέσμιος. Καὶ τὸν ἀπῆλλαξαν μὲν τῶν δεσμῶν καὶ τῆς φυλακῆς, ἀλλ' ὅμως τῆς κόμηνος, διότι τοιαύτην εὗρεν ἀχαριστίαν καὶ παράβασιν τῶν πρὸς αὐτὸν γενομένων ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου ὑποσχέσεων, ἀπέθανεν ὑπὸ λύπης τῷ 1506 ἐν Βαλαδολίδῃ καὶ ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς ἐν Σεβίλλῃ. Τὰ λείψανά του μετεκομίσθησαν εἰς Ἅγιον Δομίνικον καὶ ἐκεῖ τὰ ἐθαψαν, βαλόντες, κατὰ παραγγελίαν του, εἰς τὸν τάφον καὶ τὰς ἀλύσεις μὲ τὰς ὁποίας τὸν ἐδέσμευσαν ζῶντα. Τοιαῦτα ἀποτελέσματα φέρει ἡ διαβολὴ καὶ ἡ ἀχαριστία. Μετὰ τὸν Κολόμβον ἔπλευσαν πολλοὶ ἄλλοι εἰς τὸν νέον κόσμον καὶ καὶ ἀνεκάλυψαν πολλοὺς αὐτόθι τόπους.

§ 73. Ἐφευρέσεις διάφοροι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα.

Πυρῆτις.

Τὰ ὅπλα τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἦσαν ἀκόντια, λόγχαι, τόξα, βέλη, σφενδόνη καὶ ξίφη· τὰ δὲ ἀπὸ τούτων ἀμυντικὰ μέσα ἦσαν αἱ περικεφαλαῖαι, οἱ θώρακες καὶ αἱ ἀσπίδες. Ἡ χρῆσις τούτων, παραβαλλομένων πρὸς τὰ νεώτερα ὅπλα, ἀπῆτει μεγαλείτερον βαθμὸν προσωπικῆς ἀνδρίας καὶ οἱ πόλεμοι ἐγίνοντο μετὰ μεγαλειτέρας σκλη-

ρότητος. Ἡ τέχνη τοῦ ἐκσφενδονίζειν λίθους ἢ πεφυρακτωμένας σιδηρᾶς σφαίρας (μύδρους) ἀνεκαλύφθη πρὸ Χριστοῦ, ἀλλ' ἡ πυρίτις εἶναι ἐφεύρεσις ἐν Εὐρώπῃ πολὺ νεωτέρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ μόνον, ὡς εἰκάζεται, ἥτο γνωστὴ εἰς τοὺς Σίνας καὶ τοὺς Ἀραβας πολὺ πρὶν τὴν γνωρίσωσιν οἱ Εὐρωπαῖοι· ἀλλὰ δὲν τὴν μετεχειρίζοντο εἰς τὸν πόλεμον. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1300 Γερμανός τις μοναχὸς, καλούμενος Βαρθόλδος Σθάρτζος, τυχαίως ἀνεῦρε τὴν δυνάμιν τῆς, θέσας ὀλίγην πυρίτιν εἰς σιδηροῦν σωλῆνα κεκλεισμένον εἰς τὸ ἐν ἄκρον καὶ λίθον ἐπὶ τῆς πυρίτιδος, τὴν ὁποίαν ἀνῆψε δι' ὀπῆς, ἣν εἶχε κατασκευάσει πρὸς τὸ κεκλεισμένον ἄκρον, καὶ οὕτως ὁ λίθος ἐρρίφθη ἄρκετὰ μακράν. Τοῦτο ἦτο τὸ εἶδος τοῦ τηλεβόλου, ὅπερ μετεχειρίζοντο εἰς τοὺς πολέμους τοὺς συμβάντας κατὰ τὸ 1400. Τὸ ἄκομφον δὲ τοῦτο ὄπλον ἐγέννησε τὴν ιδέαν τοῦ τουφεκίου, ὅπερ ἐπίσης φαίνεται γερμανικὴ ἐφεύρεσις. Κατ' ἀρχὰς τὸ ὄπλον τοῦτο ἀνῆπτετο διὰ θρυαλλίδος, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ χάλικος ἢ πυρολίθου, ὕστερον δὲ σὺν τούτῳ ἐτελειοποιήθησαν καὶ τὰ λοιπὰ ὄπλα.

**Ὁ χάρτης, ἡ τυπογραφικὴ, χαρακτικὴ
καὶ ἄλλαι ἐφευρέσεις.**

Αἱ ἄλλαι ἐφευρέσεις, τὰς ὁποίας μέλλομεν ἤδη νὰ περιγράψωμεν ὠφέλησαν πολὺ μᾶλλον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἢ ἡ πυρίτις.

1) Πρὸ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς μετεχειρίζοντο πρὸς γραφὴν φύλλα αἰγυπτιακοῦ παπύρου κατεργασμένου· ὕστερον ἀνεκαλύφθη ἡ περγαμηνή, γινομένη ἐκ κατεργασμένων δερμάτων προβάτων ἢ αἰγῶν. Μετὰ τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν ὁ χάρτης κατεσκευάζετο ἐκ βάμβακος. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἦτο τῶν Σινῶν, παρὰ τῶν ὁποίων τὴν ἔμαθον οἱ Ἀραβες· ὑπὸ τῶν Ἀράβων δὲ ἐκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς Ἰταλίαν καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Ὁ βαμβάκινος χάρτης ἦτο λεπτότερος καὶ ἀρμοδιώτερος, ἀλλὰ πάλιν ἀκριβός. Διὸ οἱ Ἰσπα-

νοί κατὰ τὸ 1200 μ. Χ. ἐδοκίμασαν καὶ κατεσκεύασαν χάρτην ἐκ βαμβακίνων ρακῶν καὶ οὕτως ἐγένετο εὐθηνότερος. Τέλος δὲ οἱ Γερμανοὶ τὸ 1300 μ. Χ. ἐπέτυχον νὰ κατασκευάσωσι χάρτην ἐκ λινῶν ρακῶν καὶ οὕτω κατήντησεν ἔτι εὐθυνότερος καὶ πολὺ καλλίτερος.

2) Κατὰ τὸ ἔτος 1302 μ. Χ. ὁ ἐκ τῆς ἐν Νεαπόλει Ἀμάλφης Φλάβιος Γιώγας ἢ Γόρης τόσον ἐβελτίωσε τὴν ναυτικὴν πυξίδα, ὥστε ἡ εἰς τὴν θάλασσαν θέσις πλοίου τινὸς ἠδύνατο νὰ ὁρισθῇ ἀρκετὰ ἀκριβῶς, ἡ ἐφεύρεσις δ' αὕτη κατέστησε δυνατὰς τὰς μετὰ ταῦτα ἀνακαλύψεις. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς, ἡ εἰς τὰς Ἰνδίας διάβασις διὰ τοῦ Εὐέλπιδος ἀρωτηρίου καὶ ὁ περίπλους τοῦ κόσμου διηκολύνθησαν ἐκ τῆς τελειποιήσεως τῆς πυξίδος.

3) Καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ εἶναι γερμανικὴ ἐφεύρεσις, ἣτις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Μοναχοὶ τινες, χαράττοντες τὰ διαγράμματα διαφόρων ἀντικειμένων ἐπὶ ξύλου, τὰ ἤλειπον μὲ μαῦρον μῆγμα καὶ ἐτύπουν αὐτὰ ἐπὶ χάρτου, ἔπειτα δὲ τὰ ἐχρωμάτιζον. Ἡ τέχνη αὕτη κατέστη γενικωτέρα, ὅτε τὰ χαρτιά τοῦ παιγνιδίου ἐφέρθησαν ὑπὸ τῶν Ἀράβων εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὸ νὰ χρωματίζῃ τις ἕκαστον χαρτίον ἀπῆτει πολὺν χρόνον ἵνα ἐξομαλύνῃ τὴν δυσκολίαν ταύτην Γερμανὸς τις κατὰ τὸ 1350 μ. Χ. ἐνεχάραξεν ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν 52 χαρτίων εἰς ξύλον, καὶ οὕτω ταῦτα ἠδύνατο νὰ τυπῶνται μετὰ μεγάλης εὐκολίας.

Ἡ τέχνη τοῦ χαράττειν ἐγένετο ἔτι σημαντικωτέρα, καθ' ὅσον ἐξετείνετο εἰς ξυλογραφήσεις γραμμάτων καὶ τέλος ὁλοκλήρων σελίδων πρὸς τύπωσιν. Ἡ μέθοδος αὕτη ἦτο πολὺ προτιμωτέρα τῆς ἀντιγραφῆς τῶν βιβλίων, ἀλλ' ἦτο ἀκόμη βραδεῖα καὶ ἀηδής, εὐτυχῶς ὅμως ἐγέννησε τὴν τυπογραφίαν.

4) Ἡ τυπογραφία ἦτο βεβαίως πολὺ ἐνωρὶς γνωστὴ εἰς τοὺς Σίνας, ἀλλὰ ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς Εὐρωπαίους μέχρι τοῦ 1436 μ. Χ., ὅτε ἐφευρέθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Γουτεμβέργου τοῦ ἐκ Μαγεντίας ἄνευ τῆς βοήθειας ἄλλ-

λου τινός. Ἐκαμεν οὗτος τὴν πρώτην δοκιμὴν εἰς Στρασβούργην μὲ πιεστήριον, ὅπερ ἐφεῦρεν ὁ ἴδιος, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1440 ἐνόησεν, ὅτι ἀρμολιώτερον ἦτο νὰ κατασκευάσῃ τοὺς χαρακτῆρας χωριστά, καὶ, ἀφ' οὗ τοὺς συνθέτῃ, νὰ τοὺς ἀλείφῃ μὲ μελάνην καὶ οὕτω νὰ τυπώνῃ. Κατὰ δὲ 1450 συνέστησεν ἐταιρίαν μετὰ πλουσίου τινός ἀνθρώπου ἐκ Μαγεντίας, καλουμένου Φαῦστου, ὅστις κατέβαλε τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια. Οἱ ἐταῖροι ἔλαβον εἰς βοήθειάν των Πέτρον τινὰ Σέφερον, ἱερέα, περίφημον διὰ τὴν καλλιγραφικὴν του ἱκανότητα. Ὁ Σέφερος οὗτος ἐφεῦρε τὴν τέχνην τοῦ χύνειν τοὺς τυπογραφικοὺς χαρακτῆρας καὶ τὴν ἀπαιτουμένην σύνθεσιν τῶν δι' αὐτοὺς μετᾶλλων· οὗτος προσέτι ἐφεῦρε καὶ τὴν τυπογραφικὴν μελάνην. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1456 ἐφάνη τὸ πρῶτον διὰ τῶν κινητῶν χαρακτῆρων τυπωμένον βιβλίον, ὅπερ ἦτο λατινικὴ ἀγία Γραφή. Οἱ ἀντιγραφεῖς μοναχοὶ ἐταράχθησαν πολὺ, διότι ἔχονον τὰ ἐκ τῆς ἀντιγραφῆς μεγάλα κέρδη των καὶ ἤρχισαν νὰ διαβάλλωσι τὸν Φαῦστον, ὡς ἔχοντα τάχα κοινωνίαν μετὰ δαιμόνων. Ἡ διαβολὴ αὕτη ἐπιστεύθη, διότι ὁ Φαῦστος δὲν ἔλεγε τὸ μυστικὸν τῆς τέχνης. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1462 κυριευθείσης τῆς Μαγεντίας, πολλοὶ τῶν ἐταίρων στοιχειοθετῶν τοῦ Φαῦστου διεσκορπίσθησαν καὶ διέδωκαν τὴν τέχνην εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

5) Ἡ χαλκογραφικὴ ἐφευρέθη εἰς Γερμανίαν κατὰ τὸ ἔτος 1450 μ. Χ. Ὁ δὲ Δαγουερόρος Γάλλος τὸ ἔθνος, ἐφεῦρεν ἐσχάτως μέσα νὰ παρασκευάζῃ οὕτω τὰς μεταλλίνας πλάκας, ὥστε ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐνέργεια τοῦ φωτὸς ἀφ' ἑαυτῆς νὰ παραγάγῃ τὰς εἰκόνας. Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη καλεῖται πρὸς τιμὴν αὐτοῦ δαγουερότυπία. Ἐβελτιώθη δὲ ἤδη αὕτη πολὺ καὶ μετωνομάσθη φωτογραφία.

6) Τὰ δίοπτρα ἐφευρέθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σπῖνα Φλωρεντιανοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, καὶ ἡ δύναμις τῆς ὕψους βαθμηδὸν προήχθη εἰς τὴν τελειότητα, τὴν ὁποίαν παρατηροῦμεν ἤδη εἰς τὰ τηλεσκόπια.

§ 74. Καθεστῶτα τοῦ μέσου αἰῶνος.

Ἱεροδικεῖα.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰσπανίας ἦσαν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἀνάμιγμα Μαύρων, Ἑβραίων καὶ Χριστιανῶν. Ἡ ἐξουσία ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ πάντας αὐτοὺς ὁμόφρονας, ἐὰν ἐπέβαλεν αὐτοῖς τὴν αὐτὴν πίστιν, τὴν χριστιανικὴν, καὶ τοῦτο χάριν ἰσχυροποιήσεως τοῦ κράτους διὰ τῆς ἐνότητος τῆς θρησκείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ὁ Φερδινάνδος ἀναδιωργάνωσε τὸ Ἱεροδικεῖον¹. Διοργανωθὲν δὲ πρῶτον εἰς Καστίλιαν κατὰ τὸ 1480, μετὰ τέσσαρα ἔτη συνεστάθη καὶ ἐν Ἀραγῶνι καὶ διετηρήθη, καίπερ μεγάλης ἀντιστάσεως γενομένης. Ἦτο δὲ τότε τὸ μόνον δικαστήριον, τὸ ὅποιον ταυτοχρόνως ὑπῆρχε καὶ εἰς τὰς δύο χώρας. Ὁ βασιλεὺς διώριζε τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ, τὸν μέγαν ἱεροδίκην. Ἐκρίνοντο δὲ εἰς αὐτὸ κατ' ἀρχὰς οἱ ἰουδαίζοντες χριστιανοί, οἱ Μαῦροι οἱ ἀσπασθέντες τὸν χριστιανισμὸν κατ' ἐπιφάνειαν, τὸν μωαμεθανισμόν δὲ πράγματι πρεσβεύοντες, καὶ ὕστερον οἱ νεωτερίζοντες εἰς τὴν θρησκείαν ἢ τὴν πολιτικὴν. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1481 οἱ ἱεροδίκαι ἔστειλαν εἰς τὴν πυρὰν περὶ τὰς 3,000 ἀνθρώπων. Προσταυόμενον δὲ τὸ Ἱεροδικεῖον παρὰ τῶν βασιλέων, κατέστη ὄργανον δεσποτείας. Ὅ,τι ἐτάραττε μέγλως τὰ πνεύματα, λέγει ὁ Ἰουδαῖος Μαριάνας, ἦτο νὰ βλέπη τις τὰ τέκνα ὑποβαλλόμενα, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἱεροδικείου τούτου, εἰς τὴν ποινὴν τῶν πατέρων των, νὰ ἀγνοῇ τις τὸν κατήγορόν του, νὰ μὴ ἤξεύρῃ τοὺς καθ' ἑαυτοῦ μάρτυρας. Τίποτε προσέτι δὲν ἐφαίνετο σκληρότερον τῶν μυστικῶν ἐκείνων ἐρευνῶν, αἵτινες ἐτάραττον τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν κοινωνίαν. Ὁ Δομινικανὸς Θωμᾶς ὁ ἐκ Τορκεμάδης

(1) Ἱεροδικεῖον συνεστάθη πρῶτον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16^{ου} αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' κατὰ τῶν αἵρετικῶν Ἀλβιγανῶν, ἀναδιωργανῶθη δὲ κατὰ τὸ 1480 ἐν Ἰσπανίᾳ, ὕστερον δὲ ἐν Ἰταλίᾳ.

ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἱεροδίκης. Κατὰ τὰ 18 ἔτη, καθ' ἃ προϊστάτο τοῦ Ἱεροδικείου τούτου, 8,000 ἄνδρες παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας, 6,500 ἐκάλησαν ἐν ἀνδρεικέλῳ μετὰ τὸν θάνατόν των, καὶ 9,000 ὑπέστησαν τὴν ποινὴν τῆς ἀτιμίας, τὴν δήμευσιν τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἢ τὴν τῶν διὰ βίου δεσμῶν τιμωρίαν. Αἱ ἐξετάσεις ἐγίνοντο διὰ βασάνων. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1492 τὸ ἱεροδικεῖον κατέστη ἀρκετὰ ἰσχυρὸν, ὥστε καὶ κατώρθωσε νὰ διώξῃ ἐκ τῆς Ἰσπανίας τοὺς Ἑβραίους, ἀφ' οὗ τοὺς ἐγύμνωσε. Τῷ ὄντι τοῖς ἀπηγορεύθη νὰ λάβωσι μεθ' ἑαυτῶν χρυσὸν ἢ ἄργυρον, μόνον δὲ ἐμπορεύματα ἠδύναντο ἀπερχόμενοι νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν. Ἡ Ἰσπανία, διὰ τῆς ἐξώσεως πρότερον τῶν Μαύρων, ὕστερον δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἔχασε τοὺς νοημονεστέρους καὶ τοὺς ἐνεργητικωτέρους τῶν κατοίκων τῆς.

Ἱπποτισμός.

Ὁ ἱπποτισμὸς ἐγεννήθη κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα. Ἱππότες δὲ ἦσαν εὐγενεῖς ἄρματωλοι, ἀνατρεφόμενοι καὶ λαμβάνοντες τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὡς ἐξῆς. Δωδεκαετῆς περίπου εὐγενὴς νέος ἐπέμπετο εἰς τὴν αὐλὴν βαρῶνου τινὸς ἢ εὐγενοῦς ἱππότη, καὶ ἐκεῖ ἠσχολεῖτο κυρίως περιποιούμενος τὰς δεσποίνας, καὶ γυμναζόμενος εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων, τὴν ἱππασίαν καὶ τὰ τοιαῦτα. Προχωρῶν εἰς ἡλικίαν καὶ πείραν τῆς χρήσεως τῶν ὅπλων κτώμενος καὶ ἱκανὸς πρὸς πόλεμον γενόμενος, καθίστατο ὑπάσπιστής, ὑπηρετῶν τὸν ἱππότην φέρων τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ κτλ. Εἵκοσι δὲ καὶ ἐνὸς ἔτους, τὸ συνηθέστερον, γενόμενος, προεβιβάζετο εἰς τὸν βαθμὸν ἱππότη. Ἡδύνατό τις καὶ πρὸ τῆς ἡλικίας ταύτης νὰ λάβῃ τὸν βαθμὸν τοῦτον, ἂν κατήγετο ἐκ πολὺ εὐγενοῦς οἴκου, ἢ ἀπεδείκνυεν ἔξοχα προτερήματα. Πρὶν ἢ λάβῃ τὴν ἀξίαν ταύτην παρσκευάζετο δι' ἐξομολογήσεως, νηστείας κτλ. Ἐγίνετο εἴτα ἱεροτελεστία καὶ μετὰ ταῦτα, δίδων ὑπόσχεσιν, ὅτι θέλει εἶναι πιστὸς, θέλει προστατεύει τὰς γυναῖκας καὶ τὰ ὀρφανὰ, ὅτι οὐδέποτε ἤθελε λέγει ψεύματα, οὐδέ συκοφαντεῖ, ὅτι

θέλει διάγει ἐν εἰρήνῃ πρὸς τοὺς ὁμοίους τοῦ κτλ. ἐλάμβανε τὴν *περίπτυσιν*, δηλ. ἐλαφρὸν διὰ τῆς πλευρᾶς τοῦ ξίφους κτύπημα εἰς τὸν λαιμὸν ὑπὸ τοῦ προχειρίζοντος αὐτὸν ἵπποτου, λέγοντος συγχρόνως καὶ τὰ ἐξῆς τυπικὰ λόγια· « Προχειρίζομαί σε ἵπποτην εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Μιχαήλ, ἢ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐσὼ πιστὸς τολμηρὸς καὶ καλότυχος ». Ἐγένετο δὲ ἡ τελετῇ αὕτη πολλάκις τὴν παραμονὴν μάχης, ἵνα διερεθισθῇ ὁ νέος ἵπποτης εἰς ἀνδραγαθίας, ἢ μετὰ τὴν μάχην εἰς ἀμειβὴν ἐξόχου γενναιότητος.

Αἱ σταυροφορίαι κατέστησαν ἱερώτερον τὸ πνεῦμα τοῦ ἵπποτισμοῦ. Ἐποίησαν γνωστοὺς πρὸς ἀλλήλους τοὺς ἵπποτας ὅλων τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν, καὶ ἔκτοτε παρατηρεῖται μεγάλη ὁμοιότης μεταξὺ αὐτῶν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Τότε ἔγειναν τὰ θρησκευτικὰ τάγματα τῶν ἵπποτῶν, οἷον τὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τὸ τῶν Ναϊτῶν (Νεωκόρων), τὸ τῶν Τευτόνων κτλ. Ὡς πάντα δὲ τὰ ἀνθρώπινα συστήματα, οὕτω καὶ ὁ ἵπποτισμὸς περιέπεσεν εἰς εὐτέλειαν καὶ καταχρήσεις· ὅθεν διὰ πολλῶν κόπων ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις κατελύθη.

Ἄοιδοι δὲ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα ἔψαλλον τότε τοὺς ἄθλους τῶν ἵπποτῶν, οἵτινες καὶ ἀγῶνας καὶ μονομαχίας εἰς παλαιστράς καὶ ἐνώπιον θεατῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν συνεκρότου. Εἰς τοὺς ἵπποτικούς τούτους ἀγῶνας ὁ νικητῆς ἐλάμβανε βραβεῖον ἐκ τῶν χειρῶν τῆς λεγομένης βασιλίσσης τῆς ὠραιότητος, ἐκλεγομένης ὑπὸ τῶν δεσποινῶν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος. Μετὰ τὴν παρακμὴν τοῦ ἵπποτισμοῦ κατέπαυσε βαθμηδὸν καὶ ἡ συνήθεια τῶν τοιούτων ἀγώνων.

Τιμαριωτικὸν σύστημα. (Φεουδαλισμός. Χωροδεσποτία).

Ὁνομάζουσιν οὕτω κατὰστασιν πραγμάτων κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, προελθοῦσαν ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν βαρβάρων κατακτήσεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ συνισταμένην εἰς εἶδος ὁμοσπονδίας δεσποτῶν, ὧν ἕκαστος εἶχε μὲν ἐξου-

σίαν ἡγεμονικὴν ἐπὶ τῶν κτημάτων του, ὑπέκειτο ὁμῶς ὡς μικρότερος εἰς τὸν ἀνώτερον, καὶ συνεδέοντο δι' ἀμοιβαίων δικαιοματίων καὶ καθηκόντων. Ἐντεῦθεν προήρχετο διάκρισις μεταξύ δεσποτῶν κυριαρχῶν καὶ ὑποτελῶν χωροδεσποτῶν. Ὑποτελὲς χωροδεσπότης ἦτο ὁ λαμβάνων ἀμοιβῆς χάριν, διὰ προσενηχθείσας ἐν πολέμῳ ὑπηρεσίας, ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν εἰς γῆν καὶ διὰ τοῦτο ἐξαρτώμενος ἐκ τοῦ δωρητοῦ, εἰς ὃν ὤφειλε πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν καὶ συνδρομὴν διὰ τῶν συμβουλῶν, διὰ τῶν χειρῶν του καὶ διὰ χρημάτων. Κυριάρχης δὲ ἦτο ὁ δωρούμενος τὸ κτῆμα καὶ διὰ τοῦτο ἔχων δικαίωμα ν' ἀπαιτῇ ὑπακοὴν παρὰ τοῦ ὑποτελοῦς αὐτοῦ. Συνέβαινε δὲ, ὥστε ὁ αὐτὸς χωροδεσπότης νὰ ἦναι κυριάρχης ὡς πρὸς ὑποτελεῖς, εἰς οὓς ἔδιδε μέρος τῶν εἰς αὐτὸν παραχωρηθέντων κτημάτων, καὶ ὑποτελὲς αὐτὸς εἰς ἐκείνους, παρ' ὧν ταῦτα ἔλαβε.

Κατ' ἀρχὰς πάντα σχεδὸν τὰ παραχωρούμενα τιμάρια (φέουδα) ἦσαν μεταβλητὰ, ἤγουν ἀφηροῦντο παρὰ τοῦ κατέχοντος καὶ ἐδίδοντο ἐτέρῳ· ἐδίδοντο καὶ τινα διὰ βίου· ἀλλὰ κατόπιν πολλὰ παρεχωροῦντο ὡς ἰδιοκτησία μεταβιβαζομένη ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν κληρονομικῶς· ἐπὶ πολὺ δὲ ὑπῆρχον συγχρόνως φέουδα προσωρινὰ, ἰσόβια καὶ κληρονομικά. Καὶ εἰς μὲν τὴν Γαλλίαν, ἕνεκα τῆς ἐπιφόβου γενομένης εἰς τοὺς βασιλεῖς ἰσχύος τῶν κληρονομικῶν τιμάρια ἐχόντων, ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατηργήθησαν τὰ προνόμια τῶν χωροδεσποτῶν καὶ ἡ βασιλεία ἔλαβε τὴν προσήκουσαν αὐτῇ ἐξουσίαν· εἰς δὲ τὴν Γερμανίαν δὲν ἴσχυσαν οἱ αὐτοκράτορες νὰ καταπολεμήσωσι καὶ καταβάλωσι τοὺς μεγάλους ὑποτελεῖς των, καὶ ἐντεῦθεν ἔγειναν ἐκεῖ πολλὰ μικρὰ ἀνεξάρτητα κράτη, τῶν ὁποίων πολλὰ ὑφίστανται καὶ μέχρι τῆς σήμερον, τινὰ δὲ τούτων προσηρτήθησαν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Πρωσίας πρὸ ὀλίγων ἐτῶν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΝΕΑ ΙΣΤΟΡΙΑ (1500 μ. Χ. - 1821).

§ 75. Θρησκευτική μεταρρύθμισις
ἐν τῇ Δύσει.

Ἡ ἀπροκάλυπτος πώλησις τῶν συγχωροχαρτίων ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ δεκάτου διήγειρε (1547 μ. Χ.) τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου μοναχοῦ καὶ καθηγητοῦ ἐν Βιττεμβέργῃ τῆς Σαξωνίας. Παρορμηθεὶς δὲ ἐκ τῆς ἀποδιδομένης εἰς ταῦτα προσοχῆς οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, προέβη εἰς φανεράν ἐξέλεγχιν τῶν δογμάτων τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ οὕτω συνετάραξε τὰς βάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις αὐτῆς ἐστηρίζοντο. Συγκληθείσης διαίτης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου πέμπτου ἐν Οὐρματίῳ, ἐπαρουσιάσθη ὁ Λούθηρος ὑπὸ ἐγγύησιν τοῦ Καρόλου αὐτοῦ καὶ ὠμίλησεν ἀφόβως περὶ τῶν δογμάτων του· διὰ τοῦτο ὁμως ἀφωρίσθη καὶ κατεδικάσθη εἰς περιορισμὸν τὸ 1520 μ. Χ. ἀλλὰ διεσώθη ἐκ τῶν συνεπειῶν τούτου διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας, ἀσπαζομένου τὰς ιδέας αὐτοῦ. Πρὸς ἐπιτευξιν δὲ καὶ πρόοδον τοῦ δυσκόλου αὐτοῦ ἔργου, ὁ Λούθηρος εἶχε τὴν σύμπραξιν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, οἷον τοῦ Σουίγγλιου, τοῦ Μελάγχθονος, τοῦ Καρολοσταδίου καὶ ἄλλων. Μεγίστη ὑπῆρχε πιθανότης, ὅτι ὁ παπισμὸς ἤθελε καταστραφῇ, τοῦλάχιστον εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς Εὐρώπης, ἐὰν μὴ ἀνθίστατο ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Ε', ὅστις ἦτο καὶ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας.

Ἀποθανόντος τοῦ Φρειδερίκου, ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς του Ἰωάννης, κατὰ δια-

ταγὴν τοῦ ὁποίου ὁ Λούθηρος καὶ ὁ Μελάγχθων συνέταζαν διατάξεις περὶ τῶν τύπων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ τῆς λατρείας· αὗται δὲ διεκηρύχθησαν ὡς ἰσχύουσαι καθ' ὅλον τὸ Σαξωνικὸν Κράτος. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἠκολούθησαν ὅσοι τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν κρατῶν τῆς Γερμανίας δὲν ἀπεδέχοντο τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τοῦ Πάπα. Ἐπειδὴ δὲ εἰς δίκαιαν, γενομένην ἐν Σπείρ, ἐπετράπη μὲν νὰ φρονῶσι τὰ τῆς θρησκείας των ἀκωλύτως οἱ λουθηρανίζοντες, ἀλλὰ τοῖς ἀπηγορεύθη νὰ μεταβάλωσι τὴν λειτουργίαν καὶ νὰ προσηλυτίζωσιν ἄλλους εἰς τὸ δόγμα των, ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας καὶ ἄλλοι ὁμόδοξοὶ τοῦ Λουθηρανοῦ διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς περιοριστικῆς ταύτης ἀποφάσεως, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν ἔκτοτε οὗτοι διαμαρτυρόμενοι.

§ 76. Ἰσπανία. Κάρολος Ε'. Φίλιππος Β'. Πορτογαλία.

Κυριεύσαντες (§ 58) οἱ Ἀραβες τὴν Ἰσπανίαν (717 μ. Χ.) περιώρισαν τοὺς ἕως τότε ταύτην ἐξουσιάζοντας Γότθους εἰς τὴν Ἀστουρίαν, ὁρεινὴν εἰς τὸ βόρειον τῆς χερσονήσου ταύτης χώραν. Κατισχύσαντες ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ ἀπόγονοι τούτων ἕνεκα τῆς διαιρέσεως τῶν Ἀράβων ἐκυρίευσαν τόπους τινὰς αὐτῶν καὶ ἱδρυσαν μικρὰ βασιλεία ἴδια. Διὰ τοῦ γάμου δὲ Φερδινάνδου βασιλέως τῆς Ἀραγωνος μὲ τὴν Ἰσαβέλλαν, κληρονόμον τοῦ βασιλείου τῆς Καστίλις, ἠνώθησαν τὸ 1471 εἰς ἓν τὰ μικρὰ ταῦτα βασιλεία. Συζευχθείσης δὲ τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ Φερδινάνδου Ἰωάννας μὲ τὸν Φίλιππον υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Μαξιμιλιανοῦ Α' περιῆλθεν ὁ θρόνος τῆς Ἰσπανίας εἰς τὸν ἐκ τοῦ γάμου τούτου γεννηθέντα υἱὸν Κάρολον, ἀναγορευθέντα βασιλέα αὐτῆς τὸ 1516. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πάππου του Μαξιμιλιανοῦ, ἐξελέχθη ὁ αὐτὸς καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας (1519), προτιμηθεὶς Φραγκίσκου τοῦ Α' τῆς Γαλλίας,

ἀντιπαινούμενου καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν τῆς Γερμανίας στέμμα. Κατέστη οὕτως ὁ Κάρολος βασιλεὺς τῶν Κάτω χωρῶν (αἱ ὁποῖαι εἶχον περιέλθει εἰς τὸν οἶκον τῆς Αὐστρίας ἐκ κληρονομίας), τῆς Ἰσπανίας, τῶν δύο Σικελιῶν καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἔτι δὲ κύριος ἐκτεταμένων ἐν Ἀμερικῇ κτήσεων. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεφύη ἄσπονδον μῖσος μεταξύ τούτου καὶ τοῦ ἀποτυχόντος Φραγκίσκου τοῦ Α' τῆς Γαλλίας, ἐξετράπησαν εἰς πολέμους φρικτοὺς πρὸς ἀλλήλους. Εἰς τὸν πρῶτον τῶν πολέμων τούτων ὁ Κάρολος ἠχμαλώτισε (1525) κατὰ τὴν ἐν Παβία μάχην Φραγκίσκον τὸν Α', ἀπήγαγεν αὐτὸν θριαμβευτικῶς εἰς Μαδρίτην, ὅπου τὸν ὑπεχρέωσε καὶ ὑπέγραψεν ἐπιβλαβῆ διὰ τὴν Γαλλίαν συνθήκην.

Μακρὸς καὶ πεισματώδης πόλεμος μεταξύ τῶν ἀντιπάλων μοναρχῶν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας ἐπανελήφθη. Ὁ μὲν πρῶτος ὁδηγῶν 50,000 στρατοῦ εἰσέβαλεν εἰς τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας, ἐν ᾧ δύο ἄλλοι ἰσχυροὶ στρατοὶ τοῦ εἰσέβαλον εἰς τὴν Πικαρδίαν καὶ τὴν Καμπανίαν. Ὁ δὲ Φραγκίσκος Α' τῆς Γαλλίας ἠρήμωσε τὴν χώραν, ἵνα μὴ εὖρη τίποτε ὁ ἐχθρὸς του, ὅστις ἤθελε διαβῆ ἑκεῖθεν, καὶ ὠχύρωσε τὰς πόλεις αὐτοῦ ἐκ τούτου, μετὰ παρέλευσιν μηνῶν τινῶν, ἀσθένεια καὶ λιμὸς τοσοῦτον κατέβληψαν τὸν στρατὸν τοῦ αὐτοκράτορος, ὥστε εὐχαριστεῖτο ἤδη νὰ ὑποχωρήσῃ, καὶ ἐγένετο ἀνακωχὴ ἐν Νικαίᾳ, μεσιτεῖα τοῦ Πάπα (1534). Μετὰ τὸν τέταρτον μεταξύ των πόλεμον, καθ' ὃν ὁ Φραγκίσκος συνεμάχησε καὶ μὲ τοὺς Τούρκους, ἵνα τὸν βοηθήσωσι, συνωμολόγησαν τῷ 1544 ἐν Κρεσπετιακῷ εἰρήνην.

Ἡ ἐπιθυμία Καρόλου τοῦ Ε' νὰ ταπεινώσῃ τοὺς διαμαρτυρομένους ἡγεμόνας καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δύναμιν του ἐξηκολούθει νὰ φανερώνηται ἐκάστοτε. Ὅτε δὲ ἀπῆλθον ἐξηκολούθει νὰ φανερώνηται ἐκάστοτε. Ὅτε δὲ ἀπῆλθον τῶν ἐμφυλίων πολέμων, εἰσέβαλεν ἐκ νέου εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπὶ Ἐρρίκου Β', διαδόχου τοῦ Φραγκίσκου, ἀλλ' ἡ γενναία ἀντίστασις τοῦ δουκὸς τῆς Γυίζης ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν τῶν Μετῶν ἀφ' οὗ ἀπώλεσε

80,000 ἀνδρῶν. Ἐν Γερμανίᾳ δὲ ἡ θρησκευτικὴ εἰρήνῃ ἐπὶ τέλους ἐπεραιώθη. Ἐν τῷ χρόνῳ δὲ τῆς συνθηκολογίας ταύτης ὁ Κάρολος μεγάλως κατέπληξε πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, παραιτηθεὶς τῆς μοναρχίας καὶ ἀποχωρήσας, ἵνα διανύσῃ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἀγίου Ἰούστου ἐν Ἰσπανίᾳ, ἔνθα καὶ ἀπέθανε μετὰ τρία ἔτη ἐν ἡλικίᾳ 58 ἐτῶν, 1558 μ. Χ.

Τὸν Κάρολον διεδέχθη εἰς μὲν τὴν Γερμανίαν, παραιτηθέντα τῆς αὐτοκρατορίας τὸ 1556, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φερδινάνδος, εἰς δὲ τὴν Ὀλλανδίαν, τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὰς αὐτῆς κτήσεις ὁ υἱὸς του Φίλιππος ὁ Β'. Οὐδέποτε μονάρχης ὡς ὁ Φίλιππος οὗτος ἀνέβη θρόνον ὑπὸ μεγαλείτερα ὠφελήματα. Τὰ Ἰσπανικὰ ὄπλα ἦσαν πανταχοῦ ἐπιτυχῇ καὶ τὰ πολέμια ἔθνη ὁμοθυμαδὸν ἐπεθύμουν ἀνάπαυσιν μετὰ τοσοῦτους συνεχῶς καταστρεπτικούς πολέμους· ἡ εἰρήνῃ λοιπὸν ἀνενεώθη μετὰξὺ Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας, συμπεριλαβοῦσα ἀμφοτέρων τοὺς συμμάχους, πάντα σχεδὸν τὰ ἄλλα τῆς Εὐρώπης κράτη.

Ἐπεὶ δὲ ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἑλισάβετ ἐβοήθησε τοὺς Ὀλλανδοὺς, ἀποστατήσαντας ἀπὸ τῆς ἰσπανικῆς κυριαρχίας ἕνεκα τῆς σκληρότητος τοῦ Φιλίππου, ἐξώπλισεν οὗτος τρομερὸν στόλον, τὸν ὁποῖον ὠνόμασεν ἀκαταμάχητον, καὶ ἐξάπέστειλεν αὐτὸν κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας, ἐλπίζων νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἀγγλίαν καὶ καταστρέψῃ οὕτω καὶ τὴν ἐστίαν τῆς θρησκείας τῶν διαμαρτυρομένων. Ὁ μέγιστος οὗτος στόλος, συνιστάμενος ἐξ 130 πλοίων, φερόντων 50,000 ἀνδρῶν πρὸς ἀπόβασιν εἰς Ἀγγλίαν, διασκορπισθεὶς καὶ κατασυντριφθεὶς ὁ πλεῖστος ἐκ δεινῆς τρικυμίας, κατενικήθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας (1588). Συνέτεινε δὲ τοῦτο μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῆς αἱρέσεως τῶν διαμαρτυρομένων καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ κατέστρεψε τὴν μεγίστην ἐπιβρόχην, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ἡ Ἰσπανία ἐπὶ τῶν γειτόνων αὐτῆς, καὶ ἔκτοτε ἐταπεινώθη τὸ ἰσχυρὸν καὶ ὑπερήφανον τοῦτο κράτος.

§ 77. Γαλλία, σφαγή τῶν Οὐγενόττων. 'Ερρίκος Δ'. κλπ.

Ἐν Γαλλίᾳ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἔκαμον μεγάλας προόδους. Πρὸς αὐτοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καλουμένους ἐμπαικτικῶς Οὐγενόττους (δηλ. νυκτερινὰ φαντάσματα, διότι ἐκ φόβου ἐτέλουν νύκτα τὰ τῆς θρησκείας τῶν), δυσμενέστατα διέκειντο αἱ αὐλαὶ τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Γαλλίας, αἵτινες συνηνώθησαν ἤδη εἰς ἱερὰν συμμαχίαν· ἐκ τούτου δὲ ἀδιάλλακτος ἐμφύλιος πόλεμος ἐλυμαίνετο ἐπὶ τινα ἔτη πολλὰς ἐν Γαλλίᾳ ἐπαρχίας. Ὁ δούξ τῆς Ἀνδεγαυίας ὠδήγει τοὺς καθολικοὺς· οἱ δὲ διαμαρτυρόμενοι ὠδηγοῦντο ὑπὸ τοῦ Κολίνη καὶ τοῦ πρίγκηπος Κονδέας.

Ἡ αὐλὴ τῶν Παρισίων ἀπεφάσισεν ἤδη διὰ δόλου νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς Οὐγενόττους. Γενομένης προσποιητῆς ἀνακωχῆς, ἐν ῥητῇ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ, κατὰ συνεννόησιν μὲ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καθολικοὺς, τὴν 9 μ. μ. ὥραν τῆς παραμονῆς τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου (1572 μ. Χ.), ὅτε ἦσαν προσκεκλημένοι εἰς Παρισίους οἱ ἐπισημότεροι τῶν Οὐγενόττων εἰς αὐλικὸν γάμον, δοθέντος σημείου, οἱ καθολικοὶ ἐπέπεσαν κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων ἀπροσδοκῆτως καὶ κατέσφαξαν ἐν Παρισίοις καὶ ταῖς ἐπαρχίαις περὶ τὰς 70,000 ἐξ αὐτῶν.

Ἡ εἰδησις δὲ τῆς σατανικῆς ταύτης πράξεως, διὰ τῆς ὁποίας 70,000 ἀνθρώπων ἔτυχον προδοτικοῦ θανάτου, ἠκούσθη ἐν Ῥώμῃ καὶ Ἰσπανίᾳ μετ' ἐνθουσιασμοῦ, καὶ πάνδημοι εὐχαριστίαι ἔγειναν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν διὰ συμβάν, τὸ ὅποιον ὑπετέθη, ὅτι ἤθελε τείνει εἰς ἐξολόθρευσιν τῆς ἐκτεταμένης καὶ φοβερᾶς αἰρέσεως τῶν διαμαρτυρομένων.

Κάρολον τὸν Θ' τῆς Γαλλίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ εἰρημένη μαιφονία τῶν Καλθινιστῶν, διεδέχθη, ἀποθανόντα τὸ 1595, Ἐρρίκος ὁ Γ', ὅστις ἔνεκα τῆς διαγωγῆς του περιεφρονήθη καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ὀπαδῶν

του· ἐδολοφονήθη δὲ ἐν ἀγίῳ Κλαυδίῳ ὑπὸ τινος μοναχοῦ καὶ ἐξηλήφθη οὕτως ἢ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Βαλεσίας βασιλικῆ γενεᾶ.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ πρῶτος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βουρβόνων τῆς γενεᾶς τῶν Καπετῶν Ἑρρίκος ὁ Δ' (1589), ὀνομασθεὶς βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ Ναβάρρας. Ἵνα δὲ καθυσχάσῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ἔνοπλον ἀντίπραξιν καὶ τὸ μῖσος τῶν καθολικῶν, ἠρνήθη τῷ 1593 τὰ δόγματα τῶν διαμαρτυρομένων, τὰ ὅποια ἐπρέσβευεν, ἀλλὰ διὰ θεσπίσματος, ἐν Νάντη ἐκδοθέντος, ἐξησφάλισε τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν τῶν διαμαρτυρομένων καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς ὅχυρά φρούρια διὰ πάντα ἐνδεχόμενον κίνδυνον.

Ἠσυχάσας οὕτως, εἰσήγαγε τάξιν εἰς τὰ οἰκονομικὰ τοῦ βασιλείου του, ἡλάττωσε τοὺς φόρους, ἐνεψύχωσε τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡσχολεῖτο διὰ τῶν μεσιτειῶν του νὰ εἰρηνοποιήσῃ τοὺς ἐρίζοντας ἄλλους ἡγεμόνας, νὰ φέρῃ ἰσορροπίαν εἰς τὰς δυνάμεις τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Αὐστρίας, τοῦ ὁποίου οἱ γόνοι ἐβασίλευον ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν εἰρημένων τούτων ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τινος μοναχοῦ ὀνόματι Ραβαλλάκου ἐν Παρισίοις τὸ 1617.

Ὁ τούτου διάδοχος Λουδοβίκος ΙΓ' κατέθλιψε μὲν τοὺς ἐν Γαλλίᾳ διαμαρτυρομένους, ἀλλὰ ἐβोधήθησεν τοὺς ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου (§ 78) μὲ χρήματα καὶ στρατὸν, διὰ νὰ ἐξασθενήσωσι τὴν ἰσπανο-αυστριακὴν δύναμιν.

Λουδοβίκος ὁ ΙΔ', υἱὸς Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ', ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1643 μέχρι τοῦ 1715. Μολονότι κατὰ τὸ 1688 πᾶν γειτονεῦον εἰς τὴν Γαλλίαν κράτος ἠνώθη μετὰ τῆς Ἀγγλίας κατ' αὐτοῦ, ἐνίκησεν ὁμῶς πάντα καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1697 συνωμολόγησεν εἰρήνην ἐπὶ ὅροις, τοὺς ὁποίους αὐτὸς ἐπέβαλεν. Τὸ 1701 θανόντος ἀκλήρου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας Καρόλου τοῦ Β'. ὁ Λουδοβίκος ἤθελε, λόγῳ κληρονομικῶ, τὸν ἑγγονόν του

Φίλιππον τῆς Ἀνδεγαυίας βασιλέα τῆς Ἰσπανίας ἀντὶ Καρόλου τῆς Αὐστρίας κατώρθωσε δὲ μετὰ δωδεκαετῇ πόλεμον (1701—1713), εἰς ὃν πολλάκις ἠττήθησαν οἱ Γάλλοι ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην ἐπὶ μᾶλλον ὠφελίμοις πρὸς αὐτὸν ὅροις, καὶ ὁ ἔγγονός του ἔλαβε τὸ στέμμα τῆς Ἰσπανίας.

Ὁ Λουδοβίκος οὗτος τὸ 1685 κατέλυσε τὸ ὑπὲρ τῶν διαμαρτυρομένων θέσπισμα τῆς Νάντης Ἐρρίκου τοῦ Δ' καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἠναγκάσθησαν οἱ μὲν διὰ μέτρων πολλῶν σφόδρα σκληρῶν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν καθολικὴν θρησκείαν, οἱ δὲ, καὶ μάλιστα οἱ νοσημονέστεροι καὶ οἱ ἀξιώτεροι τῶν ὑπηκόων του, νὰ μεταναστεύσωσι καὶ νὰ ἐνωθῶσι μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Γαλλίας καὶ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν τῆς πατρίδος των. Μ' ὅλα ταῦτα ἡ βασιλεία τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' θεωρεῖται ὡς λαμπρὰ, ἔνεκα τῆς ἐνθαρρύνσεως τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ διὰ τὴν προστασίαν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Ἀπέθανε δὲ τὸ 1715.

§ 78. Τριακονταετῆς πόλεμος.

Οἱ καθολικοὶ καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐφθονοῦντο μεταξύ των. Ἐπειδὴ δὲ συνεμάχησαν τὸ 1608 οἱ ἐν Γερμανίᾳ διαμαρτυρόμενοι ἡγεμόνες κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν καθολικῶν ἡγεμόνων, ἐκ τούτου προῆλθε πόλεμος διαρκέσας τριάκοντα ἔτη. Ἐν Βοημίᾳ ἡ θρησκεία τῶν διαμαρτυρομένων, διαδιδόμενή ὅσημέραι καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κράτη τῆς Αὐστρίας, ἐπέτυχεν ἐλευθεριῶν καὶ προνομίων διὰ διατάγματος, ὅπερ βιασθεῖς ἐξέδωκε Ῥοδόλφος ὁ Β' τὸ 1609. Δυνάμει τούτου αἱ πόλεις καὶ οἱ εὐγενεῖς ἠδύναντο νὰ οἰκοδομῶσιν ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα. Ὅθεν ἐν τῷ πολιχνίῳ Κλοστερ-κάμβη καὶ ἐν Βρωνοῖ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἔκτισαν ἐκκλησίας. Ὁ τοῦ Ῥοδόλφου διάδοχος Ματθίας (1612) διέταξεν ἡ μὲν ἐκκλησία τῆς Κλοστερκάμβης νὰ κρημνισθῇ,

ἡ δὲ τῆς Βρωνούς νὰ κλεισθῇ. Ὅτε δὲ οἱ διαμαρτυρόμενοι παρεπονέθησαν διὰ τὰ γινόμενα εἰς τὸν Ματθίαν, οὗτος ἀπάντησεν εἰς αὐτοὺς ἀπειλητικῶς. Διεδόθη ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπάντησις συνετέθη ἐν Πράγῃ, καὶ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐγνώριζε τοῦτο. Ὅθεν τὴν 23 Μαΐου, ὅτε τὸ αὐτοκρατορικὸν συμβούλιον συνηθροίσθη εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Πράγας, ἀπεσταλμένοι ἐκ τῶν κρατῶν τῶν διαμαρτυρομένων συνηθροίσθησαν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ συμβουλίου ὥπλισμένοι καὶ ἡρώτων ἑάν τις τῶν συμβούλων μετέσχε τῆς συντάξεως τοῦ διατάγματος. Δύο δὲ τῶν συμβούλων, μισητοὶ ἤδη εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους, ἀποκριθέντες ἀποτόμως εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους, ἐρρίφθησαν παρ' αὐτῶν ἐκ τοῦ παραθύρου εἰς τὴν ξηρὰν τάφρον τῆς ἀκροπόλεως, ἀλλ' ἐσώθησαν σχεδὸν ἀβλαβεῖς. Οἱ διαμαρτυρόμενοι τότε ἔλαβον τὰ ὅπλα, ἀρχηγοῦντος τοῦ κόμητος τοῦ Θόρνου. Ἡ συμμαχία αὕτη ἀπέστειλεν ἐπικουρικὸν σῶμα εἰς Βοημίαν, ὀδηγούμενον ὑπὸ τοῦ γενναίου Ἑρνέστου, κόμητος τῆς Μανσφέλδης· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διέταξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ νὰ εἰσβάλῃ εἰς Βοημίαν. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν ταραχῶν τούτων ὁ Ματθίας ἀπέθανε (1619) καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ Φερδινάνδος Β'.

Οἱ Βοημοὶ, γνωρίζοντες τὴν πρὸς τοὺς διαμαρτυρομένους δυσμένειαν τοῦ Φερδινάνδου, ἐκήρυξαν αὐτὸν ἔκπτωτον τῶν ἐπὶ τοῦ βοημικοῦ στέμματος δικαιωμάτων, καὶ ἐξέλεξαν ἡγεμόνα των τὸν Παλατῖνον Φρειδερίκον τὸν Ε'. Τὸ προσεχὲς ἔτος πλησίον τῆς Πράγας μεγάλη νίκη τῶν στρατευμάτων τῆς τῶν καθολικῶν συμμαχίας καὶ ἡ ἐκ τούτου φυγὴ τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου διέλυσε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Βοημῶν καὶ ὑπετάγησαν πάλιν οὗτοι εἰς τὴν Αὐστρίαν. Μετὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ Φερδινάνδος διέταξεν ἵνα οἱ διαμαρτυρόμενοι παραιτήσωσι πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, τὰ ὅποια εἶχον ἀποκτήσει ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς εἰρήνης τοῦ 1555. Ἐν τῇ κρίσιμῳ ταύτῃ περιστάσει ἐφάνη βοήθς τῶν διαμαρτυρομένων (1628) ὁ τῆς Σουηδίας βασιλεὺς Γουσταῦος Ἀδόλφος, ὅτε ἐπολιορ-

κεῖτο ἡ Στρανσουλδή ὑπὸ τοῦ ἐξ 100,000 ἀνδρῶν στρα-
 τοῦ τοῦ περιβοήτου στρατηγοῦ τῆς Αὐστρίας Βοημοῦ
 Οὐαλλενσταίνου. Σφόδρα δὲ ζηλωτῆς τῆς θρησκείας αὐ-
 τοῦ ὁ εἰρημένος βασιλεὺς τῆς Σουηδίας καὶ ἡρεθισμένος
 ἔνεκ πολλῶν ἀδικιῶν, τὰς ὁποίας ἔκαμεν εἰς αὐτὸν ὁ τῆς
 Αὐστρίας αὐτοκράτωρ, ἀπεβιβάσθη εἰς Πομερανίαν τὴν
 24 Ἰουλίου 1630, φέρων στρατὸν ἐκ 30,000 ἀνδρῶν.
 καὶ ἐδίωξε μὲν τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα, ὅπου καὶ
 ἂν ἐνεφανίσθησαν, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ τὴν
 ἄλωσιν καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μαγδεμβούργου ὑπὸ
 τοῦ βαυαροῦ στρατηγοῦ Τίλλυος τὸ 1631, ἀλλ' αὐξήσας
 τὰς δυνάμεις αὐτοῦ διὰ συμμαχίας μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ
 τινων ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας οἷον τοῦ Βρανδεμβούργου
 καὶ τῆς Σαξωνίας, καὶ καταστρέψας τὸν στρατὸν τοῦ
 Τίλλυος ἐν τῇ μάχῃ τῆς Λειψίας (7 Σεπτεμβρίου 1631),
 ὑπέβαλε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς συμμάχους αὐτοῦ εἰς
 ἐσχάτην στενοχωρίαν διὰ τῶν νικῶν τῶν στρατηγῶν αὐ-
 τοῦ καὶ τῆς βοήθειας τῶν συμμάχων ἐν Οὐεσφάλιξ καὶ
 κάτω Σαξωνίᾳ καὶ διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν Σαξόνων εἰς
 τὴν Βοημίαν. Ὁ Γουσταῦος ἠλευθέρωσε τοὺς διαμαρτυ-
 ρομένους ἐν τῇ Φραγκωνίᾳ ἀπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρα-
 τοῦ, ἐκυρίευσεν τὴν Μαγουντίαν, ἔγεινε κύριος τοῦ Παλα-
 τίνου καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Βαυαρίαν. Ταῦτοχρόνως
 δὲ ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας κατέλαβε τὴν Πράγαν, ὥστε
 ὁ αὐτοκράτωρ ἐφοβήθη, μήπως καὶ αὐτὴ ἡ Βιέννη ἦθελε
 πολιορκηθῇ.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων τῶν δια-
 μαρτυρομένων ἐν Γερμανίᾳ. Ἄλλ' ὅτε ὁ Οὐαλλενστάινος
 διωρίσθη πάλιν ἀρχιστράτηγος τῶν αὐτοκρατορικῶν στρα-
 τευμάτων, ὁ Γουσταῦος ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ τῆς Βαυα-
 ρίας. Γενομένης δὲ φονικῆς μάχης ἐν Λυκένῃ τῆς Σαξω-
 νίας (Νοεμβρίου 6, 1642), ὁ Γουσταῦος ἐνίκησε μὲν,
 ἀλλ' ἐθανατώθη. Τότε δὲ ὁ ἀρχιγραμματεὺς αὐτοῦ Ὁξεν-
 στιέρνης διὰ τῶν ἐμπείρων αὐτοῦ διαπραγματεύσεων κα-
 τώρθωσε τὴν συμμαχίαν τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων, ἐν ᾧ

χρόνῳ ὁ γενναῖος δούξ Βερνάρδος τῆς Οὐεϊμάρης καὶ ὁ Γουσταῦος Ὁρνος ἀνεδείκνυσαν τὰ Σουηδικὰ στρατεύματα νικηφόρα ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν Γερμανίαν. Ὅχι ὀλίγον πρὸς τούτοις συνετέλεσε καὶ ἡ ὑποπτος διαγωγὴ τοῦ Οὐαλλενσταίνου, ὁ ὁποῖος ἀποσυρθεὶς εἰς Βοημίαν τὸ 1634, κατηγορήθη ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ μυστικῶν ἀπεσταλμένων τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ τὰ πράγματα μετεβλήθησαν πάλιν ἔνεκα τῆς φονικῆς μάχης τῆς Νορτλιγγένης τὸ 1634. Ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας ἠνώθη καὶ αὐτὸς ἐν τῇ εἰρήνῃ τῆς Πράγας τὸ 1638 μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τῆς Σουηδίας. Ἐπειδὴ δὲ κράτη τινὰ τῆς αὐτοκρατορίας μετέσχον ταύτης τῆς εἰρήνης, οἱ Σουηδοὶ ἠναγκάσθησαν, συνδεόμενοι στενότερον μετὰ τῆς Γαλλίας, νὰ ζητήσωσι τὴν προστασίαν αὐτῆς· διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν δὲ τοῦ Βερνάρδου τῆς Οὐεϊμάρης ἐν τῷ ἄνω Ῥήνῳ καὶ τοῦ Σουηδοῦ στρατηγοῦ Βανέρου, εἰσβαλόντος τὸ 1638 εἰς Βοημίαν, ἔγειναν πάλιν φοβεροί. Ὁ Σουηδὸς στρατηγὸς Τορστενσὼν μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος διῆλθε διὰ πάσης τῆς Γερμανίας, κατετρόμαξε τὴν Αὐστρίαν, ἐταπείνωσε τὸν βασιλέα τῆς Δανίας καὶ ὑπερέπληρωσε τὴν Σουηδίαν δόξης, τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πολέμου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βερνάρδου, δουκὸς τῆς Οὐεϊμάρης 1639, ἡ Γαλλία συμμετέσχε σπουδαίως τοῦ πολέμου τούτου· καίτοι δὲ κατὰ πρῶτον τὰ στρατεύματα ταύτης μικρὸν συνετέλεσαν καὶ ἐνίκηθησαν μάλιστα ἐν Δυτσλιγγένη τὸ 1648, ἐκέρδισαν ὅμως μετὰ ταῦτα λαμπρὰς νίκας κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ βαυαρικῶν στρατευμάτων.

Τέλος δὲ ἡ ἄλωσις τῆς Πράγας ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ στρατηγοῦ Καινισμάρχου (Ἰουλίου 25, 1645), ἠνάγκασε Φερδινάνδον τὸν Γ' (ὁ Φερδινάνδος ὁ Β' ἀπέθανε πρὶν, τὸ 1637) νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην, ἡ ὁποία ὑπεγράφη ἐν Οὐεστφαλίᾳ τὴν 24 Ὀκτωβρίου 1648. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Παλατινάτου ἀποκατεστάθη πάλιν, οἱ διαμαρτυρούμενοι ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ ἐξασκῶσιν

ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας των καὶ ὅμοια προνόμια πρὸς τὰ τῶν καθολικῶν. Κατὰ ταύτης ὁμως ὁ Πάπας διεμαρτυρήθη, ἀλλὰ ματαίως. Μέρους τῆς Πομερανίας ἐδόθη εἰς τὴν Σουηδίαν, καὶ ἡ Ἀλσάκη εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Ὀλλανδία ἐκηρύχθησαν ἀνεξάρτητοι, ὅλαι δὲ αἱ κατακτηθεῖσαι ἀποικίαι παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, καὶ τὸ κράτος τοῦτο ἤδη ἔφθασεν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τοῦ μεγαλείου του, ἡ δὲ Γερμανία ἐξέπεσε πολὺ, διότι πλείσται πόλεις αὐτῆς κατεστράφησαν.

§ 79. Ῥωσσία.

Τὴν ἐνάτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἡ Ῥωσσία κατεφ-
κεῖτο ὑπὸ διαφόρων σκυθικῶν καὶ ταρταρικῶν φύλων καὶ
ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰ καὶ ἀνεξάρτητα κράτη, τῶν ὁ-
ποίων τὰ κυριώτερα ἦσαν τὸ Κίεβον καὶ ἡ Νοβογορόδια.
Τὸ 850 ἐκ Σκανδιναβίας ἡγεμὼν τις ὀνόματι Ρούρικος
ἐκυρίευσεν τὴν Νοβογορόδιαν καὶ θεωρεῖται οὗτος ὡς ὁ πρῶ-
τος τῆς Ῥωσσίας κυριάρχης. Ἐπὶ Βλαδιμήρου τοῦ μεγά-
λου 980-1015 εἰσῆχθησαν εἰς Ῥωσσίαν ἡ χριστιανικὴ
ὀρθόδοξος πίστις, αἱ τέχναι, τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ
καὶ ὁπωσοῦν σταθερὰ κυβέρνησις. Μετὰ τὸν θάνατον τού-
του διεμοίρασαν τὴν χώραν οἱ υἱοὶ του καὶ ἐπὶ ἑκατὸν σχε-
δὸν ἔτη ὑπέστη τὰ πάνδεινα ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων καὶ
εἰσβολῶν τῶν γειτόνων τῆς Πολωνῶν. Τὸ 1223 εἰσβαλόν-
τες εἰς αὐτὴν οἱ Τάρταροι, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ
Ζίγγις-Χάν (ἴδε § 65) κατέστρεψαν τὰς πόλεις, κατέσφαξαν
τοὺς κατοίκους καὶ ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας οἱ Ῥῶσσοι
ἡγεμόνες διετέλουν ὑποτελεῖς τῶν κατακτητῶν τούτων.
Τὸ 1462 Ἰβάν (Ἰωάννης) ὁ μέγας, ὁ διὰ τὸν ἄγριον
χαρακτῆρά του ἐπονομασθεὶς Τρομερὸς ἀπηλευθέρωσε τὴν
Ῥωσσίαν τῆς ὑποτελείας, συνήνωσεν εἰς ἓν τὰς διαφόρους
αὐτῆς ἡγεμονίας, καὶ κατέστησε πρωτεύουσαν τὴν Μό-
σχαν· μάλιστα δὲ ἤρχισε νὰ ἀποβλέπῃ καὶ εἰς τὴν κατὰ-
ληψιν τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου. Ὁ ἔργονος τούτου Ἰβάν

Βασιλειάδης βασιλεύσας τὸ 1533, ἔλαβε πρῶτος τὸ ὄνομα Κζάρου (Καῖσαρ), κατέστειλε τὰς τῶν Ταρτάρων ἐπιδρομὰς καὶ συνέστησε τὸ στρατιωτικὸν τάγμα τῶν Στερλιτῶν (τοξοτῶν) καὶ διὰ τῆς κατακτῆσεως τῆς Σιβηρίας ὑπερεδιπλασίασε τὴν ἑκτασιν τοῦ βασιλείου.

Τὸ 1613 ἀναγορευθέντος ὑπὸ σύμπαντος τοῦ λαοῦ Κζάρου Μιχαὴλ τοῦ Ῥωμανόφ, τὸ γένος ἔλκοντος ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Ῥουρίκου, ἡ Ῥωσσία ἤρχισε νὰ μεγαλύνεται καὶ σπουδαία νὰ καθίσταται πλέον ἐν ταῖς μοναρχίαις τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Καὶ ἀπέβαλε μὲν ὁ Κζάρου μέρη τινὰ τοῦ βασιλείου του, παραχωρηθέντα εἰρήνης χάριν εἰς τὰ γειτονικὰ κράτη, ἔνθεν μὲν τὴν Σουηδίαν, ἔνθεν δὲ τὴν Πολωνίαν, ἀλλ' ἔκτισε φρούρια, προσεκάλεσε ξένους ἐμπείρους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, προήγαγε τὴν ἐμπορίαν διὰ συνθηκῶν ὠφελίμων μὲ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐβελτίωσε τὸ στρατιωτικόν του. Ἀλλὰ τῆς Ῥωσσίας τὸ μεγαλεῖον ἀπέκειτο εἰς τὸν τὸ 1689 ἀναβάντα τὸν θρόνον Πέτρον τὸν μέγαν.

Οὗτος ἦτο ὁ νεώτατος υἱὸς τοῦ Κζάρου Ἀλεξίου· δεκαεπταετῆς δὲ τὴν ἡλικίαν ἐβασίλευσε μόνος, περιορίσας εἰς μοναστήριον τὴν ἕως τότε ἐπ' ὀνόματί του βασιλεύουσαν ἀδελφήν του Σοφίαν, παραμερίσας δὲ καὶ τὸν ἀνίκανον ἀδελφόν του Ἰβάν.

Καὶ πρῶτον ὁ μέγας τῷ ὄντι οὗτος ἡγεμὼν ὑπέβαλε τὸν ἄτακτον ἕως τότε στρατόν του εἰς εὐρωπαϊκὴν πειθαρχίαν, εἴτα δὲ ἐκυρίευσεν τὴν Ἀζόφην παρὰ τῶν Τούρκων τὸ 1694. Διευθετήσας δὲ τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ βασιλείου του μετέβη εἰς Ὀλλανδίαν, Ἀγγλίαν καὶ ἄλλας χώρας πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων ναυπηγικῆς καὶ ἄλλων μηχανικῶν ἐπιστημῶν καὶ παραλαβὴν τεχνιτῶν, ἵνα τὸν συνδράμωσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων σχεδίων του.

Ἐπαναστατησάντων τὸ 1698 ἐν Ῥωσσίᾳ τῶν Στερλιτῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπισπεύσῃ ὁ Πέτρος τὴν εἰς Ῥωσσίαν ἐπάνοδόν του· ἐλθὼν δὲ κατήργησε τὸ φοβερόν αὐτὸ τάγμα, πλείστους ὅσους φονεύσας, καὶ ἤρχισε νὰ κατα-

λαμβάνη πλησιοχώρους τοῦ βασιλείου του χώρας, αἵτινες τῷ ἐχρειάζοντο, ἵνα ἔχη λιμένας εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ἦττηθεὶς πολλάκις ὑπὸ τοῦ περιρῆμου βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου τοῦ IB', καὶ μάλιστα ἐν Νάρβα (μ. Χ. 1700), ἐνθα 100,000 Ῥώσων κατετροπώθησαν ὑπὸ 8,000 Σουηδῶν, δὲν ἀπεθάρρυνθη, ἀλλὰ μάλιστα ἔλεγεν, ὅτι νικῶντες ἡμᾶς οἱ Σουηδοὶ, θὰ μᾶς διδάξωσι νὰ τοὺς νικῶμεν. Ὡφεληθεὶς δὲ ἐκ τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ εἰρημένου βασιλέως τῆς Σουηδίας εἰς τὸν πρὸς τοὺς Πολωνοὺς καὶ τοὺς Σάξωνας πόλεμον, ἐκυρίευσεν ἐκ τῶν χωρῶν αὐτοῦ τὴν Ἰγερίαν καὶ τὴν Καρηλίαν καὶ τὸ 1702 τὴν πόλιν Μαριεμβούργον· τὸ δὲ ἐπιὸν ἔτος ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς Πετροπόλεως, καὶ τὸ 1709 ἐνίκησε κατὰ κράτος ἐν Πουλτόβα τὸν εἰρημένον Κάρολον IB'. Οὗτος ἤδη διηρέθισε κατὰ τοῦ Πέτρου τοὺς Τούρκους, οἵτινες μετ' οὐ πολὺ περικυκλώσαντες μὲ 200,000 ἐμπειροπολέμου στρατοῦ τὴν μικρὰν τοῦ Πέτρου παρεμβολήν, ἔφεραν αὐτὸν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐσώθη, φθείρας διὰ δωροδοκίας τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Τούρκων, κατ' εἰσήγησιν νέας τινός, ὀνόματι Αἰκατερίνης, τὴν ὁποίαν καὶ ἐνυμφεύθη ἐπισήμως ὕστερον· ἐσώθη δὲ οὕτω μετὰ τῶν στρατιωτῶν του ἀπολέσας ὁμως τὴν Ἀζόφην (1711). Ἀσφαλίσας δὲ τὰς ἐν τῇ Βαλτικῇ κτήσεις του, προσέλαβεν ὕστερον, θανόντος Καρόλου τοῦ IB', διὰ συνθήκης (1712) τὴν Λιθονίαν, Ἑσθονίαν, Ἰγερίαν καὶ μέρος τῆς Φιλλανδίας. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ (1716-1717) ἀπῆλθεν ἐκ δευτέρου εἰς Εὐρώπην πρὸς τελειοποίησιν τῶν πρακτικῶν γνώσεών του· εἰσήγαγε δὲ εἰς Ῥωσσίαν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς συγκλήτου αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν, ὀνομασθεὶς μέγας, ὡς καὶ τῷ ὄντι ἦτο. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1725 ἂφ' οὗ ἤδη εἶχεν εἰσαγάγει εἰς τὸ κράτος του τὰς τέχνας τῆς εἰρήνης καὶ συστήσει ἐν Πετροπόλει τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ βασιλείου του ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν. Πρὶν δὲ ἀποθάνη ἔχρισεν αὐτοκράτειραν τὴν

γυναϊκά του Αϊκατερίναν Α', ἣτις διετήρησε τὴν ἀκμαίαν κατάστασιν τοῦ βασιλείου μέχρι τοῦ θανάτου της, συμβάντος δύο ἔτη μετὰ τὸν τοῦ ἀνδρός της.

Ἐκ τῶν ἐξῆς αὐτοκρατόρων τῆς Ῥωσσίας περίφημος κατέστη ἡ εἰς τὸν θρόνον ἀναβᾷσα τὸ 1762 Αἰκατερίνα ἡ Β', ἣτις, τὰ σχέδια τοῦ μεγάλου Πέτρου ἐνεργοῦσα, προσεκτέησατο εἰς τὸ κράτος της τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον (Κριμαίαν) τὴν μικρὰν Ταρταρίαν, τὴν Λιθουανίαν, τὴν Κουρλανδίαν, μέρος μέγα τοῦ Καυκάσου καὶ ἐν ταῖς γενομέναις διανομαῖς τῆς Πολωνίας (1772 καὶ 1795) τὸ ἥμισυ μέρος αὐτῆς.

Παῦλος ὁ υἱὸς της, διαδεχθεὶς αὐτὴν τὸ 1795, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίαν, καὶ οἱ στρατοὶ αὐτοῦ ἐπροχώρησαν μέχρις Ἑλβετίας (1799). Τοῦτον δολοφονηθέντα ὑπὸ τῶν μεγιστάνων τοῦ κράτους του, διεδέχθη Ἀλέξανδρος ὁ Α', ὅστις, καίπερ πολεμήσας πρὸς τὸν Ναπολέοντα, καὶ ἀποτυχὼν, ὥς θελομεν ἰδεῖ κατωτέρω, προσεκτέησατο τὴν Φιλλανδίαν, τὴν ἀνατολικὴν Βοθνίαν, τὴν τῆς Τουρκίας Βασαραβίαν καὶ τὴν Γεωργίαν (1815).

Ὁ τοῦτον διαδεξάμενος Νικόλαος Α', προσέθηκεν εἰς τὸ κράτος του τὴν Περσικὴν Ἀρμενίαν καὶ τόπους τινὰς παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουναβίου, συνετέλεσε δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν διατήρησιν τῶν ἐπὶ τοῦ παναγίου Τάφου δικαιωμάτων τῶν ὀρθοδόξων.

§ 80. Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι (1453—1715).

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπέκυψεν ἤδη, ὥς εἶδομεν ἄνωτέρω, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων. Ἡ ἐν τῇ ἀλωθείᾳ παρ' αὐτῶν Κωνσταντινουπόλει σφαγὴ καὶ διαρπαγὴ διήρκεσεν ἐπὶ δύο ἡμέρας, διετάχθη δὲ ἡ κατάπαυσις της, ἵνα μὴ ἐρημωθῇ καθ' ὁλοκληρίαν ἡ μητρόπολις αὕτη. Καὶ τῶν ἀπὸ τῆς σφαγῆς δὲ σωθέντων ἀφηρέθησαν τὰ καλλίτερα κτήματα καὶ αὐτοὶ ἀπεκλείσθησαν πάντων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ὑπεχρεώθησαν δὲ τοῦντεῦθεν νᾶ

ἐξαγοράζωσι κατ' ἔτος τὴν ὑπάρξιν των πληρώνοντες ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας χαράτсион, δηλ. προσωπικὸν ἢ ἐπικεφάλιον φόρον· ἔπαινον δὲ οἱ ἐκπορθηταὶ καὶ τὰ νεαρὰ τέκνα τῶν χριστιανῶν, ἅτινα ἀνέτρεφον ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ καὶ κατέτασσον εἰς τὸ τῶν γιανιτσάρων τάγμα. Ὁ Μωάμεθ, νομίσας συμφέρον νὰ φεισθῇ τῆς θρησκείας τοῦ κατακτηθέντος λαοῦ, διέταξε νὰ προχειρισθῇ νέος πατριάρχης ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος· προχειρίσθη δὲ ὡς τοιοῦτος ὁ Γεώργιος Σχολάριος, ἐπωνομασθεὶς Γεννάδιος, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πεπαιδευμένος καὶ ἐνάρετος. Ἡ ἀγία Σοφία ὁμως καὶ αἱ ὠραιότεραι ἐκκλησίαι μετεβλήθησαν εἰς τζαμιά.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Μωάμεθ συνεπλήρωσε τὴν κατάκτησιν τοῦ ἐπιλοΐπου κράτους εὐχερῶς· ὁ Σκενδέρμπεης ὁμως ἔμεινεν ἀγέρωχος ἀπέναντι τοῦ τρομεροῦ κατακτητοῦ, ὡς καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως διετέλει ὢν. Ὁ Μωάμεθ ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν (1454) συνθήκην ὑποταγῆς ἐπὶ μετρίῳ φόρῳ, ἀλλ' ὁ Σκενδέρμπεης ἀπέρριψεν αὐτὴν καὶ ὀχυρώσας τὴν Κρούαν δις κατετρόπωσε τὸν ἐχθρικὸν στρατόν· καὶ τότε μὲν ἔνεκεν ἄλλων ἀσχυλιῶν δὲν ἐξεστράτευσε πάλιν κατ' αὐτοῦ ὁ Μωάμεθ, περὶ δὲ τὸ 1465 εἰσέβαλεν εἰς Ἀλβανίαν μετὰ 200,000 ἀνδρῶν καὶ ἀπέκλεισε τὴν Κρούαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν κατώρθωσε τι· μόνον δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σκενδέρμπεη, συμβάντα τὸ 1467, ὑπετάχθη ἡ χώρα αὕτη εἰς τοὺς Τούρκους. Ἀπέθανε δὲ ὁ Μωάμεθ κατὰ τὸ 1481 εἰς ἡλικίαν 52 ἐτῶν. Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Βαϊαζίτης προσήνεχθη ἐπιεικέστερον πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

Ὁ Σελίμης, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 1512 μέχρι τοῦ 1520, ἠθέλησε νὰ μεταβάλλῃ ἀπάσας τὰς ἐκκλησίας εἰς τζαμιά καὶ νὰ ἀναγκάσῃ πάντας τοὺς χριστιανούς νὰ παραδεχθῶσι τὸν Ἰσλαμισμόν ἐπὶ ποινῇ θανάτου, ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ βεζύρης Πιρὶ πασᾶς, συμφώνως μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς θρησκείας τῶν Ὀθωμανῶν Δζεμαλῇ καὶ τοῦ τῶν ὀρθοδόξων πατριάρχου Ἱερεμίου Ι' δι' ἐπιτηδείου πολιτικῆς

ἔπεισαν τὸν Σουλτάνον νὰ ἀλλάξῃ γνώμην. Μετέβαλεν ὁμως ὁ Σελίμης εἰς τζαμιά τοὺς καλλιτέρους ναοὺς, ἀφῆσας μόνον μικροὺς τινὰς καὶ εὐτελεῖς, διατάξας νὰ μὴ ἀνεγείρῳσι πλέον ἄλλους, εἰ μὴ μόνον ἐκ ξύλων. Ἀπέθανε δὲ οὗτος, ἐν ᾧ ἡτοιμάζετο νὰ κυριεύσῃ τὴν Ῥόδον, ὑπὸ τῶν Φράγκων ἔτι κατεχομένην.

Ἰστέον δὲ, ὅτι οἱ Ἑνετοὶ κατεῖχον, ὅτε ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Κωνσταντινούπολις, τὴν Ἐπτάνησον, τὴν Ναυπλίαν, τὴν Μεθώνην καὶ τὴν Κορώνην, τὴν Πύλον, τὴν Μονεμβασίαν, τὴν Ναύπακτον, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Εὐβοίαν, ὕστερον δὲ ἔλαβον καὶ τὴν Κύπρον· ἄλλοι δὲ Λατῖνοι εἶχον νήσους τινὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὴν Ῥόδον.

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Σελίμην Σουλεϊμάνος, ὁ περιφημώτατος τῶν Σουλτάνων, ἐκυρίευσεν τὴν γενναίως ἀντιστάσαν Ῥόδον τὸ 1522. Εὐθὺς δὲ παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν καὶ αἱ ἀνήκουσαι εἰς αὐτὴν ὀκτὼ μικραὶ πέριξ αὐτῆς νῆσοι. Καταπολεμήσας δὲ ὕστερον τὴν ἐπαναστατήσασαν Ἡπειρον, ἐπολιόρχησε τὴν Κέρκυραν, ἣτις γενναίως ἀντέκρουσε τὰ ὀθωμανικὰ στρατεύματα· ἰδίως δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς νήσου-ταύτης οἱ Ἕλληνες αὐτῆς κάτοικοι. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Σουλτάνου ὑπετάχθη καὶ τὸ Αἰγαῖον εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ ἀπώλεσαν οἱ Ἑνετοὶ πάντα τὰ ἐν Πελοποννήσῳ φρούρια αὐτῶν. Οὗτος ἐκυρίευσεν καὶ τὴν Μολδαυίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ κατέστησε φοβερὰν τὴν τουρκικὴν δύναμιν. Ὡνομάσθη δὲ παρὰ μὲν τοῖς Τούρκοις Κανουνῆ, ἥτοι νομοθέτης, ἐπειδὴ συνηρμολόγησεν εἰς ἓν τὴν τουρκικὴν νομολογίαν (Κανουν-ναμέ), παρὰ δὲ τοῖς Εὐρωπαίοις μέγας διὰ τὰ κατορθώματά του.

Ἀποθανὼν ὁ Σουλεϊμάνος τὸ 1566 ἀφῆκε διάδοχον Σελίμην τὸν υἱὸν του, ὅστις ἐπολιόρχησε τὴν Κύπρον. Μετὰ δὲ δύο μηνῶν πολιορκίαν παρεδόθη ἡ Λευκωσία, ἔπесαν δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Κύπρου φρούρια, ἐκτὸς τῆς Φαρμαγόστης (Ἀμμοχώστου), ἣτις δὲν παρεδόθη εἰμὴ

τὸ 1571. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος συνεκροτήθη καὶ μεγάλη περὶ Ναύπακτον ναυμαχία, καθ' ἣν διακόσια περίπου Ἑνετικά πλοῖα παρετάχθησαν κατὰ τριακοσίων ὀθωμανικῶν. Ἰωάννης ὁ ἐπιλεγόμενος Αὐστριακὸς, ναύαρχος ὢν σύμπαντος τοῦ στόλου ἐκείνου, ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν ὀθωμανικόν. Ἀλλ' οὐδόλως ὠφελήθησαν οἱ χριστιανοὶ ἐκ τῆς λαμπρᾶς ταύτης νίκης, διότι ὀλίγον μετέπειτα κατασκευάσαντες οἱ ὀθωμανοὶ στόλον νέον, ἠνάγκασαν τοὺς Ἑνετοὺς νὰ συνθηκολογήσωσι, παραχωρήσαντες ὀριστικῶς εἰς τοὺς Τούρκους τὴν Κύπρον καὶ πληρώσαντες 300 χιλ. φλωρίων διὰ τὰ ἔξοδα τῆς ἐπ' αὐτὴν ἐκστρατείας.

Ἀπέθανε δὲ ὁ Σελίμης τὸ 1574, ἀφήσας διάδοχον τὸν πρωτότοκον υἱόν του Μουράτην Γ'. Οὗτος δὲ ἐκήρυξε κατὰ τῆς Οὐγγαρίας πάλιν πόλεμον, τὸν ὅποιον δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ, ἀποθανὼν τὸ 1595.

Μωάμεθ Γ' υἱὸς τοῦ Μουράτου, διαδεχθεὶς αὐτὸν, ἐπέχειρσεν νὰ τιμωρήσῃ τὴν Βλαχίαν, ἀλλ' ἐνίκηθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ ἥρωος Μιχαὴλ ἡγεμόνος αὐτῆς. Μετὰ πολλοὺς δὲ ἄλλους ἀγῶνας καὶ ἐσωτερικὰς ταραχὰς ἀπέθανεν ὁ Μωάμεθ τὸ 1603, ἀφείς διάδοχον τὸν δεκατετραετῆ υἱόν του Ἀχμέτην Α', ὅστις ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τοῦ τουρκικοῦ κράτους καὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ πολέμους.

Τοῦτον δὲ διεδέχθη τὸ 1617 ὁ υἱὸς του Μουσταφᾶς, ὅστις καθηρέθη ὡς εὐήθης ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς, ἀναγορευσάντων αὐτὸν υἱόν του Ἀχμέτην Ὀσμάνην. Ὁ νέος Σουλτάνος, ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Πολωνίας, καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ καταβάλῃ τὰ πολωνικὰ στρατεύματα, ἔκαμε μετ' αὐτῆς εἰρήνην κατὰ τὸ 1621. Ἀλλ' οἱ γιανίτσαροι δυσαρεστηθέντες κατ' αὐτοῦ, καθήρεσαν καὶ ἐφόνευσαν αὐτὸν καὶ ἀνηγόρευσαν πάλιν τὸν Μουσταφᾶν, ἀπομωραθέντα ὀλοτελῶς. Ἐπесе δὲ οὗτος μετὰ ἐν ἔτος καὶ ἀνηγορεύθη ὁ ἐννεαετῆς υἱὸς Ἀχμέτου τοῦ Α', Μουράτης. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἤρξατο προχωροῦσα ἡ παρακμὴ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἐν ᾧ συγχρόνως ἡ τύχη τῶν Ἑλλήνων, ἕνεκα τῆς φυσικῆς αὐτῶν

εὐφυίας, ἤρξατο βελτιουμένη. Ὁ νέος Σουλτάνος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τὸ 1623· ἦτο δὲ, καίτοι τρυφερᾶς ἡλικίας καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ κηδεμονίαν, σκληρὸς ὑπὲρ πάντας τοὺς προκατόχους του. Οἱ γιανίτσαροι ἐν τούτοις ἐρεθίσθοντες, διότι δὲν τοῖς ἐδόθησαν τὰ συνήθη ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας του δῶρα, ἐκίνησαν ταραχὰς, αἵτινες ἔπαυσαν ἀφ' οὗ ἀπεκεφαλίσθησαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν.

Ὁ Μουράτης ἀπέθανε τὸ 1640· καὶ ἦτο μὲν σκληρὸς καὶ τρομερὸς, εἰς τοὺς χριστιανοὺς ὅμως ἔκαμε μέγα τι καλὸν, καταργήσας τὸ ἔθιμον τοῦ ν' ἀρπάζωσιν ἐν καὶ πολλάκις δύο ἐξ ἐκάστης οἰκογενείας παιδιὰ (τὸ παιδομάζωμα) καὶ νὰ τὰ κατατάττωσιν εἰς τὸ τάγμα τῶν γιανιτσαρῶν· ὥστε ἐπ' αὐτοῦ ἔπαυσεν ἐν τῶν δεινότερων δυστυχημάτων τῶν χριστιανῶν, ὅπερ δὲν ἐπανελήφθη ὕστερον εἰμὴ ἄπαξ.

Τὸν Μουράτην διεδέχθη ὁ μόνος διασωθεὶς ἀδελφός του Ἰβραήμης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤρχισε καὶ ὁ κατὰ τῶν Ἑνετῶν ἐν Κρήτῃ πόλεμος. Τετραχόσια πλοῖα, φέροντα 100,000 στρατιώτας, προσωρμίσθησαν εἰς Κρήτην καὶ ἐπολιορκήσαν τὴν Κυδωνίαν. Τρεῖς ἔφοδοι ἀπεκρούσθησαν μετ' ἐπιτυχίας τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τέλος παρεδόθη ἡ πόλις τῇ 22 Αὐγούστου 1654· ἐξηκολούθησεν ὅμως ἐπὶ τινα ἔτη ὁ πόλεμος οὗτος καὶ διήρκει εἰσέτι, ὅτε, καθαιρεθέντος τοῦ Σουλτάνου Ἰβραήμη, ἀνηγορεύθη ὁ πρεσβύτερος υἱός του Μωάμεθ Δ', ἑπταετῆς τὴν ἡλικίαν.

Ἐπὶ τῆς νηπιώδους ἡλικίας τοῦ Μωάμεθ τούτου διώκησαν τὸν τόπον ἡ προμήτωρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, αἵτινες ἐγένοντο αἰτίαι πολλῶν ταραχῶν. Ἐν τούτοις ὁ κατὰ τῆς Κρήτης πόλεμος ἐξηκολούθει, ἀλλὰ κατηναλίσκετο ἐπὶ ματαίῳ ὁ στρατὸς τῶν Ὀθωμανῶν· κατὰ δὲ τὸ 1655 ὁ ἥρως Μοκενῆγος κατέστρεψε καὶ συνέλαβεν ἐβδομήκοντα πλοῖα τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου, ἐκυρίευσεν τὴν Τένεδον, τὴν Σαμοθράκην καὶ τὴν Λήμνον. Ἡδὴ λοιπὸν ἡ θέσις τῆς Τουρκίας ἦτο δεινὴ, ἀλλὰ γενόμενος μέγας βεζύρης ἄνθρωπος δραστήριος καὶ εὐφυῆς, ὁ Ἀχμέτης Κιοπρουλῆς

ἔσωσεν αὐτὴν τοῦ κινδύνου. Ναυπηγήσας πολυάριθμον στόλον, ἔπεμψεν αὐτὸν κατὰ τοῦ τότε εὐτυχοῦντος Μοκενίγου, ὅστις προσέβαλεν αὐτὸν τὴν 19 Ἰουλίου 1656· ἀλλ' ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης σφαῖρα πεσοῦσα ἐν τῇ ναυαρχίδι ἀνῆψε τὴν ἀποθήκην τῆς πυρίτιδος, ὅθεν ἡ ναυαρχὸς κατεστράφη καὶ ὁ Μοκενῖγος ἐφονεύθη, ὁ δὲ ἐνετικὸς στόλος ἐτράπη εἰς φυγὴν· ὑπέταξε δὲ τότε πάλιν ὁ ὀθωμανικὸς στόλος τὰς νήσους, ἃς εἶχε κυριεύσει ὁ Μοκενῖγος· ἀλλ' ἀποθανόντος τοῦ Κιοπρουλῆ, τὰ πράγματα ἐπανῆλθον εἰς τὴν προτέραν κατὰστασιν. Οἱ Τοῦρκοι ἐξεστράτευσαν πάλιν τὸ 1666 κατὰ τῆς Κρήτης, ἣτις μετὰ τρία ἔτη, τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1669, παρεδόθη, παρεκκτὸς δύο λιμένων, ὧν ἔμειναν κύριοι οἱ Ἑνετοί. Τῷ 1676, ὁ Σουλτάνος οὗτος ἀνεγνώρισεν ἐπισήμως τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ὀρθοδόξων ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου, τὴν ὁποίαν ἕως τότε διημφισθῆτουν οἱ δυτικοί. Ἦδη δὲ διωρίσθη καὶ διερμηνεὺς τῆς κυβερνήσεως Ἑλλήν. Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας, μεθ' ἧς μετὰ τρία ἔτη συνῆψε συνθήκην ὠφέλιμον εἰς αὐτήν. Ἐκήρυξε δὲ πόλεμον ὕστερον καὶ κατὰ τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Αὐστρίας, καὶ οἱ ὀθωμανικοὶ στρατοὶ ἐπολιορκήσαν καὶ αὐτὴν τὴν Βιέννην, ἣτις ἤθελε παραδοθῇ, ἐὰν μὴ ἤρχετο ὁ τῆς Πολωνίας βασιλεὺς Σοδιέσκης εἰς βοήθειάν της. Οὗτος κατετρόπωσε τοὺς Τούρκους, οἵτινες καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας μάχας ἀπεδείχθησαν ἀτυχεῖς. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἑνετοὶ ἐκυρίευσαν κατὰ τὸ 1684 τὴν Λευκάδα καὶ τὴν Πρέβεζαν. Τρία δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ ἥρως Μοροζίνης, ὁ ἐπικληθεὶς Πελοποννησιακὸς, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Καινισμάρκου, ἐκυρίευσεν τὴν Πελοπόννησον πᾶσαν ἐκτὸς τῆς Μονεμβασίας, κατέλαβε τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῶν ὁποίων, βόμβα πεσοῦσα εἰς τὸν Παρθενῶνα, ἀκέραιον ἕως τότε ὄντα καὶ χρησιμεύοντα εἰς πυριταποθήκην, κατέστρεψεν αὐτόν. Ὁ Μοροζίνης ἐξεστράτευσεν ὕστερον κατὰ τῆς Εὐβοίας, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ κατορθώσῃ τι ἀνεχώρησε. Κυριεύσας δ' ἐπὶ τέλους καὶ

τὴν Μονεμβασίαν, κατὰ τὸ 1690, ἀπέθανε μετ' ὀλίγον πρὶν τακτοποιήσῃ τὰς κατακτηθείσας χώρας. Κατὰ τὸ 1693 οἱ Ἑνετοὶ ἐκυρίευσαν πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἐν αἷς καὶ τὴν Χίον, ἣν ὁμως ἀπώλεσαν μετ' ὀλίγον.

Ἐνῷ δὲ ἐγίνοντο αἱ συνεχεῖς αὐταὶ νίκαι τῶν Ἑνετῶν, οἱ Ἕλληνες τρέφοντες ἐλπίδας κενὰς μετὰ χαρᾶς ἐδέχθησαν καὶ ἐβοήθησαν μάλιστα τοὺς νέους τούτους δεσπότας τῶν ἄλλ' ἢ χαρὰ αὐτῶν ὑπῆρξε βραχεῖα, διότι οἱ Ἑνετοὶ προσέβαλον τὸ κύριον τοῦ ἀνθρώπου αἶσθημα, τὴν θρησκείαν, ζητοῦντες νὰ τοὺς καταστήσωσι δυτικούς, καὶ πρὸς τούτοις ἐπέεζον τοὺς Πελοποννησίους. Κατὰ παράδοξον δὲ συγκυρίαν, ὁ τότε βεζύρης Κιοπρουλῆς Μουσταφᾶς μετὰ μεγίστης ἐπιεικειᾶς ἐφέρετο πρὸς τοὺς χριστιανούς, ἐπιτρέψας αὐτοῖς νὰ ἀνεγείρωσιν ἐκκλησίας καὶ προστατεύσας αὐτοὺς κατὰ τῶν ἀδίκων καταδιώξεων. Ταῦτα δὲ πάντα συνετέλουν εἰς τὸ νὰ ψυχραίνωσι τοὺς Ἕλληνας πρὸς τοὺς Ἑνετούς. Διορισθεὶς δὲ ὁ Λιθέριος Ἱερακάρης ἡγεμὼν τῶν Μανιατῶν ὑπὸ τοῦ Κιοπρουλῆ Μουσταφᾶ, ἠνώθη μετὰ τῶν Τούρκων ἀναφανδὸν καὶ ἐπολέμει τοὺς Ἑνετούς.

Ἐν τούτοις ἡ τῆς Τουρκίας παρακμὴ καθ' ἐκάστην προὐχώρει, αἱ δὲ ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ συνετέλουν εἰς τὸν μαρασμὸν τοῦ κράτους, ὥστε ἐπὶ Μουσταφᾶ Γ' ἐγένετο εἰς Κάρλοβιτς κατὰ τὴν 26 Ἰανουαρίου 1699 εἰρήνη, δι' ἧς οἱ Τούρκοι ἀπέβαλον πολλὰς χώρας, οἱ δὲ Ἑνετοὶ ἀνεγνωρίσθησαν κύριοι τῆς Πελοποννήσου. Ἐν ὀνόματι τῆς Τουρκίας ἐνήργει εἰς Κάρλοβιτς ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ὁ ἐξ ἀπορρήτων, ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐν τῷ πατριαρχείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχολεῖον, ἐπειτα δὲ ἔγεινε διευρμηνεύς. Ἄλλ' οἱ Ἑνετοὶ, ὡς εἶπομεν, ἤρχισαν νὰ φέρωνται λίαν δεσποτικῶς πρὸς τοὺς χριστιανούς, ἐν ᾧ οἱ Τούρκοι περιεποιοῦντο ἤδη αὐτούς· ὥστε οἱ χριστιανοὶ, ὅτε κατὰ τὸ 1715 ὁ βεζύρης Ἀλῆς ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἑνετῶν, οὐ μόνον δὲν ἐβοήθησαν αὐτοὺς κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἀπεναντίας συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐκδίωξίν των. Ὁ Καπετὰν πασσᾶς (ναύαρχ-

χος) διευθύνθη πρῶτον κατὰ τῆς Τήνου, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν εὐθὺς, ἐν ᾧ ὁ στρατὸς κατὰ Ἰούνιον ἔφθασεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν παρακολουθοῦντος καὶ τοῦ Σουλτάνου μετὰ τῆς ἱερᾶς σημαίας. Ἡ Κόρινθος ἔπεσε μετ' ὀλίγον· ἔπειτα τὸ Ναύπλιον, ἡ Κορώνη, ἡ Μεθώνη, αἱ Πάτραι καὶ ἡ Μονεμβασία. Ἀπασα λοιπὸν ἡ Πελοπόννησος ὑπέκυψε πάλιν εἰς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν ἐντὸς 101 ἡμερῶν. Πρὸς τούτοις οἱ Ἑνετοὶ ἔχασαν καὶ τοὺς τελευταίους τόπους τοὺς ὁποίους ἐξουσίαζον ἔτι εἰς Κρήτην, δηλ. τὴν Σούδαν καὶ τὴν Σπιναλόγγαν. Καὶ συνεμάχησαν μὲν κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ ἐκέρδισαν ἀρκετὰς νίκας, ἐν τῇ συνθήκῃ ὅμως τῇ γενομένη κατὰ τὸ 1718 τὴν 24 Ἰουλίου εἰς Πασσοραβίκην μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑνετίας καὶ Αὐστρίας, ἡ Ἑνετία ἐστερήθη ὀριστικῶς τὴν Πελοπόννησον, τὴν Τήνον καὶ τὰς ἐν Κρήτῃ Σούδαν καὶ Σπιναλόγγαν, ἀποδοθείσας εἰς τοὺς Τούρκους.

§ 81. Προπαρασκευὴ τῆς σωτηρίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους συνετέλεσεν ἰδίως καὶ διетήρησε καὶ τὴν ἐθνικότητά του ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία. Ὁ πατριάρχης ἦτο ὁ ἀνώτατος θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς οὕτως εἰπεῖν ἄρχων τοῦ ἔθνους. Μετ' αὐτὸν εἶποντο κατὰ βαθμοὺς οἱ μητροπολίται, ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι, ἱερεῖς κτλ. Προσεπάθουν δὲ οὗτοι καὶ νὰ ἐξομαλύνωσι τὰς μεταξὺ χριστιανῶν διαφορὰς καὶ συμβιβάζωσιν αὐτούς. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὑπῆρχε καὶ ἡ τάξις τῶν μοναχῶν, οἵτινες ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς καὶ τῆς ἐρημίας ἔζων ἀληθῶς ἀνεξάρτητοι. Ἡ τάξις αὕτη τοῦ ἔθνους ἦτο καὶ ἡ μᾶλλον πεπαιδευμένη. Ὅ,τι δὲ προσέτι συνετέλεσεν εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν Ἑλλήνων εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ τῶν Τούρκων ἀπέχθεια πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν παιδείαν· διὰ τοῦτο ἐκῆδοντο τῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων, ἵνα ἐργαζόμενοι τὴν γῆν πληρώνωσι φόρους, καὶ ἵνα μεταχειρίζονται αὐτούς

εἰς τὰς ὑποθέσεις των, ἀναγκαιοτάτους αὐτοὺς νομίζοντες. Ἀνέβησαν ὕστερον οἱ Ἕλληνες καὶ εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦ μεγάλου διερμηνεύς ἀξίωμα, ὅπερ ἀπὸ Παναγιώτου Νικουσίη (1666 μ. Χ.) ἤρχισε νὰ δίδεται εἰς αὐτοὺς, οἵτινες ἤδη διὰ τῶν ἰσχυρῶν αὐτῶν διερμηνέων πολλάκις πολλὰ κατώρθωσαν παρὰ τοῖς Τούρκοις. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὠφέλησε καὶ ἄλλως τοὺς Ἕλληνας ἢ εἰς τὰ τουρκικὰ ἀξιώματα εἰσαγωγῇ, δηλ. εἰς τὰς δύο διερμηνείας τῆς Πύλης καὶ τοῦ στόλου καὶ εἰς τὰς ἡγεμονίας τῆς Δακίας, διότι παρεσκευάζόν τινες τὰ τέκνα των εἰς τοῦτο καὶ ἐδίδασκον αὐτὰ καὶ ξένας διαλέκτους καὶ τὴν ἑλληνικὴν καλῶς· ὅθεν καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὑπετρέφετο. Καὶ ἐθνικὴ δὲ τις διοίκησις διεσώθη, διότι τὰ χωρία καὶ αἱ ἐπαρχίαι, ὧν τὰ κτήματα ἔμειναν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑλλήνων, διωκοῦντο ὑπὸ προεστώτων, πρωτογερόντων, ιερέων καὶ δημογερόντων Ἑλλήνων, οἵτινες ὀρθῶ τῷ λόγῳ προσεπάθουν νὰ προστατεύωσι τοὺς κατοίκους ἀπὸ τῶν καταχρήσεων τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων. Ἰδίως δὲ οἱ κάτοικοι τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Μάνης ἐφύλαξαν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν.

Οἱ Μανιάται ἀντέστησαν ἐπὶ μακρὸν καὶ πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς καὶ πρὸς τοὺς Τούρκους, διὰ τοῦτο οἱ Τούρκοι περιεποιήθησαν πολλάκις αὐτούς. Ὁμοίως καὶ οἱ μάχιμοι ὀρεινοὶ κάτοικοι τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Πηλίου ὄρους, τοῦ Πίνδου, τῶν Ἀγρᾶφων ἀντέστησαν τοσοῦτον γενναίως, ὥστε οἱ Τούρκοι οὐ μόνον ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς διαφόρους ἀρχηγοὺς αὐτῶν ἀνεγνώριζον· ἐκάλουν δὲ αὐτοὺς ἄρματωλοὺς. Οἱ ἄρματωλοὶ οὗτοι, ἄλλοτε μὲν πολλοί, ἄλλοτε δὲ ὀλίγοι ἐξήρχοντο *παγαριᾶ*, ὡς ἔλεγον, ὅτε μὲν βοηθοῦντες τοὺς Τούρκους ἐπὶ ἀδρᾶ πληρωμῇ, ὅτε δὲ πολεμοῦντες αὐτούς.

Ἄλλ' ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι πολλοὶ μαχιμώτεροι καὶ μεγαλοψυχώτεροι τῶν ἄρματωλῶν, οἱ λεγόμενοι *κλέφται*, ὧν τὸ ὄνομα δὲν εἶχε τὴν σημερινὴν κακὴν σημασίαν, ἀλλ' ἐσήμαινε τὰ παλ. *ληκάκια* ἐκείνα, τοὺς γενναίους ἐκείνους

ἄνδρας, οἵτινες μὴ καταδεχθέντες νὰ συνθηκολογήσωσιν, ἔστω καὶ ἐντίμως, μετὰ τῶν Τούρκων ἀπεσύρθησαν εἰς τοὺς ἀπροσίτους αὐτῶν βράχους καὶ ἐπεχείρουν ἐκεῖθεν ἐπιδρομὰς κατ' αὐτῶν. Ἐμπνεόμενοι δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ ὑπὸ τῶν περιστάσεων, εἰς ἃς εὐρίσκοντο, ἐποίησαν τὰ κλέφτικα λεγόμενα τραγούδια, τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως.

Σχολεῖα.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς δεκάτης ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ προοδεύωσι καὶ εἰς τὰ γράμματα. Εἰς Χίον, εἰς Σμύρνην ἰδρύθησαν ἐκπαιδευτήρια, εἰς δὲ τὰ Ἰωάννινα ἰδρύθη τὸ περιφημότερον τούτων περὶ τὸ 1690 καὶ διετηρήθη μέχρι τοῦ 1820. Ἐξ αὐτῆς τῆς σχολῆς πολλοὶ μαθηταὶ ἐξῆλθον καὶ διέχυσαν τὰ νάματα τῆς παιδείας εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὰ Ἰωάννινα συνέστη ἔτι καὶ δεύτερον σχολεῖον τοῦ ὁποίου πρῶτος διδάσκαλος ὑπῆρξε τὸ 1742 ὁ περιφανὴς Εὐγένειος Βούλγαρις Κερκυραῖος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 1716. Ἡ κρίσις, ὁ νοῦς καὶ ἡ γλαφυρότης τοῦ ὕφους αὐτοῦ τὸν κατέστησαν εἰς πάσας τὰς σχολὰς περιζήτητον· κατὰ τὸ 1742 μετετέθη καὶ ἐδίδαξεν εἰς Κοζάνην· τρία δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἐν Ἀθῶν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Ι' συσταθεῖσαν σχολήν, ὅπου ἐδίδασκε καὶ ὁ Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης ἱεροδιάκονος Πελοποννήσιος, καὶ ὁ ἐκ Μεσολογγίου Παναγιώτης Παλαμᾶς. Ἄλλ' ἄφ' οὗ διελύθη ἡ σχολὴ αὕτη, ὁ Εὐγένειος περιηγηθεὶς ἐπὶ τινα χρόνον ἔφθασεν εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ἀνεδείχθη ἀρχιεπίσκοπος· ἀπέθανε δὲ ἐκεῖ κατὰ τὸ 1806, συγγράψας καὶ μεταφράσας πολλά. Νικηφόρος δὲ ὁ Θεοτόκης Κερκυραῖος, γεννηθεὶς τὸ 1736, διέπρεψε καὶ ὡς ἱεροκῆρυξ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὡς διδάσκαλος εἰς Ἰάσιον, πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας.

Καὶ τὸ ἐν Κυθωνίαις σχολεῖον, συσταθὲν διὰ κοινῆς συνεισφορᾶς, ἦτο ἐπισημότατον. Ὁ ἱερομόναχος Βενιαμὶν

ὁ Λέσβιος διὰ συνεισφορᾶς ἀνήγειρεν ἐκεῖ σχολεῖον καὶ ἐπροίκισεν αὐτὸ, διδάξας πρῶτος ἐν αὐτῷ. Οἱ μαθηταὶ κατώκουν ἐντός· ἐὰν δὲ ᾔσαν πτωχοὶ, ἐκέρδαινον τὸν ἐπιούσιον ἄρτον διδάσκοντες τοὺς τῶν κατωτέρων τάξεων. Καὶ εἰς διάφορα ἄλλα μέρη πληθὺς ἀνθρώπων πεπαιδευμένω ἐδίδασκε καὶ διέδιδε τὴν παιδείαν, ἣτις ἐμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀκρογωνιαῖος λίθος τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος.

Μέγα δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν παιδείαν τοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν αὐτοῦ καὶ ὁ σοφὸς Ἀδαμάντιος Κοραῆς Χῖος (1748—1833).

§ 82. Ἀπόπειρα ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἑλλ. ἔθνους.

Ἦδη ἀπὸ Πέτρου τοῦ μεγάλου οἱ χριστιανοὶ ἤρχισαν ν' ἀναθέτωσι τὰς ἐλπίδας τῶν εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν οὐ μόνον ἡ ταυτότης τῆς θρησκείας ἀλλὰ καὶ ἡ προσπάθεια τὴν ὁποίαν κατέβαλλον πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ Πέτρου αὐτοκράτορες εἰς τὸ νὰ κερδήσωσι τὴν εὐνοίαν ταύτην τῶν Ἑλλήνων· ὅθεν πληθὺς ἡρώων κατοίκων τῶν ἀπροσίτων ἐλληνικῶν ὁρέων καὶ χωρῶν κατετάσσοντο εἰς τὰ Ῥωσσικὰ στρατεύματα καὶ ἀνῆρχοντο πολλοὶ εἰς τὰ ἀνώτατα στρατιωτικὰ ἀξιώματα· πληθὺς δ' ἄλλων Ἑλλήνων, κατατρεχομένων ἢ ὅπως δῆποτε παραβλεπομένων, κατέφευγον ἐκεῖσε, ὅπου εὕρισκον προστασίαν καὶ βοήθειαν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1764 Θετταλός τις ὀνόματι Παπᾶζογλους, λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ εἰς Ῥωσσίαν, φίλος τοῦ Ὁρλόφ, τοῦ μεγάλως ἰσχύοντος παρὰ τῇ αὐτοκρατείρᾳ Αἰκατερίνῃ, ἐπεχείρησε νὰ μεσιτεύσῃ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ὁρλόφ, φιλόδοξος ὢν, εὐθὺς ἐπείσθη εἰς τοὺς λόγους τοῦ Παπᾶζογλου καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ παρὰ τῇ αὐτοκρατείρᾳ. Καὶ τῷ ὄντι ἡ Αἰκατερίνα πεισθεῖσα εἰς τοὺς λόγους του, παρεδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ Παπᾶζογλου. Ἀλλὰ τὸ συμβούλιον αὐτῆς, ἐξετάσαν ἀπαθέστερον τὸ πρᾶγμα, δὲν τὸ ἐθέωρησε φρόνιμον καὶ ἀπέτρεψε τὴν Αἰκατερίναν τοῦ σκοπομένου. Ὁ Ὁρλόφ ὁμῶς, μὴ ἀπελπισθεὶς, ἔδωκεν ἄδειαν ἀπουσίας

εἰς τὸν Παπαζογλοῦν νὰ παρασκευάσῃ συνωμοσίαν γενικὴν κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Λαβὼν δὲ ἄδειαν νὰ διαθέσῃ μεγάλας χρηματικὰς ποσότητας, ἔφθασεν εἰς Τεργέστην καὶ καταπείσας τινὰς ἐκεῖ, τοὺς ἀπέστειλεν ὡς ἀποστόλους εἰς διάφορα μέρη, ἐν ᾧ αὐτὸς μετέβη εἰς Λακωνίαν, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Μαυρομιχάλη, τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς χώρας ταύτης. Ἄλλ' οὗτος ἦτο ἀνὴρ φρόνιμος· διὸ ἀπάντησιν μὲν θετικὴν δὲν ἔδωκεν, εἶπεν ὅμως ὅτι, ἐὰν παρουσιασθῶσιν οἱ Ῥώσσοι μετὰ δυνάμεως ἰσχυρᾶς, τότε ἴσως συμπράξῃ. Ὁ Παπαζογλοῦς οὐδόλως ἀποθάρρυνθεὶς, ἀπετάθη εἰς προεστῶτά τινα τῶν Καλαμῶν, Μπενάκην καλούμενον, ἄνδρα ὑπέρπλουτον καὶ ἰσχυρὸν καὶ φιλόδοξον. Οὗτος καίτοι γέρον, ἐνόμισεν ἀνατέλουσαν τὴν ἡμέραν τῆς δόξης του καὶ εὐθὺς ἐδέχθη τὴν πρότασιν, ὑποσχεθεὶς νὰ ἐπαναστατήσῃ 100,000 Ἑλλήνων.

Ἡ συνωμοσία λοιπὸν προεχώρει καὶ ἤδη ὑπόκωφος ἀναθρασμὸς πνευμάτων ἠγέρθη καὶ ἀνεμένετο ἡ σάλπιγξ τῆς ἐλευθερίας.

Κατὰ τὸ ἔτος 1768, ὁ τότε Σουλτάνος τῆς Τουρκίας Μουσταφᾶς ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Ἡ Αἰκατερίνα τότε εἶδεν, ὅτι ἡ τῶν Ἑλλήνων συνδρομὴ εἶναι ἀναγκαία, διὸ ὑπεσχέθη νὰ πέμψῃ πλοῖα καὶ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅθεν τὸ 1769 τρία Ῥωσσικὰ δίκροτα καὶ τρεῖς φρεγάται ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ὁρλόφ κατέπλευσαν εἰς Οἷτυλον. Ὁ Ὁρλόφ ἔλαβε μὲν ὅπλα καὶ πολεμεφόδια πολλὰ καὶ στολὰς Ῥωσσικὰς, ἵνα ὀπλίσῃ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ στρατὸν ὀλίγον· ἡ δὲ ἀδυναμία τοῦ στόλου εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἐψύχρανε τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Μαυρομιχάλης ἐπρότεινεν εἰς τὸν Ὁρλόφ νὰ προσβάλλῃ τὴν Κορώνην ἀπροφύλακτον οὖσαν, ἀλλ' οὗτος ἀνέβαλε πρὸς καιρὸν τὴν κατὰ τῆς Κορώνης ἐκστρατείαν, καὶ κατήρτισε πρῶτον δύο τάγματα ἐκ τῶν συνηθροισμένων ἐκ τῆς Μάνης, τῆς Ζακύνθου, τῆς Κεφαλληνίας, τῆς Κρήτης καὶ ἄλλων μερῶν, καὶ τὸ μὲν ἐν ὑπὸ τὸν νέον Μυκῶνιον Ψαρόν διέταξε νὰ διευθυνθῇ κατὰ τῆς Σπάρτης διὰ τῆς Λακωνίας,

ὅπου ἔμελλον νὰ εὕρωσι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Μαυρομιχάλη, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ὁρλόφ, συνενωθὲν καὶ μετὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μπενάκη, διευθύνθη κατὰ τῆς Κορώνης. Οἱ Τοῦρκοι κατ' ἀρχὰς ἐκπλαγέντες ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄχυρά φρούρια τῆς Τριπόλεως, τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Κορίνθου. Καὶ ἦτο μὲν τότε εὐκολον νὰ κυριεύσωσιν οἱ Ῥῶσσοι τὰς σημαντικωτέρας πόλεις, ἀλλ' ὁ Ὁρλόφ κατέτριψε τοσοῦτον χρόνον εἰς διασκέψεις, ὥστε, ὅταν ἐκίνησε κατὰ τῆς Κορώνης, οἱ Τοῦρκοι ἐνθάρρυνθέντες ἀντέταξαν ἀντίστασιν ἱκανήν· ἐν ᾧ ὁμως οὗτος ἐξησθένει τὸν μικρὸν του στρατὸν πολιορκῶν τὴν Κορώνην, ὁ Ψαρὸς ἐκυρίευσε τὴν Σπάρτην, ἥ δὲ ἐπανάστασις ἐξετείνετο, διότι τὰ Καλάβρυτα καὶ αἱ Πάτραι ἐπαναστάτησαν, τὸ δὲ Μεσολόγγιον ἤρχισε τὴν ἡρωϊκὴν αὐτοῦ ἱστορίαν· μοῖρα δὲ τοῦ Ῥωστικοῦ στόλου κατέλαβε τὴν Πύλον. Ἐν τοσοῦτῳ ἔφθασε καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου Ἀλέξιος Ὁρλόφ, ὁστις, ἀποδοκιμάσας τὰς πράξεις τοῦ ἀδελφοῦ του, τὸν ἔπεισε νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Κορώνης, γενόμενος δὲ αὐτὸς ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας, διέταξε τὸν Ψαρὸν νὰ διευθυνθῇ κατὰ τῆς Τριπόλεως τῆς πρωτευούσης ὅλης τῆς Πελοποννήσου. Οἱ δὲ ἐν τῇ Κορῶνῃ καὶ εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς Ἕλληνες ἐγκαταλειφθέντες εἰς τὴν λύσσαν τῶν Τούρκων, οἱ μὲν ἐσφάγησαν, οἱ δὲ ἠκολούθησαν γυμνοὶ τὰ Ῥωσσιὰ στρατεύματα.

Ἄλλ' ἤδη ἤρχισαν οἱ δισταγμοὶ τῶν Ἑλλήνων περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ κινήματος τούτου. Ὁ Παπάζογλους εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς μὲν τοὺς Ῥώσσους στρατὸν Ἑλλήνων, εἰς δὲ τοὺς Ἕλληνας στρατὸν Ῥώσων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς δύο ἐφεύσθη. Οἱ δὲ Ἕλληνες παρατηροῦντες καὶ τὰς χρονοτριβὰς τῶν Ῥώσων ἤρχισαν ν' ἀποβάλλωσι τὸν ἐνθουσιασμόν ἐκεῖνον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐνεπνεύσθησαν κατ' ἀρχὰς. Πλεῖστοι πόλεις ἐκ τῶν ὑποσχεθεισῶν νὰ ἐπαναστατήσωσι δὲν ἐπανεστάτησαν. Ὁ Ἀλέξιος ἐν τούτοις ἔπεμψε πεντακοσίους ἄνδρας ἵνα κυριεύσωσι τὴν Μεθώνην. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο, ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἐκάλεσεν

εἰς τὴν χερσόνησον τὰ μάχιμα¹ τῶν Μωαμεθανῶν τῆς Ἡπείρου Ἀλβανῶν στίφη. Δέκα πέντε χιλιάδες Ἀλβανῶν λεηλατήσασαι τὸ Μεσολόγγιον, ἐπολιορκήσαν τὰς Πάτρας καὶ ἐκυρίευσαν αὐτάς ἐξ ἐφόδου, ἔσφαζαν τοὺς ἄνδρας, καὶ ἐπυρπόλησαν τὰς οἰκίας. Διευθυνθέντες δὲ κατὰ τῆς Κορίνθου καὶ εὐρόντες αὐτὴν ἥσυχον, ἐβάδισαν κατὰ τῆς Τριπόλεως μετὰ χιλίων ἔτι ἱππέων· ὁ Ψάρος ἐπολιορκεῖ αὐτήν, ἀλλὰ ταχέως οἱ Ἀλβανοὶ, διαλύσαντες τὴν πολιορκίαν φονεύουσι τοὺς Ῥώσους, εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν καὶ τρεῖς χιλιάδες νεκρῶν καλύπτουσι τὸ ἔδαφος. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα συνέβαινον εἰς Τρίπολιν, εἰς πλεῖστα ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου τὸ αἷμα ἐχύνετο ἀφειδῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Οἱ Τούρκοι, λαβόντες καὶ τοὺς στρατιώτας τῆς ἐγκαταλειφθείσης ὑπὸ τοῦ Θ. Ὀρλόφ Κορώνης, ἐτράπησαν κατὰ τῆς Μεθώνης, πολιορκουμένης ὑπὸ τῶν Ῥώσων. Ἐπὶ τέλους ἐγκατέλειψαν καὶ τὴν Πύλον οἱ Ῥῶσοι. Ἐν ᾧ δὲ ἀνεχώρουν, ὁ περίφημος ἄρματωλὸς Ἀνδρουτσὸς εἰσέβαλε διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλ' οἱ Ῥῶσοι ἦσαν ἤδη μακρὰν, οἱ δὲ Ἕλληνες εἶχον καταθέσει τὰ ὅπλα· ὅθεν ἀπελπισθεῖς περὶ ἐξακολουθήσεως τοῦ ἀγῶνος ἐζήτησε παρὰ τοῦ πασᾶ τῆς Τριπόλεως νὰ τῷ δώσῃ διαταγὴν, ἵνα μὴ ἐνοχληθῇ κατὰ τὴν ἐπιστοφὴν του. Καθ' ἣν ὁμως ὥραν διήρχετο τὸν Ἰσθμὸν, στίφη Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν ὁρμῶσι κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἀναγκάζουσι νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Ἀχαΐαν. Καταδιωκόμενος δὲ καὶ μαχόμενος ἐπλησίασεν εἰς Αἴγιον μετὰ τινας ἡμέρας· κεκμηκὼς δὲ καὶ λιμώττων ὠχυρώθη ἐκεῖ καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀντέκρουσε τὰ τῶν ἐχθρῶν στίφη, τὴν δὲ τετάρτην τέλος νικᾷ τοὺς Τούρκους, κυριεύει τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰς ζωοτροφίας των, εἰσέρχεται εἰς τὸ Αἴγιον καὶ ἐκεῖ εὐρὼν πλοῖά τινα τῆς Κεφαλληνίας καὶ τῆς Ζακύνθου ἐπιβιβάζεται εἰς αὐτὰ μὲ τὰ λείψανα τῶν παλληκαρίων του καὶ ἐγκαταλείπει τὴν πατρίδα αὐτοῦ.

Οἱ Τούρκοι γενόμενοι κύριοι τῆς Πελοποννήσου, ἐξεδι-

κήθησαν ἀγρίως καὶ πανταχοῦ τοὺς πταίσαντας καὶ μὴ εἰς τὴν ἐπανάστασιν ταύτην καὶ κατέστρεψαν τὰ πάντα. Αἱ νῆσοι, αἱ χορηγήσασαι βοήθειαν εἰς τοὺς Ῥώσους, ἔπαθον καὶ αὐταί, ἀλλ' οὐχὶ τοσοῦτον ἀπηνῶς, διότι ἐχορήγουν ναύτας εἰς τοὺς Τούρκους. Ὁ τότε Πατριάρχης Μελέτιος ἐβασανίσθη καὶ ἐξωρίσθη, πλῆθος δὲ ἄλλων Ἑλλήνων ἐπισήμων ἀπεκεφαλίσθησαν.

Τέλος τὸ 1774 ἔγινε συνθήκη μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, καθ' ἣν ἡ πρώτη ἠγωνίσθη νὰ σώσῃ τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ τῆς ἐκδικήσεως· ἀλλ' ὁ νέος Σουλτάνος Ἀβδούλ-Χαμίδ, κατὰ γνωμοδότησιν τοῦ Διβανίου, ὀλίγον μετὰ τὴν εἰρήνην ἐμελέτησε τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ ἐλληνικοῦ γένους. Ὁ Τζεζαερλῆς Χασὰν πασᾶς ἔσωσε τοὺς Ἑλληνας τότε παραστήσας εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅτι μετὰ τῶν Ἑλλήνων θὰ ἐκλείψῃ καὶ τὸ χαράτσιον, ὁ οὐσιωδέστατος οὗτος πόρος τῶν Τούρκων. Εἰς αὐτὸν δὲ τοῦτον ἀνέθεσεν ὁ Σουλτάνος τὴν περαίωσιν τῆς ἐν Πελοποννήσῳ εἰρηνοποιήσεως. Ὁ Χασὰν πασᾶς, ἀποβιβάσθεις εἰς τὴν Χερσόνησον ταύτην κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1779, πρῶτον ἐπεχείρησε τὴν κατατρόπωσιν τῶν Ἀλβανῶν, τὴν ὁποίαν ἐπέτυχε τῇ συνεργείᾳ τῶν κλεπτῶν. Μυριάδες Ἀλβανῶν ἐφονεύθησαν ἤδη ἐξωθεν τῆς Τριπόλεως, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν οἱ μὲν ἐξωλοθρεύθησαν μετ' ὀλίγον, οἱ δὲ ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Μετὰ ταῦτα κατεδίωξε τοὺς κλέπτας ὡς ἐπιφόβους, φονεύσας καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Κολοκοτρώνην, καὶ ἐπεχείρησε νὰ καθυποτάξῃ καὶ τὴν Μάνην, ἀλλὰ, τῇ συνεργείᾳ τοῦ παρ' αὐτῷ Νικολάου Μαυρογένους διερμηνέως τοῦ στόλου, ἐφύλαξεν ἡ χώρα αὕτη τὴν ἀνεξαρτησίαν της, πληρώσασα μικρὸν τινα φόρον εἰς τὸν Σουλτάνον.

§ 83. Προοίμια τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως.

Κατὰ τὸ 1787 ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξε πάλιν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας· τρία δ' ἔτη ὑστερώτερον (1790) ὁ Λάμπρος Κατσώνης Λεβαδίτης νέα ἐπεχείρησε κινή-

ματὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα. Οὗτος ἀνατραφεὶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν ναυτῶν καὶ τῶν καταδρομέων, ἔλαβεν ἐνεργητικὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769, διέπρεψε δὲ ἐπ' ἴσης καὶ εἰς τὴν ἐν Τσεσμέ ναυμαχίαν. Τὸ 1790 ἦλθεν εἰς Τεργέστην καὶ ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν μικροῦ ἑλληνικοῦ στολίσκου, γενόμενος δὲ καταδρομεὺς ἐτάραττε τὸ ἐμπόριον καὶ αὐτὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα. Ἐπειτα τὸ 1792 συνωμολογηθείσης νέας εἰρήνης μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τινα χρόνον ὁ Κατσώνης τὸν πόλεμον, μέχρις οὗ ἀναγκασθεὶς ἐπὶ τέλους ἐγκαταλείπει τὰ πλοῖά του καὶ καταφεύγει εἰς Μάνην· ἐκεῖθεν δὲ μεταβαίνει εἰς τὴν Ἡπειρον, εἰς τὴν Τεργέστην καὶ τέλος εἰς τὴν Πετρούπολιν, ὅπου εἰσῆλθεν εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν.

Ὅμοίως οἱ Σουλιῶται, ἀποσυρθέντες εἰς τοὺς ἀποτόμους τοῦ Σουλίου βράχους ἐν Ἡπείρῳ, ἵνα μὴ κύψωσιν τὸν αὐχένα εἰς τὴν δουλείαν, ἀνέλαβον ἤδη μέγαν ἀγῶνα κατὰ τοῦ αἰμοδόρου Ἀλῆ πασᾶ τυράννου τῆς Ἡπείρου. Πάντες δὲ, ὅσοι δὲν ὑπέφερον ζυγὸν, ἠνώθησαν μετὰ τῶν ὀλίγων ἐκείνων γενναίων τῆς Ἡπείρου τέκνων, ὡς καὶ ὁ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἀνδρουτσος, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1769 προσεπάθει νὰ ἐξεγείρῃ γενικὸν τι κίνημα ἐλπίζων δηλαδὴ ὅτι ἕνεκα τοῦ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας πολέμου θὰ εὕρωσιν οἱ Ἕλληνες καιρὸν νὰ ἐπαναστατήσωσιν, ἀλλὰ ὅτε κατὰ τὸ 1792 συνωμολογήθη εἰρήνη μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων δυνάμεων, ὁ Ἀνδρουτσος, ἰδὼν ψευθείσας τὰς ἐλπίδας του, ἐζήτησε νὰ καταφύγῃ εἰς Ῥωσσίαν διὰ τῆς Ἑνετίας· συλληφθεὶς δ' ἐκεῖ ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς κυβερνήσεως παρεδόθη εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ φυλακισθεὶς ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἢ ἐφονεύθη.

Οἱ Σουλιῶται ἐξηκολούθησαν ἔτι εὐτυχῶς τὸν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀγῶνα. Ἀλλὰ τέλος κατὰ τὸ 1803 ἀπώλεσαν τὴν πατριδα των, ἀφ' οὗ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐδείξαν ἀνδρείαν ὄντως ἡρωϊκὴν καὶ ἐσυνθηκολόγησαν μὲν ἐντίμως, ἀλλ' ὁ Ἀλῆς παραβὰς τοὺς ὅρκους του, κατὰ τὸ σύνθημα, ἔσφαξε τὰς πλείστους εὐάριθμοι δὲ

τινες διεσώθησαν εἰς τὴν Πάργαν καὶ τοὺς Ἰουνίους νή-
 σους. Ἀλλὰ καὶ ἀπάτριδες ἐπολέμησαν οὗτοι κατὰ τῶν
 Τούρκων καὶ ἐξεδικήθησαν τὴν ἀπιστίαν τοῦ Ἀλῆ.
 Ἐν τούτοις δὲ ἡ μὲν ἐμπορία ἤρχισε νὰ χορηγῇ εἰς τοὺς
 Ἕλληνας περιουσίας οὐχὶ εὐκαταφρονήτους, ἡ δὲ ἀνά-
 πτυξις τῆς παιδείας ἤρχισε νὰ ἀναζωπυρῇ ἐν αὐτοῖς τὰ
 αἰσθήματα τῶν ἀρχαίων προπατόρων. Ἀνὴρ δὲ ἔξοχος
 ἐξεπροσώπησε τὸν πατριωτισμὸν τοῦτον καὶ παρήγαγεν
 εὐκρινεστέραν τὴν ἰδέαν τῆς τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐ-
 παναστάσεως, Ῥήγας ὁ Φεραῖος. Ἦρχισε μὲν οὗτος τὸ
 στάδιον αὐτοῦ ἐμπορευόμενος ἐν Βουκουρεστίῳ, ἀλλὰ θερ-
 μὸς τῆς παιδείας λάτρης, παρεδόθη ὅλος εἰς αὐτὴν, καὶ
 ἀφ' οὗ καλῶς ἐξεπαιδεύθη συνέλαβε τὸν μέγαν σκοπὸν τοῦ
 νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν σύμπαν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.
 Ἦρχισε λοιπὸν τότε νὰ συνεννοῇται μετὰ διαφόρων πλου-
 σίων ὁμογενῶν καὶ ἄλλων λαϊκῶν καὶ κληρικῶν ἐπισήμων
 καὶ μὲ τὸν πασᾶν τοῦ Βιδινίου, τὸν ὁποῖον ἔπεισε νὰ ἐ-
 παναστατήσῃ κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Κατὰ τὸ 1796 εὐ-
 ρισκόμενος εἰς Βιέννην, ἐζήτησε βοήθειαν παρὰ τῶν ἐκεῖ
 ὁμογενῶν ἐμπόρων καὶ λογίων· συνεννοεῖτο δὲ καὶ μετὰ
 τοῦ τότε στρατηγοῦ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας Ναπο-
 λέοντος Βοναπάρτου. Ἀλλ' ὅ,τι ἰδίως ἀνεξωπύρηνσε τὸν
 ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἑλλήνων, ἦσαν τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ
 ποιήματα. Ἐν ᾧ δὲ τὸ 1799 ἦτο ἕτοιμος νὰ ἀναχωρήσῃ
 ἐκ Τεργέστης εἰς Πελοπόννησον, συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἐπι-
 τοπίου ἀρχῆς μετ' ἄλλων ἐπτὰ καὶ μετεφέρθη εἰς Βιέν-
 νην, ὕστερον δὲ παρεδόθη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας μετὰ τῶν
 συντρόφων του εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν κατ' ἀπαί-
 τησιν αὐτῆς, καὶ ἐθανατώθη εἰς Βελιγράδιον, εὐχόμενος
 καὶ προλέγων τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἦδη δὲ ἤρχισε νὰ ἀκμάζῃ καὶ τὸ ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων
 καὶ ἰδίως τῶν τριῶν νήσων Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν,
 αἵτινες τοσοῦτον ἐδοξάσθησαν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας
 ἀγῶνα. Ἀναγκαζόμενοι οἱ ναῦται ἐκεῖνοι νὰ ἀποκρούωσι
 τοὺς πειρατὰς, ὠπλιζόν τὰ πλοῖά των καὶ ἐγυμνάζοντο

εἰς τὰς μάχας, ὥστε οὕτως ἐσχημάτισαν τὴν τοσοῦτον ὠφέλιμον γενομένην ὑστερον ναυτικὴν δύναμιν. Συνεκροτήθη καὶ ἡ Ἑταιρία τῶν φιλικῶν ἐπὶ τέλους κατὰ τὸ 1814, σκόπον ἔχουσα τὴν γενικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπανάστασιν.

Ἡ Ἑταιρία αὕτη, ἥς ἡ ἐστία ἦτο εἰς Ὀδησσόν, ὑπὸ ὀλίγων κατ' ἀρχὰς συγκειμένη, ἐπέξετάθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πλῆθος Ἑλλήνων ἔλαβον μέρος καὶ παρεσκεύαζον τὸν ἔθνικὸν ἀγῶνα τοῦ 1821. Τελευταῖον ἡ ἐπανάστασις ἀπεφασίσθη καὶ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιχειρήματος ἀνεδείχθη ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, υἱὸς τοῦ ἄλλοτε ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου. Ἦτο δὲ τότε ὁ Ἀλέξανδρος ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας εὐνοούμενος ὑπ' αὐτοῦ καὶ διὰ τὰς ἄλλας του ἀρετὰς καὶ διὰ τὴν γενναϊότητα, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἀπώλεσε καὶ τὸν δεξιὸν βραχίονα εἰς μάχην τινὰ μεταξὺ Ῥώσσων καὶ Γάλλων κατὰ τὸ ἔτος 1813. Οὗτος, συνεννοηθεὶς προηγουμένως μὲ τούτους λοιποὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς ἀνδρας τῆς Ἑλλάδος, ὑψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Μολδοβλαχίαν τῇ 27 Φεβρουαρίου τοῦ 1821 ἐν ᾧ συγχρόνως ἤρχιζεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἐν τῇ ἐνταῦθα Ἑλλάδι, ὑψώσαντος τὴν σημαίαν αὐτῆς ἐν ἀγίᾳ Λαύρᾳ τοῦ αἰοιδίμου μητροπολίτου παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ.

Ἐπτά ἔτη διαρκέσασα ἡ ἐπανάστασις αὕτη, διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τῆς θείας ἀρωγῆς, ἐκαρποφόρησε τὴν αὐτονομίαν μέρους τῆς ὅλης Ἑλλάδος, τοῦ νῦν ἑλληνικοῦ κράτους, μετὰ τοῦ ὁποίου συνηνώθη τὸ 1863 καὶ τὸ Ἰόνιον κράτος, ἥτοι, ἡ Ἐπτανησος, ἑλληνικὴ ἀνέκαθεν οὔσα. Τὸ δὲ 1881 προσετέθησαν εἰς αὐτὸ καὶ αἱ χῶραι τῆς Θεσσαλίας, ἥτοι ὁ νομὸς Λαρίσσης καὶ Τρικάλων, καὶ τῆς Ἠπείρου ὁ νομὸς Ἀρτης.

§ 84. Ἀγγλία.

Καταλυθείσης ἐν Ἀγγλίᾳ ἔνεκα τοῦ πολέμου τῶν δύο Ῥόδων (§ 67) τῆς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Πλανταγενητῶν δυναστείας (1485) περιῆλθεν ὁ θρόνος εἰς τὸν ἐκ πλαγίου

κλάδου τῶν πρώην βασιλέων καταγόμενον οἶκον τῶν Του-
δόρων. Ὑπὸ τούτων εἰσῆχθη εἰς Ἀγγλίαν βαθυμηδὸν καὶ
διὰ πολλῶν ἀγώνων τῶν βασιλέων Ἐρρίκου τοῦ Β' Ἐ-
δουάρδου τοῦ Γ', καὶ τῆς Ἐλισάβετ (1633-1703) ἡ τῶν
διαμαρτυρουμένων θρησκεία, ἐτέθησαν δὲ αἱ πρῶται βάσεις
τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὁμως δὲν μετέ-
σχε τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου (§ 78). Ὁ μετὰ τὸν θάνα-
τον τῆς Ἐλισάβετ βασιλεύσας Ἰάκωβος Α' συνήνωσε τὰ
στέμματα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ
Κάρολος Α', ἐπιμείνας εἰς αὐθαιρέτους πράξεις, ἔγεινεν ἀ-
φορμὴ νὰ ἐπαναστατήσῃ κατ' αὐτοῦ τὸ κοινοβούλιον. Ἦτ-
τηθεὶς καὶ καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀναλαβόντος τὴν ἀρχη-
γίαν τῶν ἐπαναστατῶν Κρομουέλλου καὶ δικασθεὶς κατε-
δικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθη (1649). Ὁ Κρο-
μουέλλος, ἀναδειχθεὶς πρῶτος τῆς Ἀγγλίας, ἀνέπτυξε
τὸ ναυτικὸν αὐτῆς καὶ ἐπανήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν ἀκμὴν,
εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε προέλθει ἐπὶ τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ.

Ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἀνικάνου υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐ-
τοῦ Ῥιχάρδου ἀποσυρθέντος εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, ὁ ἐκ
Σκωτίας στρατηγὸς Μόγκης ἀνήγαγεν εἰς τὸν θρόνον
(1661) Κάρολον τὸν Β' υἱὸν τοῦ θανατωθέντος Καρόλου
Α', ἀλλ' οὗτος φιλήδονος γενόμενος καὶ τὸν καθολικισμὸν
ἐπαναγαγὼν καὶ αὐθαιρέτως διοικῶν, κατηναγκάσθη νὰ
φύγῃ εἰς Γαλλίαν (1668). Ὁ διάδοχος τοῦ Ἰάκωβος Β'
δουξ Ἐβοράκου, μισηθεὶς ὡς καθολικὸς, ἀπεβλήθη τοῦ
θρόνου καὶ ἐκλήθη βασιλεὺς ὁ ἐκ τῆς Ὁραγκίας Οὐίλλιέλ-
μος ὁ Γ' μετὰ τῆς γυναικὸς του Μαρίας. Οὗτος ἐπέτρεψε
τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ
καὶ ἠνέχθη τὴν ἐλευθεροτυπίαν. Ἐπὶ τῶν χρόνων τού-
του συνεστάθη καὶ ἡ περίφημος ἄχρι τοῦδε διατελοῦσα
ἀγγλικὴ τράπεζα. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέθανε ἄπαις, ἐβασίλευ-
σεν Ἄννα ἡ θυγάτηρ Ἰακώβου τοῦ Β', γυνὴ τοῦ πρίγ-
κηπος τῆς Παυίας Γεωργίου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς
ἤκμασε πολὺ τὸ ναυτικὸν τῆς Ἀγγλίας καὶ ἠνώθησαν εἰς
ἐν τὰ βουλευτήρια τῆς Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας.

Μετά τὸν θάνατον τῆς Ἀννης (1714) ἐκηρύχθη βασιλεὺς ὁ δισέγγονος Ἰακώβου τοῦ Α' Γεώργιος Α'. Διὰ τῆς φρονίμου κυβερνήσεως τούτου διεσκεδάσθησαν αἱ ἐσωτερικαὶ φατρίαι καὶ ταραχαί· βασιλεύσας δ' ἐν εἰρήνῃ 14 ἔτη ἀπέθανε τὸ 1727.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱός του Γεώργιος Β', ὅστις μετὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν, ὑπουργοῦντος τοῦ περιωνύμου Οὐαλ-πὸλ, εἰρηνικὴν βασιλείαν ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς Μαρίας Θηρεσίας εἰς τὸν περὶ διαδοχῆς τῆς Αὐστρίας πόλεμον (1740), ὑπουργοῦντος τοῦ περιφήμου Πίττ.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἔγγονός του Γεώργιος Γ', ὅστις συμμαχήσας μετὰ τῆς Πρωσσίας εἰς τὸν ἐν Γερμανίᾳ ἐπταετῆ πόλεμον, ἐνίκησε τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς. Ἐπὶ τούτου ἐπαναστατήσασαι κατὰ τῆς Ἀγγλίας αἱ ἕως τότε ὑποτελεῖς εἰς αὐτὴν ἐπαρχίαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἠνάγκασαν αὐτὴν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν των (1783). Ὅτε δὲ ἐξερράχη ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις (1789), ἐπολέμησεν αὐτὴν πανσθενῶς.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ 1750 ἤρχισαν οἱ θαλασσοκρατήσαντες Ἀγγλοὶ νὰ κυριεύωσι τόπους εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας, εἰς οὓς προσθέσαντες καὶ ὅσους βαθμηδὸν ἐλάμβανον παρὰ τῶν Ὁλλανδῶν κατέστησαν ἐκεῖ μέγα κράτος.

Ἀποθανόντος (1820) τοῦ Γεωργίου Γ' μετὰ δεκαετῆ παραφροσύνην, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ὡς ἀντιβασιλεὺς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διοικῶν Γεώργιος Δ'. Ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας του ὁ ναύαρχος αὐτοῦ Νέλσων καὶ ὁ στρατηγός του Οὐέλλικχτὼν ἐνίκησαν τοὺς Γάλλους κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν, καὶ ἡ Ἀγγλία συνετέλεσεν ὑπὲρ πάσαν ἄλλην δύναμιν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις, παραδοθεὶς εἰς αὐτὴν, ἐξωρίσθη εἰς τὴν ἀγίαν Ἑλένην, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ Ἀγγλία ἔλαβε τὴν νῆσον Μελίτην, τῶν Γάλλων πρότερον οὖσαν, καὶ τὴν προστασίαν τῆς Ἑπτανήσου (1815). Ὁ Γεώργιος Δ' ἀπέθανε τὸ 1830.

§ 85. Γαλλικὴ ἐπανάστασις.

Κατάργησις τῆς μοναρχίας. Ναπολέον.

Τὸν Λουδοβίκον ΙΔ'. διεδέχθη θανόντα τὸ 1715 ὁ δισέγγονός του Λουδοβίκος ὁ ΙΕ'. πενταετῆς τὴν ἡλικίαν, ὑπὸ τὴν ἐπιτροπίαν τοῦ πρίγκηπος τῆς Αὐρηλίας. Ἡλικιωθεὶς δὲ καὶ λαβὼν τὴν βασιλείαν ὁ Λουδοβίκος οὗτος, ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέβαλε τὸν πενθερόν του Στανίσλαον ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐκήρυξε βασιλέα αὐτῆς τὸν ἐκλέκτορα τῆς Σαξωνίας. Εἶχε δὲ ὁ Λουδοβίκος συμμαχίδας τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Σαρδηνίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἀπώλεσε τὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ χώρας καὶ ἐκ τούτου ἔγεινεν εἰρήνην εἰς τὴν Βιέννην κατὰ τὴν θέλησιν τῆς Γαλλίας. Ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλος πόλεμος κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἐξ οὗ ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην.

Ὑστερον δὲ ἐκηρύχθη πόλεμος κατὰ τῆς Ἀγγλίας περὶ τῶν συνόρων τῆς ἀρκτῶας Ἀμερικῆς, εἰς ὃν ἀπώλεσαν οἱ Γάλλοι μέγα μέρος τῶν αὐτοῖσι κτήσεων αὐτῶν. Ἡὔξησε δὲ ὁ Λουδοβίκος τὸ βασιλεῖον διὰ τῆς Λοθαριγγίας, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του Στανισλάου, καὶ διὰ τῆς Κορσικῆς, τὴν ὁποίαν ἡγόρασε παρὰ τῶν Γενουησίων. Ἐπὶ τῆς μικρᾶς βασιλείας τούτου περιέστη ἡ Γαλλία εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας· αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐνήργει κερδοσκοπικῶς ἐμπόριον σίτου.

Ὁ τοῦτον δὲ διαδεχθεὶς ἑγγονός του Λουδοβίκος ΙΓ' (1774) κατήργησεν ἐπαχθεῖς τινὰς φόρους καὶ ἄλλας ὑποχρεώσεις τοῦ λαοῦ, ἔδωκεν εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους πολιτικὰ δικαιώματα, κατήργησε τὴν διὰ βασάνων κρίσιν, ἔκαμε νέον στόλον, διώρθωσε τὰς προσόδους τοῦ βασιλείου, περιώρισε τὴν πολυτέλειαν, κατέλυσε τὸ μονοπώλιον, καὶ ἔγεινε φίλος τῶν ἐπιστημῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐβοήθησε τοὺς ἐπαναστατήσαντας (1776) Ἀμερικανούς κατὰ τῶν Ἀγγλῶν διὰ χρημάτων καὶ στρατευμάτων, ὁ δὲ προκάτοχος του εἶχεν ἤδη ἐπιβαρύνει μὲ

χρέος βαρύτατον τὸ δημόσιον ταμεῖον, εὐρέθη εἰς ἀμνησιν καὶ ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ εἰς Βερσαλλίας, ὅπου καὶ αὐτὸς διέμενε, τοὺς ἀπὸ 1614 μήποτε συγκαλεσθέντας ἐθνικοὺς συλλόγους, ἥτοι τοὺς ἐκπροσώπους τῶν εὐγενῶν, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ κοινοῦ λαοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν παρεδέχθησαν οὗτοι σωτηρίους τινὰς μεταρρυθμίσεις, ἀλλ' οἱ τῶν κοινῶν ἐκπρόσωποι ἠθέλησαν νὰ λάβωσι πλείοτερον μέρος ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ἐπειδὴ ἦτο καὶ τὸ πολυαριθμότερον σῶμα ἐν τῷ ἐθνικῷ τούτῳ συλλόγῳ· ὅθεν ἀπεφάσιζον ὁ, τι ἀπήρεσκε καὶ εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς τὰς προνομιούχους τάξεις, καὶ συνήρχοντο μόνοι, ὀνομάσαντες τὸν σύλλογον αὐτῶν «ἐθνικὴν συνέλευσιν», τῆς ὁποίας προίστατο ὁ Μιραβώ. Εἰς τούτους δὲ προσετέθησαν καὶ τινες ἐκ τοῦ συλλόγου τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου. Ἐνωθεῖσαι δὲ ὑστερώτερον αἱ τρεῖς τάξεις ὀνομάσθησαν Συντακτικὴ συνέλευσις.

Ὁ Λουδοβίκος ΙΓ', ἵνα κολάσῃ τὸ ταραχοποιὸν πνεῦμα τῶν κοινῶν καὶ τοῦ φατριασμοῦ, πεισθεὶς εἰς τοὺς συμβούλους του, συνέλεξε στράτευμα ξενικὸν μεταξὺ Παρισίων καὶ Βερσαλλιῶν καὶ ἀπέλυσε τῆς ὑπηρεσίας τὸν δημοφιλῆ ὑπουργὸν τῶν οἰκονομικῶν Νέκερον. Ἐρεθισθεὶς διὰ ταῦτα ὁ ὄχλος, ἐδόθη εἰς βιαιοπραγίας, προσέβαλε τὸ δεσποτικόν τῆς Βασιλείας, εἰς ὃ ἐκρατοῦντο μετὰ τῶν ὄντως κακούργων καὶ ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι ἄνθρωποι, καὶ κατηδάφισεν αὐτό. Ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ ἀποπέμψῃ τὸν ξενικὸν στρατὸν, ἡ δὲ Συνέλευσις ἔλαβεν ἤδη ἴδιον στρατὸν, τὴν ἐθνοφυλακὴν, ἀναδειχθέντος ἀρχηγοῦ αὐτῆς τοῦ Λαφαγέτου· πολλοὶ δὲ εὐγενεῖς καὶ κληρικοὶ κατέφυγον εἰς ξένα κράτη· ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπεχρεώθη νὰ μεταβῇ ἐκ Βερσαλλιῶν εἰς Παρισίους, ὅπου καὶ ἡ συνέλευσις ἦλθεν. Ἠρχίζε δὲ νὰ ψηφίζῃ ἡ συνέλευσις πολλὰ πράγματα, ἠκύρωσεν ὅλα τὰ προνόμια τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν προσώπων, περιώρισε τὸν βασιλέα καὶ ἐψηφίσθη νέον πολιτικὸν σύστημα. Ὁ βασιλεὺς φοβηθεὶς ἐκ τῶν γινομένων, ἔφυγε μετὰ τῆς οἰκογενείας του πρὸς τὰ σύνορα (1791), γνωρισθεὶς δὲ καθ' ὁδὸν ἐν Βαρένναις μετηνέχθη

εἰς Παρισίους, ὑπέγραψε τὸ σύνταγμα καὶ πανδημῶς ὠρκίσθη νὰ τηρήσῃ αὐτό. Μετὰ ταῦτα διελύθη ἡ συντακτικὴ συνέλευσις (1791) καὶ διεδέχθη αὐτὴν ἡ νομοθετικὴ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἐδέχθη τοὺς ἐκ Γαλλίας φυγάδας, ἡ συνέλευσις αὕτη ἐκήρυξε πόλεμον κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς Πρωσίας, ὑπογράφαντος ἀκουσίως καὶ τοῦ βασιλέως εἰς τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν αὐστριακῶν καὶ τῶν πρωσικῶν στρατευμάτων δούξ τοῦ Βрунσουϊκίου ἐκήρυξεν, ὅτι ἔρχεται νὰ συστήσῃ τὸν βασιλέα, συνέβησαν ἐκ τούτου πολλαὶ χίματοχυσαὶ ἐν Παρισίοις· ὑπὸ δὲ τοῦ παρὰ τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως συσταθέντος καὶ διαδεχθέντος μάλιστα αὐτὴν ἐθνικοῦ Συλλόγου, κατελύθη ἡ μοναρχία (1792) καὶ εἰσήχθη δημοκρατικὸν πολίτευμα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πρώσοι προχωροῦντες ἠπέλουν τοὺς Παρισίους, οἱ ἐν αὐτοῖς Γάλλοι ὀπλισθέντες ἐδίωξαν καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς μετὰ μεγάλης φθορᾶς. Ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος, δικασθεὶς ὑπὸ τοῦ συλλόγου, ἀπεκεφαλίσθη διὰ τῆς λαιμητόμου (1793), τὸ ὅποιον ἔγεινεν αἰτία τοῦ φορικοῦ μεταξὺ τῶν βασιλικῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν ἐμφυλίου πολέμου, τοῦ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Βανδέας, ὅπου ἐξερρέγη, βανδεακοῦ ὀνομασθέντος· μετὰ ἓν ἔτος περίπου ἐθανατώθη καὶ ἡ βασίλισσα Ἀντωνέττα.

Μετὰ ταῦτα δὲ εὐθὺς ἡ δημοκρατία ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῆς Ἰσπανίας μετὰ τῶν ὁποίων συνεμάχησαν ἡ Αὐστρία, ἡ Πορτογαλία, ἡ Νεάπολις, ἡ Τοσκάνη καὶ ἡ Ῥωσία. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προεχώρουν οἱ σύμμαχοι, ἔπειτα ὁμῶς ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἐτράπη ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, καὶ οἱ στρατοὶ αὐτῆς ἠνάγκασαν τοὺς πολεμίους τῆς νὰ ἀφήσωσι πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1793 τοὺς κατακτηθέντας παρ' αὐτῶν τόπους.

Ἐπανέστησαν δὲ ἐν τούτοις κατὰ τῶν δημοκρατικῶν ἡ Μασσαλία, ἡ Τολώνη καὶ τὸ Λούγδουνον. Καὶ τὸ μὲν Λούγδουνον καὶ ἡ Μασσαλία ἐπολιορκήθησαν καὶ παρε-

δόθησαν, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Τολώνης παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς μετὰ τοῦ στόλου· πολιορκηθέντες δὲ ὑστερώτερον ἔκαυσαν τὴν πόλιν καὶ τὸν στόλον καὶ κατεστράφησαν. Εἰς τὴν πολιορκίαν ταύτην ἀνεφάνη κατὰ πρῶτον ἡ στρατιωτικὴ ἱκανότης τοῦ ἐκ Κορσικῆς καταγομένου Βοναπάρτου, εἰς ταγματάρχην τοῦ πυροβολικοῦ τότε ἐκ λοχαγοῦ προβιβάσθέντος.

Καὶ ἐν Παρισίοις δὲ ἐπὶ 9 μῆνας (1794), ἐποχὴν τρομοκρατίας ὀνομασθεῖσαν, ἐθανατώθησαν πολλοὶ κατ' εἰσήγησιν τοῦ Ῥοβεσπιέρρου. Οἱ μετριοπαθέστεροι τῶν ἐπαναστατῶν, οἱ ὀνομασθέντες Γιρονδῖνοι, ἔγειναν θῦμα τῆς θηριωδίας τῶν δημαγωγῶν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι, μὴ εὐρίσκοντες πλέον θύματα, ἤρχισαν νὰ καταστρέφωσιν ἀλλήλους καὶ ὁ ἀπανθρωπότατος Ῥοβεσπιέρρος, καταδικασθεὶς τέλος πάντων ὑπὸ τῆς κοινῆς ἀγανακτήσεως, ἐθανατώθη, καὶ τότε ἐληξεν ἡ ὀλεθρία τρομοκρατία. Οἱ κατὰ τῆς Γαλλίας σύμμαχοι ἠναγκάσθησαν ἤδη νὰ ὀπισθοδρομήσωσι πέραν τοῦ Ῥήνου καὶ ἀπώλεσαν πάλιν τὰ κυριευθέντα φρούρια, ὁ δὲ Γάλλος στρατηγὸς Πεχεργῆς καθυπέταξε τὴν Ὀλλανδίαν καὶ οὕτως ἠναγκάσθη αὕτη νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην καὶ συμμαχίαν μετὰ τῆς Γαλλίας (1795). Πρὸς τοῦτοις καὶ ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ἰσπανία ἔκαμον εἰρήνην μὲ τὴν Γαλλίαν διὰ θυσιῶν μέρους τῆς χώρας των, καὶ εἰς τὴν Βανδέαν ἀποκατέστη ἡ ἡσυχία. Κατὰ θάλασσαν ὁμοῦς ἡττήθη ὁ Γαλλικὸς στόλος ὑπὸ τῶν Ἀγγλων.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1795 ὁ σύλλογος ἐκήρυξε τὴν λῆξιν αὐτοῦ καὶ συνεστήθη ἤδη πενταμελὲς διευθυντήριον, ἔχον τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, καὶ δύο νομοθετικαὶ βουλαί.

Τὸ ἀκόλουθον δ' ἔτος ὁ ἤδη στρατηγὸς Βοναπάρτης, πολεμῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἠνάγκασε τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν Σαβαυδίαν καὶ τὴν Νίκαιαν. Μετὰ ταῦτα δὲ νικῆσας τοὺς Αὐστριακοὺς, ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Λομβαρδίαν· ἠνάγκασε δὲ τὸν Πάπαν καὶ τὴν Νεάπολιν νὰ κάμωσιν εἰρήνην καὶ κατέστησε τὴν ἐκ διαφορῶν τόπων τῆς βορείου

Ἰταλίας δημοκρατίαν. Μετὰ ταῦτα δὲ προεχώρησε διὰ τῆς Στυρίας εἰς Βιένναν (1797) καὶ ἠνάγκασε τοὺς Αὐστριακοὺς εἰς εἰρήνην. Ὁ αὐτὸς δὲ κατέλυσε τὴν διοίκησιν τῶν Ἑνετῶν, ἐπειδὴ ἐπανεστήσαν, καὶ ἡ Βενετία διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Κάμπου Φορμίου ἐδόθη εἰς τὴν Αὐστρίαν.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐστάλη ὁ Βοναπάρτης μετὰ 42,000 στρατοῦ ἐκ τῆς Τολώνης εἰς τὴν Αἴγυπτον· καὶ καθ' ὁδὸν μὲν ἐκυρίευσε τὴν Μελίτην, ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐκυρίευσε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὸ Κάιρον· ἀλλ' ὁ ναύαρχος τῶν Ἀγγλων Νέλσον κατέκλυσε τὸν γαλλικὸν στόλον εἰς τὸν Ἀβουκίρειον κόλπον. Ἡναγκάσθη δὲ τότε καὶ ἡ Τουρκία ὑπὸ τῶν Ἀγγλων καὶ τῶν Ῥώσων νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας. Ὅθεν ὁ Βοναπάρτης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Συρίαν, ἀλλ' ἐπέστρεψεν ἄπρακτος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα κατενίκησε τοὺς Τούρκους εἰς Ἀβουκίρειον (1799) καὶ ἡχμαλώτισε τὸν ἀρχηγὸν τῶν.

Ἐν ᾧ δὲ ἔτι ὁ Βοναπάρτης ἦτο εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ πράγματα δὲν εὐδοκίμουν ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως ἐδίωξε τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Ῥώμης, ὁ στρατηγὸς ὁμῶς Σαμπὰν νικήσας τοὺς Νεαπολίτας ἐκυρίευσε τὴν Νεάπολιν. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο ὁ δεῦτερος αὐστριακὸς πόλεμος καὶ ἐνίκηθησαν οἱ Γάλλοι καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Μετ' οὐ πολὺ ἤρχισε πάλιν νὰ μεταβάλληται ἡ τύχη τοῦ πολέμου· καὶ ὁ μὲν στρατηγὸς Μασσένας νικήσας τοὺς Ῥώσους περὶ Ζυρίχην ἔλαβεν 20,000 αἰχμαλώτους καὶ ὅλην τὴν ἀποσκευὴν· ὁ δὲ Βρῦνος ἐνίκησεν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν τοὺς Ἀγγλοῤῥώσους κατὰ κράτος καὶ ἀνεχώρησεν ὑπὸ συνθήκας.

Μαθὼν δ' ἐν τοσοῦτῳ ὁ Βοναπάρτης ἐν Αἰγύπτῳ τὴν ἐκ τῶν διχονοιῶν κακὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος του, ἀφῆκε τὸν Κλέβερν ἀρχηγὸν τοῦ ἐκεῖ στρατοῦ καὶ ἐπανῆλθεν αὐτὸς εἰς Γαλλίαν. Ἀμα δὲ ἐλθὼν, κατήργησε τὸ Διευθυτήριον καὶ συνέστησεν ὑπατεῖαν τριμελῆ, ἀναδειχθεὶς αὐτὸς πρῶτος ὑπατος ἐπὶ δέκα ἔτη. Διατάξας δὲ τὰ τῆς

Γαλλίας, ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν καὶ διὰ μιᾶς μάχης ἐν Μα-
 ρέγκω ἐγένετο κύριος πάσης τῆς χερσονήσου ταύτης. Τὸ
 1800 ἐκηρύχθη ὕπατος διὰ βίου καὶ τὴν 18 Μαΐου 1804
 ἐξελέχθη αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, τὸ δὲ 1805 ἀνεδείχθη
 βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας καὶ ἐστέφθη ἐν Μεδιολάνοις μὲ τὸ
 ἀρχαῖον σιδηροῦν στέμμα. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ 1806 κατε-
 λύθη ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία, ἐγένετο προστάτης τῆς
 Παραρρήνιου ὁμοσπονδίας. Πολλοὶ Γερμανοὶ ἡγεμόνες
 συγκατατεθέντες νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς ὁμοσπονδίας ταύ-
 της, ἀντημείφθησαν διὰ πλήρους κυριαρχίας ἐπὶ τῶν κρα-
 τῶν των, καὶ ὅσον ἡδύνατο νὰ συμβιβασθῇ τὸ πρᾶγμα
 πρὸς τὴν ἀνωτάτην τοῦ Ναπολέοντος δύναμιν· οὕτως ἡ
 Βαυαρία, ἡ Βυρτεμβέργη καὶ ἡ Σαξωνία ἀνυψώθησαν εἰς
 βασιλεία. Ἐντὸς δὲ ὀλίγων ἐτῶν ὁ Ναπολέων κατέστησε
 τοιαύτην αὐτοκρατορίαν, ὅποιαν ὁ κόσμος δὲν εἶχε σχεδὸν
 ἴδει ἄλλοτε· ἐκυριάρχει σχεδὸν ἐπὶ ὅλων τῶν κρατῶν τῆς
 Εὐρώπης καὶ ἐνεθρόνιζε καὶ ἐξεθρόνιζε τοὺς βασιλεῖς των
 κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἡ Ἀγγλία μόνον ἐτήρησεν ἐντελῆ ἀνε-
 ξάρτησίαν. Τὴν δὲ Γαλλίαν ὠφέλησεν ὁ Ναπολέων πολὺ·
 ἐπανάφερεν εἰς αὐτὴν τὴν ἡσυχίαν, ἔκαμε κώδικα νόμων,
 ἀποκατέστησε τὴν ἀπὸ τῆς ὀχλοκρατίας ἐξουθενωθείσαν
 θρησκείαν, καὶ πρὸ πάντων τόσον ἐγύμνασε τοὺς στρατιώ-
 τας του, ὥστε αἱ καλλίτεραι δυνάμεις δὲν ἡδύνατο νὰ
 ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτοὺς, ὅταν ὀδηγῶντο ὑπὸ τοῦ Ναπο-
 λέοντος. Πολλαὶ δυνάμεις ματαίως ἀντέστησαν εἰς τὴν αὔ-
 ξησιν αὐτοῦ· ἡ Αὐστρία ταχέως κατεβλήθη κατὰ τὸ 1805.
 Ἀφ' οὗ ἡχημαλώτισεν ὁ Ναπολέων τὸν στρατηγὸν Μάρκον
 καὶ 25,000 στρατιώτας, εἰσῆλθεν εἰς Βιέννην, εἴτα δὲ ἐ-
 νίκησε μεγάλην νίκην ἐν Αὐουστερλιτίφ τοὺς Αὐστριακοὺς
 καὶ τοὺς Ρώσους ὁμοῦ καὶ ἐπέβαλεν αὐτοῖς τὴν ἐν Πρε-
 σβούργῃ εἰρήνην (1805)· ἀλλὰ καὶ ὁ ναύαρχος τῶν Ἀγ-
 γλων Νέλσον ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν ἰσπανογαλλικὸν
 στόλον εἰς Τραφαλγάρ, φονευθεὶς συγχρόνως. Τὰ πρωσ-
 σικὰ στρατεύματα κατετροπώθησαν τὸ ἀκόλουθον ἔτος,
 καὶ τὰ ῥωσικὰ πολλάκις ἠττήθησαν κατὰ τὸ 1807, ὥστε

ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τῆς ἐν Τιλλετσάω εἰρήνης, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Πρωσσία ἔχασε τὸ ἥμισυ τοῦ κράτους. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ πορτογαλλικὴ βασιλικὴ οἰκογένεια ἔφυγεν εἰς Βρασιλίαν, καταληφθείσης τῆς Πορτογαλλίας ὑπὸ τῶν Γάλλων· ὁ δὲ θρόνος τῆς Ἰσπανίας ἐδόθη εἰς τὸν Βοναπάρτην ἀδελφὸν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ τῆς Νεαπόλεως εἰς τὸν Ἰωακείμ Μουράτην γαμβρόν του. Δύο ἄλλους ἀδελφοὺς αὐτοῦ, Λουδοβίκον καὶ Ἰερώνυμον, ἔκαμε βασιλεῖς τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς Οὐεστφαλίας, καὶ ἐπέτρεψε ἵνα εἰς τῶν πολεμάρχων του, ὁ Βερναρδότης, κληθῇ ἐπίδοχος διάδοχος τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου τοῦ ΙΓ'. Οὗτος δὲ ὑπῆρξεν ὁ μόνος ὅστις διετήρησε τὴν θέσιν του μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος.

§ 86. Ἡπειρωτικὸν σύστημα τοῦ Ναπολέοντος.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ 1812.

Ἡ Ἀγγλία αἰσθανομένη οἷον διεκυνδύνευσιν κίνδυνον ἕνεκα τῆς μεγίστης τοῦ Ναπολέοντος δυνάμεως, προσεπάθει νὰ ἐγείρῃ τὰς ἡπειρωτικὰς δυνάμεις κατ' αὐτοῦ· οὕτως ἡ Αὐστρία τὸ 1809 ἐκίνησε πάλιν πόλεμον κατὰ τοῦ τρομεροῦ τούτου ἐχθροῦ, ἀλλ' ἡ ἔκβασίς του ἦτο δυστυχὴς καὶ τώρα εἰς αὐτήν· ὅθεν κατὰ τὴν ἐν Βιέννῃ συνθήκην εἰρήνης ἔχασε μέρος τῆς χώρας της· περὶ τὸν αὐτὸν δὲ περίπου χρόνον ἦτε Ὁλλανδία καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κράτη ἐκηρύχθησαν μέρη τῆς Γαλλίας.

Ὁ Ναπολέων εἶχε φθάσει ἤδη εἰς τὸν ὑψιστον βαθμὸν τῆς δόξης του, ἀλλὰ δὲν ἐχάρη ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον τὴν εὖνοιαν τῆς τύχης. Ἡ Ἰσπανία, ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν διὰ πολλῶν ἀνθρώπων καὶ χρημάτων, ἠγωνίσθη ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν βασιλέα Ἰωσήφ, ὅστις τῇ ἐπεβλήθη διὰ τῆς βίας, καὶ ἡ Ῥωσσία, διενεχθεῖσα πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ἤρχισε νὰ ὀπλίζεται κατ' αὐτοῦ. Ἐπὶ σκοπῷ δὲ νὰ ἐξασθενώσῃ τὴν ἀγγλικὴν δύναμιν, προσε-

πάθησεν ὁ Ναπολέων νὰ βλάβῃ τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας διὰ τοῦ καλουμένου ἡπειρωτικοῦ συστήματός του, καθ' ὃ δὲν συνεχωρεῖτο εἰς κανὲν ἀγγλικὸν πλοῖον νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τοὺς ἰδιικούς του ἢ εἰς τοὺς τῶν συμμάχων του λιμένας.

Ἡ Ῥωσσία ὑπέφερε πολὺ ὑπὸ τοῦ συστήματος τούτου, διὸ προσεπάθει νὰ τὸ ὑπεκφύγῃ. Τοῦτο δὲ καὶ πολλὰ ἄλλαι βιαιοπραγαίαι τῶν Γάλλων ἐπῆνεγκον ῥῆξιν μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων.

Κατὰ τὸ θέρος λοιπὸν τοῦ 1812 ὁ Ναπολέων διέβη τὰ μεθόρια καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν μετὰ στρατοῦ ἐξ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου ἐξαιρέτων στρατιωτῶν, ἐνδυναμωθέντων δι' ἐπικουριῶν ἐκ Πρωσσίας, Πωλωνίας Αὐστρίας καὶ τῆς παραρρήνειου ὁμοσπονδίας. Ἐνίκησε τοὺς Ῥώσσους εἰς διαφόρους συμπλοκάς καὶ ἐν διαστήματι ὀλίγων μηνῶν προεχώρησεν εἰς Μόσχαν, καθέδραν ἀρχαίαν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥωσσίας. Ἐνταῦθα ὁμως ἡ τύχη, ἥτις τὸν κατέστησε νικηφόρον τοσάκις, ἤρχισε νὰ μεταβάλληται. Τρομερὰ μὲν πυρκαϊὰ ἀνήφθη εἰς τὴν Μόσχαν, ὃ δὲ χειμὼν ἤρχισε πολὺ πρόωρος καὶ μετὰ μεγάλης δριμύτητος· συγχρόνως δὲ αἱ ῥωσικαὶ δυνάμεις ἡῤ-ξανον. Ὁ τῆς Μόσχας ἐμπρησμὸς, ὑπὸ τῶν μὲν ἀποδιδόμενος εἰς σχέδιον τῶν Ῥώσσιων, ὑπὸ τῶν δὲ εἰς ἀμέλειαν τῶν Γάλλων στρατιωτῶν, ἐστέρησε τὸν Ναπολέοντα τῆς εἰς αὐτὴν κατασκηνώσεώς του· ὅθεν χωρὶς νὰ πολεμήσῃ πλέον τὸν ἐχθρὸν, ἢ νὰ κάμῃ ἄλλην τινὰ διαπραγματεύσειν (διότι οἱ Ῥῶσσοι ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν, καὶ οὐδεὶς παρουσιάσθη νὰ προκαλέσῃ τὸν κατακτητὴν ἢ νὰ συμβιβασθῇ πρὸς αὐτόν,) ὁ Ναπολέων ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ. Τότε ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος καὶ ὁ ἐχθρὸς πάντοτε ἑτοιμὸς νὰ τῷ διαφιλονικῇ ἕκαστον αὐτοῦ βῆμα, ἢ νὰ προσβάλλῃ τὴν ὀπισθοφυλακὴν κατέστρεψαν σχεδὸν ὁλόκληρον τὸν μέγαν αὐτοῦ στρατόν.

Ἡ Ῥωσσία, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία ἤδη συνέστησαν συμμαχίαν, εἰς ἣν ἔλαβε μέρος ἡ Σουηδία καὶ τινες Γερμανοὶ ἡγεμόνες. Τὴν 10 Ὀκτωβρίου οἱ σύμμαχοι ἐνί-

κησαν μεγάλην νίκην ἐν Λειψία καὶ τὴν 31 τοῦ Μαρτίου 1814 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκος Οὐίλλιελμος ὁ Γ' εἰσῆλθον θριαμβευτικῶς εἰς Παρισίους. Τὴν 3 δὲ τοῦ Ἀπριλίου ὁ Ναπολέων ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τοῦ θρόνου καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν νῆσον Ἑλβαν νὰ μένῃ τοῦ λοιποῦ. Λουδοβίκος δὲ ΙΗ' ἐκλήθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας, καὶ δυνάμει τῶν ὄρων τῆς ἐν Παρισίοις συμφωνηθείσης γενικῆς εἰρήνης ἡ Γαλλία περιορίζετο εἰς τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς ὅρια. Πλείστοι τότε τῶν ἡγεμόνων καὶ ὑπουργῶν συνῆλθον εἰς Βιένναν, ἵνα κανονίσωσι τὰς εὐρωπαϊκὰς σχέσεις, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Μαρτίου 1815 ὁ Ναπολέων μαθὼν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ τὸν περιορίσωσιν εἰς ἄλλο μακρὰν τῆς Εὐρώπης μέρος, ἀνεχώρησεν ἀπὸ Ἑλβας, ἀπεβιβάσθη εἰς Γαλλίαν καὶ ὑποδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τοῦ στρατοῦ κατέστη πάλιν τρομερός. Λουδοβίκος ὁ ΙΗ' ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Παρισίων καὶ ὁ Ναπολέων εὐθὺς εἰσῆλθεν εἰς αὐτούς. Τότε δὲ ἡ Αὐστρία, ἡ Ῥωσσία, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ἀγγλία ἀνενέωσαν τὴν συμμαχίαν των καὶ τὰ πολυάριθμα αὐτῶν στρατεύματα διέβησαν τὸν Ῥῆνον. Τὴν 18 τοῦ Ἰουν. 1815 ὁ Ναπολέων ἠττήθη ἐντελῶς εἰς τὰς ἐν Βελγίῳ πεδιάδας τοῦ Οὐατερλώ ὑπὸ τῶν δυνάμεων Ἀγγλίας καὶ Πρωσσίας, στρατηγούντων τοῦ Ἀγγλου δουκὸς Οὐελλινγκτῶνος καὶ τοῦ Πρώσσου Βλυχέρου, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν νικητῶν καὶ νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου, κηρύξας τὸν υἱὸν του Ναπολέοντα Γ' αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ φύγῃ εἰς Ἀμερικὴν, ὡς ἐσκόπει, παρεδόθη εἰς ἀγγλικὸν πολεμικὸν πλοῖον καὶ ἐστάλη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ὡς αἰχμάλωτος διὰ βίου εἰς τὴν νῆσον ἀγίαν Ἑλένην, ὅπου ἀπέθανεν τὴν 5 Μαΐου 1821.

Ἄλλη γενικὴ εἰρήνη συνωμολογήθη ἐν Παρισίοις κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1815 καὶ πλείστοι τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης ἔγειναν μέτοχοι τῆς κληθείσης ἱερᾶς συμμαχίας,

μὲ σκοπὸν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἰσορροπίαν τῆς Εὐρώπης. Ἡ Γαλλία ἐκτὸς τῶν νεωστὶ κατακτηθεισῶν ὑπ' αὐτῆς χωρῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἀποδώσῃ ὅλα τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα ἀφῆρεσε παρ' ἄλλων ἐθνῶν, καὶ εἶχεν ἐναποτεθειμένα εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου νὰ πληρώσῃ πρῶτον 100 ἑκατομ. φράγκων εἰς τοὺς συμμάχους, ὕστερον δὲ ἄλλα 700 ἑκατομ. διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου καὶ 370,000,000 εἰς ἰδιωτικὰς ἀπαιτήσεις, νὰ ἔχῃ δὲ καὶ ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς ἐπὶ τρία ἔτη 150,000 ξένων στρατιωτῶν ἰδίαις αὐτῆς δαπάναις. Ἀποκατέστη δὲ πάλιν ὑπὸ τῶν νικητῶν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ὁ Λουδοβίκος ΙΗ'.

Τοιοιουτρόπως ἡ Γαλλία μετὰ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν νίκας μόλις ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Εὐρώπης θέσιν της τὴν ἰσχυρὰν ἐνότητά της καὶ τὸ ἐθνικὸν της πνεῦμα.

§ 87. Νεώτερα γεγονότα.

Τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ 1820 καὶ μέχρι τοῦδε εἰσὶ τὰ ἐξῆς·

— Εὐτυχῆς διαπεραίωσις τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Ἡ ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος δι' εἰρηναίας τοῦ ἔθνους ἐπαναστάσεως ἀπέλασις τοῦ πρώην βασιλέως αὐτῆς Ὁθωνος καὶ ὑπὸ τῆς Β' ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων εὐτυχῆς ἀναγόρευσις εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος τοῦ πρίγκιπος τῆς Δανίας Γεωργίου ὑπὸ τὸ ὄνομα «Γεώργιος ὁ Α' Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων.» Ἡ συγχρόνως γενομένη ποθητὴ καὶ εὐτυχῆς ἔνωσις τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς αὐτονόμου Ἑλλάδος, τυπικῶς καὶ πραγματικῶς συνετελεσθεῖσα τῇ 21 Μαΐου 1864. Ὁ γάμος τῆς Α. Μ. μετὰ ὁμοδόξου ἡμῖν ἡγεμονίδος τῆς βασιλίσσης Ὁλγας, καὶ ὁ ἐκ τοῦ γάμου τούτου πρῶτος γόνος, ἡ Α. Υ. ὁ βασιλόπαις Κωνσταντῖνος, γεννηθεὶς τῇ 21 Ἰουλίου 1868 καὶ βαπτισθεὶς τῇ 22 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

— Ἡ κατὰ τὸ 1830 ἐπανάστασις ἐν Γαλλίᾳ, καθ' ἣν ἀπεβλήθη τοῦ θρόνου Κάρολος ὁ Ι' καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Αὐρηλίας Λουδοβίκος Φίλιππος.

— Ἡ ἄλλη τῆς Γαλλίας ἐπανάστασις τὸ 1848 καθ' ἣν τοῦ Φιλίππου γενομένου ἐκπτώτου τοῦ θρόνου, συνεστάθη δημοκρατία, τὴν ὁποίαν διεδέχθη τοῦ 1852 ἡ αὐτοκρατορία ἐκλεχθέντος αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων τοῦ Ναπολέοντος Γ'.

— Ὁ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν συμμαχησασῶν μετ' αὐτῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Σαρδηνίας πόλεμος πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, λήξας διὰ τῆς ἐν Παρισίοις συνθήκης τοῦ 1855 καθ' ἣν ἡ Ῥωσσία ἀπέβαλε μέρος τοῦ κράτους της.

— Ὁ μεταξὺ τῶν Σάρδων καὶ Πεδεμοντιῶν βοθηθέντων ὑπὸ τῆς Γαλλίας πόλεμος πρὸς τὴν Αὐστροίαν, οὗ συνέπεια ἦτο ἡ αὔξησις τοῦ κράτους τῆς Σαρδηνίας καὶ ἡ κατόπιν δι' ἐπαναστάσεων τῶν δουκάτων τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως ἑνώσις αὐτῶν μετὰ τὸ στέμμα τῆς Σαρδηνίας. Ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης συνεκροτήθη τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας ὑπὸ βασιλέα τὸν Βίκτορα Ἐμμανουήλ.

— Ὁ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς βορείου Ἀμερικῆς δεινότερος ἐμφύλιος πόλεμος τελειώσας διὰ τῆς καθυποτάξεως τῶν Νοτίων πολιτειῶν ὑπὸ τῶν Βορείων καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν μαύρων δούλων (ἀνδραπόδων.)

— Ὁ πόλεμος τῆς Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας, κατὰ συνέπειαν τοῦ ὁποίου ἠὔξησεν ἡ ἑκτασις τοῦ βασιλείου τῆς Πρωσσίας, συμπεριληφθεῖσῶν εἰς αὐτὸ χωρῶν αὐτονόμων πρὸ τοῦ πολέμου καὶ μερῶν τινῶν ἄλλων βασιλείων· παρεχωρήθησιν δὲ ἡ Βενετία, τὸ Μιλάνον καὶ ἄλλοι τόποι εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας.

— Ὁ πόλεμος τῆς Γερμανίας καὶ Γαλλίας, (1870—1871), καθ' ὃν οἱ Γάλλοι ἠττήθησαν ἀναγκασθέντες νὰ παραχωρήσωσι τῇ Γερμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ δύο δυτικὰς ἐπαρχίας, τὴν Ἀσλατίαν καὶ Λωρραίναν, καὶ νὰ πληρώσωσι μέγα χρηματικὸν ποσόν.— Κατάλυσις τῆς αὐτοκρατορίας ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀνακήρυξις τῆς δημοκρατίας.

— Ὁ κατὰ τὸ 1878 πόλεμος τῆς Ῥωσσίας καὶ Ῥουμουνίας κατὰ τῆς Τουρκίας, οὐ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ῥουμουνίας, τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου· ἔτι δὲ ἡ σύστασις τῆς ἡγεμονίας τῆς Βουλγαρίας καὶ ἡ παραχώρησις εἰς τὴν Ἑλλάδα μέρους τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΑΤΑ ΜΕΡΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΙ ΕΘΝΩΝ ΤΙΝΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

§ 88. Σουηδία.

Ἡ ἱστορία τῆς χώρας ταύτης εἶναι ὅπως οὖν σαφὲς ἀπὸ τοῦ IB'. αἰῶνος μ. Χ. Τότε Ἐρρίκος ὁ λεγόμενος ἅγιος (1155), διέδωκεν ἐκεῖ τὸν χριστιανισμόν.

Τὸν ΙΔ'. αἰῶνα Μαργαρίτα, θυγάτηρ τοῦ Οὐαλδεμάρου βασιλέως τῆς Δανίας, λεγομένη Σεμίραμις τοῦ Βορρᾶ, ἤνωσεν ὑφ' ἑν σκήπτρον τὴν Νορβηγίαν, τὴν Δανίαν καὶ τὴν Σουηδίαν τὸ 1388. Ἡ ἔνωσις αὕτη διήρκεσε μέχρι τοῦ 1448.

Ἡ Σουηδία τὸ 1520 ἐπιέζετο ὑπὸ τοῦ ἐκ Δανίας Χριστιανοῦ Δ'. ἀλλ' ὁ Γουσταῦος Βάσας, μόνος ἀπόγονος τῶν βασιλέων τῆς Σουηδίας, ἀφ' οὗ διετέλεσε πολλὰ ἔτη φυγᾶς, κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Χριστιανὸν τὸ 1523. Ἐκτοτε δὲ μέχρι τοῦδε τρεῖς οἴκοι ἡγεμόνευσαν εἰς τὴν Σουηδίαν· Α'. ὁ τοῦ Βάσα (1523—1654)· Β'. ὁ τῶν Δύο Γεφυρῶν (1654—1751)· Γ'. ὁ τοῦ Ὀλσταίνου Εὐτίνου (1751—1818). Πρῶτος βασιλεὺς ἔγεινεν αὐτὸς ὁ Βάσας, ὁ ἀληθὴς θεμελιωτὴς τῆς Σουηδίας, εἰς ἣν εἰσήγαγε καὶ τὸν λουθηρανισμόν (1537). Περίφημος ἔγεινε μετὰ ταῦτα ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος, ἐπικληθεὶς μέγας (1611), ὁ ὁποῖος ἐνεποίησε τρόμον εἰς τὴν Αὐστρίαν κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον (§ 78) καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ τῆς Λυκένης (1632).

Ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Δύο Γεφυρῶν πρῶτος ἐβασίλευσεν ὁ

Κάρολος Ι'. (1654). Ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἦτο σειρά κα-
τορθωμάτων πολεμικῶν, ἐμποησάντων τρόμον εἰς τὸν
Βορρᾶν. Ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου Κάρολος ὁ IB'. ἐπικλη-
θεὶς διὰ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ Ἀλέξανδρος τοῦ Βορρᾶ
(1697), ἐνίκησεν ἐν Νάρβχ καὶ ἐν Ρίγα (1700) τοὺς
Ρώσους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς Πολωνοὺς καὶ τοὺς Δανούς.
Νικηθεὶς δὲ εἰς Πουλταύαν (1709) ὑπὸ Πέτρου τοῦ μεγά-
λου, αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας, ἀπεχώρησεν εἰς Βενδέ-
ρην τῆς Βασσαραβίας· ἐφονεύθη δὲ ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς
Φρειδερχάλης τὸ 1718 ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα ἕξ ἐτῶν.

Ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ὀλσταίνου Εὐτίνου ἔγεινε πρῶτος βα-
σιλεὺς ὁ Ἀδόλφος Φρειδερίκος (1751). Ἐκ τοῦ οἴκου τού-
του ἀναφέρονται Γουσταῦος Γ'. ἡγεμὼν ἀγαπητὸς καὶ μέ-
γας βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἀπέδωκεν εἰς μὲν τὸν θρόνον τοῦ
ἰσχύ, εἰς δὲ τοὺς Σουηδοὺς ἡσυχίαν καὶ πολιτικὴν δύναμιν·
ἔδολοφονήθη δὲ εἰς τινα χορὸν προσωπιδοφόρων τὸ 1782.

Ὁ τὸ 1809 βασιλεύσας Κάρολος ΙΓ'. μὴ ἔχων ἄμεσον
κληρονόμον, υἱοθέτησε κατὰ πρῶτον τὸν πρίγκηπα Χρι-
στιανὸν τοῦ Ὀλσταίνου Αὐγουστεμβούργου· ἀλλὰ τούτου
ἀποθανόντος αἰφνιδίως τὴν 21 Αὐγούστου 1810, ἡ δίκαια
τοῦ Ὀρέβου ἐξελέξατο τὸν στρατάρχην τοῦ Ναπολέοντος
Βερναδόττην, πρίγκηπα τοῦ Μόντε Κόρβου, Γάλλον, τὸν
ὁποῖον υἱοθέτησεν ὁ βασιλεὺς ὀνομάσας αὐτὸν Κάρολον
Ἰωάννην, καὶ οὗτος ἀνέβη τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον
Καρόλου ΙΓ'. Ἀπέθανε δὲ τὸ 1844. Ὁ υἱὸς τοῦ Ὁσκάρ
Α'. διεδέχθη αὐτόν.

§ 89. Πρωσσία.

Ἡ Πρωσσία, οἰκισθεῖσα τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν Γυθόνων
καὶ τῶν Βανδήλων κτλ. ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἐκ τινος ἀ-
ποικίας Σκυθῶν, καλουμένων Βορούσων ἢ Προύσων, οἱ
ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν
Γότθων εἰς ἄγνωστον ἐποχὴν.

Ὁ Κορράδος δούξ τῆς Μοραβίας καὶ ἡγεμὼν Πολω-
νός, μὴ δυνάμενος νὰ προφυλάττηται ἀπὸ τὰς λεηλασίας

των, προσεχώρησεν εἰς βοήθειαν τοὺς τευτονικοὺς ἱππότας (1230), τῶν ὁποίων ἡ πρώτη σύστασις ἔγεινεν ἐν Παλαιστίνῃ (1128) μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (1099). Ὁ δούξ τῆς Μοραβίας, τότε ἐπίτροπος τοῦ νέου Βολεσλάου βασιλέως τῆς Πολωνίας, παρεχώρησεν εἰς τοὺς ἱππότας τούτους ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους νὰ καθέξωσι τὴν Κούλμην· ὑπεχρεώθησαν δὲ νὰ κατακτήσωσι τὴν Πρωσσίαν, ὅπερ τῷ ὄντι κατώρθωσαν, μετὰ δεινὸν 53 ἔτη διαρκέσαντα πόλεμον.

Ἀλλ' ὑστερότερον καὶ αὐτοὶ οἱ ἱππῶται προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν πλησίων ἡγεμόνων, οἱ ὅποιοι ἠγωνίζοντο νὰ οἰκιοποιηθῶσι μέρος τῶν κατακτήσεων των. Πολλαὶ δὲ πόλεις ἐπανεστήσαν καὶ ἐδέχθησαν τὴν προστασίαν τῶν Πολωνῶν. Ὁ φονικός οὗτος πόλεμος ἐπεραιώθη διὰ τῆς ἐν Θόρνῳ συνθήκης (1466), ἣτις ἐξησφάλισε τὴν δυτικὴν ἢ τὴν βασιλικὴν Πρωσσίαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας, καὶ τὴν Πρωσσίαν τὴν ἀνατολικὴν εἰς τοὺς τευτονικοὺς ἱππότας, ἵνα ἔχωσι ταύτην ὡς τιμᾶριον τοῦ στέμματος τῆς Πολωνίας.

Ὁ Οὐίλλιέλμος υἱὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ τευτονικοῦ τάγματος Ἀλβέρτου, ὠφεληθεὶς ἐκ τῶν ἐν τῷ βασιλείῳ τούτῳ ταραχῶν, ἐπέτυχεν τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ μέρους τούτου καὶ ἀνεγνωρίσθη δούξ καὶ κυριάρχης ἀνεξάρτητος (1656).

Ὁ υἱὸς τοῦ Οὐίλλιέλμου Φρειδερίκος ἐξέτεινε τὰ σχέδια του καὶ κατώρθωσεν ἰδίᾳ δυνάμει νὰ στεφθῇ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας (1701). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Οὐίλλιέλμος Α' διεδέχθη αὐτὸν τὸ 1713.

Ὁ υἱὸς δὲ τούτου Φρειδερίκος Β'. 28 ἐτῶν ἀνέβη τὸν θρόνον τὸ 1740· ἦτο δὲ ἐξοχος πολιτικὸς κυβερνήτης καὶ καλὸς στρατιωτικὸς. Διὰ τῶν νικῶν του ταχέως ἐκυρίευσεν τὴν ἄνω Σιλεσίαν, τὴν Μοραβίαν καὶ μέρος τῆς Βοημίας.

Τὸ 1744 ἡ Πρωσσία ἠϋξήθη πάλιν διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Ἑσφοίξης, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος ταύτης. Ἡ Αὐστρία, ταπεινωθεῖσα, ἄφησεν ἡσυχον αὐτὴν ὀλίγα ἔτη μόνον. Διὰ τῶν ὑποβολῶν δὲ αὐτῆς νέα συμμαχία, συγκειμένη ἐκ τῶν ἰσχυροτάτων μοναρχῶν τῆς

Εὐρώπης, συνεκροτήθη κατὰ τοῦ Φρειδερίκου Β'. Ἡ συμμαχία αὕτη περιελάμβανε τὴν Γαλλίαν, τὴν Αὐστροίαν, τὴν Σαξωνίαν, τὴν Σουηδίαν καὶ τὴν Ῥωσσίαν.

Τότε ἤρχισεν ὁ ἑπταετής πόλεμος (ἀπὸ τοῦ 1756 μέχρι τοῦ 1763), καθ' ὃν ὁ Φρειδερίκος ἀνέδειξε μεγίστας προόδους εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην. Τὸ ἐπιὸν ἔτος (1757) ἐξηκολούθησεν ὁ πόλεμος οὗτος μετὰ μεγάλης δραστηριότητος· ὁ Φρειδερίκος τότε εἶχεν ἐναντίον του ὄχι μόνον τὴν Αὐστροίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥωσσίαν, τὴν Σουηδίαν, τὴν Σαξωνίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ μέγα μέρος τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπειδὴ ἡ δίαίτα ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ πόλεμον ἑξοντώσεως, καθὼ ταραξίου τῆς δημοσίας εἰρήνης ἔνεκεν εἰσβολῆς, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει εἰς Σαξωνίαν· βοήθον δὲ εἶχε τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἄλλους τινὰς διαμαρτυρομένους ἡγεμόνας. Μετὰ δεινούς ἀγῶνας ἐξεδιώχθη πρὸς καιρὸν ἐκ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τοῦ βασιλείου του, ἀλλ' αἰφνιδίως ἀνέλαβε καταστρέψας εἰς Πρωσσίαν, ἐπαρχίαν τῆς Σαξωνίας παρὰ τὸ Μερσεβοῦργον, τὸν γαλλικὸν στρατὸν καὶ τὸν αὐστριακόν, διοικουμένους ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Δεσοσβίζου (1757). Τὸ 1763 συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ ὀλίγον μετὰ ταῦτα μετὰ τῆς Αὐστροίας καὶ τῆς Σαξωνίας.

Τὸ 1772 ἀπέκτησε κατὰ τὸν πρῶτον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας τὴν Πομερανίαν, τὴν Κούλμην, τὸ Μαριεμ-βοῦργον, τὴν Ἐλβίγγην, τὴν Ποσνανίαν καὶ ἄλλους τόπους.

Τὸ τελευταῖον σπουδαῖον συμβεβηκὸς τῆς βασιλείας τοῦ Φρειδερίκου ἦτο ἡ συγκρότησις τῆς Γερμανικῆς ὁμοσπονδίας πρὸς διατήρησιν τῆς γερμανικῆς ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τοῦ αὐστριακοῦ οἴκου.

Ὁ ἥρωας οὗτος ἀπέθανε τὴν 17 Αὐγούστου 1786, ἐν ἡλικίᾳ 75 ἐτῶν, βασιλεύσας 47 ἔτη, ἐπαξίως δὲ ὠνομάσθη μέγας. Ἐπεμελεῖτο τῶν γραμμάτων, κατέλιπε πολλὰς συγγραφάς, καὶ συνέταξε κώδικα φέροντα τὸ ὄνομά του. Ἦτο ἀπλοῦς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, καὶ εἶχε διαθέσει τὸν χρόνον του ἐν τάξει ὅλως στρατιωτικῇ.

Ὁ Φρειδερίκος Οὐίλλιέλμος Β' ἀνεψιὸς τοῦ Φρειδερίκου Β' διεδέχθη αὐτὸν (1780). ἀπέκτησε δὲ τὸ 1791 τὰς ἡγεμονίας τῆς Ἀνσπάχης καὶ τῆς Βεϋράτης δι' ἐκουσίου παραχωρήσεως τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος τοῦ Χριστιανοῦ Φρειδερίκου. Ἀπέθανε δὲ τὸ 1797.

Ὁ Φρειδερίκος Οὐίλλιέλμος Γ' διεδέχθη τὸν πατέρα του (1797-1840). Κηρύξας πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας ἠναγκάσθη μετὰ τὴν μάχην τῆς Ίένης (1806) νὰ συνολογήσῃ ἐν Τίλτσχ συνθήκην (1806), διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρει μέρος τῶν κρατῶν του. Τὰ μετὰ ταῦτα ἐν § 69.

§ 90. Ἑνετοί.

Ἡ Ἑνετία ἐθεμελιώθη κατὰ τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ἑνέτων, κατοίκων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἑνετίας, ἥς αἱ κυριώτεραι πόλεις ἦσαν ἡ Ἀκυλία καὶ τὸ Παταούιον (Πάδοβα). Ἀμα τῇ ἀρίζει τοῦ Ἀττίλα βασιλέως τῶν Οὐννων εἰς Ἰταλίαν (452 μ. Χ.) κατέφυγον εἰς τὰ παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Πάδου νησιδία, ὅπου ὠκοδόμησαν καλύβας τινὰς καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου ηὔξησαν.

Ἐκάστη νῆσος κατ' ἀρχὰς διεκείτο ὑπὸ ἰδίου δημάρχου· μετὰ ταῦτα δὲ συνηνώθησαν πᾶσαι ὑπὸ ἑνα μόνον ἀρχηγὸν καλούμενον Δόγην (Δοῦκα. Πρῶτος δὲ τοιοῦτος ἔγεινεν ὁ Παῦλος Ἀνάφεστος (67).

Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἦτο ἰσόβιος καὶ ἐξήρτητο ἐκ τῶν ψήφων τῆς κοινότητος. Ὁ Δόγης ἦτο αὐτόκλημα μονάρχης, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἡ ἰσχὺς τούτου περιορίζετο καὶ ἡ κυβέρνησις τῆς Ἑνετίας κατέστη δημοκρατικὴ.

Ἡ Ἑνετία ἐπλούτησεν ἐν βραχεῖ χρόνῳ διὰ τοῦ ἐμπορίου· ἀπέκτησε δύναμιν καὶ ὑπεροχὴν, αἱ ὁποῖαι διήγειραν τὴν ζυλοτυπίαν τῶν γειτόνων αὐτῆς καὶ ὑπεκίνησαν κατ' αὐτῆς πολέμους.

Αἱ σταυροφορίαι ηὔξησαν τὴν δημοκρατίαν ταύτην, καὶ κατὰ τὴν τετάρτην μάλιστα σταυροφορίαν (1204), διαμελισθείσης τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ἔγινε κυρία πολλῶν λιμένων τῆς Ἀλβανίας, τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος

καὶ τῆς Πελοποννήσου· ἐξουσίασε δὲ καὶ τὰς νήσους Κέρκυραν, Κεφαλληνίαν Κρήτην κτλ.

Ἀλλὰ κατὰ τὸν 13 αἰῶνα (1298), ἡ ἐγκατάστασις κληρονομικῆς ἀριστοκρατίας, ἐπήνεγκε μεγάλας ταραχάς.

Οἱ Γάλλοι κυριεύσαντες αὐτὴν τὸ 1797, ἠνάγκασαν τὸν τελευταῖον Δόγην Λουδοβίκον Μαρίνον νὰ φύγῃ. Διὰ δὲ τῆς συνθήκης τοῦ Κάμπου Φορμίου παρεχωρήθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας. Διὰ τῆς συνθήκης δὲ τοῦ Πρεσβούργου ἀπεδόθη εἰς τὸν Βοναπάρτην, ὁ ὅποιος παρεχώρησεν αὐτὴν εἰς τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον Βοχαρναί· ἀλλὰ τὸ 1814 ἔλαβεν αὐτὴν πάλιν ἡ Αὐστρία, ἥτις παρεχώρησεν αὐτὴν ἐσχάτως εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων Ναπολέοντα Γ' καὶ οὗτος τὴν ἔδωκεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας. Ἴδε καὶ § 87.

§ 91. Γενουήνσιοι.

Ἡ Γένουα τὸν δέκατον αἰῶνα ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, οἱ ὅποιοι, κατασφάζαντες πάντας τοὺς ἄνδρας, μετεκόμισαν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα εἰς τὴν Ἀφρικὴν.

Ἀποκατασταθείσης δὲ πάλιν αὐτῆς οἱ κάτοικοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἐμπορίαν καὶ ἐπλούτησαν· γενόμενοι δὲ ἰσχυροὶ ἀναλόγως τοῦ πλοῦτου αὐτῶν συνέστησαν δημοκρατίαν, ἡ ὁποία ἐν βραχεὶ χρόνῳ ἠδυνήθη νὰ συνδράμῃ τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας κατὰ τὰς σταυροφορίας. Ἀπὸ τοῦ 1338 διωκεῖτο ὑπὸ Δογῶν, τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ὠνομάζετο Βοκκάγκρας.

Ἡ ζηλοτυπία καὶ ἡ φιλοδοξία τῶν πολιτῶν διήγειρεν ἐν αὐτῇ μετὰ ταῦτα μεγάλας ταραχάς, εἰς τὰς ὁποίας συμμετέσχον ξένοι ἡγεμόνες ἀλληλοδιαδόχως προσκαλούμενοι ὑπὸ τῶν διαφορῶν κομμάτων, τὰ ὁποία διήρουν τὴν δημοκρατίαν. Τέλος δὲ ὁ Ἀνδρέας Δόριος (1523) ἐπέτυχε διὰ τῆς ἐπιτηδειότητός του νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ὁμόνοαν, καὶ νὰ συστήσῃ τὴν ἀριστοκρατίαν. Καὶ ἠδύνατο μὲν οὗτος νὰ καταλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν, ἀλλ' ἠρκέσθη νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

Ἐν τῇ ἀκμῇ δὲ ταύτῃ ἡ Γένουα κατεῖχε πολλὰς νήσους ἐν τῷ ἀρχιπελάγει καὶ πολλὰς πόλεις παρακτίους τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Κατεῖχε καὶ τὴν Περαιάν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' ἡ αὐξήσις τῆς τουρκικῆς δυνάμεως ἐξησθένωσε μεγάλως τὸ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐμπόριον αὐτῆς, διετήρησεν ὁμως τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς καὶ τὴν κυβέρνησιν μέχρι τοῦ 1746, ὅτε ὑπετάχθη εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς. Κατῴρθωσε δὲ νὰ ἀπαλλαγῇ αὐτῶν διὰ τῆς βοηθείας τῆς Γαλλίας εἰς τὴν ὁποίαν ἐπώλησε τὴν Κορσικὴν τὸ 1768. Ἐκτοτε ἔπαυσε νὰ ᾔναι κράτος ἐν Εὐρώπῃ. Ἀνεγερθεῖσα δὲ τὸ 1796, ὑπὸ ὄνομα δημοκρατία Λιγουριανῇ καὶ συνενωθεῖσα ἔπειτα μετὰ τοῦ γαλλικοῦ κράτους, παρεχωρήθη τὸ 1814 εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας.

§ 92. Ἑλβετοί.

Ἡ Ἑλβετία ὑπέκειτο εἰς τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Μέρος δὲ τῆς χώρας ταύτης κατεῖχεν ἰδίως ὁ αὐστριακὸς οἶκος, οἷον τὸ Φριβοῦργον, τὴν Λυκέρνην, τὴν Ζύγην καὶ τὴν Γλάριν. Ἡ τυραννία τῶν διοικητῶν διηρέθιζε τὰ πνεύματα. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος μάλιστα Ἀλβέρτου ἡ καταπίεσις τοῦ διοικητοῦ Γεσλέρου ἐπήνεγκεν ἐπανάστασιν. Αἱ ἐπαρχίαι τῆς Σχουϊτζίας, τῆς Οὔρης καὶ τῆς Ούντερουάλλης πρῶται ἐξηγέρθησαν. Τὸ 1308 ἡ Ἑλβετία ἔγινεν ἐλευθέρα καὶ μετὰ τῶν ἐλευθερωτῶν αὐτῆς διαπρέπει ὁ Οὐίλλιέλμος Τέλλος, φονεύσας τὸν εἰρημένον διοικητὴν Γέσλερον. Στρατὸς φοβερὸς Γερμανῶν, στρατηγούμενος ὑπὸ τοῦ δουκὸς Λεοπόλδου, ἐνίκηθη εἰς τὸ στενὸν τοῦ Μοργαρτένου. Ἀπὸ τοῦ 1475 μέχρι 1476 οἱ Ἑλβετοὶ προσέβαλον καιρίως τὴν δύναμιν Καρόλου τοῦ τολμηροῦ, δουκὸς τῆς Βουργονίας καὶ ἑταύχον εὐρωπαϊκῆς ὑπολήψεως· ἀπεδέχθησαν δὲ τὴν τῶν διαμαρτυρουμένων θρησκείαν, διδαχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐκ Ζυρίχης Ζουίγγλιου (1519). Ἡ ἀνεξαρτησία των ἀνεγνωρίσθη ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς Οὔεσφαλίας τὸ 1648.

Ὁ Ὀμοσπονδία τῶν Ἑλβετῶν ηὔξήθη ἀλληλοδιαδόχως. Εἶχε κατὰ πρῶτον δεκατρεῖς ἐπαρχίας, εἶτα ὁ Ναπολέων τὸ 1802 προσέθηκεν ἕξ, καὶ τὸ 1814 αἱ κατὰ τῆς Γαλλίας σύμμαχοι δυνάμεις ἥνωσαν μὲ αὐτὴν καὶ τὰς ἐπαρχίας Γενεύην, Νευσατέλην καὶ Βαλαίσην.

§ 93. Δανία.

Τὸ πάλαι ἡ Δανία διηρεῖτο εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας· ἐκάστη μικρὰ νῆσος εἶχε τὸν βασιλέα της, ἡ δὲ χερσονήσος Ἰουτλάνδη, ὑπὸ τῶν παλαιῶν Κιμβρική χερσονήσος λεγομένη, εἶχε πολλοὺς ἡγεμόνας. Ἡ Σεηλάνδη ἦτο ἡ καθέδρα τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν μικρῶν τούτων ἡγεμόνων. Οἱ Δανοὶ ἐπέπεσον πολλὰκις κατὰ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Γαλλίας· ὑπέταξαν μέρος τῆς Ἀγγλίας καὶ συνέστησαν ἐν ταύτῃ μικρὰ βασιλεία· τὴν δὲ Γαλλίαν ἐκπορθήσαντες ἐλεηλάτησαν μόνον. Τὸν ἔννατον αἰῶνα εἰσῆλθῃ ὁ χριστιανισμὸς εἰς Δανίαν (826)· μικρὸν δὲ πρότερον ὁ βασιλεὺς Γόρμων κατέλαβε τὴν βασιλείαν καὶ ἐβασίλευσε μεγάλου μέρους ἐκ τοῦ ἀποτελοῦντος ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνῳ τὴν Δανίαν. Ἡ Σκανία ἦτο μία ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν της, ἀλλὰ τὸ Σλεσθίκον, κυριευθὲν ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Γερμανίας, συνέστη εἰς δουκάτον. Ὁ δὲ Σουένων ἑγγονος τοῦ Γόρμονος (§ 71), κατέκτησε τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ὁ τούτου υἱὸς Κανούτος (1014), προσέθηκε καὶ τὴν κτῆσιν τῆς Νορβηγίας, ὥστε τὰ τρία ταῦτα σκῆπτρα συνηνώθησαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἡγεμόνος τούτου. Τὸν 11^{ον} αἰῶνα (1042) ἡ Ἀγγλία ἀπέκτησε βασιλεῖς ἰδίους καὶ μετὰ πέντε ἔτη ἡ Νορβηγία ἀπεχωρίσθη τῆς Δανίας, σπαρασσομένης ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων. Οὐάδελμάρος ὁ Α' (1157) ἀνύψωσε πῶς τὴν δύναμιν τῆς Δανίας. Ἡ θυγάτηρ δὲ Οὐάδελμάρου τοῦ Γ' Μαργαρίτα, ὑπανδρευθεῖσα Ἀκουίνον τὸν Η' βασιλέα τῆς Νορβηγίας ἐγεινεν ἀντιβασίλισσα τῶν δύο βασιλείων, ἀνηλίκου ὄντος τοῦ υἱοῦ της Ὀλάου· κατακτῆσασα δὲ τὴν Σουηδίαν, ἠθέλησε νὰ στερεώσῃ τὴν ἑνωσιν τῶν τριῶν βασιλείων τοῦ

βορρᾶ διὰ τῆς περιφήμου συνθήκης τοῦ Κάλμαρ (1397).

Ἡ ἔνωσις αὕτη διήρκεσε μόλις ἡμισυν αἰῶνα.

Κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα (1448) ἡ Σουηδία ἀπέσπασθη καθ' ὁλοκληρίαν τῆς Δανίας· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ ἡ δυναστεία τῶν βασιλέων Σκιογδούγγων ἐξέλιπε καὶ οἱ Δανοὶ ἀνηγόρευσαν βασιλέα Χριστιανὸν Α'. ἐκ τοῦ γένους τῶν κομήτων τοῦ Ὀλδεμβούργου. Ὁ Χριστιανὸς ἔγινε βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ τῆς Νορβηγίας καὶ δούξ τοῦ Σλεσβίκου καὶ τοῦ Ὀλσταίνου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δουκάτον μετεβιβάσθη εἰς ἕτερον κλάδον τοῦ οἴκου, ὁ ὁποῖος διετήρησεν αὐτὸ μέχρι τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, ὁπότε ἐξουσιάσθη πάλιν ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Δανίας διὰ τῆς παραχωρήσεως τοῦ δουκάτου τοῦ Ὀλδεμβούργου.

Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις εἰσῆχθη τὸν 16^{ον} αἰῶνα εἰς τὴν Δανίαν ἄνευ πολλῆς δυσκολίας.

§ 94. Ἡνωμ. Πολιτεῖαι τῆς Βορ. Ἀμερικῆς.

Αἱ Πολιτεῖαι αὗται ἦσαν ὡς ἀποικίαι τῆς Ἀγγλίας, ὑποτεταγμέναι εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ κάτοικοί των ἐθεωροῦντο, ὡς καὶ οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ οἰκοῦντες Ἀγγλοὶ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀγγλία ὕστερον ἔθεσε περιορισμούς τινας εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἐπ' ἄλλοις διέταξε νὰ μεταχειρίζονται χαρτόσημον ἐξ Ἀγγλίας, στελλόμενον, διετέθησαν οὗτοι δυσμενῶς πρὸς τὴν μητρόπολιν των καὶ δὲν ἐμπορεύοντο μετ' αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τέλους ἡ Ἀγγλία ἐδοκίμασε διὰ τῆς βίας νὰ περιμαζεύσῃ τοὺς ἀποίκους τῆς, οὗτοι ἐπανεστάτησαν βαθμυδὸν ἀπὸ τοῦ 1773 κατ' αὐτῆς καὶ τὸ 1776 ἐκήρυξαν ἐπισήμως αἱ πολιτεῖαι αὗται τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Μετὰ πολλὰ δὲ κατορθώματα ὑπὸ στρατηγόν των τὸν περίφημον Οὐάσιγκτῶνα καὶ ἀντιπρόσωπόν των ἐν Εὐρώπῃ, εἰς ἐπιζήτησιν συμμάχων, τὸν περιώνυμον Βενιαμὶν Φραγκλῖνον κατηνάγκασαν τὴν Ἀγγλίαν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν των διὰ συνθήκης ἐν Γαλλίᾳ συνολογηθείσης τὸ 1783, κρατήσασα μόνον τὸν Καναδᾶν.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ὅρισμός τῆς Ἱστορίας. Διαι- ρεσις τῆς γενικῆς Ἱστορίας.	5	Β'. τριαρ. Ἀντώνιος, Κλεοπάτρα	159
Ἀρχαία Ἱστορία εἶναι Ἰνδοί.	6	Παρακμὴ τῆς Ῥώμης.....	151
Αἰγύπτιοι.....	8	Ἔθνη εἰσβαλόντα εἰς τὸ ῥω- μαϊκὸν κράτος.....	154
Φοίνικες, Βαβυλώνιοι, Ἀσύριοι Πέρσαι, Μῆδοι κλπ. ...	11—16	Ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος	159
Ἕλληνας. Ἡρωϊκοὶ χρόνοι.	17—27	Λατίνων δυναστεία ἐν Κων. λει	164
Θρησκεία καὶ ὁμοσπονδία ἐθνι- κῇ τῶν Ἑλλήνων.....	28	Παρακμὴ καὶ πτώσις τοῦ Ἑλ- ληνικοῦ Βυζαντ. Κράτους.	166
Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν...	32	Ἀραβ Μωάμεθ. Καλιφαί	167—171
Σπάρτη καὶ Λακεδαιμόνιος.....	33	Ὁ χριστιανισμὸς εἰσαγάγεται εἰς Γερμανίαν.....	171
Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι.....	38	Γαλλία. Κάρολος ὁ μέγας...	172
Αἱ Ἀθηναὶ ἀπὸ τοῦ Κόδρου μέ- χρι τοῦ Πεισιστράτου.....	40	Ἑρρίκος Σαξωνίας καὶ Ὁθων.	174
Ὁ Πεισιστράτος καὶ οἱ υἱοὶ του.	43	Νορμανδοί.....	175
Μηδικοὶ πόλεμοι.....	45—58	Δύναμις τῶν Παπῶν. Σταυρο- φορίαι.....	176—183
Παρσάνιας, Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης.....	58	Ζίγγις Χάν καὶ ἡ μογγολικὴ αὐτοκρατορία.....	183
Κίμων. Περικλῆς.....	63—70	Ἀρχὴ τῆς ὀθωμ. αὐτοκρατορ.	184
Πελοποννησιακὸς πόλεμος...	70	Ἀγγλία. Γερμανία. Γάλλοι ἐν Σικελίᾳ.....	186—189
Στρατεία ἐπὶ Σικελίαν.....	75	Ἐκατονταετῆς πόλεμος.....	189
Τέλος τοῦ Πελοπονν. πολέμου.	78	Οὐίκλινος. Ἰωάννης Οὐσσος.	191
Οἱ Ὀτῶραν. καὶ ὁ Θρασύβουλος	81	Γεωγραφικαὶ ἀνακαλύψεις...	193
Ὁ Ξενοφῶν καὶ ἡ ἀνάβασις καὶ ἡ κάθοδος τῶν μυρίων..	84	Ἀνακαλύψεις Ἀμερικῆς.....	194
Αἰτία νέου πολέμου μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσίας.....	86	Ἐφευρέσεις κατὰ τὸν μεσαιῶνα	195
Πελοπίδας. Ἐπαμεινώνδας. Φίλιππος. Ἀλέξανδρος.	88—105	Καθεστῶτα τοῦ μέσου αἰῶνος.	199
Διαμελισμὸς Μακεδ. κράτους.	105	Θρησκευτ. μεταρρύθ. ἐν Δύσει.	203
Οἱ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι.	108	Ἰσπανία. Κάρολος Ε'. Φίλιπ- πος Β'. Πορτογαλία.....	204
Φωκίων.....	110	Γαλλία. σφαγὴ τῶν Οὐγενότ- των. Ἑρρίκος Δ'. κλπ....	207
Γαλάται ἐν Ἑλλάδι.....	111	Τριακονταετῆς πόλεμος.....	209
Ἡ Ἀρχαῖκή ὁμοσπονδία καὶ τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν.....	112	Ῥωσσία.....	213
Ἄγις καὶ Κλεομένης.....	115	Ἕλληνας καὶ Τούρκοι.....	216
Ἰπποκράτης τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους.....	118	Προπαρασκευὴ τῆς σωτηρίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους...	223
Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.....	122—133	Ἀπόπειρα ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.....	226
Οἱ Ἑλλ. ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους	133	Προσέλιμα Ἑλλ. ἐπαναστάσεως	230
Κτίσις τῆς Ῥώμης καὶ πρῶτοι βασιλεῖς αὐτῆς.....	136	Ἀγγλία.....	233
Δεκανδρία. Πύρρος ἐν Σικελίᾳ.	140	Γαλλικὴ ἐπανάστασις. Ναπο- λέων.....	236—245
Καρχηδονικοὶ ἡ Λιβυκοὶ πόλε- μοι. Ἐμφύλιοι πόλεμοι	141—147	Νεώτερα γεγονότα.....	245
Πρώτη τριαρχία ἡ τριανδρία..	147	Παράρτ. Κατὰ μέρος ἱστ. ἐθνῶν τινῶν τῆς Εὐρώπης...	247

